

Н.С. КУЗНЕЦОВА І.Р. НАЗАРЧУК

**РИНОК
ЦІННИХ ПАПЕРІВ
В УКРАЇНІ:
ПРАВОВІ ОСНОВИ
ФОРМУВАННЯ
ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Київ
Юрінком Інтер
1998

ББК 67.9(4УКР)302
К89

У книзі дано загальну економіко-правову характеристику ринку цінних паперів в Україні, розглянуто види цінних паперів (акції, облігації, казначейські зобов'язання, сертифікати, векселі) та похідні цінних паперів (опціони, варанти, ф'ючерси та ін.), проаналізовано законодавчу базу фондового ринку України, висвітлено правові засади діяльності учасників ринку цінних паперів (емітентів, інституційних інвесторів, фінансових посередників, фондових бірж), а також державних органів, що здійснюють регулювання та контроль на ринку цінних паперів, і самоврядних організацій учасників ринку.

Наводяться чинні законодавчі та підзаконні акти, що регулюють-ринок цінних паперів в Україні.

Видання розраховане на фахівців, зайнятих на фондовому ринку, та широке коло читачів, які цікавляться станом і можливостями ринку цінних паперів, а також на студентів вищих юридичних навчальних закладів.

ЮРІНКОН ІНТЕР

Шеф-редактор

В.С. КОВАЛЬСЬКИЙ, кандидат юридичних наук

ISBN 966-7302-22-9

© Кузнецова **Н.С.**,
Назарчук **І.С.**, 1998
© Юрінком **Інтер**, 1998

ВСТУП

В Україні триває складний процес становлення і розбудови суверенної, демократичної, правової держави, інтеграції її в світову політичну і економічну системи. Та незалежність будь-якої держави передбачає не тільки політичну, а й економічну самостійність. На сучасному етапі головним фактором стабілізації та піднесення економіки України є становлення ринкових відносин.

У колишньому Радянському Союзі, у складі якого перебувала Україна, дійсно існував єдиний народногосподарський комплекс, що базувався на зв'язках і відносинах, притаманних командній економіці. Ні галузеві пропорції в промисловості та сільському господарстві, ні розміщення виробництва, ні постачання і розподіл не відповідали вимогам ринку. Для вирівнювання ситуації застосовувались методи штучного ціноутворення, обов'язкового планування завдань і поставок, примусового кооперування. Не випадково, що демонтаж планових та адміністративних механізмів призвів до розриву багатьох колишніх зв'язків і відносин.

Процеси ринкових реформ у суверенній Україні проходять дуже непросто. Особливо це відчутно в такій галузі ринкових відносин, як операції з цінними паперами. Якщо, наприклад, банківська справа не зникла разом з непом, хоч і перестала бути справою комерційною, то з ринком цінних паперів пов'язано лише те, що з 1929 року по 1957 рік випускались позики "за підпискою", за якими держава повністю так і не розрахувалась з народом, та що в 20-ті роки почався випуск позик, що вільно обертались, з їх недосконалою лотерейною системою виплати 3-відсоткового доходу, за якої один виграє 10 тисяч карбованців, а інший тримає облігації роками і не одержує на свої інвестиції ні карбованця. Інших можливостей розпорядитися особистими збереженнями не було.

Сьогодні в Україні триває активний процес розвитку ринку цінних паперів (РЦП), формування його інфраструктури. Успішне досягнення цієї мети безпосередньо залежить від

створення необхідної правової бази у сфері цінних паперів. Прийнятий 18 червня 1992 року Закон України "Про цінні папери і фондову біржу"¹ став першим важливим кроком у цьому напрямку. Проте у ході становлення фондового ринку виникло багато злободенних питань, які не знайшли свого вирішення у згаданому Законі і потребували негайного законодавчого врегулювання. Саме з цим пов'язана активна нормотворча діяльність у сфері ринку цінних паперів упродовж останніх років.

У процесі написання цієї монографії авторами була вивчена і проаналізована не лише законодавча база фондового ринку України, а й практична діяльність різних учасників ринку цінних паперів, зокрема емітентів, інституційних інвесторів, фінансових посередників, фондових бірж, а також державних органів, що здійснюють регулювання та контроль на ринку цінних паперів (Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України, Національного банку України, Антимонопольного комітету України), та самоврядних організацій учасників ринку тощо.

¹ Д"ї Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 38. - Ог. 508; 1992. - № 47. - Ст. 645.

Глава I
ПРАВОВА ПРИРОДА РИНКУ
ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ
ЙОГО ВИНИКНЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ

§ 1. Загальна економіко-правова
характеристика ринку цінних паперів
як елемента ринкового простору

Розвиток товарного виробництва на певному етапі призводить до появи у його учасників гострої потреби у додатковому капіталі, необхідному для подальшого розширення виробництва. Цей капітал називається інвестиційним капіталом. Використовується інвестиційний капітал на придбання робочої сили, знарядь праці та інших елементів виробництва. В економічній науці інвестиційний капітал іменується грошовим капіталом.

У ролі тих, хто потребує додаткового капіталу, головним чином, виступають держава та різні суб'єкти підприємницької діяльності. Інвестиційний капітал надходить до тих, хто його потребує, з двох джерел — власних і чужих коштів. Власними коштами для держави є надходження до державного бюджету, для підприємств — нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування. До категорії чужих коштів відносяться тимчасово вільні грошові кошти (збереження) інших держав, суб'єктів підприємницької діяльності та населення¹. Чужі збереження і будуть нас цікавити як об'єкт операцій з цінними паперами.

Збереження перетворюються в інвестиції з моменту їх надходження до споживачів. Таке перетворення може бути *прямим* та *опосередкованим*. Збереження, наприклад, прямо перетворюються на інвестиції, коли підприємство використовує свій нерозподілений прибуток для придбання нових технологій або коли уряд здійснює будівництво шляхів за рахунок відповідної статті державного бюджету.

Див.: *Алехин Б.И.* Ринки ценных бумаг. Введение в фондовое операции. — М.: Финансы и статистика, 1991. — С. 20.

Зрозуміло, що прямо перетворюватись на інвестиції можуть лише власні кошти, а чужі повинні пройти певний опосередкований шлях, який лежить через фінансовий ринок.

Під **фінансовим ринком** розуміється сукупність правових відносин грошового характеру, які виникають між його учасниками в процесі купівлі-продажу фінансових активів під впливом попиту та пропозиції на позичковий капітал.

Метою утворення та функціонування фінансового ринку є акумулювання й ефективне розміщення заощаджень в економіці, стан якої, у свою чергу, значною мірою зумовлений ефективністю переливу інвестиційних коштів від тих, хто має заощадження, до тих, у кого на даний момент є потреба в капіталі. Чим різноманітніша, з точки зору суб'єктів і розмірів, структура заощаджень та інвестицій, тим більшою є необхідність в існуванні фінансового ринку.

Фінансовий ринок, поряд з великою кількістю всіляких ринків, що взаємодіють між собою, є складовою частиною загального ринкового простору. Поняття фінансового ринку охоплює різноманітні ринки, котрі складаються з багатьох інститутів. Кожний ринок має справу з певним типом зобов'язань (цінних паперів), обслуговує певних його учасників і діє на певній території.

Всі ринки можна класифікувати за декількома критеріями.

За сферою поширення вирізняють *світові, національні, регіональні та місцеві* ринки¹.

Ринки поділяють також на *первинні*, тобто такі, на яких нові випуски зобов'язань продаються та купуються вперше, і *вторинні* — такі, на яких відбуваються подальші продаж і купівля непогашених зобов'язань. Поділ на первинні та вторинні може бути здійснений для ринків, на яких обертаються зобов'язання у вигляді цінних паперів, а також деяких видів позик та інших фінансових активів.

Головною особливістю первинного ринку цінних паперів, наприклад, є те, що інвестори, придбаючи цінні папери, свої грошові кошти передають безпосередньо емітенту цих паперів, а не іншому інвестору, попередньому їх власнику.

Вторинний ринок цінних паперів, у свою чергу, призначений для обміну раніше випущених фондових інструментів² між інвесторами. Так, наприклад, якщо вперше випущені

¹ Див.: *Алексеев М.Ю.* Ринок цінних бумаг. - М.: Финанс и статистика, - С. 0.

² їх ще називають "інструменти фондового ринку".

акції продаються та купуються лише на первинному ринку, то всі їх подальші купівлі та продажі здійснюються на вторинному ринку¹.

Вторинні ринки не збільшують обсягу фінансових активів, але їх існування підвищує ліквідність фондових інструментів і тим самим сприяє розвитку первинного ринку.

Представники економічних наук пропонують свої критерії класифікації ринків. Зокрема, Н.С. Рязанова пропонує таку класифікацію в залежності від виду матеріальних та фінансових активів, які обертаються на певному ринку:

а) *ринки матеріальних активів* та *ринки фінансових активів*. На ринках матеріальних активів, які називають також ринками відчутних або реальних активів, обертаються товари та інше майно, на фінансових ринках — частки капіталу (акції), облігації, векселі та інші вимоги на реальні активи;

б) *ринки спот; ринки ф'ючерсів*. На першому з них купівля та продаж мають здійснюватись на умовах "спот", тобто протягом декількох днів. На другому — до якоїсь певної дати в майбутньому. Значення ф'ючерсних ринків, до яких належать ринки опціонів, в економічних умовах України зростає;

в) *ринки грошей*, тобто кредитних зобов'язань тривалістю до одного року;

г) *ринки капіталів*, котрі є ринками довгострокових (понад один рік) кредитних зобов'язань і часток капіталу акціонерних товариств;

д) *ринки споживчого кредиту*, де надаються позички на придбання споживчих товарів, на навчання та відпочинок тощо².

Слід відзначити, що деякі ринки, на яких обертаються досить однорідні матеріальні або фінансові активи, можуть входити до складу інших, більш об'ємних, ринків. Саме до такої категорії складних ринків і належить *фінансовий ринок*.

Поняття "фінансовий ринок" є дуже широким, оскільки воно охоплює не тільки фінансові зв'язки, але і значну кількість форм кредитних відносин.

Беручи до уваги форми обертання грошових ресурсів на фінансовому ринку, в його складі можна виділити ринок банківських кредитів і ринок цінних паперів.

Див.: Гольцберг МА. Акціонерне товариство. Фондова біржа. Операції с денними бумагами. - К., 1992. - С. 35.

2

Див.: Фінанси зарубіжних корпорацій / Під ред. проф. В.М. Федосова. - К.: Либідь, 1993. - С. 73.

Ринок банківських кредитів являє собою сукупність право-відносин, що виникають з приводу надання кредитними установами платних позик, які мають бути повернені. Платні позики надаються без оформлення спеціальних документів, які можуть самостійно продаватися, придбаватися чи погашатися.

Ринок цінних паперів являє собою сукупність відносин цивільно-правового характеру, що опосередковують рух капіталів у формі цінних паперів. Він доповнює у структурі фінансового ринку ринок банківських кредитів і тісно взаємодіє з ним.

Існує багато різновидів ринків, на яких можуть укладатися угоди щодо купівлі та продажу цінних паперів. Всі ці ринки являють собою складові частини єдиного ринку цінних паперів.

За способом організації торгівлі виділяють стихійний та організований фондові ринки.

Найбільш простою формою організації фондової торгівлі є стихійний ринок, схожий на звичайне ринкове місце, де продаються і купуються товари. Тут продавці та покупці, спілкуючись між собою, визначають рівень попиту та пропозиції на ті чи інші фондові цінності і укладають угоди безпосередньо один з одним. При цьому умови укладення угод, як правило, залишаються невідомими для інших учасників фондового ринку.

Організовані ринки, у свою чергу, існують у вигляді простих і подвійних аукціонних ринків.

Торгівля на *простому* аукціонному фондовому ринку здійснюється шляхом аукціону (від лат. *auctio* — продаж з публічного торгу), під яким розуміється спосіб продажу товарів або цінних паперів на основі конкурсу покупців, за яким об'єкт торгівлі попередньо виставляється для огляду та ознайомлення¹. Прості аукціонні ринки функціонують тим успішніше, чим більш монополізовані продавці і чим більшим є попит на певні фондові інструменти.

Окрім простих аукціонів, для торгівлі фондовими цінностями можуть використовуватись і системи *подвійної* аукціонної торгівлі. В рамках таких систем змагання відбувається не тільки між покупцями — за право придбати окремі цінні папери, але й між продавцями — за право реалізувати їх.

Див.: Довідник підприємця / Під ред. М.Ф. Черенок, Т.Ф. Зайченко. - К., 1992.-С. 8.

Подвійні аукціони найбільш повно відповідають природі ринку цінних паперів, на якому об'єкти угод, що укладаються, характеризуються високим ступенем однорідності.

Простий та подвійний аукціонні фондові ринки можуть функціонувати у вигляді онкольних ринків або безперервних аукціонів.

У рамках *онкольної* системи торгівлі протягом деякого часу відбувається накопичення заявок (доручень) на придбання або продаж конкретних фондових інструментів за вказану ціну. Тривалість періоду такого накопичення прямо залежить від ліквідності ринку — чим ринок ліквідніший, тим період накопичення менший. Потім відбуваються торги, на яких, залежно від попиту та пропозиції, задовольняються заявки.

У випадку, коли цінні папери постійно користуються стабільним попитом і постійно пропонуються, доцільною стає організація безперервних аукціонних ринків, у рамках яких доручення на купівлю або продаж фондових інструментів виконуються негайно після їх надходження. При цьому пріоритетність виконання доручень визначається не тільки вказаними в них межами цін та обсягом, але й черговістю надходжень. У випадку рівного цінового фактору в першочерговому порядку виконуються ті доручення, які були подані раніше¹.

За місцем проведення торгів виділяють біржовий та позабіржовий ринки цінних паперів.

На *біржовому* ринку торгівля цінними паперами здійснюється на фондових біржах, порядок створення та діяльності яких встановлюється чинним законодавством України та внутрішніми документами самих бірж.

Позабіржовий ринок оперує з фондовими інструментами, які не допущені до торгів на фондовій біржі. Крім того, на позабіржовому фондовому ринку можуть обертатися цінні папери, які є предметом біржових операцій.

Як і будь-який інший ринок, ринок цінних паперів формується виходячи з попиту і пропозиції, а також урівноважуючої їх ціни. Попит створюється державою та суб'єктами підприємницької діяльності, яким не вистачає власних доходів для фінансування інвестицій. Держава та бізнес виступають на ринку цінних паперів чистими позичальниками (більше змушені позичати у інших), а чистим кредитором є

населення, у якого з різних причин доходи перевищують суму витрат.

Завданням ринку цінних паперів є створення умов та забезпечення, по можливості, більш повного та швидкого переливу збережень в інвестиції за ціною, яка задовольняла б обидві ці сторони.

Формування цивілізованого ринку цінних паперів в Україні є центральною ланкою ринкових перетворень і сприятиме оздоровленню економіки України, інвестуванню її стрижневих галузей і об'єктів, прискоренню процесу приватизації державного майна.

Український ринок цінних паперів зараз перебуває на стадії формування та становлення. Незважаючи на об'єктивні труднощі, які виникають при цьому, зроблені кроки дають надію на те, що Україна поступово наближається до мети — створення ефективного і справедливого ринку цінних паперів, регульованого державою та інтегрованого у світові фондові ринки.

Разом з тим вже є перші, іноді досить негативні, уроки. Зокрема, такі прикрі розчарування, як протиправна діяльність деяких довірчих товариств і фінансових посередників на ринку цінних паперів. Причина цього — недосконалість законодавчої бази і відсутність ефективного контролю з боку держави за процесами, які відбуваються на ринку цінних паперів.

Слід відзначити, що становлення українського ринку цінних паперів йде шляхом, який вже пройшов російський ринок цінних паперів. Вітчизняному фондовому ринку сьогодні притаманні риси, якими Я.М. Міркін свого часу охарактеризував російський ринок, а саме:

- невеликі обсяги і неліквідність;

- неоформленість у макроекономічному розумінні;

- нерозвинутість матеріальної бази, технологій торгівлі, регулятивної та інформаційної інфраструктури, реєстраційної, депозитарної та клірингової мережі;

- ослаблена роль державного регулювання, що пояснюється його роздробленою системою (7—8 державних органів прямо впливають на ринок і регулюють його);

- високий ступінь усіх ризиків, пов'язаних з цінними паперами (доходного ризику, ризику ліквідності, політичного, законодавчого та інших ризиків); дуже високі технічні ризики (ризик нерегульованості розрахунків по цінних паперах, ризик переказу коштів тощо);

високий рівень інфляції, падіння валютного курсу карбованця призводять до негативного процента, що робить не ефективними інвестиції в цінні папери порівняно з інвестиціями в реальні активи;

значні масштаби грюндерства¹, агресивна політика заснування нежиттєздатних компаній;

відсутність відкритого доступу до макро- та мікроекономічної інформації про реальний стан ринку цінних паперів;

відсутність крупних, з тривалим досвідом роботи, інвестиційних інститутів, що заслуговують громадської довіри;

відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців; агресивність, гостра конкуренція за відсутності традицій ділової ринкової етики².

Стихийно в Україні обрана змішана, проміжна модель ринку цінних паперів, на якому одночасно та з рівними правами присутні і комерційні банки, які мають всі права на операції з цінними паперами, і небанківські інститути. В українській практиці, по суті, склалась європейська модель універсального комерційного банку, на відміну від "американської" моделі, де банк має значні обмеження на операції з цінними паперами.

Моделі ринків цінних паперів інших країн являють собою значною мірою результат еволюції вказаних ринків, характер якої визначається багатьма факторами. З одного боку, це конкретні історико-національні особливості певної країни, а також особливості ментальності її населення. З іншого, РЦП являє собою складну сукупність правовідносин з приводу цінних паперів, яка від цих особливостей не залежить.

Слід відзначити, що український ринок цінних паперів починав формуватись в умовах існування у світі багатьох моделей РЦП. Нам необхідно було вирішити два завдання: проаналізувати національні законодавства інших країн і здійснити детальне вивчення умов, які існують в Україні. Ці завдання могли бути розв'язані лише шляхом концептуального пошуку. В 1993 році Українська фондова біржа та Українська асоціація торговців цінними паперами запропону-

Грюндерство — ажіотажне заснування нових акціонерних компаній у період ділового підйому, приватизації тощо. При цьому багато новостворених акціонерних товариств носять шахрайський характер, швидко ліквідуються, що призводить до нестабільності ринку цінних паперів.

2

Див.: *Миркин ЯМ.* Ценнс бумаги и фондовый рынок: Профессиональный курс в Финансовой Академии при Правительстве Российской Федерации. — М.: Перспектива, 1995. — С. 24-26.

вали власні концепції подальшого розвитку РЦП в Україні. Така концепція розроблялась і на державному рівні.

Сьогодні пріоритетні напрямки подальшого розвитку ринку цінних паперів України визначені Концепцією функціонування та розвитку фондового ринку України, схваленою Постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1995 р. № 342/95¹.

Відповідно до концепції, для того, щоб фондовий ринок України став ефективним механізмом обігу цінних паперів, сприяв економічному розвитку і забезпечував належні умови для інвестицій та надійний захист інтересів інвесторів, його створення та подальше функціонування повинні будуватися на принципах соціальної справедливості, надійності захисту інвесторів, регульованості, контрольованості, ефективності, правової упорядкованості, прозорості, відкритості та конкурентності. Цілісність ринку забезпечується функціонуванням єдиної біржової системи, що діє під егідою Національної фондової біржі, систем Національного депозитарію та клірингу (розрахунків) по цінних паперах. Принцип цілісності потребує впровадження єдиних основних правил щодо ціноутворення на ринку цінних паперів на всій території України.

Концепцією також визначено основні засади системи регулювання фондового ринку, забезпечення обігу цінних паперів, функціонування біржового та позабіржового ринків, основи оподаткування і страхування на фондовому ринку, а також його інформаційного, технічного та кадрового забезпечення.

Досить детально в концепції розроблені питання основних напрямків розвитку інструментарію фондового ринку, особливостей діяльності його суб'єктів та інститутів інфраструктури.

Забезпечення обороту фінансових ресурсів на фондовому ринку здійснюється через цінні папери та похідні від них фондові інструменти. Законодавчими та нормативними актами визначено перелік видів цінних паперів, що можуть обертатися на фондовому ринку України.

§ 2. Загальна правова характеристика окремих видів цінних паперів

Перелік видів цінних паперів, які можуть випускатися і обертатися в Україні, визначається ст. 3 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу". Відповідно до цього закону, до випуску та обігу в нашій державі допущені:

- акції;
- облігації внутрішніх республіканських і місцевих позик;
- облігації підприємств;
- казначейські зобов'язання республіки;
- ощадні сертифікати;
- векселі;
- приватизаційні папери.

Акцією, відповідно до ст. 4 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", визнається цінний папір без установленого строку обігу, гир засвідчує часткову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право і/власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь в розподілі при ліквідації акціонерного товариства.

Перший прототип акцій з'явився в СРСР після прийняття Радою Міністрів СРСР постанови від 15 жовтня 1988 р. № 1195 "Про випуск підприємствами і організаціями цінних паперів", яка дозволила випуск акцій підприємств та акцій трудових колективів підприємствам і організаціям, які перейшли на умови повного господарського розрахунку та самофінансування. Ініціатором перших акцій трудового колективу в Україні було Львівське ВО "Електрон". Незважаючи на те, що експеримент виявився безперспективним, що цінні папери, випущені згідно з цією постановою, справедливо критикуються, їх поява була першим кроком у напрямку створення ринку цінних паперів. На 1 липня 1991 р. тільки в реєстр Міністерства фінансів СРСР було внесено вже більше 240 акціонерних товариств із загальною сумою статутного фонду 19,4 млрд рублів¹.

Проте справедливим буде зазначити, що правова характеристика акції в законодавстві СРСР не була чітко визначена, і це обумовлено як суб'єктивними, так і об'єктивними

Див.: Экономика и жизнь. - М., 1991. - № 36. - С. 5.

причинами. Так, прийняті тоді нормативні акти фактично не закріпили основні функції цього поняття:

а) акція не являла собою одиницю (частку), на які поділяється статутний фонд акціонерного товариства;

б) акція не виконувала функції особливого виду обігового цінного паперу. Як і будь-який інший цінний папір, акція має служити основній меті — принесенню прибутку в різних формах. Вказана мета акції була обмежена можливістю одержання дивіденду, незважаючи на те, що не його розмір, а очікуваний ріст курсу акцій нерідко стає основною причиною їх придбання. Відсутність у акції функції обігового цінного папера істотно заважала формуванню первинного ринку цінних паперів та унеможлилювала існування вторинного ринку);

в) акція не була документом, в якому закріплений комплекс прав акціонера.

Всі ці недоліки законодавства стали нездоланною перешкодою для активізації процесів акціонування державних підприємств і тим самим були однією з причин, що гальмували економічні реформи в країні. Законодавство України про цінні папери, прийняте в останні роки, повернуло акції притаманні їй ознаки класичного цінного паперу.

Зараз в Україні робиться все для того, щоб ефективно використати десятиріччями вироблений механізм традиційного акціонерного товариства і привести умови випуску та обігу цих цінних паперів у відповідність до міжнародних стандартів.

Зокрема, згідно з п. 2 постанови Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" від 18 червня 1991 р., випуск акцій трудових колективів та акцій підприємств (організацій) в Україні припинений з 1 січня 1992 р. Усі емітовані до того часу акції трудових колективів і акції підприємств (організацій) можуть обертатися протягом п'яти років, починаючи з 1 січня 1992 р., відповідно до умов їх випуску.

До закінчення вказаного строку підприємства (організації), що випустили такі акції, повинні купити їх або замінити іншими цінними паперами, передбаченими Законом "Про цінні папери і фондову біржу".

Відповідно до ст. 4 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", акції можуть бути *іменними* та *на пред'явника*, *привілейованими* та *простими*.

¹ Див.: Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 38, - Ст. 509.

В іменній акції вказується ім'я особи, якій вона належить. Іменна акція може передаватись власником іншій особі на правах власності. У цьому випадку здійснюється передавальний запис і до акції вноситься ім'я її нового власника. Обіг іменної акції фіксується у реєстрі власників іменних цінних паперів, що ведеться акціонерним товариством або незалежним реєстратором. До реєстру має бути внесено відомості про кожну іменну акцію, включаючи відомості про власника, час придбання акції, а також кількість таких акцій у кожного з акціонерів.

Власником акції на пред'явника вважається кожна особа, яка володіє нею. У книзі реєстрації вказується загальна кількість таких акцій на пред'явника. Вони обертаються вільно.

Привілейовані акції дають власникові переважне право удержання Дивідендів, а також на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства у разі його ліквідації.

Привілейовані акції можуть випускатися із фіксованим, у процентах до їх номінальної вартості, щорічно виплачуваним дивідендом. Виплата дивіденду провадиться у розмірі, зазначеному в акції, незалежно від розміру одержаного товариством прибутку у відповідному році.

У випадку ліквідації акціонерного товариства за рахунок його майна спочатку задовольняються претензії кредиторів, потім претензії власників привілейованих акцій і, нарешті, претензії держателів простих акцій.

За обсягом своїх прав власники привілейованих акцій займають проміжне місце між власниками облігацій та власниками простих акцій. Однак при цьому важливо пам'ятати, що правові статуси держателів облігацій і держателів акцій далеко не однакові.

Держателі облігацій — це кредитори, які, придбавши вказанні цінні папери, лише позичили акціонерному товариству певні кошти на строк і на умовах, зазначених в облігації, а держателі акцій є співвласниками акціонерного товариства. У випадку ліквідації товариства або його банкрутства законодавство України в першу чергу захищає інтереси кредиторів (власників облігацій) і лише після цього — інтереси власників інших цінних паперів товариства.

В обмін на переваги при отриманні дивідендів власники привілейованих акцій не мають права брати участь в управлінні товариством, якщо інше не передбачено його статутом. Крім того, привілейовані акції не можуть бути випущені на суму, що перевищує 10 відсотків статутного фонду акціонер-

ного товариства. Доцільність встановлення цього десятивідсоткового бар'єру є досить спірною, оскільки він значно обмежує можливості акціонерного товариства в залученні додаткових коштів, необхідних для господарської діяльності, шляхом випуску привілейованих акцій, який є привабливим і для інвесторів (значні переваги й гарантії), і для товариств (не розпорощується контрольний пакет акцій, який дає право управління товариством). Такого обмеження не існує, наприклад у Росії, де сьогодні ринок привілейованих акцій характеризується більш низькою їх ціною порівняно з простими при рівній номінальній вартості (у 2—10 разів у різних емітентів); значною кількістю фінансових посередників, що бажають придбати привілейовані акції; досить швидким ростом ліквідності привілейованих акцій¹.

Прості акції дають їх власникам, крім прав на одержання дивідендів і на участь у розподілі майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, також право на участь в управлінні товариством. Однак при цьому слід підкреслити, що можливості акціонерів в управлінні товариством мають певні обмеження. Акціонери, наприклад, не мають права безпосереднього втручання в оперативне управління товариством, а можуть реалізовувати свої права тільки на загальних зборах, через одержання звітів тощо.

х Акція повинна містити такі реквізити: фірмове найменування товариства та його місцезнаходження; найменування цінного паперу — "акція"; її порядковий номер, дату випуску; вид акції та її номінальну вартість; ім'я власника (для іменної акції); розмір статутного фонду акціонерного товариства на день випуску акцій; кількість акцій, що випускаються; строк виплати дивідендів; підпис голови правління акціонерного товариства або іншої уповноваженої на це особи; печатку акціонерного товариства.

До акції може додаватись купонний лист на виплату дивідендів, хоч це не є обов'язковою вимогою українського законодавства і світова практика знає чимало прикладів, коли випускались безкупонні акції.

Основною формою оплати акцій є грошова — в гривнях, а у випадках, передбачених статутом, — у вільноконвертованій валюті або шляхом передачі майна. Акціонерне товариство, що створюється, може прийняти внесок у вигляді

¹ Див.: *Рыжов С.* Инвестиции в привилегированные акции // Рынок ценных бумаг. - М., 1996. - № 3. - С. 10.

споруд, господарського обладнання та інвентаря, а також у вигляді нематеріальних активів — права на оренду майна, на користування земельними ділянками, інтелектуальної власності та ін. Нарешті, акціонерне товариство приймає внесок у вигляді цінних паперів. У цьому разі, засновникам необхідно звернути увагу на їх склад: серед них не повинно бути цінних паперів, по яких особа, що підписалася, несе майнову відповідальність.

Саме тому в Законі України "Про цінні папери і фондову біржу" доцільно визначити, за рахунок яких цінних паперів можуть бути придбані акції.

За умов нестабільного характеру вітчизняного ринку цінних паперів це можуть бути лише державні цінні папери та деякі види приватних, зокрема такі, що пройшли лістинг¹ на фондових біржах.

Чинне в Україні законодавство досить детально визначає умови та розміри випуску акцій і в період становлення нових форм підприємництва, в умовах слабкої нормативної бази та відсутності масового досвіду і гарантій для рядових держателів акцій особливу увагу приділяє забезпеченню стабільності в діяльності акціонерних товариств.

Акціонерне товариство випускає акції в розмірі його статутного фонду або на всю вартість майна державного підприємства. Збільшення статутного фонду товариства, відповідно до ст. 7 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" та ст. 38 Закону України від 19 вересня 1991 р, "Про господарські товариства"², можливе лише у випадку, якщо всі раніше випущені акції повністю оплачені за вартістю не нижче номінальної. Збільшення статутного фонду здійснюється шляхом випуску нових акцій, обміну облігацій на акції або збільшення номінальної вартості акцій. Випуск акцій для покриття збитків, пов'язаних з господарською діяльністю акціонерного товариства, заборонено.

Приймаючи рішення про емісію акцій, емітент повинен враховувати, що їх випуск має певні позитивні та негативні сторони. До переваг можна віднести такі обставини;

на відміну від облігацій, по яких емітент зобов'язаний виплачувати фіксований процентний доход незалежно від результатів діяльності, сума дивідендів по акціях визнача-

¹ Лістинг — процедура експертизи та включення цінних паперів у котирувочний бюлетень фондової біржі.

²

Див.: Відомості Верховної Ради України. - 1991_- №_49>- Ст. 682.

ється вищим органом управління акціонерним товариством з урахуванням результатів роботи за рік та фінансового стану емітента;

за допомогою акцій кошти залучаються на невизначено довгий строк.

Проте випуск акцій пов'язаний і з певними проблемами для емітента:

продаж акцій збільшує коло осіб, які мають право голосу на загальних зборах акціонерів, що робить управління товариством більш складним;

випуск акцій змушує товариство розподіляти частину своїх доходів на користь більш широкого кола учасників акціонерного товариства.

Відповідно до ст. 22 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", акціонерне товариство має право на випуск акцій з моменту реєстрації цього випуску в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР).

Особливості такої реєстрації визначаються Тимчасовим положенням про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск, затвердженим наказом ДКЦПФР від 20 вересня 1996 р. № 210. Це Тимчасове положення містить повний перелік документів, які мають бути подані до ДКЦПФР для реєстрації випуску акцій та інформації про випуск акцій, а також визначає порядок і строки здійснення реєстрації.

Якщо подані для реєстрації акції пропонуються для відкритого продажу, тобто призначені для розміщення між юридичними особами та громадянами, коло яких заздалегідь визначити неможливо, то емітент зобов'язаний подати до ДКЦПФР для реєстрації також інформацію про випуск таких акцій. Відомості, що містяться в інформації про випуск акцій, не можуть бути давністю понад шість місяців і мають відповідати реальній дійсності, бути придатними для оцінки господарсько-фінансового стану емітента. Інформація про випуск акцій має бути підписана емітентом і торговцем цінними паперами (якщо емітент користується послугами останнього).

Крім того, інформація підлягає обов'язковому опублікуванню в друкованих органах Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, а також в офіційному виданні фондової біржі. До інформації мають бути включені:

а) характеристика емітента, а саме: фірмове найменування, місцезнаходження, дата заснування, предмет діяльності, засвідчені ревізором (аудитором) бухгалтерський баланс і роз-

рахунки фінансових результатів (прибуток, збитки) за останні три фінансові роки (або за кожний завершений фінансовий рік з моменту створення, якщо цей строк менше трьох років) та інші відомості;

б) опис ділової активності емітента, засвідчений аудитором, перш за все інформаційні відомості про виробництво, реалізацію, наукові дослідження та інвестиції;

в) дані про емісію цінних паперів;

г) перелік і результати попередніх емісій цінних паперів, а також розподіл цінних паперів по видах;

д) кількість іменних акцій, випущених емітентом, у тому числі акцій, що знаходяться у власності керівних працівників;

е) строк погашення (для облігацій).

ДКЦПФР може відмовити в реєстрації інформації у випадках:

1) наявності в інформації відомостей, що дозволяють зробити висновок про невідповідність умов випуску цінних паперів чинному законодавству;

2) неповноти інформації про випуск цінних паперів порівняно з вимогами Комісії (пункти 8—12 Тимчасового положення);

3) невідповідності поданої у реєструючий орган інформації, яка характеризує фінансово-економічний стан емітента, таким вимогам:

а) емітент повинен бути беззбитковим протягом останніх трьох завершених фінансових років або з моменту створення, якщо цей строк менше трьох років;

б) емітент не повинен мати простроченої заборгованості кредиторам і по платежах у бюджет;

в) емітент повинен мати повністю сплачений статутний фонд на момент прийняття рішення про випуск облігацій.

Для реєстрації випуску цінних паперів у ДКЦПФР емітент подає такі документи:

1) заяву про реєстрацію випуску цінних паперів;

2) засвідчену копію протоколу рішення про випуск цінних паперів, оформленого згідно зі статтями 6 і 11 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", для реєстрації, відповідно, акцій і облігацій підприємств;

3) нотаріально засвідчену копію статуту емітента або змін до нього, пов'язаних із збільшенням (зменшенням) статутного фонду. Зразок бланка цінного папера, сертифіката акції, якщо випуск здійснювався в паперовій формі;

4) баланс, звіт про фінансові результати та їх використання, довідку про фінансовий стан, підтверджені аудитором (аудиторською фірмою), за останній завершений фінансовий рік;

5) копію свідоцтва про державну реєстрацію товариства.

Не пізніше ніж через сім днів після закінчення строку відкритого продажу акцій емітент подає до ДКЦПФР за свідчений аудиторською організацією звіт про наслідки випуску цінних паперів.

Слід зазначити, що реєстрація випуску акцій або інформації про випуск акцій, що провадиться ДКЦПФР, не може розглядатися як гарантія вартості цих цінних паперів (ст. 22 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу").

Відповідними наказами ДКЦПФР також затверджені інші нормативні документи, що регулюють питання державної реєстрації випуску акцій при здійсненні їх емісії у процесі приватизації та корпоратизації державних підприємств, а також збільшенні статутного фонду шляхом індексації основних фондів.

До таких документів необхідно віднести:

1) Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених із державних підприємств у процесі приватизації, та інформації про їх випуск.

Відповідно до цього Тимчасового положення реєструється перший випуск (емісія) акцій відкритих акціонерних товариств, створених із державних підприємств у процесі приватизації, та інформація про їх випуск. Емітентом акцій у цьому випадку виступає відкрите акціонерне товариство, створене з державного підприємства в процесі приватизації.

Такі акції допускаються для розміщення:

серед працівників підприємства на пільгових умовах, передбачених ст. 25 Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств", — з моменту реєстрації випуску акцій;

для відкритого (вільного) продажу — не раніш як через 30 календарних днів після опублікування інформації про їх випуск;

2) Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації підприємств, та інформації про їх випуск.

Відповідно до цього Тимчасового положення реєструється перший випуск (емісія) акцій відкритих акціонерних това-

риств, створених у процесі корпоратизації підприємств відповідно до Указу Президента України від 15 червня 1993 р. № 210/93 "Про корпоратизацію підприємств", та інформація про їх випуск.

Ці акції можуть бути представлені для розміщення:

серед працівників підприємства на пільгових умовах, передбачених ст. 25 Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств" і п. 9 Указу Президента України "Про корпоратизацію підприємств", — з моменту реєстрації інформації про випуск акцій;

шляхом відкритого (вільного) продажу — не раніш як через 30 календарних днів після опублікування інформації про випуск акцій;

3) Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених відповідно до Указу Президента України від 26 листопада 1994 р. № 699 "Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів", та інформації про їх випуск.

Акції цих емітентів допускаються для розміщення:

серед осіб, які мають згідно з чинним законодавством України пільги на придбання акцій об'єкта, що приватизується, — з моменту реєстрації випуску акцій;

для відкритого продажу — після опублікування інформації про їх випуск;

4) Тимчасове положення про порядок збільшення статутного фонду акціонерного товариства у зв'язку з індексацією основних фондів.

Це Тимчасове положення не поширюється на акціонерні товариства, статутний фонд яких визначений з урахуванням результатів індексації основних фондів.

Відповідно до Тимчасового положення, акціонерне товариство, яке провело індексацію балансової вартості основних фондів, має право збільшити статутний фонд на суму, що не перевищує суми індексації балансової вартості основних фондів, зменшену на суму індексації зносу (далі — сума індексації основних фондів) шляхом додаткового випуску акцій або збільшення номінальної вартості акцій.

Для збільшення статутного фонду у зв'язку з індексацією акціонерне товариство:

приймає рішення про збільшення статутного фонду на суму індексації основних фондів шляхом додаткового випуску акцій або збільшення номінальної вартості акцій;

реєструє в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку і публікує в установленому порядку інформацію про додатковий випуск акцій або збільшення номінальної вартості акцій чи випуск нових акцій;

вносить зміни до статуту, пов'язані із збільшенням статутного фонду, і реєструє такі зміни в установленому порядку;

на підставі документів, що засвідчують реєстрацію випуску акцій та зміни статуту, відображає у бухгалтерському обліку збільшення статутного фонду;

розподіляє акції додаткового випуску серед акціонерів або обмінює раніше випущені акції на акції нового номіналу.

Рішення про збільшення статутного фонду акціонерного товариства на суму індексації основних фондів приймається загальними зборами акціонерного товариства у порядку, визначеному статтями 40—44 Закону України "Про господарські товариства".

Якщо сума індексації не перевищує однієї третини статутного фонду акціонерного товариства, то збільшення його статутного фонду може бути здійснено за рішенням правління за умови, якщо таке передбачено статутом акціонерного товариства.

Акції додаткового випуску розподіляються серед акціонерів пропорційно їх частці у статутному фонді акціонерного товариства. Обмеження терміну отримання акціонерами акцій додаткового випуску не допускається.

Якщо на момент прийняття рішення про додатковий випуск акцій відбулася зміна власника акцій, то всі права і зобов'язання щодо отримання акцій додаткового випуску переходять до нового акціонера.

Реєстрація додаткового випуску акцій та інформації про додатковий випуск акцій здійснюється у порядку, передбаченому Тимчасовим положенням про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск, яке затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 вересня 1996 р. № 210, за винятком п. 9 вказаного Тимчасового положення.

Варто відзначити, що для акціонерних товариств, акції яких перебувають у загальнодержавній власності, особливості збільшення статутного фонду шляхом індексації визначаються Положенням про порядок здійснення додаткового випуску акцій у зв'язку з проведенням індексації основних фондів і збільшенням статутного фонду відкритих акціонерних товариств, акції яких перебувають у загальнодержавній власності,

затвердженням постановою Кабінету Міністрів України від 20 липня 1996 р. № 810.

Випуск акцій у процесі індексації основних фондів має свої особливості, а саме: незважаючи на те, що всі випущені акції розподіляються серед акціонерів товариства пропорційно кількості акцій, власниками яких вони є, тобто коло осіб, серед яких вони розміщуються, відоме заздалегідь, законодавство вимагає обов'язкової реєстрації в ДКЦПФР також інформації про випуск таких акцій. Це пояснюється, насамперед, намаганням захистити інтереси інвесторів, які можуть придбати ці акції на вторинному ринку.

Зменшення статутного фонду акціонерного товариства здійснюється шляхом зниження номінальної вартості акцій або зменшення їх кількості шляхом викупу у їх власників частини акцій з метою їх анулювання.

Придбана акція сама по собі ще не дає її власнику гарантованого прибутку. Дивіденди по акціях виплачуються за підсумками року за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні акціонерного товариства після сплати встановлених законодавством податків та інших платежів у бюджет. Проте в умовах ринкової економіки такого прибутку може і не бути.

Історія акціонерної справи знає немало випадків, коли дивіденди по акціях не виплачувались зовсім. Статистичний аналіз, проведений на початку нашого століття проф. Л.І. Петражицьким, показує, що "в 1878 році тільки 52% існуючих компаній з акціонерним капіталом, який становив приблизно 65% усього акціонерного капіталу, платили дивіденди; в 1883 році були спроможні платити дивіденди 66% компаній з 88% акціонерного капіталу; в 1887 році ці цифри знову зменшилися до 59% і 80%... Дивіденд і чистий прибуток, в середньому, рідко піднімалися вище 5%"¹.

У період становлення ринкових відносин в Україні та інших країнах СНД розмір виплачуваних по акціях дивідендів ще зовсім недавно становив нерідко від 100 до 1000 відсотків річних. Цю ситуацію пов'язували з активними інфляційними процесами і тотальним дефіцитом в економіках цих країн. Сьогодні, навпаки, лише окремі акціонерні товариства у змозі виплачувати дивіденди по своїх акціях.

Див.: *Петражицкий Л.И.* Акции. Биржевая игра и теория экономических кризисов. - СПб., 1911. - С. 72.

Більш надійним щодо отримання доходу є такий вид класичного цінного папера на фондовому ринку, закріпленого в законодавстві, як *облігація*

Випуск та обіг облігацій в Україні передбачено главою 3 Закону України "Про цінні папери і Фондову біржу", згідно зі ст. 10 якого облігація визначається як *цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і затверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного папера в передбаченій у ньому строк з вимогою фіксованого процента (якщо інше не передбачено умовами випуску)*. Іншими словами, облігація є цінним папером з фіксованим доходом і капіталом¹. Облігації випускаються емітентом для залучення грошових коштів, які необхідні для вирішення завдань, що стоять перед ним.

Історія цінних паперів Російської імперії (складовою частиною якої була Україна) пам'ятає три виграшні облігаційні позики: дві державні (1864 і 1866 рр.) та одну банківську — Державного Дворянського земельного банку (1889 р.). Крім відсотка, власник одержував шанс виграти великих грошових призів. Такі облігації, маючи номінал 100 руб., на ринку цінних паперів йшли за курсом до 1000 руб.².

Радянська влада регулярно використовувала державні облігаційні позики з метою залучення коштів для потреб народного господарства. Такі позики були започатковані в період непу, активно випускались наприкінці 30-х та в 40-і роки і продовжувались аж до 1982 року. В них також була використана система вигравів. Вказані облігації випускалися на пред'явника і фактично могли передаватися від одного власника до іншого. Однак через примусово-добровільний порядок їх придбання, а також ілюзорність шансів на виграти будь-якого призу і навіть на повернення внесених коштів облігації державних позик СРСР не мали значної вартості як цінні папери, і їх обіг був майже повністю заморожений. У 1990 році для покриття бюджетного дефіциту в СРСР були випущені облігації Державної внутрішньої позики для підприємств та облігації Державної цільової безпроцентної позики для фізичних осіб. Розміщення цих цінних паперів було безуспішним, оскільки не відповідало реаліям економіч-

Див.: *Петражицкий Л.И.* Акции. Биржевая игра и теория экономических кризисов. — СПб., 1911. — С. 48.

Див.: *Банковское дело / Под ред. О.И. Лаврушкина.* - М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр, 1992. — С. 263.

ного становища країни в цілому, а також підприємств та громадян зокрема.

Проблеми, пов'язані з виконанням зобов'язань по облигаціях СРСР щодо своїх громадян, врешті змушена вирішувати Україна. Указом Президента України від 15 червня 1994 р. № 306/94 "Про першочергові заходи щодо компенсації громадянам України втрат від знецінення цінних паперів і грошових заощаджень" передбачалось викупити у населення облигації Державної цільової безпроцентної позики 1990 року. Викуп інших цінних паперів колишнього СРСР має провадитись поступово, у міру вишукування відповідних коштів.

Сьогодні чинне законодавство України передбачає випуск облигацій двох видів: 1) облигації внутрішніх республіканських і місцевих позик; 2) облигації підприємств.

Рішення про випуск облигацій внутрішніх республіканських і місцевих позик приймаються, відповідно, Кабінетом Міністрів України і місцевими радами народних депутатів.

Облигації підприємств можуть бути випущені лише після реєстрації цього випуску в ДКЦПФР. Якщо облигації пропонуються для відкритого продажу, емітент зобов'язаний подати до ДКЦПФР для реєстрації також інформацію про випуск таких облигацій. Реєстрація випуску облигацій та інформації про випуск облигацій здійснюється в порядку, визначеному Тимчасовим положенням про порядок реєстрації випуску акцій і облигацій підприємств та інформації про їх випуск, затвердженим наказом ДКЦПФР від 20 вересня 1996 р. № 210.

Облигації можуть випускати підприємства всіх передбачених законодавством України форм власності, об'єднання підприємств, акціонерні та інші товариства. Облигації не дають їх власникам права на участь в управлінні цими суб'єктами господарської діяльності. Зокрема, держателі облигацій не користуються правами власників акціонерного товариства, якими наділені власники акцій. Однак власники облигацій мають певні переваги перед акціонерами.

По-перше, до того, як акціонерне товариство нарахує дивіденди по акціях, воно повинне забезпечити виплату відсотків по облигаціях, які включаються у витрати підприємства.

По-друге, у разі банкрутства акціонерного товариства в першу чергу виконуються його зобов'язання перед держателями облигацій та іншими кредиторами, і лише потім активи, що залишилися, розподіляються між акціонерами.

Акціонерні товариства можуть випускати облігації на суму, що становить не більше 25 відсотків від розміру статутного фонду і лише після повної оплати всіх випущених акцій. Таке обмеження щодо випуску облігацій, встановлене Законом України "Про цінні папери і фондову біржу" (ст. 11), бачиться дещо непослідовним, оскільки стосується лише акціонерних товариств і не поширюється на інших емітентів облігацій підприємств, наприклад, на підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю та інші.

Тому ч. 6 ст. 11 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" буде більш правильним викласти в такій редакції: "Емітенти можуть випускати облігації підприємств на суму, що становить не більше 25 відсотків від розміру статутного фонду, і лише після повної його сплати".

У разі невиконання чи несвоєчасного виконання емітентом своїх зобов'язань по облігаціях стягнення відповідних сум провадиться примусово судом або арбітражним судом.

Облігації можуть випускатися іменними і на пред'явника, процентними і безпроцентними (цільовими), що вільно обертаються або з обмеженим колом обігу.

Оплачуються облігації всіх видів у гривнях, а у випадках, передбачених умовами їх випуску, — в іноземній валюті. Незалежно від виду валюти, якою проведено оплату облігацій, їх вартість виражається у гривнях. В Україні, наприклад, облігації з подвійним, ще карбованцевим і валютним номіналами (1 250 000 крб. і 5 000 дол. США), випускались "Українською фінансовою групою", яка гарантувала власникам своїх облігацій 15 відсотків річних у ВКВ та зобов'язувалась викупити їх через два роки після випуску¹.

Термін, на який випускаються облігації, законодавством України не обмежений. Водночас однією з основних обставин, які визначають рівень доходності по облігаціях, є величина періоду їх обігу. Звичайно, за нормальної економічної ситуації облігації, що випускаються на великі строки, приносять більші відсотки порівняно з облігаціями, які випущені на більш короткий термін. У розвинутих країнах зростає тенденція випуску довгострокових (більше 5 років) облігацій. Наприклад, Німеччина має намір випустити облігації строком на 30 років. Італія це вже зробила. Австрія випустила в листопаді 1993 року євробонди строком на 30 років, а Іспанія

¹ Див.: Харченко О. Фондовий ринок завойовують інвестиційні сертифікати та іноземні акції // Фінансова Україна. - 1993. - 22 грудня.

збирається випустити облігації на 15 років. У США компанії Уолт Дісней та Кока Кола випустили в 1994 році облігації строком на 100 років¹.

Кошти від розміщення облігацій направляються на цілі, визначені при їх випуску.

Аналіз стану українського фондового ринку з позиції обігу на ньому облігацій дозволяє зробити висновок про те, що вітчизняні емітенти віддають перевагу емісіям акцій і поки що не звертаються активно до випуску облігацій як засобу залучення коштів інвесторів. Це пояснюється в першу чергу тим, що акція за своєю природою є менш ризиковим для емітента цінним папером, ніж облігація.

Випуск облігацій, рівно як і отримання банківського кредиту, не в усіх випадках є виправданим для емітента, оскільки такий спосіб залучення вільних коштів інвесторів має певні недоліки.

По-перше, розмір коштів, які можна одержати на ринку облігацій, дуже обмежений. Структура пасивів у балансі емітента може не дозволити значно збільшити розміри своїх боргів.

По-друге, емітенти облігацій змушені докладати значних зусиль для забезпечення високої прибутковості від вкладення залучених коштів для того, щоб повернути їх у встановлений строк, а також виплатити відсотки. Це іноді ставить їх у скрутне становище.

Емісія облігацій може здійснюватись практично всіма суб'єктами підприємницької діяльності (юридичними особами), за винятком інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, яким це заборонено п. 17 Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії. Проте емітенти дуже рідко вдаються до цього засобу залучення коштів.

Так, у 1995 році жодне з приватизованих підприємств не випускало облігацій, а у 1996 році їх було випущено на суму лише 758 тис. гривень. Причини цього — у проблематичності повернення позиченого капіталу за умов масових неплатежів, високої інфляції та неможливості прогнозувати її динаміку на довгостроковий період, нестійкості фінансової кон'юнктури.

Див.: *Мартин П.* Економіка реального світу // Фінансова Україна. — 1993. - 22 грудня.

Цю тенденцію підтверджують дані Міністерства статистики України: обсяг емісій облігацій за 1994 рік склав 52 159 млн крб., а за 9 місяців 1995 року — 4 499 млн крб.¹

Дещо інша картина з *облігагфши внутрішньої державної позики*, які користуються великим попитом на фондовому ринку, але штучні обмеження щодо правил їх придбання комерційними банками стають перешкодою на шляху їх ефективного обігу та отримання значних коштів державою.

Незважаючи на це за рахунок реалізації облігацій внутрішньої державної позики у 1995 році держава за станом на 1 грудня 1995 р. отримала 25,9 трлн крб. неемісійних коштів, які були спрямовані на часткове покриття дефіциту державного бюджету. Ціни, за якими купувались державні облігації, на протязі року коливались, і якщо на перших трьох аукціонах ці коливання пояснювались, насамперед, відсутністю належного досвіду учасників ринку державних цінних паперів, то в подальшому — темпами інфляції в країні. Так, наприклад, влітку 1995 року, коли інфляція скоротилась до 4—5 відсотків на місяць, середньозважена ціна, за якою купувались державні облігації, була значно вища за їх номінал (100 млн крб.), а саме — 112,6 млн крб. на 4-му аукціоні, 110,8 млн крб. на 6-му і 110 млн крб. на 8-му. Фактична доходність облігацій, придбаних на цих аукціонах, була в межах 70 відсотків річних².

Підвищення темпів інфляції у вересні та жовтні 1995 року призвело до зниження цін на державні облігації. Так, починаючи з 17-го аукціону, середньозважені ціни були постійно нижче за номінал. Відповідно зросла доходність цих облігацій, яка, наприклад, на останньому, 23-му, аукціоні досягла 101,9 відсотка річних³.

В умовах політичної та економічної нестабільності емітентів може зацікавити випуск облігацій на засадах їх погашення через великий строк, що за наших умов є досить ризиковим для інвесторів. Адже ці папери стають привабливими для інвестора лише в тому випадку, коли відсотки по них перевищують рівень інфляції. Передбачити інфляційний рівень в Україні, скажімо, на рік уперед, є питанням проблематичним. Ця обставина викликає застійні явища на ринку облігацій

Див.: Річний звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. - К., 1995. - С. 12.

Див.: Там же.

³ Див.: Там же.

України, який можуть оживити тільки активізація реформування економіки країни, її стабілізація, а також зважена монетарна політика уряду та Національного банку.

Подальшим кроком на шляху активізації випуску облігацій в Україні є законодавче закріплення ще одного їх виду — *конвертованих облігацій*, тобто облігацій, які після завершення певного строку обігу конвертуються (обмінюються) на звичайні акції.

І, Цьому виду облігацій необхідно приділити особливу увагу, адже досвід інших країн свідчить, що такі цінні папери досить популярні й привабливі для інвесторів. Так, наприклад, у Німеччині Дойчбанк уже давно практикує випуск конвертованих облігацій строком на 10 років. У 1994 році випуск конвертованих облігацій здійснили чотири російських комерційних банки, а за дев'ять місяців 1995 року в Росії зареєстровано п'ять завершених випусків конвертованих облігацій комерційних банків¹.

Однією з базових умов досягнення політичної, економічної та соціальної стабільності в державі є здійснення вивіреної бюджетної політики, у тому числі прийняття та додержання бездефіцитного державного бюджету. Країни з розвинутою ринковою економікою як один із засобів для досягнення цієї мети використовують випуск казначейських цінних паперів.

В Україні правові засади існування цього виду цінних паперів встановлені Законом України "Про цінні папери і фондову біржу".

Казначейськими зобов'язаннями визнаються *цінні папери на пред'явника, що розмішуються виключно на добровільних засадах серед населення та засвідчують внесення їх власниками грошових коштів до бюджету і дають право на одержання фінансового доходу* (ст. 15 Закону).

В Україні можуть випускатись такі види казначейських зобов'язань: а) довгострокові — від п'яти до десяти років; б) середньострокові — від одного року до п'яти років; в) короткострокові — до одного року.

Кошти від реалізації казначейських зобов'язань спрямовуються на покриття поточних видатків державного бюджету. Виплата доходу по казначейських зобов'язаннях здійснюється відповідно до умов їх випуску.

¹ Див.: Азімова Л. Конвертируемме облигации: банки идут первыми // Ринок цінних бумаг. - М., 1996. - № 1. - С. 7.

Рішення про випуск довгострокових і середньострокових казначейських зобов'язань приймається Кабінетом Міністрів України.

Рішення про випуск короткострокових казначейських зобов'язань приймається Міністерством фінансів України.

У рішенні про випуск казначейських зобов'язань визначаються умови їх випуску.

Випуск деяких видів казначейських паперів, як свідчить практика багатьох країн, може сприяти вирівнюванню нерівномірності податкових надходжень, що набуло значного поширення в Україні, і тим самим нейтралізувати причину касової незбалансованості державного бюджету. Казначейство (міністерство фінансів) Великобританії, наприклад, випускає іменні податково-депозитні сертифікати, які можуть бути, за бажанням їх держателів, або в будь-який час повернені назад, або використані при сплаті податків. В останньому випадку за сертифікатами сплачуються підвищені відсотки, завдяки чому стимулюється інтерес платників до попереднього внесення податкових платежів і зменшується можливість касових розривів між доходами та витратами бюджету.

Доцільно також звернутися до досвіду США, де практикується випуск казначейських паперів декількох класичних видів. Залежно від строку та умов випуску казначейські цінні папери в США випускаються у вигляді казначейських векселів (на 3, 6 і 12 місяців), казначейських нот (на 2, 3, 4, 5, 7 і 10 років) і казначейських облігацій (на 20—30 років)¹.

Неважко зрозуміти, що такий досить широкий асортимент та висока ліквідність казначейських цінних паперів роблять їх дуже привабливими для інвесторів. Це дає можливість Урядові США ефективно здійснювати управління державним бюджетом шляхом оперативного випуску цікавих для фондової ринку інструментів.

Цей досвід заслуговує детального вивчення і може бути використаний для вдосконалення системи казначейських цінних паперів в Україні. Тим більше, що у нас, відповідно до Порядку застосування векселів Державного казначейства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 червня 1996 р. № 689³ вже здійснено перші випуски спеціального виду казначейських цінних паперів — векселів Державного казначейства.

Див.: *Алексеев М.Ю.* Вказ. робота. - С. 23-24.

Див.: Урядовий кур'єр. — 1996. — 4 липня.

Казначейські векселі випускаються з вексельними сумами 5000 та 10 000 гривень. Відсотки на вексельну суму не нараховуються. Вексеledавцем і платником за казначейськими векселями виступає Головне управління Державного казначейства. Казначейські векселі видаються на пред'явника, і термін платежу за ними не повинен перевищувати одного року.

Казначейські векселі можуть використовуватися їх держателями для:

погашення кредиторської заборгованості за згодою відповідних кредиторів. Розрахунки казначейськими векселями здійснюються за вексельними сумами;

продажу юридичним особам, які є резидентами відповідно до законодавства України;

застави з метою забезпечення зобов'язань перед резидентами відповідно до законодавства про заставу;

зарахування до сплати податків до державного бюджету за бажанням векселедержателя. Воно може бути здійснено у будь-який момент до настання терміну платежу за казначейським векселем.

Погашення казначейських векселів здійснюється Головним управлінням Державного казначейства шляхом:

перерахування на рахунок пред'явників казначейських векселів грошових коштів у розмірі відповідних вексельних сум;

зарахування казначейських векселів до сплати їх держателями податків до державного бюджету.

Головне управління Державного казначейства щомісяця публікує інформацію про обсяг випуску казначейських векселів, терміни їх погашення, обсяги погашення векселів грошовими коштами та шляхом зарахування їх до сплати податків до державного бюджету.

Таким чином, в Україні здійснено перші кроки в напрямку розширення переліку видів казначейських цінних паперів, що, безумовно, в подальшому зробить ринок казначейських паперів більш активним і ліквідним.

Наступним видом цінних паперів, допущеним до обігу в Україні, є ***ощадний сертифікат***.

Ощадним сертифікатом визнається *письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право вкладника на одержання після закінчення встановленого строку депозиту і відсотків по ньому* (ст. 18 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу").

Ощадні сертифікати видаються строкові (під певний договірний відсоток на визначений строк) або до запитання, іменні та на пред'явника.

Підприємства та громадяни, які бажають придбати ощадний сертифікат банку, здійснюють оплату в розмірі номінальної або курсової його вартості.

Початком відліку терміну володіння сертифікатом є дата його продажу покупцеві. За кожні повні, наприклад, 12 (б або 3) місяців володіння сертифікатом до запитання банк нараховує договірний відсоток від величини номіналу цінного паперу, про що банк може робити позначки на зворотній стороні бланку.

В Україні ощадні сертифікати існують, як правило, у паперовій формі. Наші сусіди по СНД, наприклад Росія, пішли в цьому напрямку значно далі. У 1992 році Всеросійський Біржевий Банк здійснив випуск таких сертифікатів у вигляді металевих монет, що, у свою чергу, надає їм ще й нумізматичної цінності. Зараз цим банком опрацьовуються питання емісії срібних сертифікатів¹.

На українському ринку цінних паперів ощадні сертифікати донедавна були одними з найбільш ліквідних цінних паперів, адже вони гарантували їх власникам високі і, що головне, стабільні доходи, оскільки вони забезпечуються всім майном банку, який випустив ці папери. Зараз активність комерційних банків щодо випуску ощадних сертифікатів значно знизилась.

Національний банк України, у свою чергу, став активніше звертатись до випусків ощадних сертифікатів. Відповідно до Положення про депозитний (ощадний) сертифікат Національного банку України, затвердженого постановою Правління Національного банку України № 203 від 5 грудня 1994 р.², ощадний сертифікат Національного банку України є одним із інструментів регулювання обсягів грошової маси в обігу і призначений для розміщення виключно через комерційні банки. Випуск таких сертифікатів здійснюється у паперовій формі.

Ощадні сертифікати Національного банку України можуть бути строковими або до запитання, іменні та на пред'явника. Умови випуску строкових сертифікатів передбачають повер-

Див.: *Шешеро І.* Сертифікатм на ринке цєнньїх бумаг // *Зкономика и жизнь.* — 1991. — № 52.

² Див.: *Бизнес.* - 1995. - 31 сїчня.

нення власникам сертифікатів суми депозиту та виплату відсотків по них у вказаний у сертифікаті термін. У разі пред'явлення строкового сертифіката для оплати раніше визначеного терміну його власнику сплачується знижений порівняно з вказаним у сертифікаті відсоток. Сума зниження визначається умовами випуску сертифікатів.

Власники ощадних сертифікатів Національного банку України, крім отримання відсотків по них, мають право здійснювати не заборонені чинним законодавством операції з ними на ринку цінних паперів України (переуступка іншим комерційним банкам, продаж або застава при одержанні кредитів Національного банку України).

Викуп ощадних сертифікатів Національного банку України здійснюється відповідно до умов їх випуску. Проте Національний банк залишає за собою право приймати рішення про достроковий викуп своїх ощадних сертифікатів. У цьому випадку власники сертифікатів отримують відповідні доплати.

У той час, коли роль ощадних сертифікатів на вітчизняному ринку цінних паперів безумовно зменшилась, активність обігу деяких інших паперів значно зросла. Це, в першу чергу, стосується ще одного виду класичного цінного папера — *векселя*.

Векселем визнається *цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю)* (ст. 21 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу").

Вексель з'явився в Російській імперії набагато пізніше, ніж він остаточно затвердився в Європі як засіб платежу та дохідний цінний папір. Офіційно вексельний обіг у Російській імперії було введено Вексельним статутом 1729 року¹.

Вексельний обіг у нашій країні був дуже поширений у період непу, але у зв'язку з відміною в 30-ті роки комерційного кредиту та заміни його прямим банківським кредитом він був зведений нанівець. Однак юридично векселі збереглись, більш того, вони завжди використовувались у зовнішній торгівлі.

Після прийняття Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" та постанови Верховної Ради України від 17 червня 1992 р. "Про застосування векселів у господарсь-

Див.: Тихонов А. Навики столетней давности // **Рынок** цінних бумаг. — М, 1996. - № 10. - С. 41.

кому обороті України" в нашій державі був запроваджений вексельний обіг з використанням простого і переказного векселів відповідно до Женевської конвенції 1930 року.

Кабінет Міністрів України і Національний банк України постановою від 10 вересня 1992 р. № 528¹ підтвердили, до затвердження Порядку випуску та обігу векселів, дію в Україні Положення про переказний і простий вексель, яке було затверджене 7 серпня 1937 р. постановою ЦВК та РНК СРСР № 104/1341².

В Україні можуть випускатися та обертатися простий і переказний векселі.

Простим визнається вексель, за яким зобов'язання безумовної сплати вказаної в ньому суми грошей бере на себе особа, яка видала вексель (векселедавець). Простий вексель містить такі реквізити: найменування "вексель", яке включене безпосередньо в текст на мові, якою цей документ складений; просте і нічим не обумовлене обіцяння сплатити визначену суму; зазначення строку платежу; зазначення місця, де має бути здійснений платіж; найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений; зазначення дати і місця складення векселя; підпис того, хто видає документ (векселедавця).

Простий вексель, строк платежу в якому не вказано, розглядається як такий, що підлягає оплаті за пред'явленням. У разі відсутності особливого зазначення місце складення документа вважається місцем платежу і разом з тим місцем проживання векселедавця.

Переказним визнається вексель, за яким зобов'язання сплати вказаної в ньому суми, покладається на третю особу, якій векселедавець дає просту і нічим не обумовлену пропозицію сплати цієї суми кредитору (векселедержателю).

Отже, в переказному векселі, як і в простому, міститься абстрактне зобов'язання векселедавця сплатити певну суму векселедержателю. Не можна погодитися з Г.Ф. Шершеневичем щодо того, що це зобов'язання є умовним³, оскільки векселедавець бере на себе зобов'язання оплатити вексель без будь-яких умов.

¹ Див.: ЗП України. - 1992. - № 10.

² Див.: 33 СРСР. - 1937. - № 52. - Ст. 221.

³

Див.: *Шершеневич Г.Ф.* Курс торгового права. - СПб, 1909. - Т. 3. — С. 25-26, 75; *Його ж.* Учебник торгового права. - М., 1919. - С. 283, 306.

У практичній діяльності функції платників найчастіше виконують банки, де векселедавці зберігають на рахунках свої грошові кошти. Проте, які б правовідносини не об'єднували векселедавця з платником, переказний вексель виключає їх поєднання в одній особі¹.

Переказний вексель містить такі реквізити: найменування "вексель", яке включене безпосередньо в текст на мові, якою цей документ складений; простий і нічим не обумовлений наказ сплатити визначену суму; найменування того, хто повинен платити (платника); зазначення строку платежу; зазначення місяця, де має бути здійснений платіж; найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений; зазначення дати і місяця складення векселя; підпис того, хто видає документ (векселедавця).

Слід мати на увазі, що вексельний обіг ефективний при значному наповненні ринку товарами. Тільки за таких обставин продавець починає шукати покупця та створює для нього найбільш вигідні умови. У процесі становлення ринку та підвищення динамічності нашої економіки вексель знову опиняється в центрі уваги з цілого ряду причин:

по-перше, він за своєю природою є цінним папером, який дозволяє оперативно вирішувати багато складних господарських і фінансових проблем;

по-друге, комерційні банки та підприємницькі структури вже накопичили певний досвід проведення господарських операцій з використанням векселів;

по-третє, вексель розглядається урядом України як один з головних засобів проведення взаємозарахунків боргів підприємств і виходу з платіжної кризи;

по-четверте, якщо взяти до уваги значну кількість нормативних актів, які регулюють порядок випуску та використання векселів, то можна стверджувати, що в Україні вже створена мінімально необхідна правова база для цього, яка, однак, вимагає дуже детального доопрацювання та доповнення, у тому числі з точки зору її узгодження з чинним законодавством.

Першим підтвердженням зростання ролі векселя на фінансовому ринку України можна вважати прийняття Указу Президента України від 14 вересня 1994 р. № 530/94 "Про випуск в обіг векселів для покриття взаємної заборгованості

¹ Див.: *Иоффе О.С.* Обязательственное право. - М., 1975. - С. 686-687.

суб'єктів підприємницької діяльності України"¹. Відповідно до цього Указу, з метою створення умов для подолання платіжної кризи, підвищення майнової відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності України Національний банк України повинен був забезпечити проведення до 10 жовтня 1994 р. взаємного заліку заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності на день підписання Указу. За результатами цього заліку необхідно було до 1 листопада 1994 р. оформити прострочену заборгованість (у тому числі заборгованість за банківськими кредитами) простими векселями на користь кредиторів з терміном платежу 28 лютого 1995 р.

Передача цих векселів могла здійснюватись векселедержателем шляхом індосаменту іншим суб'єктам підприємницької діяльності України в рахунок погашення заборгованостей та інших зобов'язань у заставу, а також для здійснення інших операцій у відповідності із законодавством України. З настанням строку платежу за таким векселем його в установленому порядку пред'являють векселедавцю або індосантам до платежу.

Другим кроком у напрямку підвищення ролі векселів стало прийняття у травні 1995 року спільної постанови Кабінету Міністрів України та Національного банку України "Про проведення заліку щодо взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України та оформлення простроченої заборгованості векселями", за якою передбачалось провести на беземісійній основі залік взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності всіх форм власності з подальшим оформленням простроченої заборгованості (у тому числі заборгованості за банківськими позиками) векселями на користь кредиторів. У грудні 1995 року була прийнята ще одна спільна постанова Кабінету Міністрів і Національного банку України щодо проведення заліку взаємної заборгованості та оформлення її векселями.

З метою подальшого розширення сфери обігу векселів у господарському обороті України Указом Президента України від 26 липня 1995 р. "Про розширення сфери обігу векселів" були зняті обмеження щодо суми зобов'язання за одним векселем, встановлені Указом Президента України від 2 листопада 1993 р. "Про сплату державного мита за вексельні бланки" у розмірі ста мільйонів карбованців, визначення якої було віднесено до компетенції господарюючих суб'єктів.

Див.: Урядовий кур'єр. - 1994. — 20 вересня.

Досить широко використовуються векселі і в зовнішньоекономічних відносинах, зокрема, відповідно до Закону України від 15 вересня 1995 р. "Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах".

Необхідно зазначити, що згідно з чинним законодавством України:

використовувати векселі, а також виступати векселедавцями, акцептантами, індосантами і авалістами можуть тільки юридичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, що визнаються такими відповідно до чинного законодавства;

векселі можуть видаватись лише для оплати за поставлену продукцію, виконані роботи та надані послуги, за винятком векселів Міністерства фінансів, Національного та комерційних банків;

вексельний бланк може заповнюватись друкованим та недрукованим способами;

сума платежу за векселем обов'язково вказується цифрами та літерами;

вексель підписують керівник і головний бухгалтер юридичної особи та завіряють печаткою.

Для подальшого розвитку ринку векселів в Україні, на нашу думку, доцільно здійснити певні заходи, спрямовані на захист прав векселедержателів, оскільки саме ці суб'єкти вексельного обігу зараз є найменш захищеними. На сьогодні в Україні не здійснюється будь-яка державна реєстрація випущених векселів. Не існує також обмежень щодо випуску векселів одним суб'єктом підприємницької діяльності. Така ситуація може призвести до випуску в обіг нічим не гарантованих векселів.

Щоб уникнути такої ситуації, на нашу думку, варто використати досвід Сполучених Штатів Америки, де ринок векселів не розвивався до початку 80-х років, поки не були зроблені важливі нововведення.

По-перше, запроваджена процедура державної реєстрації певних категорій векселів, яка отримала назву "реєстрація на полиці". Вона передбачає реєстрацію кожного випуску векселів із терміном обігу більше 270 днів Комісією з цінних паперів, яка дозволяє за визначених умов реєструвати безперервні програми випусків векселів один раз. Із запровадження такого порядку оформлення векселів, що випускаються безперервно, стало для емітента значно простішим. Крім того, в рамках однієї програми випуску "реєстрація на полиці" забезпечує можливість випуску різних видів векселів.

По-друге, впроваджена процедура встановлення кредитних рейтингів пропонуваних випусків. Емітенти векселів при проведенні "реєстрації на полиці" звертаються до рейтингового агентства, яке надає відповідний рейтинг новому випуску векселів на визначену суму. Це дозволяє інвесторам постійно одержувати необхідну інформацію про рейтинг векселів, які вони бажають придбати.

По-третє, здійснені заходи, спрямовані на створення ліквідного вторинного ринку векселів. Ліквідний вторинний ринок, на якому провадиться котирування цін на векселі, має існувати для того, щоб кожний інвестор знав: векселі, якими він володіє, можуть бути продані в будь-який час¹.

За активізації вексельного обігу на фондовому ринку України явно визначилися прогалини у вітчизняному законодавстві, яке регулює порядок випуску та обігу зазначених цінних паперів. У першу чергу на законодавчому рівні необхідна регламентація умов та розмірів оподаткування операцій з векселями, встановлення відповідальності за правопорушення, пов'язані з вексельним обігом, а також обмеження випуску векселів сумою сплаченого статутного фонду, резервного фонду або вартості чистих активів, або процентного співвідношення цих величин.

Існує думка щодо введення обов'язкового попереднього депонування емітентом векселів певних коштів для подальшого погашення (спеціальні вексельні резерви)². З позиції захисту прав векселедержателів цей спосіб вбачається найбільш надійним.

Таким чином, можна зробити висновок про необхідність проведення в Україні комплексної реформи вексельного законодавства, метою якої має стати захист прав векселедержателя, з одного боку, та підвищення відповідальності векселедавця, з іншого, і яка повинна включати, насамперед:

прийняття Закону України "Про вексельний обіг в Україні";

внесення змін до Цивільного кодексу України та Закону України "Про банкрутство" щодо порядку задоволення вимог кредиторів за векселями та розгляд питання про виділення таких вимог в окрему чергу;

¹ Див.: Рішення з 8-ї Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. — К., 1995. — С. 14.

² Див.: Дробячев П. Традиции и парадокси вексельного обращения // Ринок денних бумаг. — М., 1996. — № 10. — С. 35.

внесення змін до Арбітражно-процесуального та Цивільно-процесуального кодексів України щодо введення прискореної процедури розгляду позовів по векселях.

Без здійснення вказаних заходів справне функціонування вексельного обігу в Україні вбачається досить проблематичним, а існуючі прогалини в законодавстві можуть призвести до значних зловживань, що, у свою чергу, підірве довіру до векселя як цінного папера.

Поряд з класичними видами цінних паперів (акціями, облигаціями, векселями та іншими), в Україні одержали нормативне закріплення нові, специфічні, види фондових цінностей — приватизаційні папери та інвестиційні сертифікати.

Приватизаційні папери з'явилися в Україні після прийняття Верховною Радою пакету законів, спрямованих на врегулювання процесу приватизації державного майна: "Про приватизацію майна державних підприємств"¹, "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)"², "Про приватизаційні папери"³.

Під приватизацією державного майна розуміється відчуження майна, що перебуває в загальнодержавній і комунальній власності, на користь фізичних і недержавних юридичних осіб. Для забезпечення повноправної участі громадян України в приватизації законодавством передбачено випуск особливого виду державних цінних паперів — приватизаційних паперів, які засвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду та земельного фонду.

Відповідно до ст. 1 Закону України "Про приватизаційні папери" випускаються приватизаційні папери трьох видів — майнові сертифікати, житлові чеки та земельні бони.

Право на отримання у власність приватизаційних паперів мають усі громадяни України, які постійно проживали або переїхали на постійне проживання в Україну до 1 січня 1992 р.

З метою захисту майнових інтересів рядових громадян передбачено випуск лише іменних приватизаційних паперів. Приватизаційні папери не підлягають вільному обігу, а їх продаж або відчуження іншим способом є недійсним. Приватизаційні папери не можуть бути використані для здійс-

Див.: Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 24. - Ст. 348.

Див.: Там же. - Ст. 350.

3 Див.: Там же. - Ст. 352.

нення розрахунків або як застава для забезпечення платежів чи кредитів. Дивіденди або відсотки з приватизаційних паперів не нараховуються.

Вказані цінні папери можуть бути обмінені на документи, що засвідчують право власності на придбані об'єкти приватизації, особисто громадянами або через фінансових посередників (інвестиційні фонди і компанії та довірчі товариства).

Громадянам України створюється можливість для необмеженого вибору сфер приватизації¹, їм надається право застосовувати приватизаційні папери одного виду в різних сферах приватизації шляхом забезпечення їх взаємного конвертування.

Іменна форма приватизаційних паперів, з одного боку, значно знизила темпи приватизації та формування вітчизняного ринку цінних паперів, ускладнила процес реєстрації та перереєстрації прав власності на цінні папери. З іншого боку, вона, певною мірою, мала гарантувати право громадян України на участь у приватизації державної власності.

Незважаючи на це, в 1994—1995 рр. в Україні виник "чорний ринок" приватизаційних майнових сертифікатів, де громадяни, які не бажають ставати корпоративними власниками приватизованих підприємств, продають свої сертифікати, причому незалежно від ціни, яку за них пропонують. Отже, порушується чинне законодавство і стихійно формується "тіньовий" фондовий ринок у той час, як організаційно оформлений ринок перебуває у кризі¹.

Оскільки вторинний обіг приватизаційних майнових сертифікатів в Україні неможливий, а також відсутні біржовий курс і офіційно визнані механізми позабіржового ціноутворення, темпи використання населенням сертифікатів відстали від темпів приватизації в цілому.

На початкових етапах приватизації приватизаційні майнові сертифікати існували лише у формі безготівкових депозитів — рахунків у відділеннях Ошадного банку України.

Депозитний рахунок відкривався в установі банку тільки за пред'явлення платіжного доручення, виданого органом приватизації або посередницькою організацією для проведення розрахунку за об'єкт приватизації. Президент України Указом від 21 квітня 1994 р. "Про введення в готівковий обіг

Див.: Річний звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. - К., 1995. - С. 7.

приватизаційних майнових сертифікатів"¹ установив, що платежі за придбані об'єкти приватизації здійснюються з приватизаційних депозитних рахунків або, за бажанням громадян України, готівковими приватизаційними майновими сертифікатами. З 1 січня 1995 р. єдиною формою такого платежу стали готівкові приватизаційні майнові сертифікати, строк видачі яких подовжено до 31 грудня 1997 р. По закінченні цього строку вони будуть вважатись недійсними.

Приватизаційні житлові чеки, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 1993 р. № 305 "Про випуск в обіг приватизаційних житлових чеків"², спочатку існували у вигляді приватизаційних депозитних рахунків, які відкривали громадянам України у відділеннях Ощадного банку України. Згідно з Тимчасовим положенням про порядок використання житлових чеків у вигляді депозитних рахунків для приватизації майна державних підприємств, затвердженим наказом Фонду державного майна України від 11 травня 1996 р. № 228³, громадяни у відповідності із законодавчими актами України мають право на використання житлових чеків для придбання майна державних підприємств у порядку і на умовах, передбачених для приватизаційних майнових сертифікатів у вигляді депозитних рахунків.

Указом Президента України від 8 серпня 1995 р. № 713 "Про заходи щодо введення у готівковий обіг іменних житлових чеків" було зроблено перший крок до випуску житлових чеків у готівковій формі. Іменні житлові чеки у готівковій формі використовуються громадянами України, які мають право на їх одержання, під час приватизації державного житлового фонду. Вони можуть також використовуватись для приватизації частки майна державних підприємств, земельно-го фонду. При цьому приватизаційні майнові сертифікати та приватизаційні житлові чеки використовуються з коефіцієнтом 1 (1 гривня вартості приватизаційного майнового сертифіката дорівнює 1 гривні вартості житлового чека), встановленим постановою Верховної Ради України від 31 січня 1996 р. "Про затвердження коефіцієнта конверсії приватизаційних майнових сертифікатів і житлових чеків"⁴.

Див.: Голос України. - 1994. - 21 квітня.

Див.: Урядовий кур'єр. - 1993. - 13 травня.

Див.: Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. - 1996. -

Див.: Голос України. - 1996. - 9 лютого.

Незважаючи на нерівномірні темпи сертифікатна приватизація в Україні прямує до завершення. Надалі приватизаційний процес відбуватиметься із залученням коштів громадян, отже інвестиційні потоки в приватизовані об'єкти спрямовуватимуться через інститути та інфраструктуру фондового ринку.

Особливістю української моделі приватизації, яка може негативно позначитися на становленні фондового ринку, є функціонування фінансових посередників тільки як інституційних інвесторів, а не як брокерів. Комісіяна торгівля, яка у більшості країн має назву брокерської діяльності, всіляко підтримується органами державного регулювання національних фондових ринків, у той час, як операції посередників за власний рахунок (так звана ділерська діяльність) дещо стримуються як такі, що збільшують ризики. В Україні спостерігається щодо цього диспропорція, яку необхідно шонайскоріше подолати з метою досягнення хоча б відносної рівноваги ринку. Комісійні операції мають стати престижними та вигідними, інакше інтереси дрібного інвестора захистити буде майже неможливо.

Ще одним видом нових фондових інструментів, що з'явилися на українському ринку цінних паперів лише у 1994 році, є **інвестиційні сертифікати**.

Інвестиційним сертифікатом визнається *цінний папір, який випускається інвестиційним фондом або інвестиційною компанією і дає його власникові право на отримання доходу у вигляді дивідендів*.

Правовий статус інвестиційних сертифікатів нормативно закріплений у Положенні про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затвердженому Указом Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55/94 "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії"¹.

Інвестиційні сертифікати можуть бути іменними та на пред'явника. Випускаються вони з метою залучення коштів інвесторів для здійснення спільного інвестування і не дають їх власникові права участі в управлінні юридичною особою, що випустила їх.

Якщо емітентом інвестиційних сертифікатів є акціонерне товариство (інвестиційна компанія може бути створена також у формі товариства з обмеженою відповідальністю), то номінальна вартість одного сертифіката має дорівнювати номі-

Див.: Урядовий кур'єр. - 1994. - 24 лютого.

нальній вартості однієї акції, що належить засновникам цього акціонерного товариства.

Щоб випустити інвестиційні сертифікати, емітент повинен укласти договір з інвестиційним керуючим, аудитором або аудиторською фірмою, а також депозитний договір з депозитарієм, провести реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів згідно з Тимчасовим порядком випуску інвестиційних сертифікатів інвестиційного фонду та інвестиційної компанії, затвердженим наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 29 листопада 1996 р. № 297, а також опублікувати інвестиційну декларацію та інформацію про випуск інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні фонди мають право здійснювати загальну емісію інвестиційних сертифікатів на суму, розмір якої не повинен перевищувати 15-кратного розміру їх статутних фондів.

Інвестиційні фонди поділяються на відкриті і закриті.

Відкриті фонди створюються на невизначений строк і здійснюють викуп своїх інвестиційних сертифікатів у строки, встановлені інвестиційною декларацією інвестиційного фонду.

Закриті фонди створюються на визначений строк і здійснюють розрахунки щодо інвестиційних сертифікатів після закінчення строку діяльності інвестиційного фонду.

Інвестиційні сертифікати закритих фондів можуть обмінюватись на приватизаційні папери, якщо ці фонди отримали у встановленому Фондом державного майна України порядку дозвіл на комерційну діяльність з приватизаційними паперами. Такі фонди мають право здійснювати додаткову емісію інвестиційних сертифікатів у 50-кратному розмірі обсягу прийнятих для розміщення приватизаційних паперів у порядку, який затверджується Фондом державного майна України та Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Механізм та особливості випуску інвестиційних сертифікатів різними видами інвестиційних фондів та взаємного фонду інвестиційної компанії буде більш детально розглянутий далі при аналізі діяльності цих суб'єктів ринку цінних паперів України.

Доходність по інвестиційних сертифікатах, випущених в Україні, може коливатися в дуже широких межах залежно від прибутку, одержаного їх емітентами від інвестування залучених коштів у цінні папери інших емітентів, а також придбання нерухомого майна, часток і паїв, що належать державі в майні господарських товариств, у процесі приватизації.

Загалом, активність вітчизняного ринку інвестиційних сертифікатів безпосередньо залежить від активності процесів приватизації! в Україні і пропозиції для продажу привабливих цінних паперів новостворених емітентів.

Інвестиційні сертифікати вже зайняли досить важливе місце на нашому фондовому ринку, і серед них часто зустрічаються папери, які заслуговують на увагу інвесторів та інших учасників ринку цінних паперів. Наприклад, досить привабливий тип інвестиційних сертифікатів, які розповсюджувались за вільно конвертовану валюту, випустив інвестиційний фонд "Ініс-інвест". У поєднанні з добре організованою і продуманою рекламою та високими дивідендами (40 відсотків річних) забезпеченість цих паперів нерухомістю (сертифікати номінальною вартістю \$170 забезпечені одним квадратним метром нерухомості) зробила їх свого часу одними з найбільш ліквідних на позабіржовому ринку цінних паперів¹.

Необхідно зазначити, що незважаючи на досить велике поширення й активний обіг, правовий статус інвестиційних сертифікатів в Україні визначений не досить чітко. Так, Закон України "Про цінні папери і фондову біржу" не відносить інвестиційний сертифікат до виду цінних паперів, що можуть випускатись і обертатись в Україні. Правове регламентування обігу інвестиційних сертифікатів на рівні Указу Президента України багато науковців і практиків вважають недостатнім, j

Щоб уникнути вказаного протиріччя, необхідно шляхом внесення змін до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" закріпити за інвестиційним сертифікатом статус цінного папера.

Доцільно також розширити перелік видів цінних паперів, визначений цим Законом, ще одним цінним папером — чеком, яким має визнаватись цінний папір, що містить нічим не обумовлене розпорядження чекодавця банку здійснити сплату вказаної в чеку суми чекодержателю.

Чеки.можуть бути на пред'явника і ордерними.

Право, засвідчене чеком на пред'явника, передається шляхом звичайного вручення папера новому держателю.

Передача права за ордерним чеком відбувається шляхом виконання безпосередньо на чеку або на приєднаному до нього листку (аллонті) передавального надпису

Окрім розглянутих вище видів цінних паперів, існують *інструменти фондового ринку*, які поєднують у собі елементи декількох видів цінних паперів або являють собою настільки специфічні документи, що їх неможливо віднести до тієї чи іншої категорії. Такі інструменти одержали назву *похідних* або *спеціальних*.

До спеціальних (похідних) фондових інструментів ринку цінних паперів належать опціони, варранти, ф'ючерси та інші.

Важливе місце на ринку похідних фондових інструментів займають *опціони* (опціонні угоди).

Опціон являє собою *договір, у відповідності з яким один із його учасників набуває право купівлі або продажу будь-якого товару за фіксованою ціною протягом певного періоду часу, а інший учасник за грошову премію зобов'язується забезпечити у разі необхідності реалізацію цього права, тобто бути готовим продати або купити цінні папери за обумовленою договором ціною*.

Опціонні угоди можуть бути укладені з приводу будь-якого товару. На ринку цінних паперів опціони пов'язані з торгівлею різними видами цінних паперів.

Опціон може бути двох типів: опціон покупця та опціон продавця. *Опціон покупця* являє собою контракт, який дає його власнику право придбати певні цінні папери протягом визначеного часу за фіксованою ціною. *Опціон продавця* дає право продажу цінних паперів протягом визначеного часу за фіксованою ціною.

Особа, яка отримала право і має прийняти рішення, є покупцем опціону, оскільки вона повинна сплачувати за це право. Особа, яка продала право покупцю і таким чином має прореагувати на рішення покупця, є підписником опціону².

В Україні опціонні угоди, хоча вони й не передбачені законодавством, набувають все більшого поширення. Такими угодами торгують як на фондових біржах, так і на позабіржовому ринку.

Див.: Крашенников Е. Ценные бумаги: новые юридические аспекты // Рынок денных бумаг. - М., 1996. - № 10. - С. 57.

²

ДИВ.: *WHam F. Sharpe, Gordon J. Alexander. Investments-4th ed. Prentice Hall, Englewood, New Jersey, 19907 - P. 533.*

На українському фондовому ринку значно поширилася практика торгівлі опціонними угодами щодо придбання акцій та інвестиційних сертифікатів різних емітентів. Такі угоди пропонувались до продажу компаніями "Олбі-Україна" (опціонна премія 3%), "Діалог-Оптім" (опціонна премія 6%), "Сінема-Invest" (опціонна премія 10%) та іншими¹. Варто відзначити, що основна частина торгівлі опціонами в нашій країні припадає на позабіржовий ринок цінних паперів, у той час як у США, наприклад, опціони продаються та купуються на п'яти біржах, і на біржовий обіг припадає 95 відсотків усіх опціонних угод. У Німеччині для торгівлі строковими угодами нещодавно створена Німецька біржа строкових контрактів, яка дає змогу торгувати на світовому ринку опціонними угодами, які виражені в німецьких марках².

Аналіз ситуації, що склалася на ринку опціонів України, дозволяє зробити висновок про необхідність негайного законодавчого врегулювання цієї сфери фондового ринку, де торгівля похідними фондовими інструментами відбувається нині на чисто аматорських засадах.

Варант являє собою *сертифікат, який дає право його власникові купити один цінний папір за фіксованою ціною у визначеній термін*. Варанти випускаються в обіг не самостійно, а як складова частина інших цінних паперів для того, щоб зробити їх більш привабливими.

Після випуску цінного папера з варантом останній, як правило, відокремлюється від цього папера і починає обертатися самостійно. При цьому вартість цього папера зменшується на величину вартості варанта. Умовами випуску може бути передбачена можливість або негайного відокремлення варанта від цінного папера одразу після його первинного розміщення, або можливість такої операції через певний час. Деякі варанти не можуть бути відокремлені від паперів, разом з якими вони випущені. Такі варанти не мають власної ринкової вартості.

Ціна, за якою варант може бути обмінений на новий цінний папір, називається ціною виконання варанта. Як правило, в момент випуску варанта ринкова вартість цінного папера, в який він може бути обернений, є вищою за ціну виконання варанта.

¹ Див.: Стан позабіржового ринку цінних паперів // Фінансова Україна. — 1994. - 21 грудня,

² Див.: *Алексеев М.Ю.* Вказ. робота. — С. 75.

Ф'ючерс — це різновид термінових угод на купівлю або продаж стандартної кількості визначених цінних паперів у зазначений день та за визначеною ціною.

Завдяки тому, що ф'ючерсні угоди стандартизовані (вони передбачають стандартизацію базового активу та строків виконання)¹, продавці та покупці можуть передавати один одному свої зобов'язання щодо поставки чи купівлі певних цінних паперів, на яких базується угода.

Для гарантування виконання ф'ючерсних угод продавці та покупці заздалегідь депонують певну суму грошей у третьої нейтральної сторони (розрахункової палати), яка гарантує дотримання кожною стороною своїх зобов'язань за угодою. На відміну від опціону, розрахунок після закінчення ф'ючерсної угоди є обов'язковим². При цьому покупець (продавець) ф'ючерсної угоди на цінні папери має право на відмову від її виконання виключно за наявності згоди іншої сторони.

До похідних (спеціальних) фондових інструментів необхідно віднести також такі документи, як *коносамент* і *складське свідоцтво*.

На сьогодні законодавство України не передбачає обігу похідних фондових інструментів на вітчизняному ринку цінних паперів, що відчутно гальмує розвиток ринку в цілому. Ці питання потребують оперативного законодавчого вирішення. Зокрема, в новій редакції Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" необхідно дати визначення понять похідних фондових інструментів і регламентувати особливості їх випуску та обігу.

Див.: *Майоров С.* Ф'ючерс и государственные казначейские обязательства: стратегия и специфика // Ринок денних бумаг.- 1996. - № 4 - С. 4.

Див.: *Фондовый рынок Украины /* Під ред В.В. Краузе. - К.: УФБ "Скарбниця", 1994. - С. 33.

Глава II

СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ, ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЇХ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Накопичення інвестиційного капіталу, втілення його у цінні папери, рух цього капіталу від постачальників до споживачів та використання його в господарській діяльності здійснюються завдяки суб'єктам ринку цінних паперів, якими є емітенти, інвестори та фінансові посередники.

§ 1. Правовий статус емітентів цінних паперів

Відповідно до ст. 2 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" **емітентом цінних паперів** визнається *юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери та приймає на себе виконання обов'язків, визначених умовами їх випуску.*

Емітентами цінних паперів в Україні виступають держава, органи місцевого самоврядування та юридичні особи. Юридичними особами (емітентами), які здійснюють випуск цінних паперів в Україні, є державні підприємства, що перетворюються на акціонерні товариства, а також діючі та новостворювані суб'єкти підприємницької діяльності.

Емітенти цінних паперів є споживачами інвестиційного капіталу, який вони одержують шляхом випуску цінних паперів. Споживачами капіталу можуть бути й окремі громадяни (фізичні особи), яким він може знадобитися, наприклад, для житлового будівництва або придбання коштовних товарів. Звичайно фізичні особи одержують капітал шляхом позик (особисті позики, позики під заставу майна та ін.). Враховуючи, що громадяни, відповідно до законодавства України, не є емітентами, далі мова про них у цій ролі не йтиме.

Серед цінних паперів у першу чергу виділяють ті, емітентом яких є держава. По-перше, тому, що історично — це перший вид фондових цінностей. По-друге, держава вважається найбільш крупним та надійним емітентом.

У країнах з розвинутою ринковою економікою та цивілізованим ринком цінних паперів держава є одним з най-

активніших емітентів цінних паперів. В Україні донедавна держава не виявляла значної активності на ринку цінних паперів як емітент. Однак розвиток ринкових відносин змусив її активізувати свою діяльність у цій галузі економіки.

Державні цінні папери можуть випускатися центральним урядом, органами влади на місцях, окремими, відносно незалежними, державними установами, а також організаціями, які користуються державною підтримкою. Тому окремі цінні папери, випущені приватними юридичними особами, можуть мати, певною мірою, характер державних паперів, якщо держава гарантує доходність по них.

Саме державні цінні папери можуть стати основою для формування розвинутого вітчизняного фондового ринку в разі їх розміщення на умовах, що визначаються ринковою кон'юнктурою.

Загальна господарська та політична нестабільність обов'язково спричинить значне коливання курсу державних цінних паперів. Це зробить їх одним із найпривабливіших товарів для фондової біржі.

Держава, як правило, випускає цінні папери з метою залучення коштів для:

- фінансування поточного бюджетного дефіциту;
- погашення раніше розміщених позик;
- забезпечення касового виконання державного бюджету;
- вирівнювання нерівномірності надходження податкових платежів;
- забезпечення комерційних банків ліквідними резервними активами;
- фінансування цільових програм, які здійснюються місцевими органами влади;
- підтримки соціально важливих установ та організацій.

Випуск цінних паперів є більш ефективним методом фінансування бюджетного дефіциту порівняно з практикою позики грошей в Національному банку та залучення коштів від емісії грошей. Дійсно, використання кредитних ресурсів Національного банку значно зменшує його можливості регулювання позикового ринку, і тому в усіх країнах з ринковою економікою встановлені значні обмеження на доступ уряду до цих ресурсів. Покриття дефіциту бюджету через емісію грошей призводить до надходження в обіг не забезпечених реальними активами платіжних засобів і обумовлює інфляцію та розлад грошового обігу.

Уряд України, наприклад, у 1996 році за рахунок випуску внутрішніх державних позик планував профінансувати дефіцит державного бюджету в розмірі 150 трлн крб., тобто на 32,5 відсотка.

Масштаби залучення державою коштів шляхом емісії цінних паперів у різних країнах далеко не однакові. Якщо розглянути співвідношення між загальним обсягом випущених державних цінних паперів та валовим внутрішнім продуктом у різних країнах, то в 1989 році воно становило в Італії 50,6%, в Японії - 40,4%, у той час як у Франції - 17,7%, а у ФРН — 16,6%¹. При цьому слід зазначити, що в розвинутих країнах законодавча влада забезпечує урядові конституційне право позичати необхідні кошти у юридичних осіб і населення.

На ринку цінних паперів України функції випуску державних цінних паперів виконує Міністерство фінансів, а Національний банк виступає в ролі генерального агента з їх реалізації.

Перший в Україні аукціон по розміщенню облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), випущених відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23 серпня 1994 р. "Про випуск облігацій внутрішньої державної позики 1995 року"², відбувся у березні 1995 року. Вже 10 червня 1995 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову "Про другий випуск облігацій внутрішньої державної позики 1995 року"³, відповідно до якої передбачалось здійснити випуск державних облігацій загальним обсягом 25 трлн крб., що становило 7,54 відсотка від дефіциту державного бюджету.

Первинне розміщення ОВДП відбувалось на щотижневих аукціонах, в яких брали участь виключно банки. Як показав час, ОВДП приносять стабільний прибуток Інвесторів приваблює їх висока надійність та можливість (для банків) використання державних облігацій у складі обов'язкових резервів.

На сьогодні ринок державних цінних паперів перетворився на найбільш активний сектор ринку цінних паперів України. Стали більш різноманітними й цінні папери, що емітуються державою. Так, наприклад, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 1996 р. № 469 "Про випуск

Див.: *Алексеев М.Ю.* Вказ. робота. — С. 13.

² Див.: Зібрання Постанов (ЗП) Уряду України. - 1994. - № 11. - Ст. 292.

³ Див.: ЗП України. - 1995. - № 8. - Ст. 211.

безвідсоткових (дисконтних) облігацій внутрішньої державної позики 1996 року"¹, з 6 травня 1996 р. були випущені дисконтні облігації внутрішньої державної позики з терміном погашення 28, 63, 91, 182, 273 дні та один рік.

Окремо варто зупинитись на питанні випуску державних цінних паперів зовнішньої позики, позаяк воно належно не врегульоване чинним законодавством України, незважаючи на те, що в цьому напрямку велась і ведеться досить ціле-спрямована робота.

Першою спробою нормативного врегулювання випуску облігацій зовнішньої позики став Указ Президента України від 7 квітня 1994 р. "Про державні товарні облігації матеріальних ресурсів України", яким було затверджене відповідне Положення. Цей Указ врегулював порядок випуску державних товарних облігацій, які передбачалось розміщувати на іноземних фінансових ринках, однак випуску зазначених в Указі облігацій здійснено не було.

На сьогодні існують цінні папери (облігації) державної зовнішньої позики України 1995 року, випущені Міністерством фінансів України з метою проведення реструктуризації заборгованості України російському акціонерному товариству "Газпром" за поставку природного газу відповідно до Указу Президента України від 5 жовтня 1995 р. № 912/95 "Про випуск облігацій зовнішньої позики України 1995 року". Облігації цієї позики випущені на пред'явника і можуть вільно обертатися на території України та за її межами. За настання строків їх погашення вони викуповуються Міністерством фінансів України, яке є фінансовим агентом уряду України.

Порядок формування та погашення зовнішнього боргу України передбачається врегулювати окремими законами України, які зараз опрацьовуються.

Особливо слід підкреслити, що, відповідно до ст. 92 Конституції України, порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу, а також порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи встановлюються виключно законами України. Таким чином, визначення правового поля подальших випусків державних цінних паперів зовнішньої позики України можливе лише шляхом прийняття нових або внесення змін та доповнень до чинних законодавчих актів.

Емісію цінних паперів, крім центральних органів, можуть здійснювати також і *місцеві органи влади*. Необхідність у цьому виникає тоді, коли витрати місцевих органів перевищують їх доходи або коли починається здійснення великого інвестиційного проекту.

Місцеві органи влади як споживачі капіталу стоять на другому місці після центрального уряду. На сьогодні муніципальні облігації випущені в Києві, Дніпропетровську, Харкові, Львові, Авдіївці та інших містах України. Умови розміщення цих облігацій є досить різноманітними.

Так, облігації внутрішньої місцевої позики Київської міської ради народних депутатів (ОВМП) випущені в обіг у безготівковій електронній формі зі строком обігу три—вісім місяців у серпні 1995 року. Розміщення проводилось зі скидкою до номіналу (дисконтом). Первинне розміщення відбулось на Українській фондовій біржі.

У вересні 1995 року міська Рада м. Авдіївки здійснила емісію облігацій першої місцевої позики. Термін обігу облігацій був визначений у два місяці, а ставка доходу по них — 80% річних¹.

Вартість цінних паперів, випущених місцевими органами влади (муніципальних цінних паперів), визначається платоспроможністю їх емітента та ринком.

Платоспроможність місцевих органів влади, тобто спроможність виплачувати проценти, а також додержуватись термінів виплати самого боргу, залежить від багатьох факторів. Б.І. Альохін, наприклад, виокремив такі з них:

а) борг місцевих органів у розрахунку на душу населення. Чим він менший, тим привабливішими є цінні папери цього емітента;

б) розмір надходжень з центрального бюджету;

в) матеріальне багатство місцевості, на яку поширюється юрисдикція цього органу влади (забезпеченість природними ресурсами, рівень індустріалізації, обсяги сільськогосподарського виробництва тощо) .

Досвід інших країн, зокрема Росії, свідчить, що привабливість муніципальних цінних паперів може бути значно збільшена такими способами:

їх погашенням частками у статутних фондах підприємств,

Див.: Фондовий ринок України: цінні папери, інвестори та посередники / Група моніторингу ринку цінних паперів. - К., 1996. - С. 5.

²

Див.: *Алехин Б.И.* Вказ. робота. — С. 33.

що приватизуються (така модель використовувалась при випуску муніципальних цінних паперів у Новосибірську, Курську, Москві);

їх використанням як засобу платежу, в тому числі при сплаті податку на прибуток, що спрямовується до місцевого бюджету (Нижній Новгород);

можливістю їх обміну на акції приватизованих підприємств, частково в статутному фонді яких володіє орган, що управляє муніципальною власністю (Москва);

можливістю їх використання для розрахунків з кредиторами;

можливістю їх використання як застави для одержання кредитів тощо¹.

Поряд з державою та муніципальними органами влади як емітенти на ринку цінних паперів важливе місце посідають різноманітні *суб'єкти підприємницької діяльності* — *юридичні особи*, які залежно від форми власності можуть бути державними або приватними (можлива також і змішана форма власності). Ці емітенти здійснюють емісію цінних паперів для розширення виробництва або проведення іншої комерційної діяльності шляхом випуску боргових зобов'язань (облігацій) або акцій. З цією метою можуть випускатись також ощадні сертифікати (банками) та векселі.

На 1 січня 1997 р. емітентами України випущено в обіг недержавних цінних паперів на суму 4 558 721 тис. грн., у тому числі акцій — на суму 3 379 726 тис. грн. (74,1% загального обсягу), облігацій — 758 тис. грн. (0,02%), ощадних сертифікатів — 395 040 тис. грн. (5%), інших цінних паперів - 555 001 тис. грн. (12,2%).

Якщо, за даними Міністерства статистики України, за 9 місяців 1995 року випуск акцій було здійснено на суму 289 010 тис. грн., ощадних сертифікатів — 157 051 тис. грн., векселів — 24 664 тис. грн., інших цінних паперів — 91 414 тис. грн, то за такий самий період 1996 року акцій було випущено на суму 1 539 883 (або на 19% більше), ощадних сертифікатів — 395 040 тис. грн. (або на 39,8% більше), векселів — 228 196 тис. грн. (або на 10,8% більше), інших цінних паперів було випущено на 555 001 тис. грн. (або на 16,5% більше ніж за порівнюваний період).

Див.: *Осолодкин С.* Как усилить привлекательность муниципальных краткосрочных облигаций // Рынок ценных бумаг. - М., 1996. - № 8.

Ці показники свідчать про те, що найбільші обсяги емісії припадають на акції, які на сьогодні є найефективнішим засобом залучення додаткових коштів в економіку України.

Зміни в обсягах випуску різних видів цінних паперів в Україні протягом 1993—1995 рр.¹ показані у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка розподілу емісії цінних паперів
у 1993-1995 роках
(у млрд крб.)

Вид цінного папера	1993 рік	%	1994 рік	%	9 місяців 1995 року	%
Акції	375,9	34,3	5 690,0	20,0	28 901,1	51,4
Векселі	2,5	0,2	4 280,5	15,0	2 466,4	4,4
Ощадні сертифікати	219,2	20,0	16 167,6	56,5	15 705,1	27,9
Інші цінні папери	498,9	45,5	2 434,4	8,5	9 141,4	16,3

Наведені дані свідчать про те, що питома вага акцій у загальному обсязі емісії значно зросла у 1995 році, в основному завдяки зростанню темпів приватизації і перетворенню колишніх державних підприємств на акціонерні товариства. На 1 січня 1996 р. понад 15 млн громадян України стали власниками акцій, часток майна приватизованих підприємств, з яких 65% — підприємства торгівлі, громадського харчування та сфери побуту; 12% — промисловості; 10% — сільського господарства та будівництва.

Якщо порівняти обсяги емісій акцій по галузях, то, за даними Міністерства статистики України, за період з 1 січня 1993 р. по 1 січня 1996 р. вони становили: промисловість — 20,0 трлн крб. (47%); банки - 19,6 трлн крб. (44%); будівництво — 1,08 трлн крб. (2,4%); торгівля і громадське харчування - 0,12 трлн крб. (0,2%)².

Див.: Річний звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. - К., 1995. - С. 10.

² Див.: Там же.

Аналіз зміни обсягів випуску акцій по галузях народного господарства за згаданий період вказує на щорічне зменшення обсягів емісії банківськими установами з одночасним зростанням обсягів емісії промисловими підприємствами. Так, у 1993 році вони становили відповідно 67,9% і 20,6%, у 1994 році - 64,5% і 19,2%, а за 9 місяців 1995 року - 41,0 % і 51,3%.

Серед українських емітентів на початок 1995 року 70 відсотків емісії у карбованцях припадало на комерційні банки. Це пояснювалось тим, що банки належать до інститутів, які в умовах економічної кризи діють найбільш успішно.

Іншою причиною емісії такої значної кількості банківських акцій порівняно з акціями інших емітентів була необхідність для комерційних банків постійно нарощувати власний статутний фонд відповідно до вимог Національного банку України.

Так, лише у березні 1994 року десятьма банками було зареєстровано в Міністерстві фінансів України проспектів емісій на загальну суму 123 717 мільйонів карбованців, а якщо брати в середньому, то це становить 12,4 мільярда карбованців на один банк. При цьому різниця величини емісії була досить значною — від 4,2 млрд крб. у сумського "Бізнесбанку" до 40 млрд крб. у харківського банку "Конгрес"¹.

На 1 грудня 1995 р. в Україні діяло 203 банка із загальною сумою активів 2 659 трлн крб. Сума сплачених статутних фондів банків становила близько 40 трлн карбованців. Порівняно з початком року вона зросла в 4,6 раза. При цьому власні кошти банків зросли у 3,3 раза і становили 122 трлн крб., а прибуток банків зріс у 2,1 раза і становив 78 трлн карбованців. Як видно, темпи зростання прибутку значно поступались темпам зростання статутних фондів і власних коштів банків².

Діяльність банків як емітентів цінних паперів визначається трьома важливими умовами: станом економіки, грошово-кредитною політикою держави і діяльністю самих банків. У 1995 році кількість банків, які мали збитки, збільшилась на 15, а всього їх стало 36, або 18 відсотків від загальної кіль-

¹ Див.: Бізнес. - 1994. - № 12. - С. 48.

² Див.: Річний звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. - К., 1995. - С. 10.

кості. Сума збитків становила 7,5 трлн крб. і зросла порівняно з початком року в 11 разів¹.

Досить активно пропонуються на українському фондовому ринку цінні папери та їх похідні, випущені російськими емітентами. В основному йде торгівля нафтовими контрактами та акціями підприємств, що зв'язані з паливно-енергетичним комплексом. Проте вітчизняним інвесторам необхідно мати на увазі, що придбання облігацій, акцій, інших цінних паперів, випущених будь-якими емітентами іноземних держав, денонінованих в іноземних валютах, класифікується Національним банком України як українські інвестиції в економіку інших країн, що, у свою чергу, вимагає одержання індивідуальних ліцензій Національного банку України.

Емітент цінних паперів зобов'язаний не рідше одного разу на рік інформувати громадськість про своє господарсько-фінансове становище та результати діяльності шляхом опублікування річного звіту.

Річний звіт публікується не пізніш, як через дев'ять місяців року, наступного за звітним, і надсилається держателям іменних акцій та ДКЦПФР.

У річному звіті мають міститись такі дані про емітента:

а) інформація про результати господарювання за попередній рік;

б) підтверджені аудитором (аудиторською фірмою) річний баланс та довідка про фінансовий стан;

в) основні відомості про додатково випущені цінні папери;

г) обґрунтування змін у персональному складі службових осіб.

З метою більш точного визначення курсової вартості цінних паперів, випущених емітентом, законодавство України вимагає від нього протягом двох днів надіслати фондовій біржі і реєструючому органу, а також опублікувати в офіційній газеті фондової біржі інформацію про зміни, що відбулися в його господарській діяльності, а саме:

а) зміни прав на цінні папери;

б) зміни у персональному складі службових осіб;

в) арешт банківських рахунків емітента;

г) початок дій щодо санації (здійснення комплексу заходів, спрямованих на оздоровлення фінансового стану емітента);

д) реорганізації, зупинення або припинення діяльності емітента;

¹ Див.: Річний звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. - К., 1995. - С. 11.

е) знищення не менш ніж 10 відсотків майна емітента внаслідок надзвичайних обставин;

є) пред'явлення позову до емітента в розмірі, що перевищує 10 відсотків статутного фонду або суми вартості основних і оборотних коштів емітента;

ж) одержання кредиту або емісію цінних паперів у розмірі, що перевищує 50 відсотків статутного фонду або вартості основних та оборотних коштів емітента.

Емітент у зв'язку з опублікуванням недостовірних відомостей про нього, які можуть вплинути на вартість цінних паперів або розмір доходу по них, зобов'язаний протягом двох робочих днів ужити заходів щодо виправлення цих відомостей.

ДКЦПФР встановлює перелік, терміни подання, а також форму подання їй емітентами документів, що містять інформацію про них.

Так, відповідно до Тимчасового положення про надання регулярної та особливої інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами-емітентами облігацій, затвердженого наказом ДКЦПФР від 23 грудня 1996 р. № 330, емітенти, у яких сумарна номінальна вартість кожного виду випущених цінних паперів більше, ніж 500 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, встановлених на дату реєстрації останнього випуску, повинні подавати у центральний апарат ДКЦПФР річний та піврічний звіти згідно з вимогами, встановленими вказаним положенням.

Крім того, такі емітенти цінних паперів зобов'язані двічі на рік (за підсумками діяльності за рік та за півроку, відповідно) публікувати у друкованих засобах масової інформації, які мають тираж не менше 10 000 примірників, інформацію щодо діяльності емітента та відповідні пояснення до неї.

Емітенти, у яких сумарна номінальна вартість кожного виду випущених цінних паперів не більше 500 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, встановлених на дату реєстрації останнього випуску, повинні подавати у територіальні відділення лише річний звіт. Вони також зобов'язані не рідше одного разу на рік публікувати у друкованих засобах масової інформації, які мають тираж не менше 10 000 примірників, інформацію щодо діяльності емітента та відповідні пояснення до неї.

Примірник друкованого органу з інформацією, що була

опублікована емітентом, подається до ДКЦПФР разом з відповідним звітом.

Емітент несе відповідальність за неподання, несвоєчасне подання або подання завідомо недостовірної інформації згідно з Законом України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні".

Відповідно до ст. 11 цього Закону, за неподання, несвоєчасне подання або подання завідомо недостовірної інформації, ДКЦПФР може накласти на емітента цінних паперів штраф у розмірі до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

§ 2. Правовий статус інвесторів на ринку цінних паперів в Україні

Особливе місце серед учасників ринку цінних паперів посідають *інвестори* (від англ. investor, від лат. investo — одягаю, наділяю), тобто *суб'єкти інвестиційної діяльності, що прийняли рішення про вкладення власних, позикових і залучених грошових, майнових та інтелектуальних цінностей* }.

Саме інвестори акумулюють капітал, який у процесі їх інвестиційної діяльності дає поштовх і є основою для існування ринку цінних паперів у цілому.

В юридичній та економічній літературі поширені такі поняття, як "інвестиції", "інвестиційний цикл", "інвестиційний процес", "інвестиційний комплекс", "інвестиційне виробництво" та ін. Термін "інвестиції", який дав початок наведеним поняттям, раніше у вітчизняній літературі використовувався, як правило, у значенні "капітальні вкладення"².

З прийняттям Закону України "Про інвестиційну діяльність"³ поняття "інвестиції" одержало своє законодавче закріплення. Відповідно до ст. 1 цього Закону *інвестиціями* визнаються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та

Див.: Довідник підприємця. — К.: Журналіст України - Сервісріч-траис - Слово, 1992. - С. 21.

² Див.: Кузнецова Н.С. Подрядные договоры в инвестиционной деятельности. - К.: Наукова думка, 1993. - С. 3.

³ Див.: Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 47. - Ст. 646.

інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будівлі, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності); майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, які оформлені у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау"); права на користування землею, водою, ресурсами, будівлями, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права та цінності.

Здійснюючи інвестиції, інвестор завжди має перед собою певну мету, якої він розраховує досягти шляхом інвестування.

Основними інвестиційними цілями, як правило, є:

забезпечення, по можливості, найбільш надійного захисту збережень від обезцінення;

одержання високого поточного доходу;

бажання вигідно розмістити кошти з розрахунком на перспективу;

у короткий термін одержати максимальний приріст вкладених коштів;

намір забезпечити одночасне досягнення вказаних цілей у різних комбінаціях з неоднаковими пріоритетами, що надаються кожній з них¹.

Мотиви, які обумовлюють бажання інвестора досягти певних інвестиційних цілей, різноманітні і залежать від багатьох індивідуальних обставин. Незважаючи на це, є можливість прослідкувати певні закономірності з урахуванням вікових особливостей інвестора, особливостей його темпераменту, матеріального стану, соціального статусу та ряду інших факторів. Так, наприклад, у молодому віці можна прослідкувати бажання швидко розбагатіти та одержати максимальний приріст на вкладений капітал. Багато людей середніх років будують свої інвестиційні плани на довгу перспективу, а особи похилого віку, як правило, прагнуть обмежитися стабільним поточним доходом.

У свою чергу, результати інвестування прямо пов'язані із ступенем їх ризикованості. Спектр ризиків, які інвестор вважав би можливим для себе понести в процесі інвестиційної діяльності, є дуже широким. Основні ризики при інвестуванні пов'язані з можливістю:

повної втрати всіх вкладених коштів;

Див.: *Алексеев М.Ю.* Вказ. робота. — С. 181.

втрати певної частини збережень;
обезцінення вкладених у цінні папери коштів при збереженні номінальної вартості паперів;
невиплати повністю або частково доходу по придбаних цінних паперах, який очікувався;
затримки в одержанні доходів.

Ряд досліджень, що протягом останніх років були проведені на Заході, засвідчили, що бажання людей ризикувати визначається трьома основними факторами: особливостями їх характеру, віком і матеріальним становищем.

Скептично настроєні, обережні люди, які бажають уникнути нервових потрясінь, як правило, не хочуть ризикувати, у той час як особи з холеричним темпераментом часто йдуть на сумнівні, з точки зору надійності, заходи. Меншою схильністю до ризиків характеризуються особи похилого віку, а молоді набагато частіше згодні здійснювати ризикові операції. Таким чином, не завжди високий ризик є перешкодою для інвесторів.

Для здійснення інвестиційної діяльності необхідно мати предмет інвестування, тобто певні активи, які згідно з законодавством України можуть бути інвестовані.

Всі активи інвестора, які він може використати в інвестиційній діяльності, з точки зору їх ліквідності можна розподілити на три групи:

перша група — це поточні активи, до яких належать активи, що знаходяться у високоліквідній формі. До їх числа входять: готівкові грошові кошти, а також кошти на поточних і депозитних банківських рахунках;

друга група — фінансові активи, до складу яких входять належні інвестору на праві власності цінні папери та інші інструменти фондового ринку, кошти, вкладені у страхові поліси, частки у статутних фондах некорпорованих підприємств тощо;

третья група — майнові активи, які охоплюють різні види рухомого та нерухомого майна, що належить інвестору на праві власності, а також майнові права.

Інвестори на ринку цінних паперів з метою зниження ризикованості інвестицій та збільшення доходу від них, як правило, вкладають свої кошти одночасно в декілька видів цінних паперів. Тобто, загальною особливістю діяльності всіх інвесторів на фондовому ринку є формування ними власного портфеля цінних паперів (інвестиційного портфеля), який являє собою сукупність фондових інструментів різних видів,

з різними умовами випуску, підібраних з метою одержання найвищого доходу за найнижчого ризику.

На аналізі особливостей формування інвестиційного портфеля в умовах українського ринку цінних паперів доцільно зупинитись більш детально.

Одним із доволі складних питань при формуванні інвестиційного портфеля є вибір серед великої кількості цінних паперів, що є в обігу на фондовому ринку України, найбільш привабливих для вкладення капіталу. Вирішення цього питання ускладнюється тим, що за наших умов досить важко використати методику формування інвестиційного портфеля, яка впроваджена в країнах з розвинутою економікою. Це пояснюється, по-перше, малим часом існування фондового ринку в Україні і, як наслідок, недостатнім розвитком його інфраструктури та, по-друге, недоступністю вичерпної інформації про діяльність більшості емітентів. Тому при виборі фондових інструментів для наповнення інвестиційного портфеля учасники вітчизняного ринку цінних паперів, як правило, використовують три основні критерії — ліквідність, доходність і ступінь ризику.

Під *ліквідністю цінного папера* розуміється його властивість бути легко оберненим у грошові кошти. На жаль, проблема ліквідності, а точніше, повна відсутність останньої для переважної частини цінних паперів, що пропонуються на нашому фондовому ринку, є дуже гострою. Головною причиною такого стану ми вважаємо недостатній розвиток, а якщо точніше, практичну відсутність активного вторинного ринку. В умовах, що склались, ліквідність цінних паперів забезпечується переважно самим емітентом або торговцями цінними паперами, які діють на підставі договору з емітентом.

Останнім часом серед спеціалістів поширилась думка, що така ліквідність, певною мірою, є штучною, адже вона базується не на ринкових засадах і містить у собі потенційну небезпеку для власників цінних паперів, оскільки емітент або торговець у будь-який час може припинити її підтримувати.

Доходність цінних паперів характеризує їх здатність приносити дохід у вигляді дивідендів, відсотків і росту курсової вартості. Теоретично оцінка доходності цінного папера, в першу чергу, величини можливого прибутку, може бути зроблена на основі аналізу фінансового стану, поточного прибутку емітента, перспективності галузі, в якій він працює, динаміки зміни доходності цих паперів за останній час. Проте

провести такий аналіз у сучасних умовах досить важко, оскільки більшість вітчизняних емітентів не вважають за потрібне розголошувати інформацію про свій фінансовий стан, напрямки використання фінансових активів тощо. Більше того, ще донедавна в Україні та інших країнах СНД була широко розповсюджена практика попереднього, ще на етапі розміщення акцій, зазначення майбутніх дивідендів, що, в кращому випадку, є некоректним, оскільки вказаний деякими акціонерними товариствами попередній дивіденд під час формування інвестиційного портфеля слід розглядати лише як довідковий. Зараз, відповідно до ст. 23 Закону України від 3 липня 1996 р. "Про рекламу"¹ у рекламі цінних паперів забороняється повідомляти розміри очікуваних дивідендів, а також інформацію про майбутні прибутки, крім фактично виплачених за підсумками не менш як одного року.

Розглянемо особливості формування на нашому ринку ще одного джерела доходів по цінних паперах — росту курсової вартості. Теоретично, курсова вартість цінного папера повинна складатись на вторинному ринку, залежно від балансу попиту і пропозиції на них. На фондовому ринку України внаслідок відсутності розвинутого вторинного ринку, як вже було сказано вище, котировка, тобто визначення курсу цінного папера, здійснюється торговцями цінними паперами, або ж самим емітентом. У зв'язку з цим дуже часто курсова вартість, а точніше — її швидкий ріст на певному етапі, обумовлена не успішною господарською діяльністю емітента і, як наслідок, високим інтересом до його цінних паперів, а бажанням емітента або торговця цінними паперами за допомогою штучно викликаного росту курсової вартості стимулювати інтерес потенційних покупців до конкретних паперів.

Досить важливим для професійного формування інвестиційного портфеля є ще один показник — *ступінь ризику*. Якщо рівнятися на західні стандарти оцінки якості цінних паперів, то через недоступність до об'єктивної інформації про господарську діяльність емітентів, а також бажання переважної кількості вітчизняних емітентів викладати кошти у високодоходні, пов'язані із значним ризиком проекти, більша частина цінних паперів на фондовому ринку України має бути віднесена до категорії високоризикових.

Див.: Урядовий кур'єр. — 1996. — 25 липня.

Існує декілька методів боротьби з ризиками, зокрема диверсифікація ризиків, хеджування¹, перенесення збитків на іншу особу, розподіл ризику між великою кількістю осіб, використання спеціальних механізмів торгівлі цінними паперами та виконання угод. На розвинутих ринках цінних паперів використовуються всі перелічені механізми управління ризиками, кожний — в конкретних умовах².

При складанні інвестиційного портфеля, оцінюючи цінні папери за критерієм ризику, в першу чергу необхідно враховувати солідність та величину емітента, ступінь відкритості та доступу до інформації про його господарську діяльність, виконання ним зобов'язань за попередніми випусками цінних паперів, а також час, протягом якого він працює на фондовому ринку.

Законодавством України з метою захисту прав інвесторів встановлені певні обмеження для деяких учасників ринку цінних паперів, спрямовані на примусову диверсифікацію ризиків.

Так, наприклад, відповідно до п. 17 Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, інвестиційному фонду не дозволяється мати у своїх активах більш ніж 10 відсотків цінних паперів одного емітента та інвестувати понад 5 відсотків своїх активів у цінні папери одного емітента, крім інвестування в облігації внутрішніх державних позик, казначейські зобов'язання держави та інші цінні папери, одержання доходів за якими гарантовано Урядом України. Якщо цінні папери придбаються за приватизаційні папери, то інвестиційні фонди та інвестиційні компанії мають право тримати у своїх активах до 25 відсотків цінних паперів одного емітента.

У ролі інвесторів на вітчизняному ринку цінних паперів можуть виступати:

державна;

фізичні особи — громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства;

юридичні особи України та інших держав.

Хеджування — страхування строкових угод від можливих змін ціни при укладенні угоди на тривалий строк, яке полягає в купівлі-продажу контрактів на строк на фондовій біржі одночасно з продажем-купівлею реального товару з тим же строком поставки і проведенням зворотної операції з настанням строку фактичної поставки товару.

²

Див.: *Марченко А.* Методи боротьби з ризиками // Рінок цінних бумаг. — М., 1995. - № 23. - С. 45.

Держава здійснює функції інвестора на ринку цінних паперів через свої органи виконавчої влади. При цьому треба зазначити, що держава, яка практично завжди діє в умовах гострого дефіциту бюджету, дуже рідко вдається до інвестиційної діяльності. Це робиться, як правило, для досягнення певних стратегічних політичних або економічних цілей.

Сьогодні, коли загальний спад виробництва та інфляція фактично заморозили державні інвестиції в економіку України, особлива увага приділяється масовому інвестору — фізичним особам. Активізація діяльності саме цієї категорії інвесторів може стати вагомим внеском у розвиток вітчизняної економіки.

Масовий інвестор в Україні вже отримав певний, досить негативний, досвід інвестиційної діяльності. Наші співвітчизники вже навчилися співвідносити обіцяні їм дивіденди від володіння акціями з темпами інфляції, переконавшись з власної практики, що не всі інвестиції здатні зберегти кошти від обезцінення, не кажучи вже про їх примноження. Зараз більшість цінних паперів не є джерелом доходів для їх власників. Інфляція обезцінює дивіденди та зростання курсової вартості акцій. Тому потенційні інвестиції вкладаються у вільно конвертовану валюту, нерухомість та інші матеріальні активи.

Не можна не враховувати і морально-психологічного аспекту. Ринкову психологію, відповідний спосіб життя, нову економічну філософію неможливо нав'язати чи ввести якимись директивами чи указами. Вони мають формуватись, у першу чергу, об'єктивними умовами. Створенню таких умов, безперечно, сприятиме розширення ринку цінних паперів. Крім того, активізація масових інвесторів на фондовому ринку в ситуації, яка склалась зараз в економіці України, залежить також ще від двох факторів: кредитно-грошової політики уряду і Національного банку та ходу приватизації. Не вдаючись у деталі, можна стверджувати, що чим жорсткіша кредитно-грошова політика і успішніша приватизація, тим менше у потенційних інвесторів коштів для купівлі цінних паперів і, як наслідок цього, менша їх активність.

Інші категорії інвесторів на ринку цінних паперів також не виявляють значної активності. Юридичні особи — інвестори, які в результаті кризи неплатежів опинилися в скрутній ситуації, йдуть на інвестиції дуже обережно. Винятками є, як правило, інвестиції з метою одержання впливового пакета акцій або з метою зміцнення ділових зв'язків.

Іноземні інвестори, правовий статус яких визначено Законом від 19 березня 1996 р. "Про режим іноземного інвестування"¹, не поспішають вкладати значні інвестиції в Україну незважаючи на певні пільги, які надані їм законодавством. Іноземні інвестори, як було зазначено у Доповіді Спеціальної проблемної групи по правовій реформі в незалежних державах², яка була створена Комісією Європейських Співтовариств у 1992 році з метою визначення напрямків надання допомоги республікам колишнього СРСР у формуванні правових основ ринкової економіки, віддають перевагу ясним і стабільним економічним та правовим умовам перед недовговічними стимулами та пільгами.

Аналіз здійснення інвестиційної діяльності різними категоріями інвесторів з точки зору особливостей її механізму дає змогу поділити всіх інвесторів на два види:

1) *індивідуальних* інвесторів, до яких належать фізичні особи, а також юридичні особи, для котрих інвестиційна діяльність не є єдиним або одним із основних видів діяльності;

2) *інституційних* інвесторів, які набувають і реалізують фондові цінності крупними пакетами.

Інституційні інвестори, здійснюючи діяльність по залученню коштів індивідуальних інвесторів, які потім вкладаються у цінні папери інших емітентів, мають великий вплив на функціонування ринку цінних паперів та його активність. Це пояснюється тим, що вони:

по-перше, сприяють зниженню вартості операцій з цінними паперами за одночасного зростання їх кількості (ефект масштабу);

по-друге, об'єднують заощадження індивідуальних інвесторів для здійснення великих інвестицій на первинному ринку цінних паперів. Окремо взяті невеликі заощадження недостатні для масштабних інвестицій. Об'єднавши незначні кошти, їх власники посередньо можуть реалізовувати досить великі інвестиції;

по-третє, диверсифікують ризик, що досить важко зробити самостійно окремим власникам заощаджень;

по-четверте, трансформують строк погашення первинного цінного папера, в який інвестовано кошти, у різні терміни

¹ Див.: Урядовий кур'єр. - 1996. - 6 квітня.

²

Див.: Европейская экономика: Сообщения и монографии / Комиссия Европейских Сообществ; Генеральная Дирекция по экономическим и финансовым вопросам. — Брюссель, 1993. — № 2.

погашення посередніх зобов'язань. Останні можуть бути привабливіші для кінцевого кредитора.

В економічно розвинутих країнах інституційні інвестори користуються довірою рядових інвесторів. Вона базується на тривалій історії в цілому конструктивних і здорових взаємовідносин двох сторін і на законодавстві, яке передбачає жорсткий контроль за діяльністю цих фінансових інститутів. Недавно, що в останні десятиріччя активність інституційних інвесторів перебувала на дуже високому рівні, росла кількість пенсійних фондів, страхових компаній та інших установ, що акумулюють особисті збереження громадян.

Інституційними інвесторами на ринку цінних паперів України є:

інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, що створили взаємні фонди;

страхові компанії;

пенсійні фонди.

Інвестиційні фонди на українському інвестиційному ринку відіграють дуже важливу роль. Відмінними рисами цих інвестиційних інститутів є здійснення портфельних інвестицій, диверсифікація ризиків та кваліфіковане управління інвестиціями.

Інвестиційні фонди та інвестиційні компанії через їх взаємні фонди здійснюють "спільне інвестування", яким визнається діяльність, що ведеться в інтересах і за рахунок засновників та учасників інвестиційного фонду шляхом випуску інвестиційних сертифікатів і проведення комерційної діяльності з цінними паперами, тобто вони випускають власні цінні папери — інвестиційні сертифікати і одержані від їх випуску грошові кошти інвестують у цінні папери інших емітентів. В Україні цей вид інституційних інвесторів з'явився, насамперед, як один із засобів прискорення процесу приватизації.

Інвестиційні фонди давно існують у багатьох країнах. Загально визнано, що найбільшого розквіту їх бізнес досяг у США, де особливо бурхливе зростання їх кількості зафіксовано в останні 10 років. Протягом 1985—1995 рр. їх кількість зросла з 1530 до 5600 (більше ніж у 3,6 раза)¹.

¹ Див.: *Зайцев Д.* Pro et contra взаишших фондов: опнт США // Ринок ценних бумаг. - М, 1996. - № 1. - С. 37.

За кордоном існують декілька основних типів інвестиційних фондів, які відрізняються за механізмом їх створення та діяльності:

акціонерні інвестиційні фонди — акціонерні товариства, що спеціалізуються на інвестиціях у цінні папери. Вони вправі випускати акції та викуповувати їх у своїх акціонерів. Наприклад, у Франції відповідно до ст. 2 Закону від 23 грудня 1988 р. № 88-1201 існує інвестиційна компанія із змінним капіталом SICAV, що являє собою акціонерне товариство, метою якого є управління портфелем цінних паперів;

трастові інвестиційні фонди, що засновуються у вигляді трастових компаній. У цьому випадку трастовий договір укладається між керуючим компанією та довірцем майна (довірчим власником). У США, наприклад, трастові інвестиційні фонди функціонують відповідно до Закону про інвестиційні компанії 1940 року;

контрактні інвестиційні фонди, які формуються як наслідок укладення угоди між керуючою компанією та інвестором, відповідно до якої керуюча компанія продає інвестору право участі в майні, що складає власне фонд. Така схема є аналогом пайових інвестиційних фондів у Росії¹.

Наша держава пішла шляхом визнання моделі акціонерних інвестиційних фондів з використанням специфічного виду цінних паперів — інвестиційних сертифікатів. В Україні інвестиційні фонди можуть створюватись лише у вигляді закритих акціонерних товариств, засновниками яких є фізичні та юридичні особи. Основним нормативним документом, який визначає поняття, порядок створення та умови діяльності цих інститутів в Україні, є Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затверджене Указом Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55/94.

У відповідності з цим Положенням (ст. 3) інвестиційні фонди в Україні поділяються на закриті і відкриті.

Відкриті інвестиційні фонди створюються на невизначений строк і випускають інвестиційні сертифікати, які не підлягають вільному продажу, беручи на себе зобов'язання перед учасниками щодо їх викупу.

Закриті фонди випускають інвестиційні сертифікати без узяття зобов'язань про їх викуп. Вони створюються на визначений строк і здійснюють розрахунки щодо інвестиційних

¹ Див.: *Абрамов А.Е., Волхова В.П.* Паевые инвестиционные фонды. — М.: АКДИ Экономика и жизнь, 1996. - № 3. - С. 9.

сертифікатів після закінчення строку своєї діяльності. Саме закриті інвестиційні фонди мають право здійснювати діяльність з приватизаційними паперами і зобов'язані викупувувати інвестиційні сертифікати, придбані власниками приватизаційних паперів в обмін на них, після закінчення строку використання приватизаційних паперів.

Закритий інвестиційний фонд, що обслуговує власників приватизаційних паперів, може бути перетворено у відкритий фонд, але, за загальним правилом, лише після закінчення терміну використання приватизаційних паперів.

Для здійснення випуску інвестиційних сертифікатів інвестиційний фонд повинен укласти договір з інвестиційним керуючим, аудитором або аудиторською фірмою, а також депозитний договір з депозитарієм, провести реєстрацію інвестиційних сертифікатів, опублікувати інвестиційну декларацію та інформацію про випуск інвестиційних сертифікатів.

Управління активами інвестиційного фонду від імені фонду без доручення, підготовку проектів інформаційних повідомлень про випуск інвестиційних сертифікатів здійснює інвестиційний керуючий, яким є торговець цінними паперами, з котрим укладено угоду про управління інвестиційним фондом¹. При цьому слід зазначити, що, відповідно до п. 13 Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, за інвестиційним керуючим закріплено коло повноважень, які в інших акціонерних товариствах віднесені до компетенції правління.

Враховуючи винятковий статус інвестиційного керуючого, його повноваження та обов'язки доцільно врегулювати на законодавчому рівні більш конкретно, адже Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії чітко не визначає обов'язки інвестиційного керуючого, і якщо, наприклад, він не входить до складу засновників, то стан справ фонду багато в чому залежатиме від його доброї волі.

Депозитарієм інвестиційного фонду визнається юридична особа, яка здійснює відповідальне зберігання активів, обслуговування операцій з активами фонду та облік руху активів на підставі депозитного договору. Депозитарій може здійснювати обслуговування операцій з цінними паперами шляхом бухгалтерських записів за допомогою комп'ютерної техніки.

За нашою класифікацією торговці цінними паперами віднесені до третьої категорії суб'єктів фондового ринку — фінансових посередників, особливості діяльності яких буде розглянуто далі.

Депозитарій не може бути засновником, інвестиційним керуючим, а також кредитором інвестиційного фонду.

Депозитарієм інвестиційного фонду або інвестиційної компанії може бути лише комерційний банк, який внесений до Республіканської книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ і який має право здійснювати касове обслуговування клієнтів.

Умови здійснення комерційним банком функцій депозитарію передбачені Інструкцією про надання дозволу на здійснення діяльності як депозитарію інвестиційного фонду або інвестиційної компанії, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 19 квітня 1994 р. № 34.

Як уже зазначалось вище, крім інвестиційних фондів, спільне інвестування в Україні можуть здійснювати також **інвестиційні компанії** в особі їх взаємних фондів.

Інвестиційна компанія для здійснення діяльності щодо спільного інвестування зобов'язана заснувати взаємний фонд, провести реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів, опублікувати інвестиційну декларацію та інформацію про випуск інвестиційних сертифікатів. Взаємний фонд є філією інвестиційної компанії, що створюється за рішенням її вищого органу. Цей орган затверджує також Положення про інвестиційну декларацію взаємного фонду.

Інвестиційна компанія може засновувати відкриті та закриті взаємні фонди, які здійснюють діяльність щодо спільного інвестування в порядку, встановленому законодавством України для інвестиційних фондів.

Законодавство України передбачає також і певні обмеження щодо діяльності інвестиційних фондів і взаємних фондів інвестиційних компаній. Зокрема, Положенням про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії (п. 17) з метою зниження ризику фінансових операцій і тим самим захисту коштів рядових інвесторів, вкладених у цінні папери фонду, інвестиційним фондам у процесі здійснення інвестиційної діяльності заборонено:

випускати облігації та векселі;

придбавати більш як 10 відсотків цінних паперів одного емітента та інвестувати понад 5 відсотків своїх цінних паперів у одного емітента, крім інвестування в облігації внутрішніх державних позик, зобов'язання державної скарбниці та в інші цінні папери, одержання доходів за якими гарантовано урядом України;

тримати в цінних паперах менш як 70 відсотків активів інвестиційного фонду;

купувати інвестиційні сертифікати іншого інвестиційного фонду та інвестиційної компанії;

займатись представницькою діяльністю з приватизаційними паперами;

брати банківський кредит, крім випадків використання цього кредиту для викупу відкритим фондом своїх інвестиційних сертифікатів;

здійснювати інвестиції в цінні папери, емітентом яких є афілійована особа інвестиційного фонду¹;

видавати майнові гарантії, забезпечені майном фонду, для третіх осіб, укладати договори застави;

придбавати цінні папери повних та командитних товариств.

Інвестиційні фонди та інвестиційні компанії сьогодні досить активно працюють на українському ринку цінних паперів. Це пояснюється, насамперед, тим, що в Україні вже створено мінімально необхідну нормативну базу для діяльності цих інвестиційних інститутів на ринку цінних паперів. Однак, на нашу думку, Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, незважаючи на його прогресивність у цілому, містить у собі значну кількість недоробок та положень, які на практиці можуть значно уповільнити та ускладнити процеси створення й активного функціонування цього виду інституційних інвесторів в Україні.

Зокрема, у Положенні про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії не визначено:

процедуру ліквідації інвестиційних фондів і взаємних фондів інвестиційних компаній, порядок розрахунків з учасниками (за який час до закриття фонд повинен повідомити про це і який державний орган; форма такого повідомлення);

період, протягом якого повинен бути здійснений викуп інвестиційних сертифікатів;

за рахунок яких активів повинен бути здійснений викуп (грошові кошти, цінні папери) та ін.

Зараз ведеться активна робота над розробкою проекту закону України "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії". Цим законопроектом пропонується принципово нова

¹ Афілійована особа інвестиційного фонду або інвестиційної компанії — інвестиційний керуючий, засновники, а також учасники, кожний з яких володіє не менш як 25 відсотками інвестиційних сертифікатів.

схема створення та діяльності інвестиційних фондів та інвестиційних компаній в Україні. Зокрема, пропонується встановити, що інвестиційні компанії можуть створюватись у формі відкритих акціонерних товариств, а також вводиться інститут пайового інвестиційного фонду.

Інвестиційні фонди та інвестиційні компанії являють собою приклад чистих інституційних інвесторів, тобто створюються з єдиною метою — для здійснення інвестиційної діяльності.

Для інших інституційних інвесторів — страхових компаній та пенсійних фондів, інвестування не є основним видом діяльності. Операції з цінними паперами не є для цих інвесторів єдиним джерелом доходу, вони — лише засіб капіталізації, який забезпечує основну діяльність.

Перші приватні *страхові компанії* почали створюватись в Україні після прийняття Декрету Кабінету Міністрів України від 10 травня 1993 р. № 47 "Про страхування"¹. Зараз діяльність страхових компаній регулюється Законом України від 7 березня 1996 р. "Про страхування"².

Для страхових компаній основним джерелом формування інвестиційних коштів є комісійні за страхування майнових інтересів громадян та юридичних осіб, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням застрахованої особи (особистим страхуванням); з володінням, користуванням та розпорядженням майном (майнове страхування); з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або майну громадянина, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності) (ст. 4 Закону "Про страхування").

У практичній діяльності страхові компанії, звичайно, поділяються за принципом спеціалізації. Можна виокремити дві основні групи страхових компаній: із страхування життя та загального страхування.

Страхові компанії періодично отримують внески своїх клієнтів в обмін на виплати при настанні страхового випадку. За рахунок фондів, сформованих з попередніх внесків, страхові компанії створюють резерви, котрі разом із частиною власного капіталу інвестують у фінансові активи.

Закон України "Про страхування" дає чіткий перелік категорій активів, у які можуть бути розміщені, з врахуванням

Див.: Урядовий кур'єр. — 1993. — 27 травня

Див.: Урядовий кур'єр. — 1996. — 18 квітня.

безпечності, прибутковості, ліквідності та диверсифікованості, страхові резерви страхових компаній. Відповідно до ст. 30 Закону України "Про страхування", страхові резерви, крім інших, можуть бути розміщені в цінні папери, що передбачають одержання доходів, і в цінні папери, що емітуються державою.

У країнах зі стабільною ринковою економікою компанії із страхування життя, як правило, вкладають свої кошти у довгострокові цінні папери, оскільки, страхуючи на випадок смерті, вони значною мірою можуть прогнозувати тенденції настання страхових випадків. В основному, такі компанії здійснюють значні вклади в цінні папери з фіксованими доходами, до яких належать, наприклад, державні та корпоративні облігації. Вкладення коштів в акції для цього виду страхових компаній становить незначну частину всіх їх інвестицій.

Компанії із загального страхування більше вкладають накопичені кошти в державні цінні папери і менше — в корпоративні облігації та акції. Їхня роль в інвестуванні підприємства порівняно незначна.

Сьогодні, незважаючи на прийняття Закону України "Про страхування", одним із основних завдань, яке необхідно вирішити в галузі страхового бізнесу, є законодавче врегулювання здійснення страховими компаніями інвестицій у цінні папери.

Необхідно, на нашу думку, законодавчо визначити правовий статус страхових компаній як суб'єктів фондового ринку, порядок придбання ними цінних паперів інших емітентів, правові засади управління інвестиційною діяльністю страхових компаній тощо.

Створення повноцінної нормативної бази має стати поштовхом для активізації діяльності страхових компаній на ринку цінних паперів України в якості інституційного інвестора. Поки що страхові компанії з'являються на вітчизняному фондовому ринку, переважно, лише як емітенти.

У той час як нормативна база діяльності страхових компаній вже в цілому сформована, недержавні *пенсійні фонди* в Україні функціонують в умовах повної відсутності будь-яких нормативних актів у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

У розвинутих країнах пенсійні фонди відіграють важливу роль у житті суспільства. Зростання тривалості життя людей, частий ранній вихід на пенсію, прагнення до фінансової не-

залежності у пенсійному віці, інфляція, спеціальні податкові стимули — все це призвело до того, що останнім часом помітно зросла роль пенсійних фондів як джерела інвестиційного капіталу. Через такі фонди профспілки, роботодавці й самі працівники прагнуть забезпечити додаткові вигоди на випадок виходу на пенсію. Протягом своєї трудової діяльності громадяни здійснюють внески до пенсійних фондів. Сюди ж надходять внески роботодавців. Накопичені кошти фонд інвестує. У разі виходу громадянина на пенсію пенсійний фонд виплачує йому накопичену від його внесків суму або забезпечує щорічний дохід.

Вкладники недержавних пенсійних фондів, на відміну від державного пенсійного забезпечення, отримують ряд переваг:

по-перше, кошти, вкладені в недержавний пенсійний фонд, не знеособлюються в процесі їх обігу. В будь-який час вкладник може одержати інформацію, куди, в якому обсязі та з якою рентабельністю вкладені й працюють його гроші;

по-друге, на відміну від системи державного пенсійного забезпечення, приватні пенсійні фонди можуть здійснювати виплати особам, які досягли пенсійного віку, незалежно від терміну придбання полісу та суми виплачених внесків, оскільки такі фонди, обертаючи кошти всіх вкладників, виплачують пенсії тільки тим, хто досяг пенсійного віку.

Інвестиційною діяльністю більшості пенсійних фондів керують професійні фінансові посередники на ринку цінних паперів. Акумуляовані пенсійними фондами кошти інвестуються, як правило, у довгострокові цінні папери.

Пенсійні фонди на Заході є другим за обсягом після страхових компаній інвестором в облігації корпорацій та найбільшим інституційним інвестором в їх акції. У Великобританії, наприклад, пенсійні фонди володіють майже половиною всіх акцій компаній у межах країни та значною часткою акцій іноземних компаній. У США пенсійним фондам належить більш ніж четверта частина всіх акцій компаній та більше половини всіх облігацій, що належать компаніям¹.

В Україні донедавна існував єдиний Державний пенсійний фонд. Це пояснювалось, насамперед, абсолютною відсутністю законодавства про недержавні пенсійні фонди, яке регулю-

Див.: Як запобігти кризі старості. Політика соціального захисту людей похилого віку та сприяння розвитку економіки: Аналітичний огляд на замовлення Всесвітнього банку. — Видавництво Оксфордського університету, 1995. - С. 12.

вало б основні засади їх створення та функціонування. Однак налагоджений впродовж десятиліть механізм справляння виплат з громадян та юридичних осіб у Державний пенсійний фонд почав давати збої. Пенсійне законодавство України останніх років значно збільшило кількість категорій працівників, які мають право на достроковий вихід на пенсію та інші пенсійні пільги, тим самим автоматично зменшивши кількість платників до фонду і збільшивши кількість пенсіонерів.

Незважаючи на невеликі розміри пенсій Державний пенсійний фонд зараз переживає часи постійного дефіциту коштів. Поява приватних пенсійних фондів дозволила б значно зменшити соціальну напругу в суспільстві, а також активізувати ринок цінних паперів України.

Світовий досвід підказує, що недержавні (приватні) пенсійні фонди, які працюють спільно з аналогічними державними структурами, дають змогу зробити політику пенсійного забезпечення більш гнучкою та цілеспрямованою.

В Україні зараз ведеться робота над підготовкою законопроекту "Про недержавні пенсійні фонди в Україні". Відповідно до нього, недержавні пенсійні фонди створюватимуться у вигляді повних, командитних товариств, товариств з додатковою відповідальністю та закритих акціонерних товариств і зможуть займатись діяльністю, пов'язаною виключно з організацією недержавного пенсійного забезпечення громадян.

Активи пенсійних фондів можуть розміщуватись в акції, облігації та інші цінні папери, допущені до обігу в Україні. Проте в законопроекті містяться положення, які в подальшому можуть негативно вплинути на успіх інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів. Зокрема, передбачається надати фондам можливість самим управляти власною інвестиційною діяльністю на ринку цінних паперів. Необхідно враховувати, що пенсійні фонди інвестуватимуть кошти вкладників, і не можна гарантувати, що така діяльність здійснюватиметься кваліфіковано і в інтересах вкладників.

Якісне управління операціями з цінними паперами може здійснити лише професійний фінансовий посередник на ринку цінних паперів. Тому доцільно до законопроекту включити положення щодо управління активами недержавних пенсійних фондів, в яких визначити порядок, механізми, організацію управління активами фонду інвестиційним керуючим, а також його повноваження **та обов'язки**.

§ 3. Правовий статус фінансових посередників в Україні

Переливання інвестиційних коштів від інвесторів до емітентів здійснюється завдяки фінансовим посередникам, які безпосередньо займаються підприємницькою діяльністю на ринку цінних паперів, і є третім видом суб'єктів ринку цінних паперів.

Законодавство України не дає однозначного чіткого визначення поняття підприємницької діяльності з цінними паперами. У законодавчих актах для позначення цієї діяльності використовуються різні терміни. Зокрема, в Законі України "Про цінні папери і фондову біржу" — "посередницька діяльність по випуску і обігу цінних паперів", "комерційна діяльність по цінних паперах", "комісійна діяльність по цінних паперах" (ст. 26), в Законі України "Про приватизаційні папери" — "посередницька та представницька діяльність по обігу цінних паперів" (ст. 7), в Декреті Кабінету Міністрів України "Про довірчі товариства" — "представницька діяльність з цінними паперами" (ст. 4), в "Концепції розвитку фондового ринку" — "посередницька діяльність по випуску та обігу цінних паперів", "довірчі операції з цінними паперами". За всім їх розмаїттям залишається нез'ясованим питання щодо співвідношення цих термінів.

Крім того, Законом України від 30 жовтня 1996 р. "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" визначено поняття *професійної діяльності* на ринку цінних паперів, якою визнається *підприємницька діяльність по перерозподілу фінансових ресурсів за допомогою цінних паперів та по організаційному, інформаційному, технічному, консультативному та іншому обслуговуванню випуску та обігу цінних паперів, що є, як правило, виключним або переважним видом діяльності*.

Відповідно до ст. 4 Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" на ринку цінних паперів існують такі види професійної діяльності:

торгівля цінними паперами — здійснення цивільно-правових угод щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику на підставі договорів доручення чи комісії за рахунок своїх клієнтів (брокерська діяльність) або від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам (ділерська діяльність), крім випадків, передбачених законодавством;

депозитарна діяльність — діяльність з надання послуг щодо зберігання цінних паперів та/або обліку прав власності на цінні папери, а також обслуговування угод з цінними паперами;

розрахунково-клірингова діяльність — діяльність з визначення взаємних зобов'язань щодо угод з цінними паперами та розрахунків за ними;

діяльність з управління цінними паперами — діяльність, що здійснюється від свого імені за винагороду на підставі відповідного договору протягом визначеного терміну щодо управління переданими у володіння цінними паперами, які належать на правах власності іншій особі, в інтересах цієї особи або визначених цією особою третіх осіб;

діяльність з ведення реєстру власників іменних цінних паперів — збір, фіксація, обробка, зберігання та надання даних, що складають систему реєстру власників іменних цінних паперів, щодо іменних цінних паперів, їх емітентів і власників;

діяльність по організації торгівлі на ринку цінних паперів — надання послуг, що безпосередньо сприяють укладенню цивільно-правових угод з цінними паперами на біржовому та організаційно оформленому позабіржовому ринку цінних паперів.

З усіх видів суб'єктів підприємницької діяльності на ринку цінних паперів до **фінансових посередників** належать ті з них, що здійснюють діяльність по випуску та обігу цінних паперів, діяльність з управління цінними паперами та представницьку діяльність з цінними паперами.

Фінансовими посередниками на фондовому ринку України виступають торговці цінними паперами, банки та довірчі товариства.

Торговцями цінними паперами визнаються суб'єкти підприємницької діяльності, створені у формі акціонерних товариств, статутний фонд яких сформовано за рахунок виключно іменних акцій, або інших товариств, для яких операції з цінними паперами становлять виключний вид їх діяльності.

Відповідно до ст. 26 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", торговці цінними паперами вправі здійснювати таку діяльність по випуску та обігу цінних паперів:

- а) діяльність по випуску цінних паперів;
- б) комісійну діяльність по цінних паперах;
- в) комерційну діяльність по цінних паперах.

Діяльністю по випуску цінних паперів визнається *виконання торговцем цінними паперами за дорученням, від імені і за рахунок емітента обов'язків по організації передплати на цінні папери або їх реалізації іншим особам.*

Комісійною (брокерською) діяльністю по цінних паперах визнається *купівля-продаж цінних паперів, що здійснюється торговцем цінними паперами від свого імені, за рахунок і за дорученням іншої особи.*

Комерційною (ділерською) діяльністю по цінних паперах визнається *купівля-продаж цінних паперів, що здійснюється торговцем цінними паперами від свого імені та за свій рахунок.*

Торговці цінними паперами одержують право на здійснення операцій з цінними паперами на всій території України з моменту отримання дозволу ДКЦПФР. Такий дозвіл видається Управлінням регулювання ринку цінних паперів ДКЦПФР згідно з "Порядком видачі дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності", затвердженим наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13 вересня 1996 р. № 203-а.

Торговці цінними паперами можуть отримати дозвіл на здійснення всіх або окремих видів діяльності по випуску та обігу цінних паперів.

Для отримання дозволу товариство подає до ДКЦПФР такі документи:

- а) заяву про видачу дозволу;
- б) копію рішення про державну реєстрацію товариства;
- в) нотаріально засвідчену копію статуту;
- г) нотаріально засвідчену копію установчого договору;
- д) список усіх засновників, акціонерів, учасників товариства, на яких припадає до 5 відсотків включно статутного фонду;
- е) список усіх засновників, акціонерів, учасників товариства, на яких припадає понад 5 до 10 відсотків включно статутного фонду;
- є) список усіх засновників, акціонерів, учасників товариства, на яких припадає понад 10 відсотків статутного фонду;
- ж) список усіх підприємств, організацій, господарських товариств, фірм, банків та інших юридичних осіб як в Україні, так і за її межами, в яких товариство виступає засновником, акціонером, учасником з виділенням таких, що в них на товариство припадає понад 5 відсотків статутного фонду;
- з) список керівного складу товариства (керівник, його заступники, головний бухгалтер);

и) список працівників товариства, які будуть безпосередньо займатися операціями по випуску та обігу цінних паперів.

До списку додаються копії дипломів про вищу економічну освіту або свідоцтв про закінчення курсів підготовки спеціалістів з питань здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів;

і) перелік усіх відділень, філій, представництв товариства, які наділяються повноваженнями стосовно здійснення операцій з цінними паперами, із зазначенням їх повних найменувань, місцезнаходження, а також відомостей відповідно до підпунктів "з)" та "и)";

к) висновок аудитора (аудиторської фірми) про сплату статутного фонду товариства, який повинен містити відомості про: номер і дату договору між аудитором (аудиторською фірмою) і товариством на виконання аудиторських послуг; серію і номер ліцензії на аудиторську діяльність, дату і номер рішення Аудиторської палати України про видачу ліцензії аудитору (аудиторській фірмі); документи, на підставі яких зроблено висновок про сплату статутного фонду (назва документа, його номер і дата складання); загальний обсяг статутного фонду відповідно до установчих документів; поділ статутного фонду на долі (паї, акції) по кожному засновнику, акціонеру, учаснику, виражені в абсолютній сумі та у відсотках; форма внесення вкладу (грошові кошти, матеріальні цінності, нематеріальні активи, цінні папери із зазначенням їх емітента) та обсяг сплаченої частини статутного фонду по кожному засновнику, акціонеру, учаснику, виражений в абсолютній сумі та у відсотках; для акціонерних товариств також вказується загальна кількість випущених акцій, їх номінальна вартість, розподіл по видах і категоріях, дата і номер свідоцтва про реєстрацію випуску акцій у відповідному органі реєстрації.

До висновку аудиторської фірми (аудитора) про сплату статутного фонду товариства додається копія акта прийому-здачі аудиторського висновку;

л) відомості про санкції за господарські правопорушення, накладені на товариство органами державної влади, судом, **арбітражем або** третейським судом протягом трьох років до **моменту подання** заяви або з моменту створення, якщо цей **термін** менше трьох років, із зазначенням дати накладення **санкції, органу, що наклав** санкцію, причин накладення **санкції, виду та розміру санкції**, ступеня виконання санкції до **моменту подання** заяви;

м) відомості про наявність техніки, необхідної для здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів — засобів зв'язку (телефон, факс, телефакс) і обробки інформації (комп'ютер);

н) для акціонерних товариств — копію свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;

о) копію платіжного доручення про внесення плати за видачу дозволу в розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дозвіл на здійснення усіх або окремих (крім комісійної) видів діяльності може бути видано торговцям цінними паперами, які мають внесений статутний фонд у розмірі не менш як 1000 неоподатковуваних мінімумів, а на здійснення комісійної діяльності по цінних паперах — не менше 200 неоподатковуваних мінімумів.

При здійсненні виключної діяльності по випуску та обігу цінних паперів допускаються окремі види діяльності, пов'язані з обігом цінних паперів, насамперед діяльності по наданню консультацій власникам цінних паперів.

Дозвіл на здійснення будь-якого виду діяльності по випуску та обігу цінних паперів не може одержати торговець цінними паперами, який безпосередньо або побічно володіє майном іншого торговця цінними паперами вартістю понад 10 відсотків статутного фонду, в тому числі безпосередньо — вартістю понад 5 відсотків статутного фонду іншого торговця.

Торговець цінними паперами, який має дозвіл на здійснення будь-якого виду діяльності по випуску та обігу цінних паперів, не може безпосередньо або побічно володіти майном іншого торговця цінними паперами вартістю понад 10 відсотків статутного фонду, в тому числі безпосередньо — вартістю понад 5 відсотків статутного фонду іншого торговця.

Якщо частка юридичної особи, яка не має дозволу на здійснення діяльності по обігу цінних паперів, або громадянина в статутному фонді кількох торговців цінними паперами перевищує 5 відсотків по кожному торговцю, то останні не можуть здійснювати торгівлю цінними паперами один з одним.

Особливості здійснення торговцями операцій з цінними паперами визначаються Правилами здійснення торговцями цінними паперами комерційної та комісійної діяльності по цінних паперах, затвердженими наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23 грудня 1996 р. № 331.

Правила дають більш детальне визначення комісійної та комерційної діяльності по цінних паперах. Зокрема, комісійною діяльністю по цінних паперах (брокерською діяльністю) визнається здійснення цивільно-правових угод щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику на підставі договорів доручення чи комісії за рахунок своїх клієнтів.

Комерційною діяльністю по цінних паперах (ділерською діяльністю) визнається здійснення цивільно-правових угод щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам, крім випадків, передбачених законодавством.

Усі торговці цінними паперами зобов'язані дотримуватись певних правил при здійсненні діяльності по цінних паперах.

При виконанні операцій з цінними паперами під час здійснення комісійної діяльності за договорами з клієнтами торговці зобов'язані, насамперед:

діяти в інтересах клієнта (домагатися найкращого виконання замовлень клієнта, враховуючи умови, зазначені в договорі, кон'юнктуру ринку цінних паперів, умови здійснення розрахунково-клірингових операцій та надання депозитарних послуг, ризик вибору контрагента та інші фактори ризику);

попереджати клієнтів (крім випадків володіння інформацією, що становить комерційну таємницю) про ризики конкретної угоди з цінними паперами;

узгоджувати з клієнтом рівень можливого ризику щодо виконання операцій купівлі-продажу або обміну цінних паперів, у тому числі щодо ліквідності цінних паперів, що придбаватимуться;

надавати клієнту інформацію щодо курсів цінних паперів; виконувати договори та замовлення клієнтів у порядку їх надходження, якщо інше не передбачено договором;

у першу чергу виконувати операції з цінними паперами за договорами та замовленнями клієнтів, а потім власні операції з такими ж цінними паперами;

у разі наявності у торговця зацікавленості, яка перешкоджає йому виконати замовлення клієнта на найбільш вигідних умовах, торговець цінними паперами зобов'язаний негайно повідомити про це клієнта.

Якщо в результаті невиконання торговцем обов'язків, зазначених у цьому пункті, заподіяно збитків клієнту, торговець зобов'язаний відшкодувати клієнту збитки за свій рахунок згідно з чинним законодавством.

На наступний робочий день після проведення операцій з цінними паперами на виконання договору або замовлення клієнта торговець зобов'язаний повідомити клієнта про здійснення операцій з цінними паперами письмово, а в разі, якщо це передбачено договором, також й іншим способом:

про розмір винагороди, отримуваної від клієнта при здійсненні угоди;

про вартість розрахунково-клірингових та інших послуг, пов'язаних з обслуговуванням договорів клієнта, оплата яких здійснюється за рахунок клієнта;

про розмір прямих і непрямих винагород, комісійних та заохочень у грошовій або іншій формі, одержуваних від інших фізичних або юридичних осіб у зв'язку з виконанням операції, що є предметом договору між торговцем та клієнтом;

про ціну купівлі чи продажу цінних паперів;

про те, чи були цінні папери, придбані для клієнта, у власності торговця.

Законодавством України встановлені також певні обмеження щодо діяльності торговців цінними паперами. Так, відповідно до ст. 28 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" торговець цінними паперами не може здійснювати торгівлю:

а) цінними паперами власного випуску;

б) акціями того емітента, в якого він безпосередньо або побічно володіє майном у розмірі понад 5 відсотків статутного фонду.

Відповідно до цієї статті *безпосереднім* володінням майна визнається володіння часткою у статутному фонді будь-якого товариства, *побічним* володінням — володіння часткою у статутному фонді такого товариства, яке є учасником в іншому товаристві.

Правилами здійснення торговцями цінними паперами комерційної та комісійної діяльності по цінних паперах торговцям заборонено:

розголошувати комерційну таємницю клієнтів, за винятком випадків надання такої інформації на вимогу уповноважених державних органів відповідно до чинного законодавства;

давати клієнтам беззастережні запевнення в отриманні доходу по цінних паперах (чи його певного розміру) або у

відсутності збитків від інвестування в цінні папери, робити заяви, які можуть бути розцінені як гарантії зазначеного;

при виконанні договору на обслуговування здійснювати операції за рахунок та в інтересах клієнта без його письмового замовлення;

використовувати грошові кошти й цінні папери клієнтів для здійснення власних операцій;

здійснювати операції з цінними паперами клієнтів не в інтересах клієнта, а виключно з метою отримання винагороди;

задовольняти вимоги кредиторів за рахунок цінних паперів і грошових коштів, що належать клієнтам;

передовіряти виконання замовлень третім особам, якщо це не передбачено договором з клієнтом;

здійснювати комісійну та комерційну діяльність по цінних паперах, щодо яких не зареєстрована інформація про випуск та/або не здійснена реєстрація випуску в порядку, визначеному чинним законодавством;

здійснювати обмін одних цінних паперів на інші, якщо в обміні задіяні цінні папери, емітентом яких є торговець або його афлійовані особи;

забезпечувати касове обслуговування клієнтів, крім випадків здійснення касового обслуговування банком-торговцем;

надавати фінансові послуги і залучати кошти й майно фізичних та юридичних осіб, якщо це не пов'язано із здійсненням комісійної діяльності.

Законом України "Про цінні папери і фондову біржу" встановлені також вимоги щодо ліквідності торговців цінними паперами. Так, відповідно до ст. 30 Закону, вартість угод, укладених торговцем цінними паперами з іншими торговцями цінними паперами, але не виконаних у даний момент (відкриті позиції), не може перевищувати п'ятикратного розміру власного статутного фонду торговця цінними паперами.

Якщо діяльність по випуску цінних паперів здійснюється одночасно з комерційною або комісійною діяльністю по цінних паперах, вартість угод, укладених торговцем цінними паперами з іншими торговцями цінними паперами, але не виконаних на даний момент (відкриті позиції), не може перевищувати десятикратного розміру власного статутного фонду торговця цінними паперами.

Продажна або номінальна ціна цінних паперів, що є у власності (резерв) торговця цінними паперами, який здійснює діяльність по випуску цінних паперів або комерційну діяльність по цінних паперах, а також вартість від-

критих позицій, разом узятих, одночасно не можуть перевищувати п'ятнадцятикратного розміру статутного фонду торговця цінними паперами. Обчислення слід провадити виходячи з найвищої продажної ціни або номінальної ціни.

Серед торговців цінними паперами, враховуючи особливості їх діяльності на фондовому ринку, можна виділити інвестиційні компанії, тобто торговців цінними паперами, які, поряд з іншими видами діяльності з цінними паперами, можуть залучати кошти для спільного інвестування шляхом емісії цінних паперів та їх розміщення, а також торговців, які здійснюють виключно діяльність по випуску та обігу цінних паперів.

Правові засади створення та функціонування інвестиційних компаній в Україні визначені Указом Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55 "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії", яким було затверджено Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії (далі — Положення).

Відповідно до п. 18 Положення, інвестиційна компанія створюється у формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю в порядку, встановленому для цих товариств.

Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії спрямоване, насамперед, на врегулювання діяльності інвестиційної компанії щодо створення взаємного фонду та умов і порядку здійснення нею спільного інвестування.

Інша діяльність інвестиційної компанії, пов'язана з операціями з цінними паперами, здійснюється нею у відповідності до законодавства України, яке регулює діяльність торговців цінними паперами.

Таким чином, у діяльності інвестиційної компанії на фондовому ринку можна виділити два основні напрямки:

- 1) діяльність безпосередньо як торговця цінними паперами;
- 2) діяльність по спільному інвестуванню.

Пріоритетною все-таки вважається діяльність інвестиційної компанії як торговця цінними паперами, оскільки спільне інвестування не є обов'язковим і може здійснюватись компанією лише за її бажанням.

Комерційна та комісійна діяльність з цінними паперами є сьогодні основним джерелом доходів інвестиційної компанії. Важливе місце у послугах інвестиційних компаній займає і формування та управління портфелями цінних паперів інвестиційних фондів, а також власних взаємних фондів. Розви-

нутий ринок цінних паперів передбачає й управління інвестиційними компаніями портфелями цінних паперів таких інституційних інвесторів, як страхові компанії та пенсійні фонди. Крім того, до професійних послуг цього торговця цінними паперами щодо управління інвестиційною діяльністю звертаються і громадяни.

Інвестиційні компанії, здійснюючи практично всі види діяльності з цінними паперами, а також спільне інвестування через взаємні фонди, є одними з найактивніших учасників вітчизняного фондового ринку.

Високий потенціал цих фінансових посередників, насамперед, обумовлений великими капіталами, якими вони володіють, що значно підвищує їх надійність і дає додаткові гарантії клієнтам, професійністю їх співробітників, а також постійною аналітичною роботою і контролем за станом українського фондового ринку та зміною його кон'юнктури.

Враховуючи провідну роль, яку відіграють інвестиційні компанії на ринку цінних паперів, їх діяльність вимагає ґрунтовного законодавчого врегулювання. Складність вирішення цього питання полягає у двоякому характері діяльності цих фінансових посередників на фондовому ринку. Не зовсім виправданим бачиться регулювання діяльності одного суб'єкта підприємництва різними законодавчими актами, як це робиться сьогодні. На нашу думку, доцільніше було б визначити правовий статус інвестиційних компаній в Україні, загальні особливості здійснення їх діяльності як торговців цінними паперами, а також діяльності по спільному інвестуванню в окремому Законі України "Про інвестиційні компанії". В такому законі мають також міститись положення щодо особливостей надання послуг інвестиційними компаніями громадянам та інституційним інвесторам по управлінню інвестиційною діяльністю останніх.

Загальні для всіх фінансових посередників та інституційних інвесторів особливості здійснення окремих видів діяльності інвестиційної компанії можуть регулюватись спеціальним законодавством.

Крім інвестиційних компаній, на українському фондовому ринку працюють інші торговці цінними паперами, які спеціалізуються лише на діяльності з цінними паперами і не можуть здійснювати, згідно з чинним законодавством, діяльності по спільному інвестуванню.

Такі торговці створюються виключно з метою професійної

діяльності з цінними паперами на фондовій біржі та поза-біржовому ринку.

Важливе значення для успішної діяльності на фондовому ринку, підвищення конкурентоспроможності торговця цінними паперами має наявність у торговця власного брокерського місця на фондовій біржі. Це дозволяє йому безпосередньо брати участь у первинному розміщенні будь-яких цінних паперів, контролювати обіг цих паперів на вторинному ринку, а також оперативно реагувати на зміни стану ринку.

Крім торговців цінними паперами, на фондовому ринку України як фінансові посередники активно працюють **банки**, які відповідно до ст. 3 Закону України від 20 березня 1991 р. "Про банки і банківську діяльність" можуть виконувати такі операції з цінними паперами:

купівлю, продаж і зберігання платіжних документів, цінних паперів, а також операції з ними;

довірчі операції (залучення та розміщення коштів, управління цінними паперами та інші) за дорученням клієнтів;

надання консультаційних послуг.

Банки можуть здійснювати діяльність по випуску та обігу цінних паперів відповідно до ст. 26 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу".

Особливості здійснення банками такої діяльності донедавна визначались спільним документом Національного банку України та Міністерства фінансів України "Про умови здійснення комерційними банками діяльності по випуску та обігу цінних паперів".

Комерційний банк може приступати до здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів з моменту одержання ним дозволу ДКЦПФР і повної сплати статутного фонду.

Комерційні банки, крім діяльності по випуску цінних паперів, комісійної та комерційної діяльності по цінних паперах, можуть здійснювати представницьку діяльність, а також інші види діяльності, пов'язані з вищезазначеними, насамперед по наданню консультаційних послуг у галузі операцій з цінними паперами, послуг по зберіганню, обліку і веденню розрахунків по операціях з цінними паперами.

Крім того, банки, здійснюючи свої безпосередні функції по кредитуванню, використовують цінні папери також як заставу або як забезпечення під звичайні кредитні операції. Ці види операцій з цінними паперами не є посередницькими.

Комерційний банк здійснює функції торговця цінними паперами через окремий підрозділ. При цьому банк повинен забезпечити умови, за яких не допускається обмін інформацією поміж підрозділом, що займається операціями з цінними паперами, і підрозділом, що обслуговує емітентів як клієнтів банку.

Сьогодні комерційні банки в Україні надають стандартні посередницькі послуги на фондовому ринку і не відрізняються особливою активністю від інших торговців цінними паперами. Проте потенційні можливості комерційних банків як учасників фондового ринку досить значні, але поки що не використовуються повністю.

Ще зовсім недавно комерційні банки надавали своїм клієнтам досить неординарні послуги, пов'язані з операціями з цінними паперами. Зокрема, в 1991—1992 рр. в результаті активізації процесів створення універсальних, товарних, сировинних та інших бірж багато українських підприємств придбали їх акції, не маючи змоги особисто брати участь у біржових торгах. Цінні папери передавались у довірче управління банкам, які виходили на біржу з крупним пакетом акцій, що давав право на брокерське місце на біржі. Брокерські місця здавались в оренду, плата за яку надходила банкам, а ті, у свою чергу, розплачувались з підприємствами. Однак з часом біржовий ажіотаж спав, і ця, спочатку масова, послуга практично звелась нанівець. Сьогодні банки мають дуже невелику кількість таких договорів.

Варто згадати і про ситуацію, в якій опинились багато українських підприємств, що узяли участь у кампанії по акціонуванню російських підприємств. Вихід України з рубльової зони призвів до того, що наші підприємства одержали навіть не цінні папери, а лише певні зобов'язання. Українські банки шляхом співпраці з російськими банками, які акумулювали такі зобов'язання, надавали своїм клієнтам послуги по оборненню цих документів у грошові кошти. Такий вид довірчих операцій з цінними паперами також не був масовим, і надання цієї послуги не є стандартною для комерційних банків.

Останнім часом банки дещо зменшили обсяг послуг на українському ринку цінних паперів і зараз перебувають у стані очікування його активізації. Практично, в кожному комерційному банку створено відділ по цінних паперах, інтенсивно провадиться підготовка спеціалістів банків з фондових операцій. Таким чином, можна впевнено стверджувати, що

комерційні банки не поступляться своїм місцем на ринку цінних паперів України і в подальшому складатимуть гідну конкуренцію іншим торговцям цінними паперами.

Контроль за діяльністю комерційних банків на ринку цінних паперів здійснюють ДКЦПФР і Національний банк України у межах їх повноважень, визначених Законами України "Про цінні папери і фондову біржу" та "Про банки і банківську діяльність".

Слід зазначити, що законодавство України, спрямоване на врегулювання діяльності комерційних банків узагалі і з цінними паперами зокрема, вимагає ґрунтовного доопрацювання. Так, Закон України "Про банки і банківську діяльність", встановлюючи види діяльності з цінними паперами, якими можуть займатись комерційні банки (ст. 3), зовсім не визначає порядок та умови здійснення такої діяльності.

На нашу думку, особливі умови здійснення комерційними банками діяльності на ринку цінних паперів мають бути визначені саме на законодавчому рівні.

Особливу увагу необхідно звернути на запобігання недобросовісному використанню банками внутрішньої інформації емітентів, одержаної при обслуговуванні фінансової діяльності останніх. Вимагають також доопрацювання положення закону щодо захисту інтересів клієнтів банків, у тому числі у зв'язку з діяльністю з цінними паперами.

Історія появи та розвитку торговців цінними паперами в Україні нараховує лише кілька років. Перший торговець цінними паперами з'явився в Україні 24 грудня 1991 р. в особі АТ "Діком".

Найбільшу активність на фондовому ринку спочатку виявляли торговці міста Києва та східного регіону, які в 1992 році становили 85,5 відсотка від загальної кількості українських торговців цінними паперами. Розвиток торговців у цих двох регіонах відбувався неоднаково. На початок березня 1992 року серед торговців у Києві були виключно банки, в той час як у східному регіоні вони становили лише половину всіх торговців. Надалі тенденції розвитку різко змінилися. В Києві кількість банків серед зареєстрованих торговців знизилась і становила у вересні 1992 року 42,8 відсотка. У східному регіоні їх частка, навпаки, зросла до 66,7 відсотка¹.

¹ Див.: Єфименко І., Мовшук О. Куди вкласти приватизаційний сертифікат // Голос України. - 1992. - 24 жовтня.

Відмінність між двома центрами ринку цінних паперів України виявлялась і в їхній спеціалізації. Східний регіон концентрував свою активність в емісії цінних паперів, а столиця — у торгівлі ними.

У 1993 році процес створення торговців різко активізувався, і на кінець року Міністерством фінансів України було зареєстровано вже 230 торговців цінними паперами, тоді як у серпні їх було 138, а на початку року лише 78. Отже, тільки за 1993 рік кількість торговців цінними паперами в Україні зросла втричі.

Протягом 1993 року іайвідчутніше поповнились лави торговців цінними паперами в Донецькій, Дніпропетровській, Київській, Кримській, Одеській, Харківській областях і в Криму. В січні 1994 року найбільше число торговців цінними паперами діяли у Київській (72), Харківській (32), Донецькій (22), Дніпропетровській (18) областях, Криму (17) і в Одеській області (8).

Водночас цікаво простежити зміни у цьому своєрідному рейтингу за останні шість місяців 1993 року. Тут у лідери вийшла Автономна Республіка Крим, де кількість торговців цінними паперами за півроку зросла на 88,8 відсотка, у той час як у Харківській області — на 68,4, Київській — на 63,6, Дніпропетровській — на 63,6, Донецькій — на 37,5, Одеській області — на 33,3 відсотка¹.

На 1 січня 1996 р. Міністерство фінансів України видало вже 851 дозвіл на здійснення посередницької діяльності по випуску та обігу цінних паперів, у тому числі 121 дозвіл комерційним банкам, що становило 14,2 відсотка загальної кількості. Брокери (торговці, що на фондовому ринку здійснюють виключно комісійну діяльність) становили 7 відсотків загальної кількості торговців цінними паперами.

Близько 75 відсотків усіх торговців, що мали ліцензії Міністерства фінансів України на діяльність з цінними паперами, зареєстровано у Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Одеській, Львівській областях, Автономній Республіці Крим і м. Києві. У Києві зареєстровано більш ніж 34% українських торговців цінними паперами².

Див.: *Тумарев В.* Ширяться лави торговців цінними паперами, але тремуться вони поки що "на манекенах" // Бюлетень УНІАН. - 1994. - № 6.

² Див.: Звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. - К., 1990. - І/ 14.

На 1 січня 1997 р. діяльність по випуску та обігу цінних паперів в Україні здійснювали 717 суб'єктів підприємницької діяльності, причому 16 з них отримали дозвіл ДКЦПФР.

Між тим справедливим буде зазначити, що поки що серед торговців цінними паперами до активно діючих структур можна віднести не більше половини. З одного боку, це пояснюється обмеженістю вибору цінних паперів, що пропонуються потенційним інвесторам, а з іншого — тим, що серед зареєстрованих торговців майже чверть складають банки, для яких операції з цінними паперами сьогодні менш прибуткові, ніж кредитування. Серед торговців, які активніше працюють на ринку, більшість поки що пропонують цінні папери власного випуску або випущені комерційними структурами, з якими тісно пов'язані (переважно, це банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, іноді — акціонерні товариства, що зайняті у сфері матеріального виробництва).

Досить болючою проблемою залишається і те, що зростання кількості торговців цінними паперами далеко не відповідає росту рівня якості їх послуг, що можна пояснити, у першу чергу, нестачею кваліфікованих фахівців, спеціально підготовлених для роботи на фондовому ринку.

Третім видом фінансових посередників на ринку цінних паперів України виступають **довірчі товариства**.

На сьогодні основним документом, що регламентує діяльність довірчих товариств в Україні, є Декрет Кабінету Міністрів України від 17 березня 1993 р. № 23-93 "Про довірчі товариства"¹.

Згідно з цим Декретом довірчим товариством визнається *товариство з додатковою відповідальністю, яке здійснює представницьку діяльність відповідно до договору, укладеного з довірцями майна щодо реалізації їхніх прав власників*. Майном довірителя є грошові кошти, цінні папери та документи, які засвідчують право власності довірителя (ст. 1).

Поняття представницької діяльності в Декреті "Про довірчі товариства" не визначено, однак таке визначення щодо діяльності з приватизаційними паперами міститься в Законі України "Про приватизаційні папери". Так, згідно зі ст. 7 Закону "Про приватизаційні папери" представницькою діяльністю визнається *діяльність, що здійснюється представниками від імені, за рахунок і на ім'я власників майна*.

Див.: Урядовий кур'єр. — 1993. — 1 квітня.

Таким чином, на фондовому ринку довірчі товариства здійснюють представницьку діяльність щодо обслуговування цінних паперів (у тому числі приватизаційних) довірителя відповідно до договору доручення, укладеного між довірительом та довірчим товариством. Згідно з Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженим наказом ДКЦПФР від 1 квітня 1996 р. № 58, довірче товариство, якому цінні папери передані для здійснення операцій з ними за дорученням і в інтересах власника, реєструється в системі ведення реєстру власників іменних цінних паперів як номінальний утримувач.

Такий вид діяльності з цінними паперами, на відміну від комісійної та комерційної, надає довірителям (фізичним та юридичним особам) значні переваги:

по-перше, цінні папери завжди залишаються у власності довірителя і мають бути повернені йому у випадку розірвання договору;

по-друге, доходи по цінних паперах довірителя сплачуються йому в повному обсязі, за винятком обумовленої в договорі винагороди довірчому товариству;

по-третє, довірче товариство може акумулювати крупні пакети акцій, оскільки на нього не розповсюджуються обмеження, передбачені для інвестиційних фондів і компаній. Це дозволяє довірчим товариствам брати активну участь в управлінні акціонерними товариствами, діючи в інтересах довірительів.

Вказані переваги визначають привабливість самої ідеї довірчого управління, перш за все для дрібних вкладників, до яких на сьогодні належить більша частина населення України. Однак саме недостатній захист довірительів від шахрайської діяльності є основним недоліком чинного законодавства України у сфері довірчого управління. Незважаючи на те, що Декретом Кабінету Міністрів України "Про довірчі товариства" визначено, що засновники довірчого товариства відповідають за його зобов'язаннями своїми внесками до статутного фонду, а при недостатності цих сум додатково належним їм майном у п'ятикратному розмірі до внеску кожного учасника (ст. 2), що вартість активів, прийнятих у довірче управління, не повинна сумарно перевищувати частки довіреної особи у статутному фонді довірчого товариства та відповідно її особистої додаткової відповідальності (ст. 3), права довірительів майже не захищені. Практично, після реєстрації довірчого товариства кошти із статутного фонду

можуть бути частково або повністю вилучені засновниками, цінні папери, внесені до статутного фонду, можуть виявитися неліквідними і не дозволять компенсувати втрат вкладників, вартість активів, прийнятих у довірче управління, може істотно перевищувати статутний фонд товариства і навіть п'ятикратну відповідальність його учасників тощо.

Тому, перш за все на законодавчому рівні, необхідно конкретизувати умови формування та збереження статутного фонду довірчого товариства, забезпечити постійний контроль за співвідношенням статутного фонду та активів, що прийняті в управління, а також створити відкриту для контролю систему обліку довірчих операцій у довірчому товаристві.

Відповідно до Декрету "Про довірчі товариства" порядок контролю за ними встановлюється трьома відомствами — Фондом державного майна України, Національним банком України і Міністерством фінансів України (ст. 5).

Законодавством України однозначно передбачено лише ліцензування Фондом державного майна України діяльності довірчих товариств з приватизаційними паперами. Право на таку діяльність довірчі товариства набувають після отримання відповідної ліцензії Фонду державного майна України в порядку, передбаченому Інструкцією про умови ліцензування представницької діяльності з приватизаційними паперами, затвердженою наказом Фонду державного майна України від 25 листопада 1993 р. № 514¹.

Оскільки Фонд державного майна відповідає лише за операції довірчих товариств з приватизаційними паперами, він ліцензує тільки цей вид діяльності. Але в результаті вкладення приватизаційних паперів у розпорядженні довірчого товариства опиняються акції приватизованих підприємств, а також, у подальшому, і грошові доходи довіритель. Цю діяльність по управлінню цінними паперами довіритель також необхідно ліцензувати.

На практиці цього не відбувається, і довірчі товариства продовжують працювати на підставі ліцензії про представницьку діяльність з приватизаційними паперами.

Якщо згадати ще про проблеми ліцензування операцій по довірчому управлінню майном, у тому числі нерухомістю, які також у нас не вирішені, то бачиться доцільним запровадження загальної ліцензії у сфері довірчого управління, яка відіграла б роль перепустки на відповідний ринок. Якщо

довірче товариство одержить загальну ліцензію, то надалі воно обов'язково має одержати спеціальні ліцензії на зайняття довірчими операціями з окремими видами майна.

Варто зупинитися ще на одному важливому питанні, яке не знаходить однозначного вирішення в законодавстві України. Мається на увазі можливість довірчих товариств займатись іншими видами підприємницької діяльності, крім операцій по довірчому управлінню чужим майном. На нашу думку, зайняття діяльністю, не пов'язаною з довірчим управлінням, значно ускладнить здійснення надійного контролю за довірчими товариствами з боку відповідних державних органів. Тому необхідно на законодавчому рівні встановити, що предметом безпосередньої діяльності довірчих товариств мають бути лише операції по довірчому управлінню та ряд інших, технологічно пов'язаних з ними функцій, наприклад, відповідне консультування, навчання, видавнича діяльність та ін.

Таким чином, на сьогодні в Україні виникла нагальна потреба у прийнятті нових законодавчих актів, які б регулювали діяльність довірчих товариств, оскільки чинне законодавство, зокрема Декрет Кабінету Міністрів України "Про довірчі товариства", вже не відповідає вимогам сьогодення. Саме недосконалість законодавства про довірчі товариства призвела до численних фінансових скандалів в Україні, які в сукупності набувають характеру тенденції, що ставить під сумнів існування довірчих товариств взагалі, оскільки позбавляє їх довіри потенційних вкладників. Крім того, на державному рівні також здійснені певні кроки щодо обмеження сфери діяльності довірчих товариств. Зокрема, Постановою Верховної Ради України від 22 грудня 1995 р. № 491/95 "Про усунення зловживань у процесі залучення суб'єктами підприємницької діяльності грошових коштів громадян"¹ довірчим товариствам заборонено у процесі своєї діяльності залучати грошові кошти громадян. Цією ж постановою встановлено, що до введення в дію Закону України про довірчі товариства, а також до затвердження порядку ліцензування діяльності довірчих товариств, типового договору довірчого товариства з довірцем майна та типового договору довірчого товариства з комерційним банком державна реєстрація новостворених довірчих товариств не здійснюється.

Див.: "Голос України". - 1996. - 11 січня.

Зараз триває розробка нового законодавства України з регулювання діяльності довірчих товариств. У Верховній Раді на розгляді знаходяться проекти законів України "Про довірчі товариства" та "Про довірче управління майном". Проектами цих законів враховано багато недоліків чинного законодавства, а також передбачено створення центрального органу державної виконавчої влади, до компетенції якого віднесено ліцензування та контроль за діяльністю довірчих товариств.

Нове законодавство про довірчі товариства не повинно обмежуватись лише регламентуванням діяльності цих товариств, а має охопити весь комплекс правових питань, пов'язаних з довірчим управлінням активами фізичних та юридичних осіб. Особливий наголос треба зробити на захисті майнових інтересів вкладників довірчих товариств.

На завершенні аналізу діяльності фінансових посередників на ринку цінних паперів України варто зупинитися більш конкретно на діяльності цих посередників з приватизаційними паперами, оскільки саме з цими фондовими інструментами вони працюють найбільш активно.

Ліцензування діяльності фінансових посередників з приватизаційними паперами здійснює Фонд державного майна України. Передбачено ліцензування представницької, комерційної та посередницької діяльності з приватизаційними паперами.

Станом на 1 січня 1996 р. Фондом державного майна України було видано 366 ліцензій довірчим товариствам на здійснення представницької діяльності з приватизаційними паперами, 252 дозволи інвестиційним фондам та інвестиційним компаніям на здійснення комерційної діяльності з приватизаційними паперами, 31 ліцензія торговцям цінними паперами на здійснення посередницької діяльності з приватизаційними паперами, 22 ліцензії комерційним банкам на здійснення посередницької діяльності з приватизаційними паперами.

Слід зазначити, що більш ніж 59% фінансових посередників, що мають ліцензії Фонду державного майна України, сконцентровано у п'яти регіонах України — м. Києві, Харківській, Дніпропетровській, Донецькій та Одеській областях. Близько 26% ліцензованих посередників зосереджено у Київській області та м. Києві.

Проте, незважаючи на наявність такої досить значної кількості посередників, які беруть участь у розміщенні серед населення акцій підприємств, що приватизуються, та здійснюють операції на фондовому ринку, ефективність посередницької діяльності залишається ще низькою.

Особливо актуальною для фінансових посередників залишається проблема вкладення закумульованих приватизаційних сертифікатів у ефективні підприємства, що дозволить посередникам виплачувати дивіденди своїм довірцям чи учасникам.

Певна кількість посередників на сьогодні не працює у зв'язку з анулюванням чи призупиненням дії їх ліцензій.

§ 4. Правові засади функціонування біржового та позабіржового ринків цінних паперів в Україні

Операції з цінними паперами можуть здійснюватись на організованій біржі цінних паперів (organized security exchange) та позабіржовому ринку (over the counter market).

Фондова біржа являє собою *організаційно оформлений, постійно діючий ртюк, на якому здійснюється торгівля цінними паперами*. Іншими словами, фондова біржа — це, перш за все, місце, де знаходять один одного продавець та покупець цінних паперів, де ціни на останні визначаються попиту та пропозицією на них, а сам процес купівлі-продажу регламентується правилами і нормами, тобто це певним чином організований ринок цінних паперів. Фондова біржа, об'єднуючи професійних учасників ринку цінних паперів в одному приміщенні, створює умови для підвищення ліквідності ринку в цілому.

Виникнення першої біржі пов'язують з містом Брюгге в Нідерландах, де в XV ст. біля будинку купця Ван дер Бурсе збиралися купці з різних країн для обміну торговою інформацією, придбання іноземних векселів та здійснення інших торгових операцій без пред'явлення конкретного предмета купівлі-продажу¹.

З появою в XV-XVI ст. бірж у найбільших містах Європи там почали діяти спеціальні біржові посередники. В той час термін "брокер" використовувався лише на Лондонській товарній біржі (створена в 1566 р.). Пізніше з'явилися й інші еквіваленти цього терміна: німецький "маклер", французький "куртьє" або "біржовий агент", російський "спекулянт". На перших біржах в одному місці здійснювалась торгівля як

Див.: Биржевой компас: Энциклопедический справочник брокера. — Харьков, 1993. — С. 4.

товарами, так і цінними паперами. Лише на початку XIX ст. в Європі починають формуватись самостійні фондові біржі.

Перша фондова біржа в Російській імперії була відкрита в Санкт-Петербурзі в 1703 році, а на Україні перша біржа була створена в Києві в 1865 році. До 1914 року в країні діяло вже 115 бірж, на яких, крім інших, здійснювались операції з цінними паперами. З початком першої світової війни робота бірж була офіційно припинена. В серпні 1914 року була закрита Київська біржа і припинено котирування цінних паперів на Санкт-Петербурзькій біржі.

Біржова торгівля відродилась в СРСР лише в роки непу. Першу біржу радянського періоду було відкрито в Москві 29 грудня 1921 р. В 1922 році почали створюватись фондові відділи на товарних біржах, а також відособлені фондові біржі.

В Україні фондові біржові операції були регламентовані постановою РНК УРСР від 23 березня 1923 р.¹, яка була прийнята на основі Постанови РНК РСФСР від 20 жовтня 1922 р.².

Український фондовий ринок у ті роки посідав значне місце в структурі загальнодержавного ринку. Загальносоюзний обіг цінних паперів у 1925—1926 рр. складав 387,8 млн рублів, а частка центральної в Україні (в той час столичної) Харківської біржі складала 78,1 млн рублів. На Київський фондовий відділ припадало 1,1 відсотка загальносоюзного обігу.³

За посередництвом фондових біржових операцій здійснювалась торгівля іноземною валютою, в тому числі векселями та чеками в іноземній валюті, банкнотами Держбанку, державними цінними паперами, акціями та паями акціонерних та пайових товариств, належним чином зареєстрованих органами радянської влади, а також благородними металами в злитках.⁴

У 1930 році внаслідок ліквідації багатуокладності в економіці країни та переходу до директивного розподілу, біржі, в

¹ Див.: СУ УССР. Отд. 1-й. - 1923. - № 10. - Ст. 183.

² Див.: СУ РСФСР. - 1922. - № 65. - Ст. 858.

³

Див.: Фондовий ринок України / Під ред. В.В.Краузе. — К.: УФБ — "Скарбниця", 1994. - С. 68.

Див.: *Гордон В.М.* Система Советского торгового права (Обзор действующего законодательства по внутренней торговле). — Харьков, 1924. — С. 93.

тому числі й фондові, було закрито, і торгівля цінними паперами стала переслідуватись у кримінальному порядку.

Лише в 1991 році, після прийняття Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", фондова біржа знову отримала в Україні право на існування.

У цьому Законі визначено, що фондова біржа може бути створена у формі акціонерного товариства, яке зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства (ст. 33).

Своєю діяльністю фондова біржа забезпечує:

перерозподіл на комерційній основі фінансових ресурсів між юридичними та фізичними особами шляхом організації купівлі-продажу фондових цінностей;

сприяння становленню й розвитку фондового ринку та належне розповсюдження інформації про нього;

підвищення довіри інвесторів до вкладення на довгостроковій основі вільних грошових коштів у фондові цінності;

контроль за діяльністю учасників біржових торгів, захист їхніх інтересів та інтересів інвесторів.

Відмінною рисою фондової біржі є некомерційний характер її діяльності. Основна мета діяльності біржі — створення належних умов для широкомасштабної та ефективної торгівлі цінними паперами — не сумісна з комерційними підходами до її роботи.

Доходи біржі обмежуються сумами, необхідними для забезпечення її нормального функціонування та розвитку і практично не використовуються для виплати дивідендів суб'єктам, що внесли свої кошти в статутний фонд біржі. Щоб одержувати високий прибуток від роботи біржі, необхідно було б максимально збільшити збори з її членів та емітентів, що змусило б частину з них шукати інше місце для укладання угод. У статуті Московської міжнародної фондової біржі, наприклад, прямо вказано (ст. 1.2), що "біржа не переслідує мету одержання власного прибутку і не виплачує доходів від своєї діяльності власникам акцій біржі"¹. Таке саме положення було внесено у березні 1994 року до Статуту Української фондової біржі.

Див.: Сборник нормативных документов Московской международной фондовой биржи. — М., 1992. — С. 3.

Основними статтями доходу фондової біржі є:

- акциз (податок на угоду), що стягується з членів біржі за кожне замовлення, виконане в торговому залі;
- плата компаній за включення їх акцій у біржовий список;
- щорічні внески компаній, які використовуються біржею на підтримання їхнього лістингу в належному стані;
- плата компаній за зміни в лістингу, наприклад, у зв'язку із змінами в їхньому капіталі тощо;
- вступні внески нових членів;
- епізодичні внески членів біржі на покриття поточних збитків або створення необхідних резервів.

Таким чином, зацікавленість членів біржі в її діяльності не пов'язана з отриманням прибутку від вкладення в біржу капіталу. Участь у біржі породжена потребою в організації, яка могла б концентрувати у своїх стінах численні заявки, які поступають іззовні на придбання та продаж високоліквідних цінних паперів і забезпечувала б завдяки цьому можливість швидко укладати по них угоди за цінами, що відображують реальну кон'юнктуру досить представницького ринку. Тому до кола членів фондової біржі, як правило, входять тільки ті суб'єкти, які професійно займаються діяльністю з цінними паперами.

Відповідно до ст. 33 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" фондову біржу в Україні може бути створено не менш як 20 засновниками — торговцями цінними паперами, які мають дозвіл на здійснення комерційної і комісійної діяльності по цінних паперах. Таким чином, законодавство України визначає, що членами фондової біржі можуть бути тільки юридичні особи.

Питання про членство у фондовій біржі фізичних та юридичних осіб у різних країнах знаходить неоднакове вирішення. В одних країнах (наприклад, у США, Великобританії) членами фондової біржі можуть бути виключно фізичні особи, в інших (у Японії, Канаді) — тільки юридичні особи, в третіх (у Німеччині, Італії) — і фізичні, і юридичні особи. При цьому, якщо допускається персональне членство в біржі фізичних осіб, то мається на увазі, що вони повинні бути акціонерами (пайщиками), директорами або співробітниками досить крупних фірм, які професійно займаються операціями з цінними паперами¹.

Див.: *Алексеев М.Ю.* Вказ. робота. — С. 85.

Неоднозначно також вирішується питання про допуск до біржових операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності. У більшості країн іноземним юридичним і фізичним особам, що відповідають певним вимогам, дозволено займатись операціями з цінними паперами на національних ринках. Водночас в окремих країнах (наприклад, у Канаді, Франції) іноземні особи не можуть бути членами біржі, а частка їх капіталу в статутному фонді фірм — членів біржі обмежується.

Українське законодавство не містить будь-яких заборон щодо участі іноземних суб'єктів у біржових операціях.

Питання про можливість участі в біржі комерційних банків також вирішується далеко не однозначно. В одних країнах (у США, Канаді) комерційним банкам заборонено бути членами біржі. В інших (Німеччина, Нідерланди, Швейцарія) комерційні банки, навпаки, становлять основне ядро біржової торгівлі. В Україні банки, відповідно до ст. 26 Закону "Про цінні папери і фондову біржу", після дотримання відповідних вимог можуть набувати статусу торговців цінними паперами. Таким чином, вони можуть безпосередньо виступати засновниками фондової біржі і брати участь у торгах.

Державну реєстрацію фондових бірж в Україні здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку у відповідності з Положенням про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності, затвердженим її наказом № 9 від 15 січня 1997 р.

Згідно з цим положенням статус фондової біржі можуть одержати юридичні особи, створені на умовах, визначених законодавством, як організаційно оформлені централізовані ринки та електронні торговельно-інформаційні мережі (ЕТШ)¹, на яких постійно здійснюється торгівля цінними паперами або похідними цінними паперами, якщо вони відповідають вимогам щодо:

а) укладення біржових угод тільки між засновниками та членами біржі та/або ЕТШ;

б) наявності процедури відбору цінних паперів або інших фінансових інструментів, що відповідає певним вимогам щодо умов їх випуску та обігу;

Електронна торговельно-інформаційна мережа (ЕТШ) - електронна система, що зв'язує торговців цінними паперами в різних місцях і дає їм змогу обмінюватися котируваннями і укладати угоди без будь-яких затримок у часі.

в) високого рівня концентрації попиту і пропозиції на цінні папери або похідні цінні папери;

г) визначення ринкових цін на цінні папери як базового показника для індикації стану фондового ринку та ринку похідних цінних паперів України;

д) надання інших, крім торговельних, послуг клієнтам тільки через посередництво членів біржі;

е) наявності процедури відбору брокерів/ділерів і вимог щодо їх професійної кваліфікації;

є) наявності правил (регламенту) торгівлі та стандартних торговельних процедур;

і) централізації реєстрації угод і розрахунків щодо них, встановлення офіційного біржового курсу;

й) наявності систем нагляду за діяльністю членів біржі та брокерів/ділерів і дотримання ними норм професійної та ділової етики, а також дисциплінарних норм і санкцій на рівні, не нижчому від встановленого законодавством для сектора ринку, організатором торгівлі на якому є дана біржа;

к) наявності у керівників і провідних фахівців фондової біржі, безпосередньо залучених до біржової діяльності, кваліфікації спеціаліста відповідного профілю, згідно з переліком видів професійної діяльності на ринку цінних паперів, яка підтверджується кваліфікаційними посвідченнями встановленого зразка, що видаються атестаційною комісією, склад і порядок роботи якої визначаються Державною комісією;

л) забезпечення сталого і ефективного функціонування системи інформації про цінні папери та інші фінансові інструменти, їх ціни та умови обігу на території України.

На реєстрацію до ДКЦПФР подаються такі документи:

заява про видачу свідоцтва фондовій біржі;

нотаріально засвідчена копія свідоцтва про державну реєстрацію фондової біржі як юридичної особи;

У випадках, передбачених антимонопольним законодавством, копія рішення органів Антимонопольного комітету про надання згоди на створення господарюючого суб'єкта;

нотаріально засвідчені копії Статуту фондової біржі та правил торгівлі цінними паперами, які повинні відповідати вимогам ст. 34 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" з урахуванням вимог Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" та Положення про реєстрацію фондових

бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності;

нотаріально засвідчена копія установчого договору фондової біржі;

висновок аудитора (аудиторської фірми) про склад статутного фонду акціонерного товариства, форму внесків (грошові кошти, матеріальні цінності, цінні папери, інтелектуальна власність тощо) та обсяг сплаченої кожним із засновників частини статутного фонду;

список усіх суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих в Україні, де фондова біржа виступає засновником, акціонером, учасником, з зазначенням тих, на які припадає понад 5 відсотків статутного фонду, що належить біржі;

список філій, відділень, представництв біржі;

правила фондової біржі, які мають містити процедури організації торгівлі цінними паперами, що відповідають вимогам статті 34 розділу 2 Закону "Про цінні папери і фондову біржу", та вимогам Положення про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності;

список членів біржі (власників і орендарів брокерських місць), складений в алфавітному порядку із зазначенням назви, поштової адреси і телефону члена біржі;

список зареєстрованих брокерських контор;

копії положень, статутів філій та дочірніх відділень біржі, списки їх членів (акціонерів), складені в алфавітному порядку із зазначеною для кожного акціонера назвою, поштовою адресою і телефоном та структурою розподілу акцій між членами (акціонерами);

список зареєстрованих на біржі брокерських контор і брокерів/ділерів;

перелік цінних паперів, що котируються на біржі, із зазначенням емітентів і характеристик емісії цінних паперів;

список посадових осіб біржі, керівних працівників, членів біржової ради із зазначенням прізвища, імені та по батькові, посади, дати зайняття посади, наявності освіти, наукового ступеня, кваліфікаційного посвідчення ДКЦПФР, діяльності, якою займався раніше, засобів зв'язку (телефону, факсу, телеграфу, E-mail);

список посадових осіб, керівних працівників, членів постійних рад (комісій, комітетів) кожної філії чи дочірнього відділення біржі із зазначенням прізвища, імені та по батькові, посад;

список спеціалістів котирувальної, арбітражної, ревізійної комісії;

список членів дисциплінарного суду біржі;

біржові бюлетені з організації торгівлі державними паке-
тами цінних паперів, якщо купівля-продаж цих пакетів
постійно здійснюється на даній біржі;

положення, інструкції та методичні матеріали з підготовки
та проведення біржових операцій у режимі аукціону на тор-
говельному майданчику та/або в системі електронного обігу
цінних паперів у режимі котирування, поза котируванням, у
залежності від виду цінних паперів (акції, облигації, похідні
цінні папери), форми випуску (документарна чи бездокумен-
тарна) та умов введення цінних паперів до продажу;

правила аукціонної торгівлі фінансовими інструментами,
що не включені до загальнобіржових Правил (векселями,
похідними цінними паперами тощо);

положення та інструкції депозитарію (якщо він обслуговує
дану біржу), що мають відповідати вимогам Тимчасового
положення про депозитарії та депозитарну діяльність, затвер-
дженого наказом ДКЦПФР № 117 від 21 травня 1996 р.;

інші положення та інструкції, що забезпечують гарантію
укладення біржових угод і захист прав клієнтів біржі;

копію платіжного доручення про перерахування плати за
видачу свідоцтва.

Усі документи заявника не можуть за давністю переви-
щувати двох місяців від часу оформлення до моменту їх
подання та мають бути підписані керівником біржі і засвід-
чені печаткою юридичної особи.

Установчі документи та правила фондової біржі, що пода-
ються до ДКЦПФР, мають містити інформацію щодо:

правового статусу і функцій біржі;

порядку застосування правил біржі;

засад професійної етики;

видів і оплати послуг за допуск цінних паперів до коти-
рування на біржі, за реєстрацію угод, біржового збору за
Допуск та реєстрацію брокерської контори, біржового збору
за реєстрацію договору оренди брокерського місця (якщо
можливість оренди брокерських місць передбачена статутом
біржі) та біржового збору за допуск брокера до виконання
операцій в ЕТІМ, якщо використання ЕТШ передбачене
правилами;

обов'язків членів біржі щодо ведення обліку операцій;

порядку діяльності і розпорядку роботи біржової ради;

системи інформаційного забезпечення та вимог до порядку формування офіційного біржового бюлетеня;

правил ведення розрахунків;

санкцій за порушення процедур біржової торгівлі (видалення порушника з торговельного залу, накладення штрафу, тимчасове позбавлення права на торгівлю, остаточне позбавлення права на торгівлю тощо).

Фондова біржа одержує в ДКЦПФР свідоцтво про реєстрацію, яке є підставою для здійснення нею діяльності, визначеної статутом і правилами. Щомісяця 1-го числа вона повинна подавати ДКЦПФР список зареєстрованих протягом місяця на біржі нових брокерських контор із зазначенням їх найменування та юридичної адреси, перелік брокерських контор, діяльність яких призупинена (з відповідним обґрунтуванням), а також повідомляти про зміни і доповнення у складі членів біржі та про обсяги укладених угод.

Свідоцтво видається терміном на 2 (два) роки і діє на всій території України. Продовження терміну дії свідоцтва здійснюється в порядку, встановленому для його одержання.

Діяльність фондової біржі після закінчення терміну дії свідоцтва не допускається. Після ліквідації або реорганізації фондової біржі, про що вона у триденний термін зобов'язана повідомити ДКЦПФР, видане свідоцтво втрачає силу.

Законодавством України встановлені певні обмеження щодо формування статутного фонду фондової біржі. Зокрема, не допускається формування статутного фонду біржі недержавними цінними паперами. У разі формування статутного фонду довгостроковими (не менше року) державними цінними паперами їх частка не повинна перевищувати 30 відсотків.

Крім того, частка статутного фонду фондової біржі, що належить одному акціонеру — торговцю цінними паперами,⁴ не може перевищувати 5 відсотків розміру статутного фонду.

На фондових біржах здійснюються операції з акціями акціонерних товариств, облігаціями підприємств, облігаціями внутрішніх позик, казначейськими зобов'язаннями України, ошадними сертифікатами, векселями, документами, що засвідчують право їх власника на придбання або відчуження цінних паперів, зазначених вище, або є похідними від них, а також документами, пов'язаними з рухом кредитних ресурсів і валютних цінностей.

Звичайно, в біржовому обороті продається відносно невелика частина від загальної кількості цінних паперів, що обер-

таються на території тієї чи іншої країни. Це пояснюється тим, що фондові біржі висувають жорсткі вимоги до емітентів, які бажають, щоб їхні папери продавались на торгових зборах біржі. Проте, незважаючи на цю обставину та певні витрати, пов'язані з включенням цінних паперів у біржовий котирувочний бюлетень (лістингом), багато емітентів прагнуть до того, щоб їхні папери котирувались на біржі, оскільки лістинг дає їм цілий ряд переваг.

По-перше, включення цінних паперів до котирувочного бюлетеня біржі дозволяє зробити цінні папери більш відомими для інвесторів і більш доступними для купівлі, що значно підвищує їх привабливість, сприяє збільшенню кількості укладених по них угод і підвищенню курсу.

По-друге, у разі випуску емітентами, чий цінні папери котируються на біржі, нових видів паперів, витрати, пов'язані з їх розміщенням, як правило, значно менші порівняно з витратами емітентів, чий цінні папери не обертаються на біржі.

По-третє, котирування цінних паперів на фондовій біржі надає емітенту додаткової популярності, формує позитивну громадську думку про нього, що може сприяти підвищенню попиту на продукцію і послуги компанії.

По-четверте, збільшується установочна вартість цінних паперів для застави, оскільки за інших рівних умов кредитори скоріше приймуть у заставу папери, внесені до котирувочного бюлетеня фондової біржі.

По-п'яте, допуск до котирування сприяє формуванню реальних цін на цінні папери емітента та дозволяє більш точно визначити його фінансовий потенціал і вартість активів.

Законодавством України, зокрема Положенням про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності, визначаються мінімальні вимоги, які фондові біржі повинні пред'являти до цінних паперів, допущених до котирування.

Так, правилами фондової біржі має бути передбачена наявність порядку допуску (лістингу) цінних паперів до офіційного та неофіційного котирування. Умовами допуску визначаються вимоги, згідно з якими в офіційному котируванні мають перебувати цінні папери, емітенти яких задовольняють певним економічним та фінансовим критеріям, що встановлені біржею, та регулярно розповсюджують інформацію про свою діяльність.

Ці вимоги передбачають такі кількісні показники діяльності емітента, цінні папери якого перебуватимуть в офіційному лістингу:

мінімальна величина активів має становити суму, еквівалентну 400 000 ЕКЮ;

прибуток за останній балансовий рік (за кожний рік із двох, що є попередніми відносно останнього балансового року, в сумі, еквівалентній 80 000 ЕКЮ, або сумарний прибуток за останні три роки в сумі, еквівалентній 220 000 ЕКЮ, за умови, що кожен рік повинен бути прибутковим);

кількість випущених у обіг акцій не менше ніж 1 000 000 штук;

кількість акціонерів, що володіють не менш як 100 акціями, має становити не менш, як 2000 осіб або загальна кількість акціонерів не менш ніж 2200 осіб.

В офіційному лістингу можуть знаходитися цінні папери, які випущені та зареєстровані відповідно до чинного законодавства.

Допуск цінних паперів емітента повинен передбачати мінімальний рівень розповсюдження невеликих пакетів цінних паперів, який не перевищує рівня, встановленого біржею для офіційного котирування. Порядок допуску цінних паперів до котирування на біржі має визначатися окремим положенням, що передбачає подання емітентом заяви про допуск до офіційного котирування на фондову біржу (безпосередньо або через уповноважену ним особу), згідно з якою емітент бере на себе зобов'язання:

подавати на біржу звіти чергових або позачергових загальних зборів акціонерів;

негайно інформувати біржу про внесення до статутних документів змін і про рішення емітента, що стосуються його цінних паперів;

узгодити з біржею графік випуску та передплати (розміщення) цінних паперів, а також проведення будь-якої іншої фінансової операції, що включає пільгові права, тобто права, які стосуються цінних паперів, допущених до офіційного котирування;

узгодити з біржею графік проведення технічних процедур будь-якої операції з власними цінними паперами, зокрема, виплати відсотків і дивідендів;

інформувати біржу про будь-який новий факт, який може відчутно вплинути на біржовий курс чи на майнове або фінансове становище емітента та його діяльність;

надсилати біржі усі розповсюджені ним офіційні повідомлення або публікації, а також будь-який матеріал, що містить економічну та фінансову інформацію, яку емітент має намір опублікувати;

забезпечувати на ринку цінних паперів безкоштовне для власників іменних цінних паперів обслуговування своїх цінних паперів і виплату відсотків, погашень і дивідендів, а також попереджувати біржу про будь-які зміни у призначенні посередників, що здійснюють її фінансове обслуговування;

періодично повідомляти біржу про загальну кількість голосів для наступної публікації відповідного повідомлення в офіційному виданні біржі;

публікувати в офіційному виданні біржі інформаційні повідомлення про перший та наступні випуски своїх цінних паперів;

виконувати накази, що видаються Державною комісією та іншими органами державної влади щодо захисту інтересів інвесторів та їхніх прав на інформацію.

До прийняття рішення про допуск (лістинг) цінних паперів емітента до офіційного котирування біржа повинна укласти з ним двосторонню угоду про підтримання лістингу згідно з положенням про допуск. В інтересах ринку цінних паперів та інвесторів біржа може обмежити допуск особливими умовами, які емітент зобов'язаний виконати.

Емітента, який подав заяву, біржа повинна повідомляти про своє рішення протягом визначеного нею терміну, рахуючи від дня надходження заяви про допуск цінних паперів до офіційного котирування, або, якщо біржа вимагає від емітента додаткових відомостей, — протягом 30 (тридцяти) днів з дня надходження цих відомостей.

Допуск цінних паперів повинен оголошуватися через офіційне повідомлення, яке публікується в офіційному виданні біржі. У повідомленні мають бути вказані умови котирування та дата першого котирування.

Правила допуску (лістингу) повинні передбачати процедуру вилучення цінних паперів з котирування (делістингу), або що процедуру оформляють окремим положенням.

Цінний папір може бути вилучений з офіційного котирування за вимогою емітента, державного представника або за ініціативою біржі, що має бути належним чином обґрунтовано.

Біржа може прийняти рішення про вилучення цінного папера з офіційного котирування у таких випадках:

незначне співвідношення щоденного обсягу операцій щодо даного цінного папера до загальної кількості одиниць цього цінного папера, яка перебуває в обігу, та до кількості котирувань за рік;

відсутність виплати відсотків, дивідендів чи погашень протягом останніх трьох років;

незначне співвідношення кількості одиниць цінного папера, які знаходяться у власників невеликих пакетів, до їх загальної кількості;

порушення емітентом своїх зобов'язань щодо інформування власників цінних паперів та біржі про свою діяльність;

порушення правил біржі;

подання заяви про неплатоспроможність емітента;

ліквідація емітента.

Біржа має право приймати рішення про вилучення одного виду цінного папера емітента з одночасним вилученням інших видів цінних паперів того ж емітента з офіційного котирування.

Дата фактичного вилучення цінного папера повинна публікуватися в офіційному виданні біржі.

Вимоги, які пред'являють фондові біржі до емітентів, що бажають торгувати на них своїми цінними паперами, встановлюються статутами та правилами бірж і часто відрізняються навіть на біржах однієї держави. Як правило, одні фондові біржі пред'являють більш жорсткі вимоги, інші — менш суворі.

На Українській фондовій біржі, наприклад, відповідно до ст. 2.1.1 Правил біржі¹ офіційне котирування складається з двох котирувальних відділень: К-1 і К-2.

У першому відділенні знаходяться цінні папери, емітенти яких задовольняють економічним та фінансовим критеріям, що встановлені Вищим біржовим комітетом. Ці емітенти зобов'язані регулярно розповсюджувати інформацію про свою діяльність.

У другому відділенні знаходяться цінні папери, емітенти яких не відповідають повністю економічним і фінансовим критеріям, що встановлені для цінних паперів відділення К-1. Проте економічне та фінансове становище цих емітентів визнається кількісно та якісно задовільним щодо вимог, які висуваються УФБ. Обов'язки щодо розповсюдження інфор-

манії зберігаються такі ж, як і для емітентів паперів відділення К-1.

На Українській фондовій біржі рішення про допуск цінних паперів до офіційного котирування приймається за умов відповідності емітента вимогам, встановленим Положенням про допуск (лістинг) цінних паперів і вилучення їх з обігу та котирування на Українській фондовій біржі¹.

Зокрема, мінімальний статутний фонд емітента повинен складати не менш 50 000 мінімальних заробітних плат, а мінімальна загальна кількість засновників (акціонерів) має бути не менш однієї тисячі юридичних і фізичних осіб.

Для порівняння, статутний капітал компанії для допущення до лістингу на Токійській фондовій біржі повинен бути не менше 1 млрд ієн, на Нью-Йоркській — 60 млн американських доларів.

На фондових біржах багатьох країн при проведенні лістингу беруть до уваги також об'єктивні показники фінансового стану та стабільності емітента. Монреальська біржа, наприклад, ставить такі вимоги до компаній, що претендують на лістинг:

до доходів емітента: для промислових, інвестиційних компаній і компаній по нерухомості — мінімальний чистий дохід за останній фінансовий рік повинен становити не менше 100 000 канадських доларів (для компаній, що перебувають у стадії становлення, — 50 000 канадських доларів);

до мінімальних чистих нематеріальних активів — 1 млн канадських доларів для діючих компаній і 500 000 канадських доларів для компаній, що перебувають у стадії становлення.

Крім того, всі емітенти повинні бути прибутковими за останні три фінансових роки або мати за останні півроку випуск цінних паперів у вільний продаж по проспекту².

На фондових біржах багатьох країн кількість осіб, які можуть брати участь у торгах, обмежена, і тому членами бірж можуть стати лише суб'єкти, які придбали право на здійснення біржових операцій (купили місце на біржі)³. Таке право після його набуття стає власністю покупця і може, з ураху-

Див.: Фондовий ринок України. — С. 325.

Див.: *Алехин Б.И.* Вказ. робота. - С. 142.

Термін "місце" зберігся з часів, коли брокери торгували цінними паперами, сидючи за столом. Зараз придбати місце — значить одержати право на торгівлю та мати в торговому залі біржі свого представника і здійснювати операції з будь-якими цінними паперами, що внесені до біржового бюлетеня.

ванням певних обмежень, які містить статут біржі, бути відчужене.

Система купівлі та продажу біржового місця існує на фондових біржах США, Японії, Франції, Канади, Італії та деяких інших країн. Статутами багатьох бірж, організованих у формі акціонерних товариств, визначено, що купівля місця на біржі нерозривно пов'язана з придбанням частки в статутному капіталі біржі. На біржах, які не обмежують кількість своїх членів, системи продажу та купівлі місця, як правило, не існує.

Як уже згадувалось вище, фондова біржа, забезпечуючи концентрацію попиту та пропозиції на цінні папери, не в змозі вмістити всіх, хто бажав би продати або купити ці папери. Всі функції проведення біржових операцій виконують *біржові посередники*. Завжди в окремо взятій біржовій угоді задіяні три сторони — продавець, покупець і посередник.

На початкових етапах фондової торгівлі модель операцій з цінними паперами дуже проста — один посередник зводить продавця з покупцем. З ростом масштабів фондових операцій з'являється інша модель — покупець звертається до одного посередника, а продавець до іншого, і вірогідність їх звернення до одного й того самого посередника є дуже малою. За ще більшої інтенсивності фондових операцій складається третя модель — тепер вже самі посередники потребують допомоги, і між ними з'являється ще один — центровий посередник.

Виконуючи свої функції, біржові посередники можуть діяти двояко.

По-перше, за свій рахунок, стаючи на певний час власниками цінних паперів і отримуючи дохід як різницю між курсами їх купівлі й продажу. Таких посередників, як уже зазначалось, називають ділерами.

По-друге, працювати за певний процент від суми угоди, тобто за комісійну винагороду, просто приймаючи від своїх клієнтів доручення на купівлю-продаж цінних паперів.

У першій і другій моделях фондових операцій біржовий посередник може виступати або в одній якості, або в іншій. У третій моделі додержується принцип поділу функцій: центровий посередник працює за свій рахунок, а флангові - на комісійних засадах. Третя модель тривалий час, аж до середини 80-х років, існувала на біржі в Лондоні, за нею до цього часу функціонує Нью-Йоркська фондова біржа.

Центровий посередник у Лондоні йменувався "джоббером", у Нью-Йорку — "спеціалістом". Флангові посередники всюди іменуються брокерами.

Операція купівлі-продажу цінних паперів на фондовій біржі проходить через три етапи, які характеризуються різними правовими наслідками та особливостями поведінки її учасників. Умовно ці етапи можна назвати так:

- 1) підготовка до укладення угоди;
- 2) торгівля;
- 3) розрахунки між сторонами.

У процесі підготовки до укладення угоди біржовий посередник (брокерська контора) отримує від своїх клієнтів розпорядження на купівлю або продаж цінних паперів, здійснює їх систематизацію та облік. Вказані операції відбуваються в офісі контори, після чого відповідні вказівки передаються брокеру безпосередньо на фондову біржу.

Вимоги до біржових замовлень, відповідно до п. 17 Положення про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності, встановлюються правилами біржі і можуть включати норми, згідно з якими ці замовлення повинні передаватися на біржу будь-яким способом, який влаштовує клієнта і брокерську контору. Умови передачі замовлення можуть визначатися для клієнтів брокерської контори договором про відкриття рахунка або іншим договором, що передбачає участь агента брокерської контори — збирача замовлень. Біржа або брокерська контора можуть поставити вимогу, щоб передані в усній формі замовлення були підтверджені письмово.

Брокерська контора повинна нести відповідальність перед своїми клієнтами за умови виконання і своєчасність передачі замовлень на ринок. Біржа може включати в правила норму, що забороняє взаємокомпенсацію замовлень клієнтів як у самій брокерській конторі, так і з іншими брокерськими конторами до передачі замовлень на ринок, або дозволяти виконання замовлень на позабіржовому ринку.

Правила фондової біржі можуть забороняти брокерській конторі узагальнювати замовлення клієнтів, що стосуються одного і того ж цінного папера і включають однаковий обмежувальний курс, до їх передачі на ринок, окрім випадків, дозволених біржею для цінного папера з незначною номінальною вартістю.

Торгівля починається з розповсюдження брокером на біржі інформації про бажання продати або придбати певні цінні

папери за певну ціну. На основі такої інформації різні брокери порівнюють розпорядження купівлі та розпорядження продажу, одержані ними. Якщо умови цих розпоряджень повністю співпадають і угода купівлі-продажу цінних паперів може бути укладена, відбувається акцептація пропозицій контрагентів брокерами, котрі представляють інтереси продавця і покупця, яка фіксується не тільки сторонами, але й фондовою біржею.

Якщо торгівля на фондовій біржі здійснюється шляхом аукціону, порядок організації аукціонів у торговельному залі фондової біржі (торгівля "з голосу") має бути визначений у правилах фондової біржі або в іншому документі з урахуванням вимог щодо:

- визначення видів угод, що можуть укладатися способом онкольного аукціону;
- учасників аукціонів;
- процедури ведення аукціонів;
- визначення видів наказів брокерам/ділерам на купівлю-продаж цінних паперів (ринковий, лімітний, стоп-наказ тощо);
- оформлення біржових угод;
- форми оголошення замовлень.

Процедури здійснення біржової торгівлі, встановлені правилами біржі, повинні містити в собі: а) принципи котирування цінних паперів, угоди щодо яких здійснюються на біржі, б) введення цінних паперів, прийнятих на офіційне котирування, до продажу та в) способи і періодичність повідомлення біржі, яке уточнює дату першого котирування і обраний механізм введення до продажу.

Залежно від становища на ринку після котирування (абсолютна або неповна рівновага, ринок, обмежений в нерівновазі, тощо) біржа повинна публікувати біржовий курс цінних паперів. Якщо неможливо визначити курс, біржа не публікує ніякої інформації про стан ринку (ринок поза котируванням). Правилами може визначатися, що курси узагальнюються через біржовий індекс, оприлюднення якого є обов'язковим.

Після укладення угоди починається третій, завершальний, етап біржової операції — розрахунки між сторонами, які здійснюються за спеціальною системою — клірингом¹.

¹Кліринг (англ. clearing, від clear - очищати, вносити ясність) - форма безготівкових розрахунків, за яких заборгованість одній стороні іншій погашається взаємними зустрічними платіжними зобов'язаннями.

Завданням системи клірингу є визначення взаємних зобов'язань сторін угоди купівлі-продажу цінних паперів на момент її виконання і, при цьому, мінімізація переміщень як цінних паперів, так і грошових коштів.

Залежно від особливостей здійснення розрахунків між сторонами угоди розрізняють дві системи клірингу: 1) одинична система; 2) залік.

За одиничної системи покупець цінних паперів після укладення угоди переводить грошові кошти або їх еквівалент у допустиму для продавця форму. Продавець, у свою чергу, тримає цінні папери у формі, придатній для поставки покупцю. Після цього обидві сторони обговорюють певний механізм обміну паперів на гроші. Всі подальші угоди між сторонами протягом цього біржового дня здійснюються за цією самою схемою, але повністю незалежно від попередніх або подальших угод.

Система заліку використовується за значної інтенсивності фондових операцій і дозволяє звести розрахунки по певному виду цінних паперів до мінімальної кількості їх передач.

Існує три варіанти заліку: 1) двосторонній залік; 2) багатосторонній залік; 3) безперервне залікове виконання.

Двостороннім, або попарним, визнається залік, який відбувається між двома одними і тими самими сторонами, які протягом одного робочого біржового дня уклали кілька угод щодо одного виду цінних паперів. У цьому випадку система двостороннього заліку дозволяє визначити підсумкове число належних передачі кожною стороною цінних паперів або суму грошей. Двосторонній залік, незважаючи на те, що він є найпростішою формою заліку, зменшує кількість і спрощує процес розрахункових операцій під час виконання угод купівлі-продажу цінних паперів на фондовій біржі.

Використання в процесі розрахунків багатостороннього заліку є кроком на шляху до більш ефективних методів клірингу. Учасник біржової торгівлі може укласти за день значну кількість угод щодо одного виду цінних паперів з багатьма сторонами, але багатосторонній залік може призвести до того, що він матиме одне-єдине зобов'язання або право на одержання перед однією або декількома сторонами.

Нарешті, в системі безперервного залікового виконання (БЗВ) використовується метод багатостороннього заліку. Однак розрахунки за угодами, укладеними певним учасником торгів за один день, не зводяться до підсумкового результату,

а всі незакриті його зобов'язання зараховуються проти угод наступного робочого дня.

Однією з характерних рис БЗВ є вклинення клірингової палати між сторонами угоди в ролі протилежної сторони для кожної з них. Таким чином, сторони угод стають боржниками або кредиторами клірингової палати, а не один одного, що значно зменшує ризик невиконання умов угоди однією із сторін. Це пояснюється тим, що невиконання зобов'язань перед кліринговою палатою може призвести в кінцевому результаті до відлучення боржника від участі в торгах на біржі, а клірингова палата зі свого боку справно виконує зобов'язання перед усіма учасниками заліку.

Система безперервного залікового виконання розроблена з метою досягнення повної автоматизації та максимального використання заліку в процесі розрахунків за угодами по цінних паперах. Шляхом зведення в єдине найбільшої кількості угод БЗВ зменшує до мінімуму зобов'язання по поставці цінних паперів. Система БЗВ може продуктивно функціонувати лише в країнах з розвинутим фондовим ринком, оскільки вона вимагає використання автоматичної системи безготівкових розрахунків у високоцентралізованій та керованій інфраструктурі.

Для нашої країни створення ефективної системи клірингу має стати ключовим кроком до спрощення розрахунків і зниження ризику при виконанні біржових угод по цінних паперах. Необхідно, в першу чергу, визначити найбільш оптимальний, з урахуванням рівня розвитку вітчизняного ринку цінних паперів, тип системи клірингу, здатний справно функціонувати на українських фондових біржах. Це одна з основних умов обмеження кількості незавершених угод та істотного зменшення ринкової вразливості.

Законодавством України передбачені заходи, які мають здійснюватись на фондових біржах з метою забезпечення виконання біржових угод. Зокрема, відповідно до Положення про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності, для забезпечення гарантій щодо виконання зобов'язань правилами біржі має бути передбачено, що активи повинні вноситися учасником у вигляді коштів та/або державних цінних паперів як застави, зараховуватися на кліринговий рахунок і утворювати гарантійний фонд, який депонується на рахунках у банку, уповноваженому учасниками на здійснення розрахунково-клірингових функцій.

Поточний гарантійний внесок має вираховуватися у відсотках від котирувальної ціни, яка встановлюється для кожного контракту, та вноситься учасником за кожен відкриту позицію.

Крім того, правилами фондової біржі може бути встановлено, що брокерська контора відповідає перед біржею за створення на рахунках клієнтів необхідних запасів цінних паперів (у випадку продажу) і коштів (у випадку купівлі) перед передачею замовлення на ринок. Біржа ні в якому разі не може відповідати за відсутність необхідних запасів цінних паперів або коштів.

За власною ініціативою або на вимогу правління біржі брокерська контора має право вимагати передачі коштів або цінних паперів до передачі замовлення на ринок. Якщо подавач замовлення не передав цінні папери брокерській конторі на наступний день після операції купівлі-продажу цінних паперів, які були продані, або грошові кошти для купівлі цінних паперів, то брокерська контора має право без попереднього повідомлення здійснити повторну купівлю проданих, але не переданих цінних паперів або продати викуплені, але не сплачені цінні папери. Всі витрати покриваються за рахунок клієнта, який порушив правила.

Біржа може створювати гарантійний ринковий фонд як некомерційну структуру для сприяння роботі брокерських контор.

Питання щодо створення такого фонду, його діяльності та умов формування і використання мають вирішуватися зборами акціонерів та визначатися відповідним положенням, погодженим з Державною комісією.

Гарантійний ринковий фонд біржі створюється для того, щоб кожен із учасників ринку, який уклав на ньому угоду, мав змогу успішно її реалізувати навіть у тому разі, коли її умови не були дотримані.

За наявності на біржі гарантійного ринкового фонду кожна брокерська контора повинна бути його членом і брати участь у його фінансуванні, перераховуючи кошти на його рахунок.

Порядок обов'язкового оприлюднення біржових цін має визначатися правилами фондової біржі і передбачати фіксацію та публікацію в офіційному виданні біржі найвишого та найнижчого курсів цінного папера (цінних паперів) кожного найменування, а також курсу цінного папера (цінних паперів) кожного найменування на момент завершення біржового дня ("закриття біржі") та чисту зміну курсу на цей

момент порівняно з курсом на момент завершення попереднього біржового дня.

З метою здійснення клірингових операцій при фондових біржах утворюються розрахункові, так звані клірингові, палати. Як правило, клірингові палати створюються на базі одного з банків, який повністю виконує функції щодо клірингу біржових операцій шляхом відкриття рахунків кожному учаснику біржі та виконання по них відповідних розрахунків згідно з укладеними угодами.

У світовій практиці кліринг операцій з цінними паперами здійснюється, за загальним правилом, національним банком тієї чи іншої країни. У Франції — це Банк де Франс, у Німеччині — Центральний земельний банк (Бундесбанк).

На Українській фондовій біржі кліринг операцій з цінними паперами виконує Акціонерний банк "Україна", який і є кліринговим банком.

Кінцевий успіх системи клірингу та виконання біржових угод безпосередньо залежить також від створення та активного функціонування при фондових біржах депозитаріїв цінних паперів.

Депозитарій цінних паперів — це спеціалізована посередницька організація, що забезпечує збереження й облік цінних паперів, обслуговує угоди, пов'язані з їх обігом, та, у разі необхідності, поставку паперових бланків фондових інструментів із своїх сховищ у місця, вказані їх власниками.

Вигода використання системи депозитаріїв цінних паперів полягає в тому, що вони значно спрощують виконання угод по цінних паперах і водночас дозволяють уникнути великих переміщень останніх. При виконанні угоди необхідно лише перекласти відповідні цінні папери з одного сейфа депозитарію, де вони зберігаються, в інший, а не доставляти їх до місця виконання угоди і передавати іншому власнику. Однак це можливо лише за умови, що обидві сторони угоди є учасниками одного і того ж депозитарію.

З метою спрощення операцій по виконанню угод з цінними паперами в більшості країн з цивілізованою ринковою економікою існує система центральних депозитаріїв, клієнтами яких є практично всі учасники біржових операцій цих країн і в яких постійно зберігається основна частина цінних паперів, що допущені до біржового обігу. В США, наприклад, центральні депозитарії існують з кінця 60-х років, в Японії — з початку 70-х, у Великобританії — з кінця 70-х.

В Україні поки що не створено єдиної системи центрального депозитарію. При Українській фондовій біржі функціонує центральний депозитарій, учасником якого може стати будь-яка фінансова установа, яка відповідає вимогам, що встановлені Умовами прийняття в учасники центрального депозитарію цінних паперів при УФБ.

АТ "Центральний депозитарій цінних паперів при УФБ" обслуговує всі операції з безготівковими (дематеріалізованими) цінними паперами, по яких відбувається розміщення чи вторинний обіг на УФБ та її філіях.

Центральний депозитарій при УФБ обслуговує угоди з цінними паперами емітентів, які допущені до котирування в систему електронного обігу цінних паперів (акції АСК "Укррічфлот" і АКБ "Україна").

Звичайно, коли ми говоримо про центральний депозитарій цінних паперів, то, насамперед, маємо на увазі депозитарій, що здійснює зберігання та облік, а також фіксує переміщення не фізичних, а дематеріалізованих цінних паперів, які існують у вигляді комп'ютерних записів на рахунках.

Однак перевести всі цінні папери в дематеріалізовану форму — справа досить клопітка й складна. Про це переконливо свідчить досвід індустріально розвинутих країн. Системою електронного обігу, наприклад Німецької касової спілки, охоплено лише 20% усіх цінних паперів, у Японії JASDES (Japanese Securities Depository Center) здійснює облік і зберігання лише фізичних паперів, а ринок дематеріалізованих державних облігацій обслуговує центральний банк Японії. Що стосується трьох депозитаріїв у Великобританії, то електронним з них є лише TAURUS (Transfer and Automated Registration of Uncertificated Stock)¹.

Щодо України, то, враховуючи практичну відсутність в ній централізованої комп'ютерної мережі, яка обслуговувала б операції з фондовими інструментами, говорити про повний перехід українського фондового ринку на операції з цінними паперами в дематеріалізованій формі є справою передчасною.

Указом Президента України від 25 травня 1994 р. № 247/94 "Про електронний обіг цінних паперів і Національний депозитарій"² передбачено створення Національного депозитарію для обслуговування електронного обігу цінних

Див.: Головка А.Т. Фондовые рынки и международные стандарты их организации // Бизнес. - 1994. - 11 января.

²

Див.: Урядовий кур'єр. - 1994. - 28 травня.

паперів в Україні на базі Центрального депозитарію цінних паперів при Українській фондовій біржі (ст. 2). Таким чином, було створено правові засади для появи ще одного з інститутів, притаманних розвинутому ринку цінних паперів. Однак до цього часу Національний депозитарій цінних паперів ще не створений.

Власне, питання про Національний депозитарій в Україні зводиться до питання, на якій базі і з якою метою він має створюватись: на базі АТ "Центральний депозитарій" при УФБ для забезпечення обігу бездокументарних акцій та облігацій відкритих акціонерних товариств чи на базі депозитарію НБУ для обслуговування обігу державних цінних паперів¹. Питання залишається відкритим, хоча створення Національного депозитарію передбачено також Концепцією функціонування та розвитку фондового ринку України, схваленою постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1995 р.

Згідно з Концепцією, до системи Національного депозитарію повинні належати Національний депозитарій та його учасники — локальні депозитарії банків, посередники на ринку цінних паперів, спеціалізовані депозитарні установи (реєстратори), регіональні центри сертифікатних аукціонів, які безпосередньо обслуговуватимуть учасників фондового ринку.

Депозитарії тісно співпрацюють з іншими учасниками біржового ринку (кліринговими банками, фондовими біржами), що дозволяє зробити цей ринок більш досконалим і ліквідним і тим самим наблизити його до міжнародних стандартів, які існують для ринків цінних паперів. Тим більше, що такі стандарти для міжнародних ринків станом на 1992 рік визначені організацією експертів, яка іменується Трупа тридцяти" (Г-30)².

Рекомендації Г-30 спрямовані, в основному, на вирішення проблем клірингу та організації фондової торгівлі. Уніфіковані вимоги до національних ринків цінних паперів як

Національним банком України створений депозитарій, що обслуговує обіг облігацій внутрішньої державної позики. Поки що цей депозитарій не набув певної організаційно-правової форми і його функції виконує підрозділ Управління ринку капіталів і бірж НБУ.

²

Див.: Матеріали семінару "Концепції створення та функціонування ринку цінних паперів в Україні" / Міжнародний центр приватизації, інвестицій та менеджменту. — Київ, 1994. — С. 71.

учасників міжнародної торгівлі викладені в дев'яти рекомендаціях, прийнятих у березні 1989 року:

1) до 1990 року звірка умов угод між всіма безпосередніми учасниками ринку (брокерами, брокерами/ділерами та іншими членами біржі) мала здійснюватися не пізніше ніж на наступний день після укладення угоди, тобто T+1;

2) суб'єкти ринку, які не є брокерами/ділерами (інституційні інвестори та інші учасники угод), повинні до 1992 року стати членами системи звірки угод, яка дозволить підтверджувати інформацію про деталі угод;

3) кожна країна до 1992 року повинна була мати розвинутий та ефективно діючий Центральний депозитарій цінних паперів. Умови діяльності та управління депозитарію повинні заохочувати по можливості більш широке розповсюдження його послуг серед інших учасників фондового ринку;

4) кожна країна, шляхом вивчення обсягів ринку та діяльності його учасників, повинна визначити доцільність організації заліку угод для зниження ризику та підвищення ефективності ринку. Якщо створення такої системи визнано корисним, це мало бути досягнуто до 1992 року;

5) до 1992 року всі угоди мали виконуватись суворо у відповідності до умови — "поставка проти платежу";

6) грошові платежі, пов'язані з виконанням угод по цінних паперах та з обслуговуванням портфелів цінних паперів, повинні здійснюватись однаково щодо всіх фінансових інструментів та ринків;

7) система щоденного заліку мала бути прийнята на всіх фондових ринках. У 1992 році виконання угод повинно було відбуватись через два робочих дні після укладення угоди, в день T+3. Як орієнтир могло бути прийнято T+5 найпізніше до 1990 року, але лише там, де це не завадить введенню T+3 до 1992 року;

8) позики цінних паперів повинні бути підтримані як метод підвищення надійності під час виконання угод. Законодавчі та податкові перешкоди, які обмежують цю практику, повинні бути усунені до 1990 року;

9) кожна країна повинна прийняти стандарти Міжнародної Організації по Стандартизації (ISO) для документообігу по операціях з цінними паперами (стандарт ISO 7775). Крім того, країни повинні використовувати систему нумерації Цінних паперів ISIS у відповідності із стандартом ISO 6166, У крайньому випадку, для міжнародних угод.

Як видно, рекомендації мали бути реалізовані як стандарти до 1992 року. Однак визначені строки не були дотримані навіть індустріально розвинутими країнами, і термін виконання рекомендацій дещо відсунувся.

Заслуговує на увагу той факт, що повне виконання рекомендацій Г-30 обов'язково викличе тенденції, спрямовані на загальну централізацію фондової торгівлі навколо єдиних національних фондових бірж і клірингових банків, що обслуговують взаємодію практично всіх учасників біржових ринків цінних паперів.

Проблема доцільності існування однієї чи декількох фондових бірж свого часу обговорювалась у багатьох країнах. Не стала винятком і Україна, де теж мали місце палкі дискусії щодо необхідності створення нових фондових бірж. При цьому слід зазначити, що законодавство України не містить будь-яких положень щодо кількості фондових бірж, які можуть функціонувати в країні.

В жовтні 1991 року Кабінетом Міністрів України була зареєстрована Українська фондова біржа (УФБ), яка до середини 1995 року була єдиною офіційно зареєстрованою біржею цінних паперів в Україні.

15 травня 1995 р. Кабінетом Міністрів України була зареєстрована ще одна біржа цінних паперів — Київська міжнародна фондова біржа (КМФБ). Протягом 1995 року тривав період її організаційного становлення, й угоди (операції) з цінними паперами на біржі не відбувалися. Щоправда, 12 грудня 1995 р. відбулися торги "з голосу", угоди по яких зафіксовані не були. Загалом у КМФБ 31 засновник, відкрито 9 брокерських контор.

Крім УФБ та КМФБ, організацію вторинної торгівлі облігаціями внутрішньої державної позики поклала на себе новостворена фондова секція Української міжбанківської валютної біржі (УМВБ).

Безумовним лідером біржового ринку України є УФБ, яка, враховуючи наявність 27 філій у найбільших містах та обласних центрах України, Східно-Українського фондового центру (м. Харків) та Південно-Українського центру УФБ (м. Одеса), є найкрупнішим біржовим утворенням України. Більшість брокерських контор УФБ — це провідні українські банки та інвестиційні компанії.

На нашу думку, активізація процесів створення нових фондових бірж в Україні є позитивним фактором розвитку вітчизняного ринку цінних паперів. Питання про те, яка із фондових бірж повинна вважатися в Україні провідною, має вирішуватись у процесі конкурентної боротьби.

Крім того, слід мати на увазі, що створення фондової біржі — справа досить складна і вимагає значного не тільки матеріального, але й інтелектуального потенціалу. Потрібно також враховувати, що найближчим часом навряд чи можна очікувати бурхливого розвитку в Україні вторинного ринку цінних паперів, який дозволив би ефективно співіснувати багатьом фондовим біржам.

За умов, що склалися на вітчизняному ринку цінних паперів, біржам для розвитку такої сфери діяльності, як посередницькі послуга, необхідна стратегія, яка включає в себе розробку норм регулювання діяльності біржових посередників. Ця стратегія повинна базуватись на відповідних законодавчих актах, які враховували б усі реалії українського ринку цінних паперів і відсутність яких в Україні є суттєвою перешкодою для розвитку біржових посередників, формування здорової конкуренції між ними і, таким чином, для розвитку нашого фондового ринку в цілому.

Законодавчого впорядкування потребує й біржова торгівля похідними цінними паперами — опціонами, ф'ючерсними угодами, варантами тощо. Стандарти організованого ринку похідних цінних паперів нині повністю поза увагою чинного законодавства (зокрема, обов'язковість реєстрації похідного цінного папера в державному реєструвальному органі), що дає можливість біржам влаштовувати торги на свій власний розсуд і за правилами, що не відповідають світовим нормам і стандартам.

У 1995 році, згідно з положеннями Концепції функціонування та розвитку фондового ринку, з метою недопущення його стихійного та хаотичного розвитку, розпочався процес впорядкування та формування єдиного біржового простору України. Не виключено, що внаслідок законодавчих змін цілком можливою стане реалізація продекларованого Концепцією проекту створення Національної фондової біржі, під егідою якої буде функціонувати єдина біржова система.

Торгівля цінними паперами може здійснюватись не лише на фондовій біржі, але й на *позабіржовому ринку*. Значення позабіржових ринків у різних країнах не однакове. В одних державах торгівля поза біржею не відіграє істотної ролі, а в

інших навіть заборонена. Водночас у деяких країнах, наприклад у США, позабіржовий ринок отримав бурхливий розвиток.

Що стосується України, то на вторинному ринку цінних паперів, як і на первинному, провідні позиції займає позабіржовий обіг. Саме поза за межами фондових бірж здійснюється реалізація основної частки вперше емітованих цінних паперів і практично вся вторинна торгівля.

Необхідно зазначити, що крім біржового, принципи організаційно оформленого ринку мають бути поширені й на позабіржовий сектор ринку. Всупереч поширеній думці, цивілізований позабіржовий ринок в Україні донедавна був фактично відсутній, адже угоди, що традиційно вважалися в Україні позабіржовими, згідно зі світовою практикою належать до так званих "угод за домовленістю". Позабіржові угоди повинні здійснюватися в рамках торговельно-інформаційних систем (ТІС), створених торговцями цінними паперами.

Торговельно-інформаційною системою визнається юридична особа, яка здійснює діяльність з організації торгівлі на позабіржовому ринку та володіє або управляє ЕТІМ або іншою системою засобів, що надає можливість обміну пропозиціями купівлі та продажу цінних паперів. Статус ТІС юридичні особи набувають після реєстрації в ДКЦПФР.

ТІС створюються для:

забезпечення умов для здійснення купівлі-продажу цінних паперів через ЕТІМ;

інформування учасників ТІС та їх клієнтів про кон'юнктуру, що склалася на позабіржовому ринку цінних паперів;

забезпечення швидкого, точного, надійного та достовірного збору, обробки, розповсюдження та публікації інформації про котирування й операції з цінними паперами, забезпечення достовірності такої інформації;

забезпечення можливості отримання заінтересованими особами на прийнятних умовах інформації про котирування та операції з цінними паперами;

запобігання використанню, розповсюдженню або публікації недостовірної чи шахрайської інформації про котирування та операції з цінними паперами;

захист учасників ТІС та їх клієнтів від можливих зловживань.

Основними завданнями ТІС є:

розробка й запровадження єдиних правил здійснення опе-

рацій купівлі-продажу цінних паперів і вимог до учасників ТІС та осіб, уповноважених учасниками ТІС на укладення угод;

розробка й запровадження механізму вирішення спірних питань між учасниками та учасниками і клієнтами;

розробка й здійснення заходів щодо захисту клієнтів і учасників ТІС від зловживань і правопорушень під час здійснення угод з цінними паперами;

контроль за дотриманням учасниками ТІС вимог законодавства та встановлених ТІС правил і вимог.

Порядок створення та діяльності таких систем в Україні визначений Положенням про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи, затвердженим наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 328 від 23 грудня 1996 р.

Згідно з цим порядком, діяльність з організації торгівлі на позабіржовому ринку цінних паперів можуть здійснювати юридичні особи, створені відповідно до Закону України "Про господарські товариства" як акціонерні товариства або товариства з обмеженою відповідальністю не менше ніж 20 торговцями цінними паперами.

Частка статутного фонду, що належить одному засновнику, не може перевищувати п'яти відсотків. Організація торгівлі на позабіржовому ринку цінних паперів є видом діяльності, що здійснюється за торговельними правилами, затвердженими Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Об'єднання торговців цінними паперами, у складі членів яких налічується не менше 20 торговців цінними паперами, можуть здійснювати організацію торгівлі на позабіржовому ринку шляхом створення ТІС у формі підприємства.

Прибуток від діяльності ТІС має спрямовуватися лише на розвиток статутної діяльності ТІС.

У процесі своєї діяльності ТІС здійснює:

облік учасників ТІС;

облік укладених угод з купівлі-продажу цінних паперів і контроль за їх виконанням;

обмін інформацією з депозитарними та розрахунково-кліринговими установами щодо укладених угод;

збирання інформації щодо укладених угод протягом п'ятирічного терміну;

надання інформаційних послуг у сфері організації торгівлі цінними паперами.

Відповідно до чинного законодавства України ТІС має право:

а) здійснювати контроль за діяльністю своїх учасників у порядку, встановленому статутом, правилами та вимогами ТІС;

б) застосовувати санкції до порушників правил та інших вимог ТІС, у тому числі робити попередження, накладати штраф, якщо це передбачено договором, чи тимчасові обмеження на провадження певних видів операцій на учасників або фізичних осіб, уповноважених учасниками провадити операції в системі ТІС, виключати із складу учасників ТІС;

в) порушувати питання про призупинення дії або відкликання анулювання дозволів (ліцензій) своїх учасників перед ДКЦПФР;

г) представляти інтереси учасників ТІС у ДКЦПФР;

д) розробляти та впроваджувати вимоги до учасників ТІС та осіб, уповноважених учасниками здійснювати операції з цінними паперами;

е) розробляти та впроваджувати звітність для учасників ТІС, вести облік і звітність щодо операцій з цінними паперами.

Положенням про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи передбачені також обмеження в діяльності ТІС, зокрема, їм забороняється:

застосовувати обмеження до окремих учасників ТІС у здійсненні ними інших, крім торговельних, видів діяльності, які не заборонені законодавством;

встановлювати мінімальний" розміри винагороди за послуги; здійснювати інші організаційні та координуючі заходи, спрямовані на порушення антимонопольного законодавства;

встановлювати різні розміри плати за надання інформаційних послуг користувачам;

втручатися у господарську діяльність учасників ТІС;

вести реєстри власників іменних цінних паперів та надавати учасникам депозитарні та розрахунково-клірингові послуги;

провадити діяльність з випуску та обігу цінних паперів, а також діяльність, яка не пов'язана з метою створення ТІС.

Враховуючи важливе значення та функції ТІС на ринку цінних паперів України, ДКЦПФР здійснює жорсткий контроль за їх діяльністю. Так, відповідно до Положення про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи ДКЦПФР має право:

а) пропонувати кандидатури керівників органів управління ТІС;

- б) призначати державних представників на ТІС;
 - в) установлювати в межах, передбачених законодавством, обов'язкові для виконання вимоги щодо функціонування ТІС;
 - г) вимагати від ТІС дотримання порядку ведення та зберігання документації протягом визначеного нею терміну, який не може бути меншим ніж п'ять років;
 - д) вимагати надання інформації про поточну діяльність ТІС;
 - є) здійснювати планові та позапланові перевірки ведення документації ТІС;
 - є) провадити на підставі отриманої інформації перевірки фактів порушення ТІС законодавства у сфері ринку цінних паперів, Статуту, правил чи інших документів, які регламентують її діяльність;
 - ж) у разі порушень ТІС законодавства, Статуту, правил чи інших документів, які регламентують її діяльність, попереджати, надсилати письмові вимоги про усунення виявлених недоліків чи порушень із зобов'язанням повідомити Державну комісію про усунення недоліків, скасовувати реєстрацію ТІС, а також застосовувати інші санкції в межах, передбачених законодавством. У разі прийняття рішення про застосування санкції Державна комісія повинна письмово повідомити про це ТІС із зазначенням факту порушення, обґрунтуванням причини застосування санкції та довести це до відома громадськості. Рішення Державної комісії про застосування санкції до ТІС може бути оскаржене до суду або арбітражного суду;
- з) розглядати скарги учасників ТІС щодо застосованих до них санкцій;
- и) розглядати скарги учасників ринку цінних паперів про відмову в прийнятті до складу ТІС.

Після створення правової бази діяльності ТІС в Україні активізувались тенденції розвитку організаційно оформленого позабіржового ринку цінних паперів.

Поки що позабіржовий ринок України самоорганізується через три асоціативні громадські об'єднання — Українську асоціацію інвестиційного бізнесу, Українську асоціацію торговців цінними паперами та Українську асоціацію довірчих товариств, інвестиційних фондів і компаній.

Українська асоціація торговців цінними паперами ще у 1992 році створила торгово-інформаційну систему під назвою АТ "Центральний депозитарій" (хоча назва цього АТ дещо не відповідає дійсності, адже система не має на меті здійснен-

ня тільки депозитарного обліку). На початок 1994 року ця система вже об'єднувала 22 торговці цінними паперами. На жаль, гідного розвитку це починання не отримало: у 1995 році через АТ "Центральний депозитарій" здійснено лише три угоди: продано 700 шт. простих іменних акцій на суму 245 млн. крб. Фактично, досить добре технічно оснащена система, яка не набагато поступається зарубіжним аналогам, майже не використовувалась своїми учасниками.

У 1995 році йшла активна робота з утворення Міжбанківської інтегрованої системи фондової торгівлі (МФІС), ініційована "Приватбанком", банками "Інко", "Укрсоцбанк", "Кредит-Днепр", "Укрінбанк", "Южкомбанк", "Синтез", "Ощадбанк", "Україна". Заплановано фактичне створення електронної системи, яка поєднувала б у собі звірку та укладення угод з клірингом і розрахунками по них. Передбачається, що Національний банк України надасть цій системі можливість користуватися міжбанківською системою електронних платежів.

За контрактом з Агентством міжнародного розвитку США американською фірмою "Баренц Груп" у Києві у 1996 році було реалізовано проект утворення "Позабіржової фондової торговельної системи" (ПТФС).

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку затверджено Положення "Про саморегулівні організації фондового ринку" (СРО), спрямоване на скорочення ринку "угод за домовленостями" і стимулювання розвитку СРО, які організують позабіржовий ринок, забезпечать його прозорість та регульованість.

На завершення короткого аналізу стану біржового та позабіржового ринків цінних паперів України необхідно підкреслити, що подальший їх гармонійний розвиток неможливий без створення повноцінної, працездатної нормативної бази. Однієї глави Закону "Про цінні папери і фондову біржу", яка регулює порядок створення та діяльність фондової біржі, сьогодні явно недостатньо. Україна зараз має унікальну можливість шляхом аналізу різноманітних систем нормативного регулювання фондових ринків визначити найбільш придатні за наших умов правові моделі, які доцільно використати при формуванні вітчизняного біржового та позабіржового законодавства.

¹ Див.: Інформаційно-аналітичний відділ АТ "КІНТО" "Фондовий ринок України" // Посередник. — 1994.-22 лютого.

§ 5. Правове становище учасників інфраструктури ринку цінних паперів України

Проблема створення ринкових інститутів, які не є суб'єктами фондового ринку (як, наприклад, емітенти, інвестори та фінансові посередники), а належать до його інфраструктури, особливо загострилася в Україні у зв'язку з розвитком масової приватизації та активним формуванням вторинного ринку цінних паперів.

Вторинний обіг цінних паперів неможливо налагодити без впровадження на фондовому ринку України системи установ, що здійснюють реєстрацію прав власності на цінні папери, облік цих прав, зберігання цінних паперів та розрахунково-клірингові операції з ними.

Світові стандарти сучасного фондового ринку передбачають обов'язкову наявність у країні, де випускаються та перебувають в обігу цінні папери, депозитаріїв, реєстраторів (для іменних цінних паперів) та клірингово-розрахункових банків чи корпорацій. У цьому напрямі в Україні до недавнього часу спостерігалось значне відставання, оскільки правовий статус цих інститутів не був законодавчо визначений.

Законом України "Про цінні папери і фондову біржу" інфраструктурні інститути, що обслуговують обіг цінних паперів, не передбачені. У статті 4 цього Закону вказується, що обіг іменної акції фіксується в книзі реєстрації акцій, яка ведеться акціонерним товариством, а по акціях на пред'явника в цій книзі реєструється їхня загальна кількість. Таким чином, Закон України "Про цінні папери і фондову біржу" не обумовлює необхідності ведення реєстрів акціонерів як системи заходів з реєстрації та перереєстрації прав власності на іменні цінні папери.

З метою заповнити цю прогалину в чинному законодавстві Фонд державного майна України у 1995 році розробив Тимчасове положення про реєстри акціонерів відкритих акціонерних товариств, що створюються на базі приватизованих підприємств¹. На підставі цього Тимчасового положення Фонд державного майна України та Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку спільним наказом від 23 січня 1996 р. затвердили Тимчасове положення про порядок та

Див.: Нормативне забезпечення діяльності торговців цінними паперами / Міжнародний центр приватизації, інвестицій та менеджменту. — К., 1996. - С. 201-214.

умови видачі свідоцтва реєстратора на право ведення реєстру акціонерів¹. У першому кварталі 1996 року розпочалась видача цих дозволів Фондом державного майна України та Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Дія цих документів поширювалась на реєстри акціонерів лише тих акціонерних товариств, що створені на базі приватизованих підприємств, і функція ведення реєстру від емітента ними не відокремлювалась, хоча свідоцтво реєстратора мав отримати й емітент.

Така система надання дозволів була спрямована на стимулювання розвитку мережі незалежних *реєстраторів* — юридичних осіб будь-якої організаційно-правової форми, що бажають здійснювати реєстраційну діяльність.

Центри сертифікатних аукціонів як державні установи не отримували свідоцтво реєстратора, хоча згідно з Положенням про центри сертифікатних аукціонів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 144 від 24 лютого 1995 р.², вони насамперед і є реєстраторами по цінних паперах, розповсюджуваних на аукціонах. На думку фахівців, використання цих центрів тільки як регіональних реєстраторів звужує їх функції і ускладнить у майбутньому перехід до іншої форми існування на фондовому ринку.

В 1995—1996 рр. в Україні здійснювались заходи щодо вирішення ще одного важливого питання — відокремлення функції реєстрації та перереєстрації права власності на іменні цінні папери від емітентів і передачу її уповноваженим установам — реєстраторам.

Указом Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96 "Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 25 травня 1994 р. № 247"³ було затверджено Положення про діяльність з обліку прав власності на іменні цінні папери та депозитарну діяльність, згідно з п. 2 якого емітент зобов'язаний доручити ведення реєстру реєстратору шляхом укладення відповідного договору, якщо кількість власників іменних цінних паперів емітента перевищує 500.

Концепція створення незалежних реєстраторів іменних цінних паперів в Україні здебільшого була ініційована іно-

Див.: Нормативне забезпечення діяльності торговців цінними паперами / Міжнародний центр приватизації, інвестицій та менеджменту. — К., 1996. — С. 215-220.

Див.: Урядовий кур'єр. — 1995. — 4 березня.

Див.: Урядовий кур'єр. - 1996. - 14 березня.

земними консультантами ("донорами") — Агентством міжнародного розвитку США, ЄЕС ТАСІС, Всесвітнім банком та численними консалтінговими фірмами, які виступають підрядниками при здійсненні проектів за контрактами.

Акцент на виокремлення із загального переліку інфраструктурних інститутів і першочергове створення саме незалежних реєстраторів відповідає перш за все інтересам іноземних промислових інвесторів, які зацікавлені не стільки в розвитку українського фондового ринку (і появи іноземних фінансових інвесторів), скільки у правовому захисті від можливих претензій емітента.

Протягом 1995 року іноземними консультантами був здійснений ряд пілотних проектів зі створення мережі незалежних реєстраторів. За станом на грудень 1995 року підтримку іноземних фахівців отримали "Приватбанк" (м. Дніпропетровськ), депозитарно-клірингова компанія "Акціонер" (м. Львів), спільне підприємство "Капітал-інвест" (м. Одеса), Традо-банк" (м. Київ), АТ "Регіональний центр ведення реєстрів" (м. Кіровоград), "Українсько-сибірське агентство нерухомості" (м. Харків) та інвестиційна компанія "Діком" (м. Донецьк)¹.

На виконання Указу Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96 "Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 25 травня 1994 р. № 247" Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку розробила та наказом № 59 від 1 квітня 1996 р. затвердила Порядок видачі дозволу на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

Відповідно до цього Порядку, підставою для здійснення діяльності з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів в Україні є дозвіл на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів, який видається ДКЦПФР.

Такий дозвіл можуть отримати господарські товариства, установчі документи яких передбачають здійснення діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

Для отримання дозволу господарські товариства (далі — реєстратори) повинні відповідати таким вимогам:

а) мінімальний розмір оплаченого статутного фонду реєстратора має становити 1250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян на момент подачі заяви на отримання дозволу;

Див.: Річний звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. - К., 1995. - С. 18.

б) якщо засновником реєстратора є емітент, його частка у статутному фонді реєстратора не повинна бути більшою за 20 відсотків. При розрахунку частки емітента в статутному фонді реєстратора, враховується частка статутного фонду, якою емітент володіє безпосередньо, та частка статутного фонду, якою емітент володіє опосередковано;

в) частка державної власності у статутному фонді реєстратора не повинна перевищувати 20 відсотків;

г) у разі формування статутного фонду довгостроковими (не менше року) державними цінними паперами їх частка не повинна перевищувати 50 відсотків;

д) формування статутного фонду недержавними цінними паперами для реєстратора не дозволяється.

Крім того, реєстратор повинен постійно мати не менше трьох штатних працівників (емітенти, що ведуть власний реєстр самостійно — одного), безпосередньо зайнятих реєстраторською діяльністю, котрі атестовані як фахівці з питань ведення реєстрів власників іменних цінних паперів і отримали кваліфікаційні сертифікати встановленого зразка, що видаються атестаційною комісією, склад та порядок роботи якої визначається ДКЦПФР.

Реєстратор повинен також розробити і затвердити порядок ведення системи реєстру власників іменних цінних паперів, який подається ДКЦПФР разом з заявою про видачу дозволу.

Порядок ведення системи реєстру повинен містити:

а) організаційно-функціональну схему реєстраторської діяльності;

б) перелік і опис основних процедур реєстраторської діяльності;

в) перелік і форми вхідних та вихідних документів;

г) перелік та опис заходів загальної безпеки та збереження інформації у реєстраторській діяльності;

д) перелік і вартість послуг, що надаються емітенту та зареєстрованим особам;

е) порядок інформування зареєстрованих осіб про зміни в діяльності емітента або самого реєстратора (публікація в пресі, поштове повідомлення, факсимільне повідомлення тощо);

є) посадові інструкції.

Якщо кількість власників цінних паперів, зареєстрованих у реєстрі одного реєстратора, перевищує 100 000, ДКЦПФР встановлює додаткові вимоги до нього.

Дозвіл видається терміном на 3 (три) роки і діє на всій

території України. Продовження терміну дії дозволу здійснюється в порядку, встановленому для його одержання.

Реєстраторська діяльність по закінченні терміну дії дозволу не допускається. Після ліквідації або реорганізації реєстратора наданий дозвіл втрачає силу. Реєстратор у триденний термін зобов'язаний повідомити емітентів, реєстри іменних цінних паперів яких він веде, та ДКЦПФР або її територіальне відділення, яке видало дозвіл, про припинення ним реєстраційної діяльності.

Особливості здійснення реєстратором його функцій визначаються Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженим наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 58 від 1 квітня 1996 р.

Цим Положенням встановлені вимоги до ведення реєстру власників іменних цінних паперів, порядку ведення цього реєстру, обов'язків реєстратора, емітентів і зареєстрованих осіб, обмеження доступу до інформації, яка міститься у реєстрі.

Реєстратор здійснює такі основні функції щодо власників та належних їм іменних цінних паперів:

складання реєстру власників іменних цінних паперів та переліків власників іменних цінних паперів і номінальних утримувачів на певну дату;

ведення особових рахунків емітента та зареєстрованих осіб;

облік зареєстрованих заставодержателів;

облік нарахованих та виплачених доходів за іменними цінними паперами;

облік іменних цінних паперів на рахунках емітента, пов'язаних з проведенням корпоративних операцій та операцій з викупу та погашення іменних цінних паперів;

ведення в хронологічному порядку журналу обліку записів у реєстрі по кожному виду іменних цінних паперів;

ведення журналу обліку запитів;

ведення журналу обліку виданих, погашених, анульованих і втрачених іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що випущені у паперовій формі;

облік та зберігання документів, які є підставою для внесення змін до реєстру.

З метою виконання своїх функцій реєстратор зобов'язаний: відкрити особовий рахунок на вимогу особи, яка подала документи, що є підставою для внесення змін і доповнень до реєстру;

проводити операції на особових рахунках зареєстрованих осіб тільки за їх вимогою або за вимогою уповноважених ними осіб у встановлені законодавством порядку і термін;

щоденно проводити порівняння кількості і видів розміщених цінних паперів з тими, що враховані на рахунках зареєстрованих осіб;

надавати зареєстрованим особам інформацію та виписки з реєстру згідно з їх правами;

надавати в Антимонопольний комітет України виписку про власників, які володіють 10 і більше відсотками акцій емітента, та осіб, яким передані такі пакети акцій у довірче управління чи для здійснення операцій з ними не пізніше одного місяця з моменту внесення до реєстру;

протягом 10 днів з моменту одержання відповідного запиту надавати емітенту реєстр у письмовій формі, завірений підписом та печаткою реєстратора;

вживати необхідних організаційних, технічних заходів щодо відповідального зберігання даних системи реєстру як у паперовій формі, так і на електронних носіях;

зберігати документи, що є підставою для внесення даних до реєстру, протягом трьох років з моменту укладення угоди, що підтверджується цими документами;

прийняти на відповідальне зберігання від емітента бланки іменних цінних паперів чи сертифікати останніх і забезпечити їх використання при реєстрації прав власності відповідно до доручення емітента.

Контроль за діяльністю реєстраторів та емітентів, що ведуть власний реєстр, здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, її територіальні відділення.

Реєстратор звітує перед Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку або її територіальним відділенням, яке видало дозвіл реєстратору, щоквартально до 10 числа місяця, наступного за звітним періодом.

Звіт повинен містити такі дані:

кількість емітентів, що обслуговуються, в тому числі по кожному емітенту та за кожним видом цінних паперів;

кількість та номінальна вартість випущених іменних цінних паперів;

кількість та номінальна вартість розміщених іменних цінних паперів;

кількість власників іменних цінних паперів, загальна кількість та номінальна вартість належних їм цінних паперів;

кількість номінальних утримувачів цінних паперів, загаль-

на кількість та номінальна вартість переданих номінальним утримувачам цінних паперів, у тому числі за типом номінальних утримувачів: торговці цінними паперами, депозитарії, довірчі товариства;

виручка від реалізації реєстраторських послуг за звітний квартал, млн крб.;

кількість випадків переходу права власності за звітний квартал;

перелік послуг, які надає реєстратор за цінами на кожному послугу;

кількість порушень терміну обробки документів та внесення змін до реєстру.

Особливості складання та подання квартальної звітності визначаються Порядком складання та подання квартального звіту щодо здійснення діяльності по веденню реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженим наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 219 від 27 вересня 1996 р.

Крім реєстраторів, на ринку цінних паперів дуже важливі функції виконують ще одні учасники його інфраструктури — *депозитарії*.

Основну частину депозитарних послуг на вітчизняному фондовому ринку досі надавали банки. Банківські депозитарії почали створюватись і діяти в Україні на підставі Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затвердженого Указом Президента України № 55/94 від 19 лютого 1994 р.

Тільки протягом перших двох років після набрання цим Положенням чинності Міністерство фінансів України видало 137 дозволів комерційним банкам на здійснення діяльності депозитарію інвестиційного фонду чи інвестиційної компанії¹. Банку для здійснення такої діяльності не потрібно створювати окрему юридичну особу, функції депозитарію виконує спеціалізований підрозділ, що входить до управління цінних паперів або відділу цінних паперів.

Банки-депозитарії здійснювали відповідальне зберігання активів, обслуговування операцій з активами інвестиційного фонду чи взаємного фонду інвестиційної компанії та облік руху активів на підставі депозитарного договору.

Див.: Рівдий звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового

Особливості здійснення депозитарної діяльності в Україні визначалися Тимчасовим положенням про депозитарії та депозитарну діяльність, затвердженим наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 117 від 21 травня 1996 р.

Положення було розроблене відповідно до Законів України "Про цінні папери і фондову біржу", "Про банки і банківську діяльність", "Про господарські товариства", "Про захист інформації в автоматизованих системах", Концепції функціонування та розвитку фондового ринку України, схваленої Верховною Радою України 22 вересня 1995 р., Указу Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55/94 "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії", Указу Президента України від 12 червня 1995 р. № 446/95 "Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку", Указу Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96 "Про внесення змін і доповнень до Указу Президента від 25 травня 1994 р. № 247", Положення про технічний захист інформації в Україні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 1994 р. № 632, а також міжнародних стандартів ISO 7775-91 та SWIFT Securities Messages.

Мета Тимчасового положення — визначення основних понять, правил і встановлення вимог до провадження та регулювання депозитарної діяльності в Україні.

Суб'єкти підприємницької діяльності можуть здійснювати депозитарну діяльність лише за умови отримання відповідного дозволу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Такий дозвіл видається на підставі Порядку видачі дозволу на депозитарну діяльність, затвердженого наказом ДКЦПФР № 118 від 21 травня 1996 р.

Концепцією функціонування та розвитку фондового ринку України передбачалося здійснення депозитарного обліку для клієнтів посередниками, що за статусом не є банківськими установами. Торговці, які здійснюють операції на фондових біржах або в електронних позабіржових торгових системах, повинні отримати право на первинний депозитарний облік для клієнтів, що продають чи купують цінні папери на біржах чи організаційно оформленому позабіржовому ринку, інакше неможливим стане використання клірингу як засобу прискорення темпів розрахунків.

Наприкінці 1995 року Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку підготувала проект Закону України "Про

електронний обіг цінних паперів та систему Національного депозитарію України". Розгляд Верховною Радою України законопроекту у першому читанні відбувся в червні 1996 року.

В остаточній редакції Закон, прийнятий Верховною Радою України у грудні 1997 року, має назву "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні".

Закон розроблений відповідно до Концепції функціонування та розвитку фондового ринку України і присвячений актуальній проблемі визначення правових основ депозитарного обліку цінних паперів, випущених у документарній (паперовій) та бездокументарній формі, тобто на електронних носіях в комп'ютерних мережах установ, що здійснюють депозитарну діяльність. Значна увага приділена засвідченню майнових прав власників іменних цінних паперів, випущених на пред'явника, окреслені загальні засади функціонування системи електронного обігу цінних паперів в Україні, визначені види депозитарної діяльності.

Згідно з п. 6 розділу VI "Прикінцеві положення" цього Закону мають бути приведені у відповідність з Конституцією України та цим Законом укази Президента України "Про інвестиційні фонди та інвестиційну діяльність" від 19 лютого 1994 р. та "Про облік прав власності на іменні папери та депозитарну діяльність" від 25 травня 1994 р. в редакції від 2 березня 1996 р.

У Законі зазначається, що до приведення законодавства у відповідність з цим Законом інші прийняті раніше законодавчі та підзаконні акти чинні у частині, що не суперечить цьому Закону.

Отже, враховуючи наведене, вже зараз можна стверджувати, що в Україні створено мінімально необхідну правову базу для розбудови інфраструктури фондового ринку згідно з міжнародними стандартами її організації.

Глава III
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
I ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ У СФЕРІ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

§ 1. Правова регламентація
функціонування фондового ринку
та основні напрямки її вдосконалення

Одним із ключових факторів ефективного розвитку ринку цінних паперів в Україні є формування прогресивної нормативно-правової бази, яка регулювала б правовідносини, що виникають на ньому. При цьому необхідно враховувати, *що* навіть у країнах з розвинутою ринковою економікою, за наявності величезного, накопиченого десятками й сотнями років практичного досвіду у сфері випуску та обігу фондових цінностей, високої правової культури, ефективного механізму розробки, обговорення та прийняття законодавчих актів, постійної суспільної уваги до цих процесів, значних інтелектуальних зусиль юристів та економістів, не завжди вдається одразу встановити ефективне правове регулювання тих чи інших відносин, пов'язаних з ринком цінних паперів. Тому прийняті законодавчі акти дуже часто потребують уточнення або використання розвинутої системи підзаконного регулювання.

У нашій країні, за умов повного забуття власного досвіду в галузі фондових операцій, крайньої нестачі інформації про механізми їх регулювання в інших країнах, недосконалості процедури прийняття законодавчих рішень та порядку набуття ними юридичної сили, можливості розробки високоякісних нормативних документів істотно знижуються.

Відновлення законодавства, пов'язаного з ринком цінних паперів, ми змушені починати практично з нуля. Зараз вже неможливо забезпечити наступництво прийнятих нормативних актів і законодавства, яке існувало в Російській імперії (в тому числі і в Україні) до 1917 року. Ця обставина не може не викликати жалю, бо до революції ми мали розвинуту, як на ті часи, правову базу регулювання фондового ринку.

Вже у 1836 році в Росії було затверджено "Положення про компанії та акції". У прийнятті такого правового документа, що регламентував діяльність акціонерних товариств, ми випередили Прусію на 6 років, Англію — на 7, Францію — на 19 років¹.

Дореволюційне законодавство Росії традиційно відрізнялось високим рівнем державного втручання у процеси, які відбувались на ринку цінних паперів, наявністю великої кількості обмежень. Навіть біржі, які за своєю природою є самоврядними організаціями, перебували під жорстким урядовим контролем.

Після лютневої буржуазної революції Тимчасовий уряд 10 березня 1917 р. прийняв постанову, яка скасовувала значну частину обмежень на діяльність акціонерних компаній та на випуск ними цінних паперів.

На жаль, розвиток вітчизняної правової бази, пов'язаної з ринком цінних паперів, після подій, що відбулися у жовтні 1917 року, припинився. Фондовий ринок не міг співіснувати із системою централізованого державного управління економічними процесами, і тому потреба в ньому, а отже, і в його нормативному регулюванні, відпала. Виняток становив лише короткий період так званої нової економічної політики.

До середини 80-х років у СРСР не було прийнято практично ніяких нормативних актів, що мали б відношення до ринку цінних паперів, крім постанов про окремі державні облігаційні займи та Положення про простий і переказний вексель, яке було затверджене РНК СРСР у 1937 році у зв'язку з приєднанням СРСР до Женевської конвенції про Типовий закон про простий та переказний вексель. Тим самим формально було закладено основу створення правової бази для організації вексельного обігу в країні. Проте за умов централізованої системи управління економікою вексельний обіг не міг отримати широкого розповсюдження і не мав відчутного впливу на внутрішні економічні процеси.

Об'єктивні та суб'єктивні передумови для початку процесу відродження ринку цінних паперів та становлення системи його правового регулювання склались наприкінці 80-х років. У той час на перший план виступило завдання легалізації комерційних цінних паперів.

Уперше цінні папери отримали юридичне визнання в Законі СРСР від 28 травня 1988 р. "Про кооперацію"¹. Цим законом (ст. 22) кооперативам надавалось право випуску акцій для залучення додаткових коштів, необхідних для розширення виробництва. Закріплення в законодавчому акті можливості випуску приватних цінних паперів мало важливе значення, адже воно свідчило про визнання права цінних паперів на існування. Зрозуміло, що для широкомасштабного випуску цінних паперів однієї згадки про них на законодавчому рівні було недостатньо.

Починаючи з 1987 року окремі підприємства з власної ініціативи стали випускати свої цінні папери для розповсюдження, головним чином, серед членів трудових колективів, з метою підвищення їхньої зацікавленості в результатах праці. Незважаючи на спонтанний характер, а також повну відсутність нормативного забезпечення цього процесу, він сприяв появі оригінальних інструментів фондового ринку та формуванню механізмів їх випуску.

Для того, щоб упорядкувати процес випуску підприємствами цінних паперів, який почався стихійно, Рада Міністрів СРСР 15 жовтня 1988 р. прийняла постанову "Про випуск підприємствами та організаціями цінних паперів"². Згідно з постановою, право випуску цінних паперів надавалось лише тим підприємствам, які працювали в умовах повного господарського розрахунку та самофінансування.

Передбачалось, що підприємства можуть випускати два види цінних паперів — акції трудових колективів та акції підприємств. Випуск таких акцій не призводив до зміни організаційної форми підприємств (організацій), а був лише одним із засобів мобілізації грошових коштів, необхідних для розширення виробництва. Звідси можна зробити висновок, що поява цінних паперів такого роду ще не свідчила про початок становлення акціонерної форми власності.

Законодавчі акти, прийняті Верховною Радою СРСР у 1989—1990 рр., зберегли тенденції розбудови правової бази випуску та обігу приватних цінних паперів. Закони СРСР, які з'явились у цей період, допускали можливість перетворення державних підприємств на акціонерні товариства, хоч і не регламентували, що було значним їх недоліком, механізм

Див.: Ведомости Верховного Совета СССР. - 1988. - № 22. Ст. 355.

² Див.: СП СССР. - 1988. - № 35. - Ст. 10.

му такої трансформації. Так, наприклад, Закон СРСР від 6 березня 1990 р. "Про власність в СРСР"¹ закріплював положення про те, що державне підприємство за спільним рішенням трудового колективу та уповноваженого на те державного органу може бути перетворене на акціонерне товариство шляхом випуску акцій на всю вартість майна підприємства (ст. 15). В Основах законодавства Союзу РСР та союзних республік про оренду², які були прийняті 28 травня 1988 р., зазначалось, що після викупу орендованого майна орендне підприємство за рішенням трудового колективу може бути перетворене на колективне підприємство, кооператив, акціонерне товариство або інший вид підприємства, що діє на основі колективної власності (ст. 10).

Можливість випуску підприємствами та організаціями цінних паперів знайшла відображення також у податковому законодавстві колишнього СРСР.

Закон СРСР від 14 липня 1990 р. "Про податки з підприємств, об'єднань та організацій"³ регламентував порядок оподаткування доходів по акціях, облигаціях та інших видах цінних паперів, що належали підприємствам і організаціям.

За дорученням Верховної Ради СРСР уряд до осені 1989 р. розробив проект Закону СРСР "Про акціонерні товариства і товариства з обмеженою відповідальністю". Проте на третій і четвертій сесіях Верховної Ради СРСР цей проект так і не було розглянуто. Основні положення проекту в подальшому знайшли відображення в постанові Ради Міністрів СРСР від 19 червня 1990 р. "Про затвердження Положення про акціонерні товариства і товариства з обмеженою відповідальністю та Положення про цінні папери"⁴.

Положенням про цінні папери визначались види цінних паперів, що допускались до обігу на території СРСР. Окрім вже існуючих акцій трудового колективу та акцій підприємств, дозволявся випуск акцій акціонерних товариств, облигацій, казначейських зобов'язань держави, ошадних сертифікатів і векселів (ст. 2). Проте, незважаючи на безперечну прогресивність цих нормативних документів, вони мали знач*

¹ Д¹¹ - Ведомости Съезда народных депутатов СССР и Верховного Совета СССР. - 1990. - № 11. - Ст 164.

Див.: Ведомости Верховного Совета СССР. - 1988. - № 22.

Див.: Ведомости Съезда народных депутатов СССР и Верховного Совета СССР. - 1990. - № 27. - Ст 522.

⁴ Див.: СП СССР. - 1990. - № 15. - Ст. 82.

ні недоліки, наприклад, в них практично були відсутні положення про механізми переходу державних підприємств на акціонерну форму власності, а також положення про механізми емісії окремих видів цінних паперів.

Таким чином, аналіз законодавства Союзу РСР, прийнятого в 1988—1990 рр., дає змогу стверджувати про початок становлення правової бази формування та функціонування ринку цінних паперів. На той час назріла необхідність прийняття спеціального закону, який регламентував би процес випуску і вторинного обігу різних видів фондових інструментів і водночас забезпечував би здійснення заходів щодо захисту інтересів рядових інвесторів. Підготовка такого законодавчого акта почалась у 1990 році, коли Рада Міністрів СРСР активно опрацьовувала проект Закону СРСР "Про цінні папери і фондові біржі".

Передбачалось, що дія цього закону поширюватиметься на цінні папери, обіг яких виходить за межі однієї республіки, а також на професійних учасників ринку цінних паперів, які діють у міжреспубліканському економічному просторі, в той час як внутрішні фондові ринки республік мали регулюватись республіканським законодавством. Однак у зв'язку з серпневими подіями 1991 року Верховна Рада СРСР законопроект так і не розглянула.

В Україні після прийняття Верховною Радою 16 липня 1990 р. "Декларації про державний суверенітет" почався процес формування власної правової бази для створення та функціонування вітчизняного ринку цінних паперів.

Правове регулювання ринку цінних паперів в Україні сьогодні може здійснюватись як державними органами, так і самоврядними організаціями учасників фондового ринку. В першому випадку мова йде про державно-правове, а в другому — про інституційне регулювання процесів, що відбуваються на фондовому ринку.

Основоположними елементами системи державно-правового регулювання ринку цінних паперів є законодавче та підзаконне регулювання відносин, що виникають з приводу цінних паперів.

До групи законодавчих актів першого покоління, якими сьогодні регулюються відносини на українському фондовому ринку, в першу чергу слід віднести Закони України "Про

власність"¹, "Про цінні папери і фондову біржу"², "Про господарські товариства"³, "Про заставу"⁴, "Про приватизаційні папери"⁵, "Про банки і банківську діяльність"⁶ та ін.

Аналіз вищезазначених законів України, прийнятих на початку 90-х років і спрямованих на регулювання відносин, пов'язаних з ринком цінних паперів, дозволяє стверджувати про значний вплив на формування вітчизняного законодавства того періоду нормотворчих традицій колишнього СРСР. Закони України у сфері підприємницької діяльності, прийняті в 1991—1992 рр., за своєю структурою та змістом практично продублювали відповідні законодавчі акти СРСР.

Безперечним досягненням вищезазначених законів було те, що в них уперше закріплені положення про цінні папери як об'єкти права власності, про право суб'єктів підприємницької діяльності на випуск власних цінних паперів, про право банків на здійснення операцій з цінними паперами тощо. Особливо важливе значення мало прийняття Закону України від 18 червня 1991 р. "Про цінні папери і фондову біржу".

Поява цього закону, безсумнівно, стала поштовхом для прискорення розвитку вітчизняного фондового ринку. Саме Закон "Про цінні папери і фондову біржу" вперше в законодавчій практиці України легалізував цінні папери, визначив їх види, порядок випуску та обігу на ринку, вимоги до оформлення рішень емітентів про випуск цінних паперів, реєстрації відкритих випусків акцій та облігацій, встановив режим ліцензування посередницької діяльності з цінними паперами, закріпив правовий статус та компетенцію фондової біржі. У законі знайшли відображення положення щодо захисту прав інвесторів, щодо обов'язків емітентів цінних паперів публікувати звіти про результати господарської діяльності та свій фінансовий стан, іншу матеріально значиму інформацію, щодо наділення Міністерства фінансів України регулятивними та контрольними функціями на ринку цінних паперів.

Див.: Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 20. - Ст. 249.

² Див.: Там же. - 1991., - № 38. - Ст. 508.

Див.: Там же. - 1991. - № 49. - Ст. 682.

⁴ Див.: Там же - 1992. - № 47. - Ст. 642.

⁵ Див.: Там же. - 1992. - № 24. - Ст. 352.

⁶ Див.: Там же. - 1991. - № 25 - Ст. 281г

Разом з тим необхідно зазначити, що регламентування наведених вище питань було здійснено законом "Про цінні папери і фондову біржу" не досить детально, а створення таких необхідних інститутів фондового ринку, як самоврядні організації, незалежні реєстратори, депозитарії і клірингово-розрахункові установи, не було передбачено зовсім. Не було врегульовано законом і питання щодо можливості існування в Україні цінних паперів у дематеріалізованій формі.

Подальший розвиток українського ринку цінних паперів, збільшення його активності та обсягів вказали на необхідність оперативного заповнення виявлених прогалин у законодавстві. Це призвело до розробки та прийняття в 1992—1995 рр. значної кількості підзаконних нормативних актів.

До групи підзаконних актів, спрямованих на впорядкування ринку цінних паперів, входять, зокрема, Укази Президента України "Про корпоратизацію"¹ від 15 червня 1993 р., "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії"² від 19 лютого 1994 р., "Про холдингові компанії, які створюються в процесі корпоратизації та приватизації"³, від 11 травня 1994 р., "Про електронний обіг цінних паперів і Національній депозитарій"⁴ від 25 травня 1994 р. та ін.

Нормативними актами органів державної виконавчої влади, зокрема Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України, Антимонопольного комітету України, а також Національного банку України, в основному реалізуються делеговані законодавством повноваження щодо регулювання ринку цінних паперів.

На жаль, перше покоління нормативно-правових актів у сфері фондового ринку України не завжди відповідало вимогам, які ставляться перед розвинутими системами державно-правового регулювання. Поспіх при їх опрацюванні та прийнятті, відсутність, що особливо неприпустимо, концептуальних підходів та єдиної стратегії розвитку правової бази вітчизняного фондового ринку робили деякі із законодавчих і підзаконних актів суперечливими, неконкретними, спрощеними. Це, у першу чергу, стосується Законів "Про цінні папери і фондову біржу", "Про господарські товариства", Указів

¹ Див.: Урядовий кур'єр - 1993. - № 89-90.

² Див.: Урядовий кур'єр. - 1994. - № 31-32

Див.: Голос України. — 1994. — 20 травня.

⁴ Див.: Урядовий кур'єр. - 1994 - 28 травня

Президента України "Про корпоратизацію", "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії" та деяких інших. Більш того, деякі положення, закріплені в цих нормативних актах, стали гальмувати подальший розвиток інфраструктури фондового ринку. Так, наприклад, ст. 4 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", яка дозволила акціонерним товариствам самостійно вести реєстри власників емітованих ними акцій, стала значною перешкодою для створення таких важливих інститутів ринку цінних паперів, як незалежні реєстратори тощо.

Більш системна та цілеспрямована робота в напрямку розвитку законодавства України у сфері цінних паперів почалася після прийняття Указу Президента України від 12 червня 1995 р. № 446/95 "Про державну комісію з цінних паперів та фондового ринку"¹. Відповідно до цього Указу в Україні з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо цінних паперів і функціонування фондового ринку, координації діяльності міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади в цій сфері була створена як центральний орган державної виконавчої влади Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Наступним важливим кроком у формуванні нормативної бази функціонування фондового ринку України стало прийняття Верховною Радою України постанови від 22 вересня 1995 р. "Про Концепцію функціонування та розвитку фондового ринку України"². Концепція, головною метою прийняття якої є становлення цілісного, високоліквідного, ефективного і справедливого ринку цінних паперів в Україні, регульованого державою та інтегрованого у світові фондові ринки, визначила пріоритетні напрямки розвитку законодавства України про цінні папери.

Протягом 1996 року законодавча база ринку цінних паперів України була значно розширена і доопрацьована.

Основною подією у сфері розвитку законодавства про цінні папери стало прийняття Закону України від 30 жовтня 1996 р. "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні"³. Цим Законом визначені мета і форми державного регулювання ринку цінних паперів, а також компетенція цен-

Див.: Голос України. - 1995. - 17 червня.

Див.: Голос України. - 1995. - № 206-207.

Див.: Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 51. - Ст. 292.

тральних органів державної виконавчої влади у сфері державного регулювання фондового ринку.

Відповідно до Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" основні функції по формуванню та забезпеченню реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування ринку цінних паперів в Україні, сприяння адаптації українського фондового ринку до міжнародних стандартів, координації діяльності центральних органів державної виконавчої влади з питань регулювання обігу цінних паперів в Україні виконує Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Іншим державним органам надано повноваження здійснювати державний контроль на ринку цінних паперів у межах компетенції, визначеної чинним законодавством. Крім того, певні повноваження у сфері регулювання і контролю за ринком цінних паперів надано фондовим біржам та саморегульвним організаціям учасників фондового ринку.

Важливе значення для упорядкування діяльності учасників ринку цінних паперів має Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу"¹, прийнятий 9 липня 1996 р. Відповідно до цього Закону видачу дозволів торговцям цінними паперами, а також реєстрацію випусків цінних паперів та інформації про такі випуски також здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Разом із законами України "Про цінні папери і фондову біржу", "Про господарські товариства", "Про банки і банківську діяльність", Положенням про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затвердженим відповідним Указом Президента України, Закони України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" та "Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" складають на сьогодні основну законодавчу базу функціонування ринку цінних паперів в Україні.

Протягом 1996—1997 рр. велась розробка нових законодавчих актів про цінні папери. У Верховній Раді України на розгляді та доопрацюванні знаходиться проект Закону України "Про електронний обіг цінних паперів та систему Національного депозитарію України". Проектом цього Закону визначаються правові засади та загальні правила обігу в

¹ Див.: Відомості Верховної Ради України - 1996. - № 40. - Ст. 185,

Україні цінних паперів у документарній та бездокументарній формі, особливості засвідчення, переходу та реалізації прав власності на цінні папери, основи депозитарної, розрахунково-клірингової діяльності та діяльності по веденню реєстрів власників іменних цінних паперів. Функції надання дозволів на здійснення депозитарної діяльності, а також контроль за діяльністю системи Національного депозитарію відповідно до законопроекту покладається на Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

На опрацюванні комісій Верховної Ради України знаходиться проект Закону України "Про фонд захисту прав громадян-інвесторів на фондовому ринку".

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку разом із зацікавленими міністерствами і відомствами в 1996 році розроблено та подано до Кабінету Міністрів -України проекти законів України "Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про рекламу" та "Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу". Першим законопроектом пропонується визначити, що контроль за рекламою цінних паперів в Україні має здійснювати Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, а другим — врегулювати деякі питання випуску та обігу облігацій підприємств в Україні. Розробляються також проекти нової редакції Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" та Закону України "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії".

Крім того, за останні роки в Україні проведено значну роботу у напрямку формування та вдосконалення підзаконної бази ринку цінних паперів.

Зокрема, затверджені наказами Державної комісії та зареєстровані Міністерством юстиції України:

Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск;

Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених із державних підприємств у процесі приватизації, та інформації про їх випуск;

Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації підприємств, та інформації про їх випуск;

Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених відповідно до Указу Президента України від 26 листопада 1994 р. № 699 "Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів", та інформації про їх випуск;

Тимчасове положення про порядок збільшення статутного фонду акціонерного товариства у зв'язку з індексацією основних фондів;

Положення про саморегульвну організацію ринку цінних паперів;

Положення про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи та інші.

Цими нормативними актами передбачається комплексне забезпечення регулювання, контролю та нагляду з боку держави за діяльністю учасників та установ інфраструктури ринку цінних паперів.

Таким чином, за останні два роки в Україні здійснені значні кроки в напрямку створення необхідної правової бази ринку цінних паперів. Мова йде фактично про створення другого покоління вітчизняного законодавства з цінних паперів.

При цьому подальша законотворча робота в першу чергу повинна бути спрямована на вирішення цілого кола проблем, що сьогодні існують у сфері правового забезпечення функціонування українського фондового ринку і які можна окреслити таким чином:

по-перше, законодавчі акти в цілому не мають необхідного ступеня детальності, вони суперечливі, на їх змісті позначилася боротьба між собою різних державних органів і концепцій розвитку ринку цінних паперів;

по-друге, нормативна база, що спрямована на регулювання загального обігу цінних паперів, має великі прогалини, не охоплює найважливіші й найбільш делікатні області ринку цінних паперів (приблизно 50 відсотків нормативних актів пов'язані з державними цінними паперами та приватизацією);

по-третє, нормативна база у сфері фондового ринку не систематизована, не ведеться її облік, немає офіційних видань по цінних паперах;

по-четверте, українське законодавство має ухил у напрямку регулювання формальної (реєстрація, ліцензування, атестація і т.ін.), а не змістової (достатність капіталів, попередження банкрутств) сторони діяльності суб'єктів фондового ринку;

по-п'яте, немає повноцінного правового забезпечення контролю державних органів за застосуванням чинного законодавства у сфері фондового ринку, не нарощуються ресурси такого контролю;

по-шосте, безсистемне використання при розробці законодавчих актів різних іноземних та міжнародних правових стандартів і моделей, пов'язаних з ринком цінних паперів, загрожує у подальшому призвести до створення суперечливої і недосконалої системи правового регулювання фондового ринку;

по-сьоме, українська юридична термінологія у сфері цінних паперів (вже прийнята або та, що розробляється в проектах нових нормативних актів) часто не співпадає з міжнародною, що може спричинити колізії між вітчизняним та іноземним законодавством.

Нове законодавство має бути логічним продовженням і розвитком правових основ функціонування фондового ринку України, які були започатковані Законами України "Про цінні папери та фондову біржу", "Про господарські товариства", "Про приватизаційні папери". Водночас воно повинно базуватися на Концепції функціонування і розвитку фондового ринку України, схваленій Верховною Радою України 22 вересня 1995 р., уточнювати й доповнювати її основні положення, якими визначаються перспективи формування вітчизняного ринку цінних паперів. Закономірно також вбачати одним із основних завдань нового законодавства усунення прогалин, тобто врегулювання тих важливих питань, актуальність яких визначена практикою останніх років становлення фондового ринку України.

На цьому фоні особливого значення для подальшого формування українського законодавства набуває подальша робота над опрацюванням проекту Цивільного кодексу України, який має стати базою для розробки інших законодавчих актів.

Важливою умовою створення якісної нормативно-правової бази функціонування ринку цінних паперів в Україні є вдосконалення системи державного управління та контролю за процесами, що відбуваються на цьому ринку.

§ 2. Правове забезпечення механізмів регулювання та контролю на ринку цінних паперів

Становлення ринку цінних паперів України, розбудова його внутрішньої інфраструктури вимагають одночасного становлення та вдосконалення системи регулювання та контролю за процесами, що відбуваються на ньому. Це обумовлено тим, що значна складність, різкі коливання стану фондового ринку, наявність великої кількості професійних та непрофесійних учасників, величезні обсяги різноманітних угод, що укладаються, конфіденційний характер значної частини інформації щодо цінних паперів та цілий ряд інших факторів створюють потенційні умови для зловживань, які посягають на інтереси широкого кола інвесторів, зменшують їх довіру до ринку, що як наслідок призводить до падіння його ефективності.

Ринок цінних паперів повинен приваблювати інвесторів своїми законністю, чесністю та порядком. Цього можна досягти лише шляхом державного регулювання індустрії цінних паперів у тісній взаємодії з її представниками¹.

I Основні функції щодо регулювання фондового ринку в ; країні належать державі, адже цей ринок є настільки масштабним та ризиковим для фінансової безпеки країни, пред'являє настільки високі вимоги до інфраструктури та ресурсів на його будівництво, що тільки зусилля держави "згори" можуть надати йому цивілізованої та безпечної форми. По суті, має бути масштабна програма створення ринку цінних паперів у країні, адекватна державним програмам приватизації та структурних змін у галузях господарства.

Функції регулювання і контролю за ринком цінних паперів здійснюються державою шляхом формування спеціальних структур, потреба в яких зумовлюється специфікою способів регулювання, пов'язаних з контролем за розкриттям обширних масивів інформації; видачею великої кількості ліцензій та спеціальних дозволів; організацією реєстрації випусків цінних паперів і професійних учасників фондового ринку; необхідністю постійної адаптації законодавства та підзаконних норм в індустрії цінних паперів, яка швидко розвивається

Див.- Регулирование рынков ценных бумаг в США / National Association of Securities Dealers, Inc. - К: Благотворительный фонд "ЮФИ", 1993. — С. 6.

і змінюється; необхідністю для широких верств інвесторів створення органу, який здатен захистити їх інтереси, а також цілим рядом інших обставин.

Світовий досвід не дає однозначної моделі організації системи регулювання і контролю на ринку цінних паперів. Різноманітність підходів у цій сфері визначається, головним чином, ступенем розвитку ринку цінних паперів; особливостями законодавства, яке в різних країнах відрізняється за рівнем жорсткості; соціальною та правовою культурою суспільства; рівнем організації професійних об'єднань учасників фондового ринку, здатних взяти на себе значну частину роботи з регулювання діяльності на ньому, тощо.

Відповідно до вказаних факторів розрізняються і форми, прийоми та методи діяльності з регулювання і контролю за виконанням законодавства та правил цивілізованої поведінки на фондовому ринку, а також відповідальності за їх порушення.

Можна виділити дві основні моделі регулювання державою ринку цінних паперів.

Перша модель — регулювання фондового ринку зосереджується переважно в державних органах, і лише невелика частина повноважень щодо нагляду, контролю, встановлення обов'язкових правил поведінки передається державою самоврядним організаціям професійних учасників ринку. Такий підхід, наприклад, застосовується у Франції.

Друга модель — максимально можливий обсяг повноважень передається самоврядним організаціям, значне місце в контролі займають не жорсткі нормативні приписи, а переговорний процес, індивідуальні узгодження з професійними учасниками ринку, і при цьому держава зберігає за собою основні контрольні функції, можливості в будь-який момент втрутитись у процес саморегулювання. Яскравий приклад такої моделі — ринок цінних паперів Великобританії.

У реальній практиці розвинутих зарубіжних країн ступінь централізації та жорсткість державного регулювання ринку цінних паперів коливається між цими двома крайніми моделями.

З числа більш ніж 30 країн з розвинутими ринками цінних паперів понад 50 відсотків мають самостійні відомства (комісії з цінних паперів — модель США), приблизно у 15 відсотках країн за фондовий ринок відповідає Міністерство фінансів. У деяких країнах з банківською моделлю ринку Цінних паперів (наприклад, Німеччина, Австрія, Бельгія)

основну відповідальність за останній несе Центральний банк та орган банківського нагляду (він відокремлений від Центрального банку). Унікальною в цьому відношенні є Швейцарія, де немає єдиного державного органу, що централізував би регулювання фондового ринку (ці функції розподілені по регіонах)¹.

Таким чином, проведений аналіз дає підстави зробити такі висновки:

по-перше, структура державних органів, що регулюють фондовий ринок, залежить від моделі ринку, прийнятої в тій чи іншій країні (банківський, небанківський), ступеня централізації управління в країні та автономії регіонів (у країнах з федеративним устроєм частина повноважень держави на ринку цінних паперів передана територіям, наприклад, у США — штатам, у Німеччині — землям);

по-друге, загальною тенденцією є створення самостійних відомств — комісій з цінних паперів².

Український ринок цінних паперів, незважаючи на його незначні обсяги, має винятково складну та суперечливу структуру державних органів, що здійснюють його регулювання. Ця складність пояснюється такими причинами:

а) змішана (банківська і небанківська) модель ринку цінних паперів і як наслідок — Національний банк і небанківські державні органи в ролі регулюючих інстанцій;

б) масштабна приватизація, за якої значна частина державних підприємств перетворюється в акціонерні товариства, створюються інвестиційні фонди, здійснюється у великих масштабах первинне розміщення акцій приватизованих підприємств, що, у свою чергу, викликає активне втручання в регулювання ринку цінних паперів Фонду державного майна України.

На сьогодні в Україні функції державного регулювання фондового ринку, відповідно до чинного законодавства, розподілені між різними міністерствами та відомствами.

Так, відповідно до Закону України "Про приватизаційні папери", Декрету Кабінету Міністрів України "Про довірчі товариства" від 17 березня 1993 р. № 23/93, Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затвердженого

Див.: *Миркин ЯМ.* Вказ. робота. — С. 457.

2

Див.: Деятельность Комиссии по ценным бумагам и биржам / Служба Общественной информации, оценки политики и исследований Комиссии по Ценным бумагам и биржам США. - 1992 - С. 3-4.

Указом Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55/94, контрольні та регулятивні функції стосовно професійних учасників фондового ринку щодо їх діяльності з приватизаційними паперами здійснює Фонд державного майна України. Ним також регулюються питання видачі дозволів та ліцензій на здійснення фінансовими посередниками представницької, комерційної та посередницької діяльності з приватизаційними паперами.

Контрольні й регулятивні функції здійснює також Національний банк України. На сьогодні НБУ регулює питання щодо емісії нових та обліку випущених приватизаційних паперів, порядку їх розміщення, порядку розміщення та обігу державних цінних паперів і деякі інші питання.

Антимонопольний комітет України відповідно до Закону України від 18 лютого 1992 р. "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції"¹ та ряду нормативних актів здійснює контроль за придбанням крупних пакетів акцій підприємств, що займають монополісне становище на ринку, а також пакетів акцій інших підприємств, сумарна вартість придбання яких перевищує 100 тис. доларів США (контроль за економічною концентрацією). Крім того, Антимонопольний комітет України контролює питання дотримання антимонопольного законодавства у процесі здійснення спільного інвестування інвестиційними фондами та інвестиційними компаніями, а також іншими учасниками ринку.

Певні регулятивні функції здійснюють також Міністерство юстиції, Міністерство економіки, Державна податкова інспекція та Державний митний комітет.

Розосередження регулятивних функцій між такою кількістю міністерств і відомств призводить до неузгодженості між законодавчими, й особливо між відомчими, нормативними актами, а неврегульованість багатьох питань щодо регулювання фондового ринку створює умови для зловживань, внаслідок чого можливі значні суспільні потрясіння, викликані масовим невдоволенням населення, та дискредитація ринкових реформ.

Можна стверджувати, що наслідком саме такого розподілу регулятивних функцій стала, наприклад, ситуація, коли діяльність довірчих товариств, що залучали кошти громадян, та структур, які пропонували громадянам послуги щодо додат-

Див.: Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 21. - Ст. 296.

кового пенсійного забезпечення і "селенгу" (небанківських фінансових установ), не контролювалась жодним із державних органів. Зокрема, Фонд державного майна України формально несе відповідальність за діяльність довірчих товариств та інших фінансових посередників, які акумулюють кошти вкладників для інвестування в цінні папери підприємств, що приватизуються. Однак ця відповідальність поширюється лише на аспект їх діяльності, пов'язаний з приватизаційними паперами, отже не розповсюджується на усі інші види операцій з грошовими коштами та майном. Внаслідок цього діяльність переважної більшості довірчих товариств, недержавних пенсійних фондів, різноманітних будинків "селенгу" на ринку цінних паперів певний час не регулювалась жодним державним органом виконавчої влади. Національний банк України не взяв на себе функцій контролю за діяльністю небанківських фінансових установ, а Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю здійснює функції нагляду лише за діяльністю страхових компаній.

З метою комплексного правового врегулювання відносин, що виникають на ринку цінних паперів, забезпечення захисту інтересів громадян України та держави, запобігання зловживанням та порушенням у цій сфері Указом Президента України від 12 червня 1995 р. № 446/95¹ створено Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

Згідно з цим Указом комісію було створено як центральний орган державної виконавчої влади, який забезпечує реалізацію єдиної державної політики щодо цінних паперів і функціонування фондового ринку в Україні та координацію діяльності міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку ініціювала прийняття Указу Президента України від 18 листопада 1995 р. № 1080/95 "Про внесення зміни до Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії"², згідно з яким державний контроль за діяльністю інвестиційних фондів і взаємних фондів інвестиційних компаній забезпечують Міністерство фінансів України, а в межах повноважень, визначених законодавством України, — Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Див.. Голос України. — 1995. —17 червня.

Див.: Урядовий кур'єр. - 1995. - 23 листопада.

Крім того, відповідно до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" ця комісія здійснює контроль за випуском та обігом цінних паперів, призначає державних представників на фондовій біржі, а також веде реєстрацію емісій всіх видів цінних паперів та видає дозволи на діяльність по їх випуску й обігу, а також від імені держави випускає державні цінні папери.

Додаткові повноваження щодо контролю за дотриманням законодавства на ринку цінних паперів, запобігання та припинення його порушень, накладення санкцій були надані комісії Законом України від 30 жовтня 1996 р. "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні".

Основними завданнями Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку згідно з цим законом є:

формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних в Україні, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів;

координація діяльності державних органів з питань функціонування в Україні ринку цінних паперів та їх похідних;

здійснення державного регулювання та контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних на території України, дотримання законодавства у цій сфері;

захист прав інвесторів шляхом застосування заходів щодо запобігання і припинення порушень законодавства на ринку цінних паперів, застосування санкцій за порушення законодавства у межах своїх повноважень;

сприяння розвитку ринку цінних паперів;

узагальнення практики застосування законодавства України з питань випуску та обігу цінних паперів в Україні, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку відповідно до покладених на неї завдань:

встановлює вимоги до випуску (емісії) й обігу цінних паперів та їх похідних, інформації про випуск цінних паперів, у тому числі — іноземних емітентів, які здійснюють випуск цінних паперів на території України, та порядок реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів;

встановлює стандарти випуску (емісії) цінних паперів, інформації про випуск цінних паперів, що пропонуються для відкритого продажу, в тому числі іноземних емітентів, які здійснюють випуск цінних паперів на території України, та

порядок реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, що пропонуються для відкритого продажу;

видає дозволи на обіг цінних паперів українських емітентів за межами території України;

здійснює реєстрацію випусків цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, у тому числі цінних паперів іноземних емітентів;

встановлює вимоги щодо допуску цінних паперів іноземних емітентів та обігу їх на території України;

реєструє правила організаційно оформлених ринків цінних паперів;

встановлює вимоги та умови відкритого продажу (розміщення) цінних паперів на території України;

встановлює порядок та видає дозволи на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів, на депозитарну, реєстраційну, розрахунково-клірингову діяльність з цінними паперами та інші передбачені законодавством спеціальні дозволи (ліцензії) на здійснення окремих видів підприємницької діяльності на ринку цінних паперів, а також анулює ці дозволи (ліцензії) у разі порушення вимог законодавства щодо цінних паперів;

визначає за погодженням з Міністерством фінансів України, а щодо діяльності банків на ринку цінних паперів — також з Національним банком України, особливості ведення обліку операцій з цінними паперами та складання звітності з них та їх похідних;

встановлює порядок і здійснює державну реєстрацію фондових бірж і торговельно-інформаційних систем, призначає державних представників на фондових біржах, у депозитаріях та торговельно-інформаційних системах;

встановлює порядок і реєструє саморегулівні організації, що створюються особами, які здійснюють підприємницьку діяльність на ринку цінних паперів (далі — саморегулівні організації);

встановлює вимоги та стандарти обов'язкового розкриття інформації емітентами та особами, які здійснюють підприємницьку діяльність на ринку цінних паперів, забезпечує створення інформаційної бази даних про ринок цінних паперів відповідно до чинного законодавства;

бере участь у підготовці відповідних проектів міжнародних договорів України, здійснює співробітництво з державними органами і неурядовими організаціями іноземних держав,

міжнародними організаціями з питань, що віднесені до їх компетенції;

координує роботу щодо підготовки фахівців з питань фондового ринку, видає дозволи та здійснює контроль за навчальними закладами з підготовки фахівців, встановлює кваліфікаційні вимоги до осіб, які здійснюють професійну діяльність з цінними паперами та проводить сертифікацію фахівців;

організовує проведення наукових досліджень з питань функціонування фондового ринку в Україні;

інформує громадськість про свою діяльність та стан розвитку ринку цінних паперів;

роз'яснює порядок застосування чинного законодавства щодо цінних паперів.

ДКЦПФР також надано значних повноважень щодо застосування санкцій до учасників ринку цінних паперів за порушення чинного законодавства України.

Так, відповідно до ст. 11 Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку накладає на юридичні особи штрафи:

за випуск в обіг та розміщення цінних паперів, не зареєстрованих відповідно до чинного законодавства, — у розмірі до 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або в розмірі 150 відсотків прибутку (надходжень), одержаних в результаті цих дій;

за діяльність на ринку цінних паперів без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено чинним законодавством, — у розмірі до 5000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за неподання, несвоєчасне подання або подання завідомо недостовірної інформації — у розмірі до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за ухилення від виконання або несвоєчасне виконання розпоряджень, рішень про усунення порушень щодо цінних паперів — у розмірі до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

ДКЦПФР може також накладати адміністративні стягнення на посадових осіб учасників ринку цінних паперів.

Частину своїх повноважень щодо регулювання та контролю ринку цінних паперів ДКЦПФР може делегувати саморегульним організаціям учасників ринку цінних паперів, створення яких передбачено ст. 17 Закону України "Про дер-

жавне регулювання ринку цінних паперів в Україні". Так, вона може передати саморегульним організаціям функції:

розробки та впровадження правил, стандартів і вимог щодо здійснення операцій на фондовому ринку;

сертифікації фахівців фондового ринку;

надання дозволів (ліцензій) особам, які здійснюють підприємницьку діяльність на фондовому ринку;

збору, узагальнення та аналітичної обробки статистичної інформації про підприємницьку діяльність на фондовому ринку.

Можливе делегування саморегульним організаціям й інших повноважень, якщо це не суперечить чинному законодавству.

Порядок створення та діяльності саморегульних організацій в Україні визначається Положенням про саморегульну організацію ринку цінних паперів, затвердженим наказом ДКЦПФР № 329 від 11 грудня 1996 р. та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 26 грудня 1996 р. за № 749/1774.

Відповідно до Положення саморегульна організація є безприбутковою організацією з правами юридичної особи.

Саморегульна організація створюється в організаційно-правових формах, передбачених законодавством, діє на основі Статуту, установчого договору (якщо це передбачено для обраної організаційно-правової форми) (далі — установчі документи), а також правил цієї організації.

Статус саморегульної організації можуть одержати:

а) громадські організації фізичних осіб — професійних учасників ринку цінних паперів;

б) об'єднання юридичних осіб — професійних учасників ринку цінних паперів.

Статус саморегульної організації надається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку тим організаціям чи об'єднанням, кількість учасників яких становить не менш ніж 25 відсотків від загальної кількості осіб, що здійснюють конкретний вид професійної діяльності на ринку цінних паперів на підставі дозволів (ліцензій), виданих ДКЦПФР.

Метою заснування і діяльності саморегульної організації є: забезпечення високого професійного рівня діяльності учасників ринку цінних паперів;

представництво учасників саморегульвної організації та захист їх професійних інтересів;

професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців — учасників саморегульвної організації, уповноважених здійснювати операції з цінними паперами;

інформування своїх учасників стосовно законодавства про цінні папери та про всі зміни, що вносяться до нього;

розробка та контроль за дотриманням норм і правил поведінки, регламентів, правил здійснення операцій з цінними паперами, вимог до професійної кваліфікації фахівців — учасників саморегульвної організації, уповноважених здійснювати операції з цінними паперами, та інших документів, передбачених законодавством;

впровадження ефективних механізмів розв'язання спорів між учасниками саморегульвної організації, учасниками саморегульвної організації та їх клієнтами;

розробка та впровадження заходів щодо захисту клієнтів учасників саморегульвної організації та інших інвесторів, а також додержання етичних норм і правил поведінки учасників саморегульвної організації у їх взаєминах з клієнтами.

Саморегульвна організація на підставі своїх установчих документів і правил та делегованих Державною комісією згідно із статтею 17 Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" повноважень може мати право:

перевіряти діяльність своїх учасників у порядку, узгодженому Державною комісією;

контролювати дотримання своїми учасниками законодавства, прийнятих саморегульвною організацією правил і вимог щодо провадження професійної діяльності та угод (операцій) з цінними паперами;

представляти інтереси своїх учасників у Державній комісії; збирати, узагальнювати та аналітично обробляти статистичну інформацію про професійну діяльність на фондовому ринку;

розробляти та впроваджувати відповідно до законодавства та цього Положення правила, стандарти та вимоги до здійснення операцій на фондовому ринку, провадження професійної діяльності та операцій з цінними паперами своїми учасниками, удосконалювати механізм обігу цінних паперів, ведення обліку та звітності стосовно операцій з цінними паперами;

відповідно до кваліфікаційних вимог Державної комісії розробляти навчальні програми та плани, готувати фахівців для провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів, визначати їх кваліфікацію та проводити сертифікацію фахівців фондового ринку;

надавати дозволи (свідоцтва) особам, які здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку.

НОРМАТИВНІ АКТИ

ПРО ЦІННІ ПАПЕРИ І ФОНДОВУ БІРЖУ

*Закон України
від 18 червня 1991 р. № 1201-XII*

Цей Закон¹ визначає умови і порядок випуску цінних паперів, а також регулює посередницьку діяльність в організації обігу цінних паперів на території України.

Розділ I. Цінні папери, порядок їх випуску та обігу

Глава 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Поняття цінних паперів

Цінні папери — грошові документи, що засвідчують право володіння або відносини позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила, та їх власником і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що випливають з цих документів, іншим особам.

Цінні папери можуть бути іменними або на пред'явника. Іменні цінні папери, якщо інше не передбачено цим Законом або в них спеціально не вказано, що вони не підлягають передачі, передаються шляхом повного індосаменту (передавальним записом, який засвідчує перехід прав за цінним папером до іншої особи).

Цінні папери на пред'явника обертаються вільно.

Цінні папери можуть бути використані для здійснення розрахунків, а також як застава для забезпечення платежів і кредитів.

¹ У тексті Закону слова "реєструючий фінансовий" у всіх відмінках замінено словами "реєструвальний" у відповідних відмінках згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. - № 40. - Ст. 185.

Відновлення втрачених іменних цінних паперів проводиться державними органами, підприємствами, установами і організаціями, що випустили ці папери.

Спадкоємство цінних паперів здійснюється відповідно до цивільного законодавства України.

Поняття, особливі умови випуску, використання та обігу приватизаційних паперів визначаються спеціальним законодавством України.

(Статтю 1 доповнено частиною сьомою згідно із Законом М 2680-ХІІ від 14 жовтня 1992 // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - М 47. - Ст. 645)

Порядок обігу цінних паперів, випущених Союзом РСР, іншими союзними республіками і розміщених на території України, регулюється цим Законом, іншими актами законодавства України, а також договорами України з Союзом РСР і відповідними союзними республіками.

Стаття 2. Емітент цінних паперів

Емітент цінних паперів — юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, що випливають з умов їх випуску (надалі — емітент).

Емітент повинен усі зобов'язання, що виникають у зв'язку з випуском цінних паперів, виконувати в строки і в порядку, передбачені цим Законом, іншими актами законодавства України, а також рішеннями про випуск цінних паперів.

Права і обов'язки щодо цінних паперів виникають з моменту їх передачі емітентом або його уповноваженою особою одержувачу (покупцю) чи його уповноваженій особі.

Стаття 3. Види цінних паперів

Відповідно до цього Закону в Україні можуть випускатися і обертатися такі види цінних паперів:

- акції;
- облігації внутрішніх республіканських і місцевих позик;
- облігації підприємств;
- казначейські зобов'язання республіки;
- ощадні сертифікати;
- векселі;
- приватизаційні папери.

(Статтю 3 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом № 2680-ХІІ від 14 жовтня 1992 // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 47. - Ст. 645)

Глава 2. АКЦІЇ

Стаття 4. Основні характеристики акцій

Акція — цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує дольову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

Акції можуть бути іменними та на пред'явника, привілейованими та простими. Громадяни вправі бути власниками, як правило, іменних акцій.

Обіг іменної акції фіксується у книзі реєстрації акцій, що ведеться товариством. До неї має бути внесено відомості про кожну іменну акцію, включаючи відомості про власника, час придбання акції, а також кількість таких акцій у кожного з акціонерів.

По акціях на пред'явника у книзі реєструється їх загальна кількість.

Привілейовані акції дають власникові переважне право на одержання дивідендів, а також на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства у разі його ліквідації. Власники привілейованих акцій не мають права брати участь в управлінні акціонерним товариством, якщо інше не передбачено його статутом.

Привілейовані акції можуть випускатися із фіксованим у процентах до їх номінальної вартості щорічно виплачуваним дивідендом. Виплата дивідендів провадиться у розмірі, зазначеному в акції, незалежно від розміру одержаного товариством прибутку у відповідному році. У тому разі коли прибуток відповідного року є недостатнім, виплата дивідендів по привілейованих акціях провадиться за рахунок резервного фонду.

Якщо розмір дивідендів, що виплачуються акціонерам, по простих акціях перевищує розмір дивідендів по привілейованих акціях, власникам останніх може провадитися доплата до розміру дивідендів, виплачених іншим акціонерам.

Привілейовані акції не можуть бути випущені на суму, що перевищує 10 процентів статутного фонду акціонерного товариства.

Порядок здійснення переважного права на одержання дивідендів визначається статутом акціонерного товариства.

Мінімальна номінальна вартість акції не може бути меншою 50 карбованців. Номінальна вартість акції більша 50 карбованців повинна бути кратною мінімальній вартості акції.

Акціонерам може видаватися сертифікат на сумарну номінальну вартість акцій.

Акція повинна містити такі реквізити: фірмове найменування акціонерного товариства та його місцезнаходження, найменування цінного папера — "акція", її порядковий номер, дату випуску, вид акції та її номінальну вартість, ім'я власника (для іменної акції), розмір статутного фонду акціонерного товариства на день випуску акцій, а також кількість голів, що випускаються, строк виплати дивідендів та підпис особи правління акціонерного товариства або іншої уповноваженої на це особи, печатку акціонерного товариства.

До акції може додаватися купонний лист на виплату дивідендів.

Купон на виплату дивідендів повинен містити такі основні дані: порядковий номер акції, по якій виплачуються дивіденди, найменування акціонерного товариства і рік виплати дивідендів.

Стаття 5. Права, що надаються власнику акцій

Власник акції має право на частину прибутку акціонерного товариства (дивіденди), на участь в управлінні товариством (крім власника привілейованої акції), а також інші права, передбачені цим Законом, іншими законодавчими актами України, а також статутом акціонерного товариства.

Акція є неподільною. У разі коли одна і та ж акція належить кільком особам, усі вони визнаються одним власником акції і можуть здійснювати свої права через одного з них або через спільного представника.

Стаття 6. Рішення про випуск акцій

Рішення про випуск акцій приймається засновниками акціонерного товариства або загальними зборами акціонерів акціонерного товариства.

Рішення про випуск акцій оформляється протоколом.

Протокол рішення про випуск акцій повинен обов'язково містити: фірмове найменування емітента та його місцезнаходження; розмір статутного фонду або вартість основних і оборотних фондів емітента; цілі та предмет його діяльності; зазначення службових осіб емітента; найменування контро-

люючого органу (аудиторської фірми); дані про розміщення раніше випущених в обіг цінних паперів; мету випуску акцій; зазначення категорій акцій; кількість іменних акцій та акцій на пред'явника; кількість привілейованих акцій; загальну суму емісії і кількість акцій; номінальну вартість акцій; кількість учасників голосування; порядок виплати дивідендів; строк і порядок передплати акцій та їх оплати; строк повернення коштів при відмові від випуску акцій; черговість випуску акцій (при випусках їх різними серіями); порядок повідомлення про випуск і порядок розміщення акцій; умови розпорядження акціями; права власників привілейованих акцій; переважне право на придбання акцій при новій емісії.

Протокол, крім того, може містити й інші відомості щодо випуску акцій.

Стаття 7. Випуск акцій

Випуск акцій акціонерним товариством здійснюється у розмірі його статутного фонду або на всю вартість майна державного підприємства (у разі перетворення його в акціонерне товариство). Додатковий випуск акцій можливий у тому разі, коли всі раніше випущені акції повністю оплачені за вартістю не нижче номінальної.

Забороняється випуск акцій для покриття збитків, пов'язаних з господарською діяльністю акціонерного товариства.

Стаття 8. Придбання акцій

Акції оплачуються в карбованцях, а у випадках, передбачених статутом акціонерного товариства, також у іноземній валюті або шляхом передачі майна. Незалежно від форми внесеного вкладу вартість акції виражається у карбованцях.

Підприємства, установи і організації можуть придбати акції за рахунок коштів, що надходять у їх розпорядження після сплати податків та процентів за банківський кредит.

Акції можуть бути видані одержувачу (покупцю) тільки після повної оплати їх вартості.

Акціонерне товариство може викуповувати в акціонера акції, що належать йому, для їх наступного перепродажу, розповсюдження серед своїх працівників або анулювання. Ці акції повинні бути реалізовані або анульовані в строк не більше одного року. Протягом цього періоду розподіл прибутку, а також голосування і визначення кворуму на загальних зборах акціонерів провадиться без урахування придбаних акціонерним товариством власних акцій.

Стаття 9. Виплата доходу по акціях

Дивіденди по акціях виплачуються за підсумками року в порядку, передбаченому статутом акціонерного товариства, за рахунок прибутку, що залишається у його розпорядженні після сплати встановлених законодавством податків, інших платежів у бюджет та процентів за банківський кредит.

Глава 3. ОБЛІГАЦІЇ

Стаття 10. Основні характеристики облігацій

Облігація — цінний папір, що засвідчує внесення їй власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного папера в передбачений в ньому строк з виплатою фіксованого процента (якщо інше не передбачено умовами випуску). Облігації усіх видів розповсюджуються серед підприємств і громадян на добровільних засадах.

Мінімальна номінальна вартість облігації не може бути меншою 50 карбованців. Номінальна вартість облігації більша 50 карбованців повинна бути кратною мінімальній вартості облігації.

Випускаються облігації таких видів:

- а) облігації внутрішніх республіканських і місцевих позик;
- б) облігації підприємств.

Облігації підприємств випускаються підприємствами усіх передбачених законом форм власності, об'єднаннями підприємств, акціонерними та іншими товариствами і не дають їх власникам права на участь в управлінні.

Умови випуску і розповсюдження облігацій підприємств визначаються цим Законом, іншими актами законодавства України і статутом емітента.

Облігації можуть випускатися іменними і на пред'явника, процентними і безпроцентними (цільовими), що вільно обертаються або з обмеженим колом обігу.

Облігації внутрішніх республіканських і місцевих позик випускаються на пред'явника.

Обов'язковим реквізитом цільових облігацій є зазначення товару (послуг), під який вони випускаються.

Облігації підприємств повинні мати такі реквізити: найменування цінного папера ~ "облігація", фірмове найменування і місцезнаходження емітента облігацій; фірмове найменування або ім'я покупця (для іменної облігації); номінальну вартість облігації; строки погашення, розмір і строки виплати

процентів (для процентних облігацій); місце і дату випуску, а також серію і номер облігації; підпис керівника емітента або іншої уповноваженої на це особи, печатку емітента.

Крім основної частини, до облігації може додаватися купонний лист на виплату процентів.

Купон на виплату процентів повинен містити такі основні дані: порядковий номер купона на виплату процентів; номер облігації, по якій виплачуються проценти; найменування емітента і рік виплати процентів.

Облігації, запропоновані для відкритого продажу з наступним вільним обігом (крім безпроцентних облігацій), повинні містити купонний лист.

Стаття 11. Рішення про випуск облігацій

Рішення про випуск облігацій внутрішніх республіканських і місцевих позик приймається відповідно Кабінетом Міністрів України і місцевими Радами народних депутатів.

У рішенні повинні визначатися емітент, умови випуску і порядок розміщення облігацій.

Рішення про випуск облігацій підприємств приймається емітентом і оформляється протоколом.

Протокол рішення про випуск облігацій підприємств повинен обов'язково містити: фірмове найменування емітента облігацій та його місцезнаходження; відомості про статутний фонд, господарську діяльність і службових осіб емітента; найменування контролюючого органу (аудиторської фірми); дані про розміщення раніше випущених цінних паперів; мету випуску і вид облігацій (іменні чи на пред'явника); загальну суму емісії, кількість і номінальну вартість облігацій; кількість учасників голосування; порядок випуску облігацій та виплати доходів по них; строки повернення коштів при відмові від випуску облігацій; строки продажу відповідних товарів або надання відповідних послуг по цільових облігаціях; порядок повідомлення про випуск та розміщення облігацій; порядок оплати облігацій.

Протокол, крім того, може містити й інші відомості щодо випуску облігацій.

Акціонерні товариства можуть випускати облігації на суму не більше 25 процентів від розміру статутного фонду і лише після повної оплати усіх випущених акцій.

Випуск облігацій підприємств для формування і поповнення статутного фонду емітентів, а також для покриття збитків, пов'язаних з їх господарською діяльністю, не допускається.

Стаття 12. Придбання облігацій

Облігації усіх видів придбаються громадянами лише за рахунок їх особистих коштів.

Підприємства придбають облігації усіх видів за рахунок коштів, що надходять у їх розпорядження після сплати податків та процентів за банківський кредит.

Облігації усіх видів оплачуються в карбованцях, а у випадках, передбачених умовами їх випуску, — в іноземній валюті. Незалежно від виду валюти, якою проведено оплату облігацій, їх вартість виражається у карбованцях.

Стаття 13. Виплата доходу по облігаціях

Доход по облігаціях усіх видів виплачується відповідно до умов їх випуску.

Доход по облігаціях цільових позик (безпроцентних облігаціях) не виплачується. Власникові такої облігації надається право на придбання відповідних товарів або послуг, під які випущено позики.

Якщо ціна товару до моменту його одержання перевищуватиме вартість облігації, то власник одержує товар по ціні, вказаній на облігації, а при одержанні більш дешевого товару він одержує різницю між вартістю облігації та ціною товару.

По облігаціях підприємств доходи виплачуються за рахунок коштів, що залишаються після розрахунків з бюджетом і сплати інших обов'язкових платежів.

У разі невиконання чи несвоечасного виконання емітентом зобов'язання по виплаті доходів по процентних облігаціях, надання права придбання відповідних товарів або послуг по безпроцентних (цільових) облігаціях чи погашення зазначеної в облігації суми у визначений строк стягнення відповідних сум провадиться примусово судом або арбітражним судом.

Порядок викупу облігацій усіх видів, крім цільових, визначається при їх випуску.

Стаття 14. Використання коштів, одержаних від реалізації облігацій

Кошти, одержані від реалізації облігацій внутрішніх республіканських і місцевих позик, направляються відповідно до республіканського і місцевих бюджетів, до позабюджетних фондів місцевих Рад народних депутатів.

Кошти від розміщення облігацій підприємств направляються на цілі, визначені при їх випуску.

Глава 4. КАЗНАЧЕЙСЬКІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ РЕСПУБЛІКИ

Стаття 15. Основні характеристики казначейських зобов'язань

Казначейські зобов'язання України (надалі — казначейські зобов'язання) — вид цінних паперів на пред'явника, що розмішуються виключно на добровільних засадах серед населення, засвідчують внесення їх власниками грошових коштів до бюджету і дають право на одержання фінансового доходу

Випускаються такі види казначейських зобов'язань:

- а) довгострокові — від 5 до 10 років;
- б) середньострокові — від 1 до 5 років;
- в) короткострокові — до одного року.

Стаття 16. Порядок випуску казначейських зобов'язань

Рішення про випуск довгострокових і середньострокових казначейських зобов'язань приймається Кабінетом Міністрів України.

Рішення про випуск короткострокових казначейських зобов'язань приймається Міністерством фінансів України.

У рішенні про випуск казначейських зобов'язань визначаються умови їх випуску.

Порядок визначення продажної вартості казначейських зобов'язань встановлюється Міністерством фінансів України виходячи з часу їх придбання.

Кошти від реалізації казначейських зобов'язань спрямовуються на покриття поточних видатків республіканського бюджету.

Стаття 17. Виплата доходу по казначейських зобов'язаннях

Виплата доходу по казначейських зобов'язаннях та їх погашення здійснюються відповідно до умов їх випуску, затверджених: по довгострокових і середньострокових зобов'язаннях — Кабінетом Міністрів України, короткострокових — Міністерством фінансів України.

Глава 5. ОЩАДНІ СЕРТИФІКАТИ

Стаття 18. Основні характеристики ощадних сертифікатів

Ощадний сертифікат — письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право вкладника

на одержання після закінчення встановленого строку депозиту і процентів по ньому.

Ощадні сертифікати видаються строкові (під певний договірний процент на визначений строк) або до запитання, іменні та на пред'явника.

Іменні сертифікати обігу не підлягають, а їх продаж (відчуження) іншим особам є недійсним.

Ощадні сертифікати повинні мати такі реквізити: найменування цінного паперу — "ощадний сертифікат", найменування банку, що випустив сертифікат, та його місцезнаходження; порядковий номер сертифіката, дату випуску, суму депозиту, строк вилучення вкладу (для строкового сертифіката), найменування або ім'я держателя сертифіката (для іменного сертифіката); підпис керівника банку або іншої уповноваженої на це особи, печатку банку.

Стаття 19. Придбання ощадних сертифікатів

Підприємства і громадяни придбають сертифікати за рахунок коштів, передбачених статтею 12 цього Закону.

Стаття 20. Виплата доходу по ощадних сертифікатах

Доход по ощадних сертифікатах виплачується при пред'явленні їх для оплати в банк, що їх випустив.

У разі коли власник сертифіката вимагає повернення депонованих коштів по строковому сертифікату раніше обумовленого в ньому строку, то йому виплачується понижений процент, рівень якого визначається на договірних умовах при внесенні депозиту.

Глава 6. ВЕКСЕЛІ

Стаття 21. Основні характеристики векселів

Вексель — цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векседавця сплатити після настання строку визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю).

Випускаються такі види векселів: простий, переказний.

Простий вексель містить такі реквізити:

- а) найменування — "вексель";
- б) просту і нічим не обумовлену обіцянку сплатити визначену суму;
- в) зазначення строку платежу;
- г) зазначення місця, в якому повинен здійснитись платіж;

д) найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений;

е) дату і місце складання векселя;

є) підпис того, хто видає документ (векселедавця).

Переказний вексель повинен містити крім реквізитів, передбачених у підпунктах "а", "в" — "є" частини третьої цієї статті, також:

просту і нічим не обумовлену пропозицію сплатити певну суму;

найменування того, хто повинен платити (платника).

Документ, у якому відсутній будь-який з реквізитів, вказаних у частинах третій і четвертій цієї статті, відповідно для простого і переказного векселів, не має сили простого або переказного векселя, за винятком таких випадків:

а) вексель, строк платежу по якому не вказано, розглядається як такий, що підлягає оплаті по пред'явленні;

б) при відсутності особливого зазначення місце, позначене поруч з найменуванням платника (місце складання документа — для простого векселя), вважається місцем платежу і одночасно місцем проживання платника (векселедавця — для простого векселя);

в) вексель, в якому не вказано місце його складання, визнається підписаним у місці, позначеному поруч з найменуванням векселедавця.

Порядок випуску та обігу векселів визначається Кабінетом Міністрів України.

Глава 7. РЕЄСТРАЦІЯ ТА ОБІГ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Стаття 22. Реєстрація випуску цінних паперів

Емітент має право на випуск акцій, облігацій підприємств з моменту реєстрації цього випуску у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку. *(Частина перша статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - М 40. - Ст. 185)*

Якщо подані для реєстрації акції, облігації підприємств пропонуються для відкритого продажу, тобто призначені для розміщення між юридичними особами і громадянами, коло яких заздалегідь визначити неможливо, то емітент зобов'язаний подати реєструвальному органу для реєстрації також інформацію про випуск цих цінних паперів. *(Частина друга статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом М 283/96-ВР*

від 9 липня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. — 1996. - № 40. - Ст. 185)

Порядок реєстрації випуску облігацій підприємств і акцій, а також інформації про їх випуск визначається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. (*Статтю 22 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 90/95-ВР від 14 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України*. — 1995. ~ № 14. - Ст. 93, в редакції Закону № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. — 1996. ~ № 40. - Ст. 185)

Реєстрація випуску цінних паперів повинна бути проведена не пізніше як за 30 днів з моменту подачі заяви з доданням необхідних документів.

Орган, який реєструє випуск цінних паперів або інформацію про випуск цінних паперів, зобов'язаний перевіряти відповідність поданих емітентом документів вимогам законодавства України. (*Частина п'ята статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України*. — 1996. — №40. — Ст. 185)

Відмова в реєстрації може мати місце лише в разі порушення встановленого порядку або невідповідності поданих документів вимогам законодавства.

У разі коли реєстрацію випуску цінних паперів у встановлений строк не проведено або в ній відмовлено з мотивів, які емітент вважає необґрунтованими, він може звернутися до суду.

Реєстрація випуску цінних паперів або інформації про випуск цінних паперів, що проводиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, не може розглядатися як гарантія вартості цих цінних паперів. (*Частина восьма статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України*. - 1996. - №40. - Ст. 185)

Загальний реєстр випуску цінних паперів ведеться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. (*Частина дев'ята статті 22 в редакції Закону № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України*. — 1996. — № 40. ~ Ст. 185)

Стаття 23. Інформація про випуск акцій, облігацій підприємств, що пропонуються для відкритого продажу

Інформація про випуск акцій, облігацій підприємств, що пропонуються для відкритого продажу, крім реєстрації,

підлягає обов'язковому опублікуванню в органах преси Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України і офіційному виданні фондової біржі не менш як за 10 днів до початку передплати на ці цінні папери.

Акції, облігації підприємств, що пропонуються для відкритого продажу, допускаються для розміщення не раніш як через 30 днів після опублікування оголошення про їх випуск.

У разі виникнення будь-яких змін в інформації про випуск акцій, облігацій підприємств, що пропонуються до відкритого продажу, емітент цінних паперів повинен опублікувати інформацію про зміни, що сталися, до закінчення 30-денного строку з дня опублікування інформації.

Реєструвальний орган має право у разі виявлення недостовірних даних у опублікованій інформації про випуск акцій, облігацій підприємств зупинити їх розміщення до того часу, поки емітент цих цінних паперів не внесе до неї відповідних змін.

Стаття 24. Регулярна інформація про емітента

Емітент зобов'язаний не менше одного разу на рік інформувати громадськість про своє господарсько-фінансове становище і результати діяльності (надалі — річний звіт).

Річний звіт публікується не пізніше дев'яти місяців року, наступного за звітним, і надсилається держателям іменних акцій та реєструвальному органу. *(Частина друга статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 90/95-ВР від 14 березня 1995р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 14. - Ст. 93)*

У річному звіті повинні міститись такі дані про емітента:

а) інформація про результати господарювання за попередній рік;

б) підтверджені аудитором (аудиторською фірмою) річний баланс та довідка про фінансовий стан; *(Пункт "б" частини третьої статті 24 в редакції Закону № 90/95-ВР від 14 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 14. - Ст. 93)*

в) основні відомості про додатково випущені цінні папери;

г) обґрунтування змін у персональному складі службових осіб.

Стаття 25. Особлива інформація про емітента

Емітент зобов'язаний протягом двох днів надіслати фондовій біржі і реєстральному органу, а також опублікувати в офіційній газеті фондової біржі інформацію про зміни, що відбулися в його господарській діяльності і впливають на вартість цінних паперів або розмір доходу по них, а саме:

- а) зміни прав на цінні папери;
- б) зміни у персональному складі службових осіб;
- в) арешт банківських рахунків емітента;
- г) початок дій по саніруванню (здійсненню комплексу заходів, спрямованих на оздоровлення фінансового стану емітента);
- д) реорганізацію, зупинення або припинення діяльності емітента;
- е) знищення не менш як 10 процентів майна емітента внаслідок надзвичайних обставин;
- є) пред'явлення позову до емітента в розмірі, що перевищує 10 процентів статутного фонду або суми вартості основних і оборотних коштів емітента;
- ж) одержання кредиту або емісію цінних паперів у розмірі, що перевищує 50 процентів статутного фонду або суми вартості основних та оборотних коштів емітента.

Емітент у зв'язку з опублікуванням недостовірних відомостей про нього, які можуть вплинути на вартість цінних паперів або розмір доходу по них, зобов'язаний протягом двох робочих днів вжити заходів щодо виправлення цих відомостей.

Стаття 26. Діяльність по випуску та обігу цінних паперів

Діяльністю по випуску та обігу цінних паперів, відповідно до цього Закону, визнається посередницька діяльність по випуску та обігу цінних паперів, здійснювана банками, а також акціонерними товариствами, статутний фонд яких сформовано за рахунок виключно іменних акцій, та іншими товариствами (надалі — торговці цінними паперами), для яких операції з цінними паперами становлять виключний вид їх діяльності.

Торговці цінними паперами вправі здійснювати такі види діяльності по випуску та обігу цінних паперів:

- а) діяльність по випуску цінних паперів;
- б) комісійну діяльність по цінних паперах;
- в) комерційну діяльність по цінних паперах.

Діяльністю по випуску цінних паперів визнається виконання торговцем цінними паперами за дорученням, від імені і за рахунок емітента обов'язків по організації передплати на цінні папери або їх реалізації іншим способом. При цьому торговець цінними паперами за домовленістю з емітентом може брати на себе зобов'язання у разі неповного розміщення цінних паперів викупити в емітента нереалізовані цінні папери.

Комісійною діяльністю по цінних паперах визнається купівля-продаж цінних паперів, що здійснюється торговцем цінними паперами від свого імені, за дорученням і за рахунок іншої особи.

Комерційною діяльністю по цінних паперах визнається купівля-продаж цінних паперів, що здійснюється торговцем цінними паперами від свого імені та за свій рахунок.

Стаття 27. Дозвіл на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів

Здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності, допускається на основі дозволу, що видається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Перелік документів, необхідних для одержання дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, а також перелік відомостей, які торговець цінними паперами повинен подавати протягом строку дії цього дозволу, визначаються Міністерством фінансів України. *(Частина перша статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №40. - Ст. 185)*

Дозвіл на здійснення всіх або окремих (крім комісійної) видів діяльності може бути видано торговцям цінними паперами, які мають внесений статутний фонд у розмірі не менш як 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на здійснення комісійної діяльності щодо цінних паперів — не менш як 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. *(Частина друга статті 27 в редакції Закону № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. - №40. - Ст. 185)*

При здійсненні виключної діяльності по випуску та обігу цінних паперів допускається здійснення окремих видів діяльності, пов'язаних з обігом цінних паперів, насамперед діяльності по наданню консультацій власникам цінних паперів.

Стаття 28. Умови, за яких не допускається здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів

Дозвіл на здійснення будь-якого виду діяльності по випуску та обігу цінних паперів не може одержати торговець цінними паперами, який безпосередньо або побічно володіє майном іншого торговця цінними паперами вартістю понад 10 процентів статутного фонду, в тому числі безпосередньо — вартістю понад 5 процентів статутного фонду іншого торговця.

Торговець цінними паперами, який має дозвіл на здійснення будь-якого виду діяльності по випуску та обігу цінних паперів, не може безпосередньо або побічно володіти майном іншого торговця цінними паперами вартістю понад 10 процентів статутного фонду, в тому числі безпосередньо — вартістю понад 5 процентів статутного фонду іншого торговця.

Якщо частка юридичної особи, що не має дозволу на здійснення діяльності по обігу цінних паперів, або громадянина в статутному фонді кількох торговців цінними паперами перевищує 5 процентів по кожному торговцю, то ці торговці не можуть здійснювати торгівлю цінними паперами один з одним.

Торговець цінними паперами не може здійснювати торгівлю:

- а) цінними паперами власного випуску;
- б) акціями того емітента, у якого він безпосередньо або побічно володіє майном у розмірі більше 5 процентів статутного фонду.

Відповідно до цієї статті безпосереднім володінням майна визнається володіння часткою у статутному фонді будь-якого товариства, побічним володінням — володіння часткою у статутному фонді такого товариства, яке є учасником в іншому товаристві.

Стаття 29. Укладення угод з цінними паперами

При прийнятті доручення на купівлю або продаж цінних паперів торговець цінними паперами зобов'язаний надавати особі, за рахунок якої він діє, інформацію про курс цінних паперів.

Торговець цінними паперами зобов'язаний подавати фондовій біржі інформацію про всі укладені ним угоди з цінними паперами в строки і порядку, визначені правилами фондової біржі.

Особливості ведення бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами визначає Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Міністерством фінансів України та Національним банком України. *(Частина третя статті 29 в редакції Закону М 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. - № 40. - Ст. 185)*

Стаття 30. Вимоги щодо ліквідності торговців цінними паперами

Вартість угод, укладених торговцем цінними паперами з іншими торговцями цінними паперами, але не виконаних в даний момент (відкриті позиції), не може перевищувати п'ятикратного розміру власного статутного фонду торговця цінними паперами.

При здійсненні діяльності по випуску цінних паперів, що проводиться одночасно з комерційною або комісійною діяльністю по цінних паперах, вартість угод, укладених торговцем цінними паперами з іншими торговцями цінними паперами, але не виконаних на даний момент (відкриті позиції), не може перевищувати десятикратного розміру власного статутного фонду торговця цінними паперами.

Продажна або номінальна ціна цінних паперів, що є у власності (резерв) торговця цінними паперами, який здійснює діяльність по випуску цінних паперів або комерційну діяльність по цінних паперах, а також вартість відкритих позицій, разом взятих, одночасно не можуть перевищувати п'ятнадцятикратного розміру статутного фонду торговця цінними паперами. Обчислення слід провадити виходячи з найвищої продажної ціни або номінальної ціни.

Стаття 31. Оподаткування доходів по цінних паперах

Оподаткування доходів по цінних паперах здійснюється згідно з законодавством України.

Розділ II. Фондова біржа

Глава 8. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 32. Поняття фондової біржі

Фондова біржа — організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами.

Стаття 33. Правове положення фондової біржі

Фондова біржа — акціонерне товариство, яке зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та здійснює свою діяльність відповідно до цього Закону, інших актів законодавства України, статуту і правил фондової біржі.

Фондову біржу може бути створено не менш як 20 засновниками — торговцями цінними паперами, які мають дозвіл на здійснення комерційної і комісійної діяльності по цінних паперах за умови внесення ними до статутного фонду не менш як 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. *(Частина друга статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 40. — Ст. 185)*

Фондова біржа набуває прав юридичної особи з дня її реєстрації Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. *(Частина третя статті 30 в редакції Закону Л& 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 40. - Ст. 185)*

Стаття 34. Статут та правила фондової біржі

Статут та правила фондової біржі затверджуються її вищим органом.

У статуті фондової біржі визначаються:

- а) найменування і місцезнаходження фондової біржі;
- б) найменування і місцезнаходження засновників;
- в) розмір статутного фонду;
- г) умови і порядок прийняття в члени і виключення з членів фондової біржі;
- д) права і обов'язки членів фондової біржі;
- є) організаційна структура фондової біржі;
- е) компетенція і порядок створення керівних органів фондової біржі;
- ж) порядок і умови відвідування фондової біржі;
- з) порядок і умови застосування санкцій, встановлених фондовою біржою;
- и) порядок припинення діяльності фондової біржі.

У статуті можуть передбачатися інші положення, що стосуються створення і діяльності фондової біржі.

Правила фондової біржі повинні передбачати:

- а) види угод, що укладаються на фондовій біржі;
- б) порядок торгівлі на фондовій біржі;
- в) умови допуску цінних паперів на фондову біржу;

- г) умови і порядок передплати на цінні папери, що котируються на фондовій біржі;
- д) порядок формування цін, біржового курсу та їх публікації;
- є) перелік цінних паперів, що котируються на фондовій біржі;
- є) обов'язки членів фондової біржі щодо ведення обліку та інформації, внутрішній розпорядок роботи комісій фондової біржі, порядок їх діяльності;
- ж) систему інформаційного забезпечення фондової біржі;
- з) види послуг, що надаються фондовою біржою, і розмір плати за них;
- и) правила ведення розрахунків на фондовій біржі;
- і) інші положення, що стосуються діяльності фондової біржі.

Стаття 35. Використання позначення "фондова біржа"

Позначення "фондова біржа" або таке, в якому міститься вислів "фондова біржа", може використовувати у своєму фірмовому найменуванні або рекламі тільки та організація, що створена у порядку, визначеному в статті 34 цього Закону.

Стаття 36. Особливі умови припинення діяльності фондової біржі

Діяльність фондової біржі припиняється у тому разі, коли число її членів стало менше 10. Якщо у фондовій біржі залишилося 10 членів, її діяльність припиняється у разі неприйняття нових членів протягом шести місяців.

Діяльність фондової біржі припиняється відповідно до законодавства України про акціонерні товариства та інші види господарських товариств.

Глава 9. ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНВЕТОРІВ

Стаття 37. Розірвання договору на передплату або купівлю цінних паперів

Особа, що передплатила або купила цінні папери до опублікування інформації про зміни в господарській діяльності емітента, що впливають на вартість цінних паперів або розмір доходу по них, може протягом 15 днів з моменту

публікації цієї інформації розірвати договір в односторонньому порядку.

У разі розірвання договору емітент зобов'язаний на вимогу вказаної особи відшкодувати їй витрати і можливі збитки, пов'язані з передплатою або купівлею цінних паперів.

Емітент у разі невиконання умов передплати на цінні папери зобов'язаний повернути передплатникам на їх вимогу усі одержані від них кошти із сплатою процентів за весь строк їх тримання.

Емітент несе відповідальність по відшкодуванню збитків, завданих недостовірною інформацією про цінні папери.

Глава 10. ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИПУСКОМ І ОБІГОМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Стаття 38. Органи, що здійснюють державний контроль за випуском та обігом цінних паперів

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку і її територіальні відділення здійснюють контроль за випуском та обігом цінних паперів, за винятком приватизаційних. Контроль за обігом приватизаційних паперів здійснює Фонд державного майна України. *(Частина перша статті 38 в редакції Закону № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 40. — Ст. 185)*

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку призначаються державні представники на фондових біржах. Вони уповноважені здійснювати контроль за додержанням положень Статуту і правил фондової біржі та мають право брати участь у роботі керівних органів фондових бірж. *(Частина друга статті 38 в редакції Закону № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. ~ №40. - Ст. 185)*

Антимонопольний комітет України здійснює контроль за дотриманням вимог антимонопольного законодавства при обігу цінних паперів. *(Статтю 38 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 82/95-ВР від 2 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 14. — Ст. 90)*

Стаття 39. Санкції, що застосовуються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку і її територіальними відділеннями
(Назва статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №40. - Ст. 185)

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку і її територіальні відділення у разі відхилення від умов, визначених у дозволах на здійснення діяльності по випуску і обігу цінних паперів, а також у статуті та правилах фондової біржі, можуть застосовувати такі санкції:

- а) виносити попередження;
- б) зупиняти на строк до одного року передплату і продаж цінних паперів;
- в) зупиняти на певний строк укладення угод з окремих видів діяльності по випуску і обігу цінних паперів;
- г) анулювати дозвіл, виданий на ведення діяльності по випуску і обігу цінних паперів у разі повторного застосування санкцій, передбачених підпунктами "а—в" цієї статті.
(Частина перша статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 40. - Ст. 185)

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку може зупиняти діяльність фондової біржі в разі порушення нею статутної діяльності і вимагати приведення її у відповідність із статутом та правилами фондової біржі.
(Частина друга статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом № 283/96-ВР від 9 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 40. — Ст. 185)

Стаття 40. Оскарження дій державних органів у зв'язку із здійсненням ними контролю за випуском та обігом цінних паперів

Скарги на дії територіальних відділень Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку в зв'язку із здійсненням ними контролю за випуском та обігом цінних паперів розглядаються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку може бути оскаржено в судах або арбітражних судах.
(Стаття 40 в редакції Закону № 283/96-ВР від 9 лип-

ня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. — 1996. — М 40. - Ст. 185)

Стаття 41. Міжнародні договори

Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про цінні папери і фондову біржу, то застосовуються правила міжнародного договору.

(Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 38. - Ст. 508)

ПРО ГОСПОДАРСЬКІ ТОВАРИСТВА

Закон України

від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII

Цей Закон визначає поняття і види господарських товариств, правила їх створення, діяльності, а також права і обов'язки їх учасників та засновників'.

Розділ I. Загальні положення

Стаття 1. Господарські товариства

Господарськими товариствами цим Законом визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.

Товариства є юридичними особами.

Роз'яснення: господарські товариства, офіційно зареєстровані до моменту введення в дію Закону "Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про господарські товариства" (3709-XII), перереєстрації не підлягають, відповідно до Постанови Верховної Ради України № 3711-XII від 16 грудня 1993 р. // *Відомості Верховної Ради України*. - 1994. - № 3. - Ст. 12.

Товариства можуть займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечить законодавству України.

Господарські товариства можуть набувати майнових та особистих немайнових прав, вступати в зобов'язання, виступати в суді, арбітражному суді та третейському суді від свого імені.

Придбання господарським товариством часток (акцій), активів інших господарських товариств має здійснюватися з дотриманням вимог антимонопольного законодавства. *(Статтю 1 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 82/95-ВР від 2 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 14. - Ст. 90)*

Стаття 2. Найменування товариства

Найменування товариства повинно містити зазначення виду товариства, для повних та командитних товариств — прізвища (найменування) учасників товариства, а також інші необхідні відомості.

Найменування товариства міститься в установчих документах товариства.

Найменування товариства не може вказувати на належність товариства до відповідних міністерств, відомств і громадських організацій. Місцезнаходження (розташування) товариства повинно бути на Україні.

Стаття 3. Засновники та учасники товариства

Засновниками та учасниками товариства можуть бути підприємства, установи, організації, а також громадяни, крім випадків, передбачених законодавчими актами України. *(Зупинено дію частини першої статті 3 згідно з Декретом Кабінету Міністрів України № 24-92 від 31 грудня 1992 р. у частині права державних підприємств бути засновниками або учасниками господарських товариств // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 11. - Ст. 94)*

Підприємства, установи та організації, які стали учасниками товариства, не ліквідуються як юридичні особи. *(Зупинено дію частини другої статті 3 згідно з Декретом Кабінету Міністрів України № 24-92 від 31 грудня 1992 р. у частині права державних підприємств бути засновниками або учасниками господарських товариств // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - М 11. - Ст. 94)*

Іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації можуть бути

засновниками та учасниками господарських товариств нарівні з громадянами та юридичними особами України, крім випадків, встановлених законодавчими актами України.

Стаття 4. Установчі документи товариства

Акціонерне товариство, товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю створюються і діють на підставі установчого договору і статуту, повне і командитне товариство — установчого договору. Установчі документи товариства у випадках, передбачених чинним законодавством, погоджуються з Антимонопольним комітетом України. *(Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 82/95-ВР від 2 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — М 14. — Ст. 90)*

Установчі документи повинні містити відомості про вид товариства, предмет і цілі його діяльності, склад засновників та учасників, найменування та місцезнаходження, розмір та порядок утворення статутного фонду, порядок розподілу прибутків та збитків, склад та компетенцію органів товариства та порядок прийняття ними рішень, включаючи перелік питань, по яких необхідна одностайність або кваліфікована більшість голосів, порядок внесення змін до установчих документів та порядок ліквідації і реорганізації товариства.

Установчі документи повинні також містити відомості, передбачені статтями 37, 51, 65, 67 і 76 цього Закону.

Відсутність зазначених відомостей в установчих документах є підставою для відмови у державній реєстрації товариства.

До установчих документів можуть бути включені інші умови, що не суперечать законодавству України.

Стаття 5. Строк діяльності товариства

Якщо в установчих документах товариства не вказано строк його діяльності, товариство визнається створеним на невизначений строк.

Стаття 6. Державна реєстрація товариства

Товариство набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації.

Державна реєстрація товариства проводиться за правилами, встановленими Законом Української РСР "Про підприємства в Українській РСР" (887-ХІ).

Товариства, що займаються банківською діяльністю, реєструються Національним банком України в порядку, визначеному законодавством України про банки і банківську діяльність.

Стаття 7. Державна реєстрація змін в установчих документах товариства

Зміни, які сталися в установчих документах товариства і які вносяться до державного реєстру, підлягають державній реєстрації за тими ж правилами, що встановлені для державної реєстрації товариства.

Товариство зобов'язане у п'ятиденний строк повідомити орган, що провів реєстрацію, про зміни, які сталися в установчих документах, для внесення необхідних змін до державного реєстру.

Стаття 8. Наслідки по угодах, укладених до реєстрації товариства

Товариство може відкривати розрахунковий та інші рахунки у банках, а також укладати договори та інші угоди тільки після його реєстрації. Угоди, укладені від імені товариства до моменту реєстрації, визнаються такими, що укладені з товариством, тільки за умови їх подальшого схвалення товариством.

Угоди, укладені засновниками до моменту реєстрації товариства і надалі не схвалені товариством, тягнуть за собою правові наслідки лише для засновників.

Стаття 9. Дочірні підприємства, філії та представництва товариств

Товариство має право створювати на території України та за її межами філії та представництва, а також дочірні підприємства відповідно до чинного законодавства України.

Стаття 10. Права учасників товариства

Учасники товариства мають право:

а) брати участь в управлінні справами товариства в порядку, визначеному в установчих документах, за винятком випадків, передбачених цим Законом;

б) брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частку (дивіденди);

в) вийти в установленому порядку з товариства;

г) одержувати інформацію про діяльність товариства. На

вимогу учасника товариство зобов'язане надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти товариства про його діяльність, протоколи зборів.

Учасники можуть мати також інші права, передбачені законодавством і установчими документами товариства.

Стаття 11. Обов'язки учасників товариства

Учасники товариства зобов'язані:

а) додержувати установчих документів товариства і виконувати рішення загальних зборів та інших органів управління товариства;

б) виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі і пов'язані з майновою участю, а також вносити вклади (оплачувати акції) у розмірі, порядку та засобами, передбаченими установчими документами;

в) не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства;

г) нести інші обов'язки, якщо це передбачено цим Законом, іншим законодавством України та установчими документами.

Стаття 12. Власність на майно товариства

Товариство є власником:

майна, переданого йому засновниками і учасниками у власність;

продукції, виробленої товариством в результаті господарської діяльності;

одержаних доходів;

іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законом.

Ризик випадкової загибелі або пошкодження майна, що є власністю товариства або передане йому в користування, несе товариство, якщо інше не передбачено установчими документами.

Стаття 13. Вклади учасників та засновників товариства

Вкладами учасників та засновників товариства можуть бути будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права (в тому числі на інтелектуальну власність), грошові кошти, в тому числі в іноземній валюті.

Вклад, оцінений у карбованцях, становить частку учасника та засновника у статутному фонді. Порядок оцінки вкладів визначається в установчих документах товариства, якщо інше не передбачено законодавством України.

Забороняється використовувати для формування статутного фонду бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під заставу. *(Статтю 13 доповнено частиною третьою згідно із Законом М 3709-ХІІ від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 3. — Ст. 11)*

Фінансовий стан засновників (крім фізичних осіб) відкритих акціонерних товариств щодо їх спроможності здійснити відповідні внески до статутного фонду повинен бути перевірений аудитором (аудиторською фірмою). *(Статтю 13 доповнено частиною четвертою згідно із Законом М 90/95-ВР від 14 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 14. - Ст. 93)*

Стаття 14. Фонди товариства

У товаристві створюється резервний (страховий) фонд у розмірі, встановленому установчими документами, але не менше 25 відсотків статутного фонду, а також інші фонди, передбачені законодавством України або установчими документами товариства.

Розмір щорічних відрахувань до резервного (страхового) фонду передбачається установчими документами, але не може бути меншим 5 відсотків суми чистого прибутку.

Стаття 15. Прибуток товариства

Прибуток товариства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З балансового прибутку товариства сплачуються проценти по кредитах банків та по облігаціях, а також вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі до бюджету. Чистий прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, залишається у повному розпорядженні товариства, яке відповідно до установчих документів визначає напрями його використання.

Стаття 16. Зміни статутного фонду

Товариство має право змінювати (збільшувати або зменшувати) розмір статутного фонду.

Збільшення статутного фонду може бути здійснено лише

після внесення повністю всіма учасниками своїх вкладів (оплати акцій), крім випадків, передбачених цим Законом.

Зменшення статутного фонду при наявності заперечень кредиторів товариства не допускається.

Рішення товариства про зміни розміру статутного фонду набирає чинності з дня внесення цих змін до державного реєстру.

Стаття 17. Перевірки фінансової діяльності товариства

Перевірки фінансової діяльності товариства здійснюються державними податковими інспекціями, іншими державними органами у межах їх компетенції, ревізійними органами товариства та аудиторськими організаціями. *(Частина перша статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом М 3710-12 від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. - № 51. - Ст. 480)*

Перевірки не повинні порушувати нормального режиму роботи товариства.

Стаття 18. Облік та звітність товариства

Товариство здійснює бухгалтерський облік результатів своєї роботи, веде статистичну звітність і подає її в установленому обсязі органам державної статистики.

Достовірність та повнота річного балансу і звітності товариства повинна бути підтверджена аудитором (аудиторською фірмою). Обов'язкова аудиторська перевірка річного балансу і звітності товариств з річним господарським оборотом менш як двісті п'ятдесят неоподатковуваних мінімумів проводиться один раз на три роки. *(Статтю 18 доповнено частиною другою згідно із Законом № 90/95-ВР від 14 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 14. — Ст. 93)*

Стаття 19. Припинення діяльності товариства

Припинення діяльності товариства відбувається шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) або ліквідації з дотриманням вимог антимонопольного законодавства. *(Частина перша статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 82/95-ВР від 2 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 14. - Ст. 90)*

Реорганізація товариства відбувається за рішенням вищого органу товариства. Реорганізація товариства, що зловживає

своїм монопольним становищем на ринку, може здійснюватися також шляхом його примусового поділу в порядку, передбаченому чинним законодавством. (*Частина друга статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 82/95-ВР від 2 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. - № 14. - Ст. 90*)

При організації товариства вся сукупність прав та обов'язків товариства переходить до його правонаступників.

Товариство ліквідується:

а) після закінчення строку, на який воно створювалося, або після досягнення мети, поставленої при його створенні;

б) за рішенням вищого органу товариства;

в) на підставі рішення суду або арбітражного суду за поданням органів, що контролюють діяльність товариства, у разі систематичного або грубого порушення ним законодавства;

на підставі рішення арбітражного суду в порядку, встановленому Законом України "Про банкрутство" (2343-ХП); (*Пункт "в" частини четвертої статті 19 в редакції Закону № 2692-12 від 14 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - Ст. 662*)

г) з інших підстав, передбачених установчими документами.

Стаття 20. Ліквідаційна комісія

Ліквідація товариства провадиться призначеною ним ліквідаційною комісією, а у випадках банкрутства та припинення діяльності товариства за рішенням суду або арбітражного суду — ліквідаційною комісією, що призначається цими органами.

З дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження по управлінню справами товариства. Ліквідаційна комісія у триденний строк з моменту її призначення публікує інформацію товариства в одному з офіційних (республіканському і місцевому) органів преси із зазначенням строку подачі заяв кредиторами своїх претензій, оцінює наявне майно товариства, виявляє його дебіторів і кредиторів та розраховується з ними, вживає заходів до оплати боргів товариства третім особам, а також його учасникам, складає ліквідаційний баланс та подає його вищому органу товариства або органу, що призначив ліквідаційну комісію. Достовірність та повнота ліквідаційного балансу повинна бути підтверджена аудитором (аудиторською фірмою), за винятком товариств з річним господарським оборотом менш як

двісті п'ятдесят неоподатковуваних мінімумів. *(Частина друга статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 90/95-ВР від 14 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 14. - Ст. 93)*

Стаття 21. Розподіл коштів товариства при його ліквідації

Грошові кошти, що належать товариству, включаючи виручку від розпродажу його майна при ліквідації, після розрахунків по оплаті праці осіб, які працюють на умовах найму, та виконання зобов'язань перед бюджетом, банками, власниками облігацій, випущених товариством та іншими кредиторами, розподіляються між учасниками товариства у порядку і на умовах, передбачених цим Законом та установчими документами, у шестимісячний строк після опублікування інформації про його ліквідацію.

Майно, передане товариству учасниками у користування, повертається у натуральній формі без винагороди.

У разі виникнення спорів щодо виплати заборгованості товариства його грошові кошти не підлягають розподілу між учасниками до вирішення цього спору або до одержання кредитором відповідних гарантій.

Стаття 22. Час припинення діяльності товариства

Ліквідація товариства вважається завершеною, а товариство таким, що припинило свою діяльність, з моменту внесення запису про це до державного реєстру.

Стаття 23. Управління товариством та його посадові особи

Управління товариством здійснюють його органи, склад і порядок обрання (призначення) яких здійснюється відповідно до виду товариства.

Посадовими особами товариства визнаються голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії, а у товариствах, де створена рада товариства (спостережна рада), — голова та члени ради товариства (спостережної ради).

Посадовими особами товариства не можуть бути члени виборних органів громадських організацій, військовослужбовці, посадові особи органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, арбітражного суду, державного нотаріату, а також органів державної влади і управління, які покликані здійснювати контроль за діяльністю товариства.

Особи, яким суд заборонив займатися певною діяльністю, не можуть бути посадовими особами тих товариств, які здійснюють цей вид діяльності. Особи, які мають непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини, не можуть займати у товариствах керівні посади і посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю.

Посадові особи відповідають за заподіяну ними товариству шкоду відповідно до чинного законодавства України.

Посадові особи повинні зберігати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію і несуть за її розголошення відповідальність, передбачену чинним законодавством України та установчими документами товариства.

Розділ II, Окремі види товариств

Глава і. АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО

Стаття 24. Поняття акціонерного товариства

Акціонерним визнається товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства.

Акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій.

У випадках, передбачених статутом, акціонери, які не повністю оплатили акції, несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства також у межах несплаченої суми.

Загальна номінальна вартість випущених акцій становить статутний фонд акціонерного товариства, який не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення акціонерного товариства. *(Частина четверта статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3709-ХІІ від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - М 3. - Ст. 11)*

Стаття 25. Види акціонерних товариств

До акціонерних товариств належать: відкрите акціонерне товариство, акції якого можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки та купівлі-продажу на біржах; закрите акціонерне товариство, акції якого розподіляються між засновниками і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржі.

Закрите акціонерне товариство може бути реорганізовано у відкрите шляхом реєстрації його акцій у порядку, передбаченому законодавством про цінні папери і фондову біржу, і внесенням змін до статуту товариства.

Стаття 26. Засновники акціонерного товариства

Засновниками акціонерного товариства можуть бути юридичні особи та громадяни.

Засновники акціонерного товариства укладають між собою договір, що визначає порядок здійснення ними спільної діяльності по створенню акціонерного товариства, відповідальність перед особами, що підписалися на акції, і третіми особами.

Засновники несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що виникли до реєстрації акціонерного товариства.

Для створення акціонерного товариства засновники повинні зробити повідомлення про намір створити акціонерне товариство, здійснити підписку на акції, провести установчі збори і державну реєстрацію акціонерного товариства.

Стаття 27. Випуск акціонерним товариством цінних паперів

Акціонерне товариство має право випуску облігацій та інших цінних паперів відповідно до законодавства України про цінні папери та фондову біржу.

Стаття 28. Придбання акцій

Акції купуються учасниками при створенні акціонерного товариства на підставі договору з його засновниками, а при додатковому випуску акцій у зв'язку із збільшенням статутного фонду — з товариством.

Якщо інше не передбачено статутом товариства, акція може бути придбана також на підставі договору з її власником або держателем за ціною, що визначається сторонами, або за ціною, що склалася на фондовому ринку, а також у порядку спадкоємства громадян чи правонаступництва юридичних осіб. Порядок реалізації акцій визначається відповідно до законодавства України.

Стаття 29. Розповсюдження акцій

При створенні акціонерного товариства акції можуть бути розповсюджені шляхом відкритої підписки на них (у відкритих акціонерних товариствах) або розподілу всіх акцій між засновниками (у закритих акціонерних товариствах).

Стаття 30. Відкрита підписка на акції

Відкрита підписка на акції при створенні акціонерного товариства організується засновниками. Засновники в будь-якому випадку зобов'язані бути держателями акцій на суму не менше 25 відсотків статутного фонду і строком не менше двох років.

Засновники акціонерного товариства публікують повідомлення про наступну відкриту підписку, в якому мають бути вказані його фірмове найменування, предмет, цілі та строки діяльності товариства, склад засновників, дата проведення установчих зборів, розмір статутного фонду, що передбачається, номінальна вартість акцій, їх кількість та види, переваги і пільги засновників, місце проведення, початковий та кінцевий строки підписки на акції, склад майна, що вноситься засновниками в натуральній формі, найменування банківської установи та номер розрахункового рахунку, на який мають бути внесені початкові внески. За рішенням засновників у повідомлення можуть бути включені також інші відомості. Строк відкритої підписки не може перевищувати 6 місяців.

Особи, які бажають придбати акції, повинні внести на рахунок засновників не менше 10 відсотків вартості акцій, на які вони підписалися, після чого засновники видають їм письмове зобов'язання про продаж відповідної кількості акцій.

Після закінчення вказаного у повідомленні строку підписка припиняється. Якщо до того часу не вдалося покрити підпискою 60 відсотків акцій, акціонерне товариство вважається незаснованим. Особам, які підписалися на акції, повертаються внесені ними суми або інше майно не пізніше як через 30 днів. За невиконання цього зобов'язання засновники несуть солідарну відповідальність.

У разі, якщо підписка на акції перевищує розмір статутного фонду, засновники можуть відхиляти зайву підписку. Відмова у підписці проводиться згідно з переліком передплатників з кінця переліку. У разі, якщо засновники не відхиляють зайву підписку, рішення про прийняття чи відмову зайвої підписки приймають установчі збори. При відмові засновниками або установчими зборами зайвої підписки внесені суми повертаються у порядку, передбаченому частиною четвертою цієї статті.

До дня скликання установчих зборів особи, які підписалися на акції, повинні внести з урахуванням попереднього внеску не менше 30 відсотків номінальної вартості акцій. На

підтвердження внеску засновники видають тимчасові свідоцтва.

Стаття 31. Розподіл всіх акцій між засновниками акціонерного товариства

У випадках, коли всі акції акціонерного товариства розподіляються між засновниками, вони повинні внести до дня скликання установчих зборів не менше 50 відсотків номінальної вартості акцій.

Стаття 32. Придбання акціонерним товариством власних акцій

Акціонерне товариство має право викупити у акціонера оплачені ним акції тільки за рахунок сум, що перевищують статутний фонд, для їх наступного перепродажу, роповсюдження серед своїх працівників або анулювання. Вказані акції повинні бути реалізовані або анульовані у строк не більше одного року. Протягом цього періоду розподіл прибутку, а також голосування і визначення кворуму на загальних зборах акціонерів провадиться без урахування придбаних акціонерним товариством власних акцій.

Стаття 33. Оплата акцій

Акціонер у строки, встановлені установчими зборами, але не пізніше року після реєстрації акціонерного товариства, зобов'язаний оплатити повну вартість акцій.

У разі несплати у встановлений строк акціонер, якщо інше не передбачено статутом товариства, сплачує за час прострочки 10 відсотків річних від суми простроченого платежу.

При несплаті протягом 3 місяців після встановленого строку платежу акціонерне товариство має право реалізувати ці акції в порядку, встановленому статутом товариства.

Стаття 34. Заборона випуску акцій для покриття збитків

Акціонерному товариству забороняється випуск акцій для покриття збитків, пов'язаних з його господарською діяльністю.

Стаття 35. Установчі збори акціонерного товариства

Установчі збори акціонерного товариства скликаються у строк, зазначений у повідомленні, але не пізніше двох місяців з моменту завершення підписки на акції.

В разі пропущення вказаного строку особа, яка підписалася на акції, має право вимагати повернення сплаченої нею частки вартості акцій.

Установчі збори акціонерного товариства визнаються правомочними, якщо в них беруть участь особи, які підписалися більш як на 60 відсотків акцій, на які проведено підписку.

Якщо через відсутність кворуму установчі збори не відбулися, протягом двох тижнів скликаються повторні установчі збори. Якщо і при повторному скликанні установчих зборів не буде забезпечено кворуму, акціонерне товариство вважається таким, що не відбулося.

Голосування на установчих зборах проводиться за принципом: одна акція — один голос.

Рішення * про створення акціонерного товариства, його дочірніх підприємств, філій та представництв, про обрання ради акціонерного товариства (спостережної ради), виконавчих і контролюючих органів акціонерного товариства та про надання пільг засновникам за рахунок акціонерного товариства повинні бути прийняті більшістю у 3/4 голосів присутніх на установчих зборах осіб, які підписалися на акції, а інші питання — простою більшістю голосів.

Стаття 36. Повноваження установчих зборів акціонерного товариства

Установчі збори акціонерного товариства вирішують такі питання:

а) приймають рішення про створення акціонерного товариства і затверджують його статут;

б) приймають або відхиляють пропозицію про підписку на акції, що перевищує кількість акцій, на які було оголошено підписку (у разі прийняття рішення про підписку, що перевищує розмір, на який було оголошено підписку, відповідно збільшується передбачений статутний фонд);

в) зменшують розмір статутного фонду у випадках, коли у встановлений строк підпискою на акції покрита не вся необхідна сума, вказана у повідомленні;

г) обирають раду акціонерного товариства (спостережну раду), виконавчий та контролюючий орган акціонерного товариства;

д) вирішують питання про схвалення угод, укладених засновниками до створення акціонерного товариства;

є) визначають пільги, що надаються засновникам;

- є) затверджують оцінку вкладів, внесених у натуральній формі;
- ж) інші питання відповідно до установчих документів.

Стаття 37. Зміст статуту акціонерного товариства

Статут акціонерного товариства, крім відомостей, вказаних у статті 4 цього Закону, повинен містити відомості про види акцій, що випускаються, їх номінальну вартість, співвідношення акцій різних видів, кількість акцій, що купуються засновниками, наслідки невиконання зобов'язань по викупу акцій.

Стаття 38. Порядок збільшення розміру статутного фонду акціонерного товариства

Акціонерне товариство має право збільшувати статутний фонд, якщо всі раніше випущені акції повністю сплачені за вартістю не нижче номінальної.

Збільшення статутного фонду здійснюється шляхом випуску нових акцій, обміну облігацій на акції або збільшення номінальної вартості акцій.

Підписка на додатково випущені акції провадиться у порядку, передбаченому статтею 30 цього Закону. Акціонери користуються переважним правом на придбання додатково випущених акцій.

Збільшення статутного фонду акціонерного товариства не більш як на 1/3 може бути здійснено за рішенням правління за умови, що таке передбачено статутом.

Зміни статуту, пов'язані із збільшенням статутного фонду, повинні бути зареєстровані органом, що зареєстрував статут акціонерного товариства, після реалізації додатково випущених акцій.

Статутами банківських та страхових установ, які є акціонерними товариствами, може бути передбачено інший, ніж вказаний у цій статті, порядок збільшення статутного фонду.

Стаття 39. Порядок зменшення розміру статутного фонду акціонерного товариства

Рішення про зменшення статутного фонду акціонерного товариства приймається у тому ж порядку, що і про збільшення його статутного фонду.

Зменшення статутного фонду здійснюється шляхом зменшення номінальної вартості акцій або зменшення кількості

акцій шляхом викупу частини акцій у їх власників з метою анулювання цих акцій.

Рішенням акціонерного товариства **про** зменшення розміру статутного фонду акції, не подані до анулювання, визнаються недійсними, але не раніш як через шість місяців після доведення до відома про це всіх акціонерів передбаченим статутом способом.

Акціонерне товариство відшкодовує власнику акцій збитки, пов'язані із змінами статутного фонду. Спори щодо відшкодування цих збитків вирішуються судом або арбітражним судом.

Стаття 40. Повідомлення про загальні збори з питання змін статутного фонду акціонерного товариства

У повідомленні про наступне скликання загальних зборів для вирішення питання про зміни статутного фонду акціонерного товариства повинні міститися:

- а) мотиви, спосіб та мінімальний розмір збільшення або зменшення статутного фонду;
- б) проект змін до статуту акціонерного товариства, пов'язаних із збільшенням або зменшенням статутного фонду;
- в) дані про кількість акцій, що випускаються додатково або вилучаються, та їх загальну вартість;
- г) відомості про нову номінальну вартість акцій;
- д) права акціонерів при додатковому випуску акцій або їх вилученні;
- е) дата початку і закінчення підписки на акції, що додатково випускаються, або їх вилучення;
- ж) порядок відшкодування власникам акцій збитків, пов'язаних із змінами статутного фонду.

Стаття 41. Вищий орган акціонерного товариства

Вищим органом акціонерного товариства є загальні збори товариства. У загальних зборах мають право брати участь усі його акціонери, незалежно від кількості і класу акцій, власниками яких вони є. Брати участь у загальних зборах з правом дорадчого голосу можуть і члени виконавчих органів, які не є акціонерами. Акціонери (їх представники), які беруть участь у загальних зборах, реєструються з зазначенням кількості голосів, яку має кожний учасник. Цей перелік підписується головою та секретарем зборів.

До компетенції загальних зборів належить:

а) визначення основних напрямів діяльності акціонерного товариства і затвердження його планів та звітів про їх виконання;

б) внесення змін до статуту товариства;

в) обрання та відкликання членів ради акціонерного товариства (спостережної ради);

г) обрання та відкликання членів виконавчого органу та ревізійної комісії;

д) затвердження річних результатів діяльності акціонерного товариства, включаючи його дочірні підприємства, затвердження звітів і висновків ревізійної комісії, порядку розподілу прибутку, визначення порядку покриття збитків;

е) створення, реорганізація та ліквідація дочірніх підприємств, філій та представництв, затвердження їх статутів та положень;

є) винесення рішень про притягнення до майнової відповідальності посадових осіб товариства;

ж) затвердження правил процедури та інших внутрішніх документів товариства, визначення організаційної структури товариства;

з) вирішення питання про придбання акціонерним товариством акцій, що випускаються ним;

и) визначення умов оплати праці посадових осіб акціонерного товариства, його дочірніх підприємств, філій та представництв;

і) затвердження договорів (угод), укладених на суму, що перевищує вказану в статуті товариства;

ї) прийняття рішення про припинення діяльності товариства, призначення ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу.

Статутом товариства до компетенції загальних зборів можуть бути віднесені й інші питання.

Загальні збори визнаються правомочними, якщо в них беруть участь акціонери, що мають відповідно до статуту товариства більш як 60 відсотків голосів.

Стаття 42. Правомочність рішень загальних зборів акціонерів

Рішення загальних зборів акціонерів приймаються більшістю у 3/4 голосів акціонерів, які беруть участь у зборах, з таких питань:

а) зміна статуту товариства;

б) прийняття рішення про припинення діяльності товариства;

в) створення та припинення діяльності дочірніх підприємств, філій та представництв товариства.

З решти питань рішення приймаються простою більшістю голосів акціонерів, які беруть участь у зборах.

Стаття 43. Порядок скликання загальних зборів акціонерів

Про проведення загальних зборів акціонерів держателі іменних акцій повідомляються персонально. Крім того, повинно бути зроблено загальне повідомлення передбаченим статутом способом про наступні збори з зазначенням часу і місця проведення зборів та порядку денного. Повідомлення повинно бути зроблено не менш як за 45 днів до скликання загальних зборів.

Будь-який з акціонерів вправі вносити свої пропозиції щодо порядку денного загальних зборів не пізніше як за 40 днів до їх скликання. В цей же строк акціонери, які володіють у сукупності більш як 10 відсотками голосів, можуть вимагати включення питань до порядку денного.

До скликання загальних зборів акціонерам повинна бути надана можливість ознайомитись з документами, пов'язаними з порядком денним зборів.

Загальні збори не вправі приймати рішення з питань, не включених до порядку денного.

Стаття 44. Порядок голосування на загальних зборах акціонерів

Голосування на загальних зборах акціонерів проводиться за принципом: одна акція — один голос. У статуті товариства може бути встановлено мінімальну кількість акцій, яка надає право голосу, або обмеження кількості голосів, які надаються одному акціонеру.

Представник може бути постійним або призначеним на певний строк. Акціонер вправі в будь-який час замінити свого представника у вищому органі, повідомивши про це виконавчий орган акціонерного товариства.

Стаття 45. Періодичність скликання загальних зборів акціонерів. Позачергові збори

Загальні збори акціонерів скликаються не рідше одного разу на рік, якщо інше не передбачено статутом товариства.

Позачергові збори акціонерів скликаються у разі неплатоспроможності товариства, а також при наявності обставин, вказаних у статуті товариства, і в будь-якому іншому випадку, якщо цього вимагають інтереси акціонерного товариства в цілому.

Збори повинні бути також скликані виконавчим органом на вимогу ради акціонерів (спостережної ради).

Акціонери, які володіють у сукупності більш як 20 відсотками голосів, вправі вимагати скликання позачергових зборів у будь-який час і з будь-якого приводу. Якщо протягом 20 днів правління не виконало зазначеної вимоги, вони вправі самі скликати збори.

Стаття 46. Рада акціонерного товариства (спостережна рада)

В акціонерному товаристві може створюватися рада акціонерного товариства (спостережна рада), що здійснює контроль за діяльністю його виконавчого органу.

Статутом акціонерного товариства або за рішенням загальних зборів акціонерів на раду акціонерного товариства (спостережну раду) може бути покладено виконання окремих функцій, що належать до компетенції загальних зборів.

Члени ради акціонерного товариства (спостережної ради) не можуть бути членами виконавчого органу.

Стаття 47. Виконавчі органи акціонерного товариства

Виконавчим органом акціонерного товариства, який здійснює керівництво його поточною діяльністю, є правління або інший орган, передбачений статутом.

Роботою правління керує голова правління, який призначається або обирається відповідно до статуту акціонерного товариства.

Правління вирішує всі питання діяльності акціонерного товариства, крім тих, що належать до компетенції загальних зборів і ради акціонерного товариства (спостережної ради). Загальні збори можуть винести рішення про передачу частини належних їм прав до компетенції правління.

Правління підзвітне загальним зборам акціонерів і ради акціонерного товариства (спостережній раді) та організує виконання їх рішень.

Правління діє від імені акціонерного товариства в межах, передбачених цим Законом і статутом акціонерного товариства.

Роботою правління керує голова правління, який призначається або обирається згідно із статутом акціонерного товариства.

Стаття 48. Голова і члени правління акціонерного товариства

Голова правління акціонерного товариства вправі без довіреності здійснювати дії від імені товариства. Інші члени правління також можуть бути наділені цим правом згідно із статутом.

Голова правління товариства організує ведення протоколів засідань правління. Книга протоколів повинна бути в будь-який час надана акціонерам. На їх вимогу видаються засвідчені витяги з книги протоколів.

Головою та членами правління товариства можуть бути особи, які перебувають з товариством у трудових відносинах.

Стаття 49. Ревізійна комісія акціонерного товариства

Контроль за фінансово-господарською діяльністю правління акціонерного товариства здійснюється ревізійною комісією, яка обирається з числа акціонерів.

Порядок діяльності ревізійної комісії та її кількісний склад затверджуються загальними зборами акціонерів згідно із статутом товариства.

Перевірки фінансово-господарської діяльності правління проводяться ревізійною комісією за дорученням загальних зборів, ради акціонерного товариства (спостережної ради) з її власної ініціативи або на вимогу акціонерів, які володіють, у сукупності більш як 10 відсотками голосів. Ревізійній комісії акціонерного товариства повинні бути подані всі матеріали, бухгалтерські або інші документи і особисті пояснення посадових осіб на її вимогу.

Ревізійна комісія доповідає про результати проведених нею перевірок загальним зборам акціонерного товариства або раді акціонерного товариства (спостережній раді).

Члени ревізійної комісії вправі брати участь з правом радочого голосу у засіданнях правління.

Ревізійна комісія складає висновок по річних звітах та балансах. Без висновку ревізійної комісії загальні збори акціонерів не вправі затверджувати баланс.

Ревізійна комісія зобов'язана вимагати позачергового скликання загальних зборів акціонерів у разі виникнення за-

грози суттєвим інтересам акціонерного товариства або виявлення зловживань, вчинених посадовими особами.

Глава 2. ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Стаття 50. Поняття товариства з обмеженою відповідальністю

Товариством з обмеженою відповідальністю визнається товариство, що має статутний фонд, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами.

Учасники товариства несуть відповідальність в межах їх вкладів.

У випадках, передбачених установчими документами, учасники, які не повністю внесли вклади, відповідають за зобов'язаннями товариства також у межах невнесеної частини вкладу.

Стаття 51. Особливості змісту установчих документів товариства з обмеженою відповідальністю

Установчі документи товариства з обмеженою відповідальністю, крім відомостей, зазначених у статті 4 цього Закону, повинні містити відомості про розмір часток кожного з учасників, розмір, склад та порядок внесення ними вкладів.

Зміни вартості майна, внесеного як вклад, та додаткові внески учасників не впливають на розмір їх частки у статутному фонді, вказаній в установчих документах товариства, якщо інше не передбачено установчими документами.

Стаття 52. Статутний фонд товариства з обмеженою відповідальністю

У товаристві з обмеженою відповідальністю створюється статутний фонд, розмір якого повинен становити не менше суми, еквівалентної 625 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення товариства з обмеженою відповідальністю. *(Частина перша статті 52 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3709-ХІІ від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 3. - Ст. 11)*

До моменту реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю кожен з учасників зобов'язаний внести не менше 30 відсотків вказаного в установчих документах вкладу, що

підтверджується документами, виданими банківською установою.

Учасник зобов'язаний повністю внести свій вклад не пізніше року після реєстрації товариства. У разі невиконання цього зобов'язання у визначений строк учасник, якщо інше не передбачено установчими документами, сплачує за час прострочки 10 відсотків річних з недовнесеної суми.

Учаснику товариства з обмеженою відповідальністю, який повністю вніс вклад, видається свідоцтво товариства.

Стаття 53. Відступлення частки (її частини) у статутному фонді товариства з обмеженою відповідальністю

Учасник товариства з обмеженою відповідальністю може за згодою решти учасників уступити свою частку (її частину) одному чи кільком учасникам цього ж товариства, а якщо інше не передбачено установчими документами, то і третім особам. Учасники товариства користуються переважним правом придбання частки (її частини) учасника, який її відступив, пропорційно їх часткам у статутному фонді товариства або в іншому погодженому між ними розмірі.

Передача частки (її частини) третім особам можлива тільки після повного внесення вкладу учасником, який її відступає.

При передачі частки (її частини) третій особі відбувається одночасний перехід до неї всіх прав та обов'язків, що належали учаснику, який відступив її повністю або частково.

Частка учасника товариства з обмеженою відповідальністю після повного внесення ним вкладу може бути придбана самим товариством. У цьому разі воно зобов'язане передати її іншим учасникам або третім особам у строк, що не перевищує одного року. Протягом цього періоду розподіл прибутку, а також голосування і визначення кворуму у вищому органі провадяться без урахування частки, придбаної товариством.

Стаття 54. Оплата вартості майна при виході учасника з товариства з обмеженою відповідальністю

При виході учасника з товариства з обмеженою відповідальністю йому виплачується вартість частини майна товариства, пропорційна його частці у статутному фонді. Виплата провадиться після затвердження звіту за рік, в якому він вийшов з товариства, і в строк до 12 місяців з дня виходу.

На вимогу учасника та за згодою товариства вклад може бути повернений повністю або частково в натуральній формі.

Учаснику, який вибув, виплачується належна йому частка прибутку, одержаного товариством в даному році до моменту його виходу. Майно, передане учасником товариству тільки в користування, повертається в натуральній формі без винагороди.

Стаття 55. правонаступники (спадкоємці) учасника товариства з обмеженою відповідальністю

При реорганізації юридичної особи, учасника товариства, або у зв'язку із смертю громадянина, учасника товариства, правонаступники (спадкоємці) мають переважне право вступу до цього товариства.

При відмові правонаступника (спадкоємця) від вступу до товариства з обмеженою відповідальністю або відмові товариства у прийнятті до нього правонаступника (спадкоємця) йому видається у грошовій або натуральній формі частка у майні, яка належала реорганізованій або ліквідованій юридичній особі (спадкодавець), вартість якої визначається на день реорганізації або ліквідації (смерті) учасника. У цих випадках розмір статутного фонду товариства підлягає зменшенню.

Стаття 56. Строк набрання чинності рішенням про зменшення статутного фонду товариства з обмеженою відповідальністю

Рішення товариства з обмеженою відповідальністю про зменшення його статутного фонду набирає чинності не раніш як через 3 місяці після державної реєстрації і публікації про це у встановленому порядку.

Стаття 57. Звернення стягнення на частку учасника у товаристві з обмеженою відповідальністю

Звернення стягнення на частку учасника у товаристві з обмеженою відповідальністю по його власних зобов'язаннях не допускається.

При недостатності майна учасника для покриття його боргів кредитори вправі вимагати виділення частки учасника-боржника у порядку, передбаченому статтею 55 цього Закону.

Стаття 58. Вищий орган товариства з обмеженою відповідальністю

Вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю є збори учасників. Вони складаються з учасників товариства або призначених ними представників.

Представники учасників можуть бути постійними або призначеними на певний строк. Учасник вправі в будь-який час замінити свого представника у зборах учасників, сповістивши про це інших учасників.

Учасник товариства з обмеженою відповідальністю вправі передати свої повноваження на зборах іншому учаснику або представникові іншого учасника товариства.

Учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному фонді.

Збори учасників товариства обирають голову товариства.

Стаття 59. Компетенція зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю

До компетенції зборів товариства з обмеженою відповідальністю крім питань, зазначених у пунктах "а", "б", "г—ж", "и—і" статті 41 цього Закону, належить:

а) встановлення розміру, форми і порядку внесення учасниками додаткових вкладів;

б) вирішення питання про придбання товариством частки учасника;

~в) виключення учасника з товариства.

З питань, зазначених у пунктах "а", "б" статті 41 цього Закону, а також при вирішенні питання про виключення учасника з товариства необхідна одностайність у вищому органі.

З решти питань рішення приймається простою більшістю голосів.

Стаття 60. Порядок прийняття рішень зборами учасників товариства з обмеженою відповідальністю

Збори учасників вважаються повноважними, якщо на них присутні учасники (представники учасників), що володіють у сукупності більш як 60 відсотками голосів, а з питань, які потребують одностайності, — всі учасники.

Брати участь у зборах з правом дорадчого голосу можуть члени виконавчих органів, які не є учасниками товариства. Учасники зборів, які беруть участь у зборах, реєструються з

зазначенням кількості голосів, яку має кожний учасник. Цей перелік підписується головою та секретарем зборів.

Будь-хто з учасників товариства з обмеженою відповідальністю вправі вимагати розгляду питання на зборах учасників за умови, що воно було ним поставлено не пізніше як за 25 днів до початку зборів.

У випадках, передбачених установчими документами або затвердженими товариством правилами процедури, допускається прийняття рішення методом опитування. У цьому разі проект рішення або питання для голосування надсилається учасникам, які повинні у письмовій формі сповістити щодо нього свою думку. Протягом 10 днів з моменту одержання повідомлення від останнього учасника голосування всі вони повинні бути проінформовані головою про прийняте рішення. Рішення методом опитування вважається прийнятим при відсутності заперечень хоча б одного з учасників.

Голова зборів товариства організує ведення протоколу. Книга протоколів має бути в будь-який час надана учасникам товариства. На їх вимогу повинні видаватися засвідчені витяги з книги протоколів.

Стаття 61. Періодичність скликання зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Позачергові збори

Збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю скликаються не рідше двох разів на рік, якщо інше не передбачено установчими документами.

Позачергові збори учасників скликаються головою товариства при наявності обставин, зазначених в установчих документах, у разі неплатоспроможності товариства, а також у будь-якому іншому випадку, якщо цього потребують інтереси товариства в цілому, зокрема, якщо виникає загроза значного скорочення статутного фонду.

Збори учасників товариства повинні скликатися також на вимогу виконавчого органу.

Учасники товариства, що володіють у сукупності більш як 20 відсотками голосів, мають право вимагати скликання позачергових зборів учасників у будь-який час і з будь-якого приводу, що стосується діяльності товариства. Якщо протягом 25 днів голова товариства не виконав зазначеної вимоги, вони вправі самі скликати збори учасників.

Про проведення загальних зборів товариства учасники повідомляються передбаченим статутом способом з зазначен-

ням часу і місця проведення зборів та порядку денного. Повідомлення повинно бути зроблено не менш як за 30 днів до скликання загальних зборів. Будь-хто з учасників товариства вправі вимагати розгляду питання на зборах учасників за умови, що воно було ним поставлено не пізніше як за 25 днів до початку зборів. Не пізніше як за 7 днів до скликання загальних зборів учасникам товариства повинна бути надана можливість ознайомитися з документами, внесеними до порядку денного зборів. З питань, не включених до порядку денного, рішення можуть прийматися тільки за згодою всіх учасників, присутніх на зборах.

Стаття 62. Виконавчий орган товариства з обмеженою відповідальністю

У товаристві з обмеженою відповідальністю створюється виконавчий орган: колегіальний (дирекція) або одноособовий (директор). Дирекцію очолює генеральний директор. Членами виконавчого органу можуть бути також і особи, які не є учасниками товариства.

Дирекція (директор) вирішує усі питання діяльності товариства, за винятком тих, що належать до виключної компетенції зборів учасників. Збори учасників товариства можуть винести рішення про передачу частини повноважень, що належать їм, до компетенції дирекції (директора).

Дирекція (директор) підзвітна зборам учасників і організує виконання їх рішень. Дирекція (директор) не вправі приймати рішення, обов'язкові для учасників товариства.

Дирекція (директор) діє від імені товариства в межах, встановлених даним Законом та установчими документами.

Генеральний директор має право без довіреності виконувати дії від імені товариства. Інші члени дирекції також можуть бути наділені цим правом.

Генеральний директор (директор) не може бути одночасно головою зборів учасників товариства.

Стаття 63. Контроль за діяльністю дирекції (директора) товариства з обмеженою відповідальністю

Контроль за діяльністю дирекції (директора) товариства з обмеженою відповідальністю здійснюється ревізійною комісією, що утворюється зборами учасників товариства з їх числа, в кількості, передбаченій установчими документами,

але не менше 3 осіб. Члени дирекції (директор) не можуть бути членами ревізійної комісії.

Перевірка діяльності дирекції (директора) товариства проводиться ревізійною комісією за дорученням зборів, з власної ініціативи або на вимогу учасників товариства. Ревізійна комісія вправі вимагати від посадових осіб товариства подання їй усіх необхідних матеріалів, бухгалтерських чи інших документів та особистих пояснень.

Ревізійна комісія доповідає результати проведених нею перевірок вищому органу товариства.

Ревізійна комісія складає висновок по річних звітах та балансах. Без висновку ревізійної комісії збори учасників товариства не мають права затверджувати баланс товариства.

Ревізійна комісія має право ставити питання про скликання позачергових зборів учасників, якщо виникла загроза суттєвим інтересам товариства або виявлено зловживання посадовими особами товариства.

Стаття 64. Виключення з товариства з обмеженою відповідальністю

Учасника товариства з обмеженою відповідальністю, який систематично не виконує або неналежним чином виконує обов'язки або перешкоджає своїми діями досягненню цілей товариства, може бути виключено з товариства на основі одностайно прийнятого рішення зборів учасників товариства. При цьому цей учасник (його представник) у голосуванні участі не бере.

Виключення учасника з товариства призводить до наслідків, передбачених статтями 54 і 55 цього Закону.

Глава 3. ТОВАРИСТВО З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Стаття 65. Поняття товариства з додатковою відповідальністю

Товариством з додатковою відповідальністю визнається товариство, статутний фонд якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів. Учасники такого товариства відповідають за його боргами своїми внесками до статутного фонду, а при недостатності цих сум — додатково належним їм майном в однаковому для всіх учасників кратному розмірі до внеска кожного учасника.

Граничний розмір відповідальності учасників передбачається в установчих документах.

До товариства з додатковою відповідальністю застосовуються норми статей 4, 11, 52—64 цього Закону з урахуванням особливостей, передбачених даною статтею.

Глава 4. ПОВНЕ ТОВАРИСТВО

Стаття 66. Поняття повного товариства

Повним визнається таке товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Стаття 67. Зміст установчого договору про повне товариство

Установчий договір про повне товариство, крім умов, передбачених статтями 4 і 66 цього Закону, повинен визначати розмір частки кожного з учасників, розмір, склад та порядок внесення вкладів, форму їх участі у справах товариства.

Стаття 68. Ведення справ повного товариства

Ведення справ повного товариства здійснюється за загальною згодою всіх учасників.

Ведення справ товариства може здійснюватися або всіма учасниками, або одним чи кількома з них, які виступають від імені товариства. В останньому випадку обсяг повноважень учасників визначається дорученням, яке повинно бути підписано рештою учасників товариства.

Якщо в установчому договорі визначаються декілька учасників, які наділяються повноваженнями на ведення справ товариства, то передбачається, що кожен з них може діяти від імені товариства самостійно. В установчому договорі може бути відзначено, що такі учасники мають право вчиняти відповідні дії лише спільно.

Учасники, яким було доручено ведення справ повного товариства, зобов'язані надавати решті учасників на їх вимогу повну інформацію про дії, що виконуються від імені та в інтересах товариства.

Повноваження учасника на ведення справ товариства припиняються повністю або частково з припиненням діяльності самого товариства у зв'язку відмовою учасника від до-

ручення чи скасуванням доручення на вимогу хоча б одного з решти учасників.

Учасник, який діяв у спільних інтересах, не маючи повноважень, у випадках, коли його дії не будуть схвалені рештою учасників, вправі ставити вимогу до товариства відшкодувати витрати за умови, якщо доведено, що внаслідок його дій товариство зберегло чи відповідно надбало майно, яке перебільше за вартістю понесені товариством витрати.

Стаття 69. Відступлення частки (її частини) учасника повного товариства

Передача учасником повного товариства своєї частки (її частини) іншим учасникам цього товариства або третім особам може бути здійснена лише за згодою всіх учасників.

З передачею частки (її частини) третій особі здійснюється одночасно перехід усієї сукупності прав та обов'язків, що належали учаснику, який вибув з повного товариства або відступив частину своєї частки.

При реорганізації юридичної особи, учасника повного товариства, або смерті громадянина, учасника повного товариства, правонаступник (спадкоємець) має переважне право вступу до товариства за згодою решти учасників.

Правонаступник (спадкоємець) несе відповідальність за борги учасника, що виникли за час діяльності товариства, перед повним товариством, а також за борги товариства перед третіми особами.

У разі відмови правонаступника (спадкоємця) від вступу до повного товариства або відмови товариства у прийнятті правонаступника (спадкоємця) йому виплачують вартість частки, що належить реорганізованій юридичній особі (спадкоємцю), розмір якої визначається на день реорганізації (смерті) учасника. В цих випадках відповідно зменшується розмір майна товариства, вказаний в установчому договорі.

Стаття 70. Про заборону учасникам повного товариства конкурувати з повним товариством

Учасники повного товариства не вправі від свого імені та в своїх інтересах здійснювати угоди, однорідні з цілями діяльності товариства, а також брати участь у будь-яких товариствах (крім акціонерних товариств), які мають однорідну з повним товариством мету діяльності.

У разі порушення правил, встановлених цією статтею, учасники повного товариства зобов'язані компенсувати збитки, заподіяні товариству цими діями.

Стаття 71. Вихід учасника з повного товариства

Учасник повного товариства, що було створено на невизначений строк, може в будь-який час вийти з товариства, попередивши про це не пізніше як за 3 місяці.

Вихід із товариства, що було створено на визначений строк, допускається лише при наявності поважних причин та за умови, що попередження про це надійшло не пізніше як за 6 місяців.

Якщо при виході учасника з повного товариства це товариство зберігається, то учаснику виплачується вартість його внеску відповідно до балансу, складеного на день виходу. На вимогу учасника та за згодою товариства вклад може бути повернуто повністю або частково в натуральній формі.

Учаснику, який вибув, виплачується належна йому частина прибутку, одержаного товариством у даному році. Майно, передане учасникам товариства тільки для користування, повертається в натуральній формі без винагороди.

Стаття 72. Виключення учасника з повного товариства

Учасника повного товариства, який систематично не виконує чи неналежним чином виконує обов'язки або перешкоджає своїми діями досягненню цілей товариства, може бути виключено з товариства в порядку, передбаченому установчими документами.

Виключення учасника з повного товариства призводить до наслідків, передбачених статтею 71 цього Закону.

Стаття 73. Звернення стягнення на частку учасника в повному товаристві

Звернення стягнення на частку учасника в повному товаристві за його власними зобов'язаннями не допускається. При недостатності майна учасника для покриття боргів за зобов'язаннями кредитори можуть вимагати у встановленому порядку ліквідації товариства або виділення частки учасника-боржника.

Решта учасників вправі з метою збереження товариства виділити частку учасника-боржника в грошовій або натуральній формі відповідно до балансу, складеного на день вибуття такого учасника з товариства.

Стаття 74. Відповідальність учасників за борги повного товариства

Якщо при ліквідації повного товариства виявиться, що наявного майна не вистачає для сплати всіх боргів, за товариство у недостатній частині несуть солідарну відповідальність його учасники усім своїм майном, на яке відповідно до законодавства України може бути звернено стягнення. Учасник товариства відповідає за борги товариства незалежно від того, виникли вони після чи до його вступу до товариства.

Учасник, який сплатить повністю борги товариства, вправі звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до решти учасників, які несуть перед ним відповідальність пропорційно своїй частці у майні товариства.

Глава 5. КОМАНДИТНЕ ТОВАРИСТВО

Стаття 75. Поняття командитного товариства

Командитним товариством визнається товариство, яке включає поряд з одним або більшістю учасників, які несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, також одного або більше учасників, відповідальність яких обмежується вкладом у майні товариства (вкладників).

Якщо у командитному товаристві беруть участь два або більше учасників з повною відповідальністю, вони несуть солідарну відповідальність за боргами товариства.

Стаття 76. Зміст установчого договору про командитне товариство

Установчий договір про командитне товариство, крім умов, передбачених статтею 4 цього Закону, повинен включати розмір часток кожного з учасників з повною відповідальністю, розмір, склад і порядок внесення ними вкладів, форму їх участі у справах товариства.

В установчому договорі стосовно вкладників вказуються тільки сукупний розмір їх часток у майні товариства, а також розмір, склад і порядок внесення ними вкладів.

Стаття 77. Застосування щодо командитного товариства норм про повне товариство

Щодо командитного товариства застосовуються норми статей 67—74 з урахуванням особливостей, передбачених статтями 78—83 цього Закону.

Стаття 78. Вступ вкладника до командитного товариства

Вкладник може вступити до командитного товариства шляхом внесення грошових або матеріальних вкладів.

Стаття 79. Права вкладників командитного товариства

Вкладники командитного товариства мають право: діяти від імені командитного товариства тільки у разі наявності доручення і згідно з ним;

вимагати першочергового повернення вкладу (ніж учасникам з повною відповідальністю) у разі ліквідації товариства;

вимагати подання їм річних звітів і балансів, а також забезпечення можливості перевірки правильності їх складення.

Стаття 80. Обов'язки вкладників командитного товариства

Вкладники командитного товариства повинні вносити вклади і додаткові внески у розмірі, способами і у порядку, передбаченими установчим договором.

Сукупний розмір часток вкладників не повинен перевищувати 50 відсотків майна товариства, зазначеного в установчому договорі.

На момент реєстрації командитного товариства кожний з вкладників повинен внести не менше 25 відсотків свого внеску.

Стаття 81. Управління справами командитного товариства

Управління справами командитного товариства здійснюється тільки учасниками з повною відповідальністю.

У командитному товаристві, де є тільки один учасник з повною відповідальністю, управління справами здійснюється цим учасником самостійно.

Вкладники не вправі перешкоджати діям учасників з повною відповідальністю по управлінню справами командитного товариства.

Стаття 82. Відповідальність вкладника командитного товариства

Якщо вкладник командитного товариства укладає угоду від імені і в інтересах товариства без відповідних повноважень, то у разі схвалення його дій командитним товариством він разом з учасниками з повною відповідальністю відповідає за угодою перед кредиторами усім своїм майном, на яке відповідно до законодавства може бути звернено стягнення.

Якщо схвалення не буде одержано, вкладник відповідає перед третьою особою самостійно усім своїм майном, на яке відповідно до законодавства може бути звернено стягнення.

Вкладник командитного товариства відповідає за борги товариства, які виникли до його вступу у товариство, перед третіми особами в тому ж порядку, як і інші вкладники.

Стаття 83. Особливості припинення командитного товариства

Командитне товариство, крім підстав, зазначених у статті 19 цього Закону, припиняється також у разі вибуття всіх учасників з повною відповідальністю.

При вибутті усіх вкладників учасники з повною відповідальністю вправі замість ліквідації товариства перетворити його в повне товариство. У цьому випадку, як і у випадку ліквідації товариства, необхідно внести відповідні зміни до установчого договору і державного реєстру.

Наявні у командитного товариства грошові кошти, включаючи і виручку від продажу його майна при ліквідації, після розрахунків по оплаті праці найманих працівників товариства і виконання обов'язків перед банками, бюджетом, іншими кредиторами у першу чергу розподіляються між вкладниками для повернення їм їх вкладів, а потім між учасниками з повною відповідальністю у порядку і на умовах, передбачених цим Законом та установчим договором. У разі недостатності коштів товариства для повного повернення вкладникам їх вкладів наявні кошти розподіляються між вкладниками відповідно до їх долі у майні товариства.

(Відомості Верховної Ради України. - 1991. - М 49. - Ст. 682)

ПРО ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

*Закон України
від 30 жовтня 1996 р.. № 448/96-ВР*

Цей Закон визначає правові засади здійснення державного регулювання ринку цінних паперів та державного контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних в Україні.

Стаття 1. **Визначення термінів**

Для цілей цього Закону наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

державне регулювання ринку цінних паперів — здійснення державою комплексних заходів щодо упорядкування, контролю, нагляду за ринком цінних паперів та їх похідних та запобігання зловживанням і порушенням у цій сфері;

інвестор на ринку цінних паперів — фізична або юридична особа, яка придбаває цінні папери від свого імені та за свій рахунок з метою одержання доходу чи збільшення вартості цінних паперів або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до чинного законодавства;

обіг цінних паперів — укладання та виконання угод щодо цінних паперів, не пов'язані з їх випуском;

похідні цінні папери — цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом терміну, визначеного договором (контрактом), цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів;

професійна діяльність на ринку цінних паперів — підприємницька діяльність по перерозподілу фінансових ресурсів за допомогою цінних паперів та організаційному, інформаційному, технічному, консультаційному та іншому обслуговуванню випуску та обігу цінних паперів, що є, як правило, виключним або переважним видом діяльності;

саморегульована організація — добровільне об'єднання професійних учасників ринку цінних паперів, яке не має на меті одержання прибутку, створене з метою захисту інтересів своїх членів, інтересів власників цінних паперів та інших учасників ринку цінних паперів та зареєстроване Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

учасники ринку цінних паперів — емітенти, інвестори та особи, що здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів.

Стаття 2. Мета державного регулювання ринку цінних паперів

Державне регулювання ринку цінних паперів здійснюється з метою:

реалізації єдиної державної політики у сфері випуску та обігу цінних паперів та їх похідних;

створення умов для ефективної мобілізації та розміщення учасниками ринку цінних паперів фінансових ресурсів з урахуванням інтересів суспільства;

одержання учасниками ринку цінних паперів інформації про умови випуску та обігу цінних паперів, результати фінансово-господарської діяльності емітентів, обсяги і характер угод з цінними паперами та іншої інформації, що впливає на формування цін на ринку цінних паперів;

забезпечення рівних можливостей для доступу емітентів, інвесторів і посередників на ринок цінних паперів;

гарантування прав власності на цінні папери;

захист прав учасників фондового ринку;

інтеграції у європейський та світовий фондові ринки;

дотримання учасниками ринку цінних паперів вимог актів законодавства;

запобігання монополізації та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринку цінних паперів;

контролю за прозорістю та відкритістю ринку цінних паперів.

Стаття 3. Форми державного регулювання ринку цінних паперів

Державне регулювання ринку цінних паперів здійснюється у таких формах:

прийняття актів законодавства з питань діяльності учасників ринку цінних паперів;

регулювання випуску та обігу цінних паперів, прав та обов'язків учасників ринку цінних паперів;

видача спеціальних дозволів (ліцензій) на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів та забезпечення контролю за такою діяльністю;

заборона та зупинення на певний термін (до одного року) професійної діяльності на ринку цінних паперів у разі відсутності спеціального дозволу (ліцензії) на цю діяльність та притягнення до відповідальності за здійснення такої діяльності згідно з чинним законодавством;

реєстрація випусків (емісій) цінних паперів та інформації про випуск (емісію) цінних паперів;

контроль за дотриманням емітентами порядку реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, умов продажу (розміщення) цінних паперів, передбачених такою інформацією;

створення системи захисту прав інвесторів і контролю за дотриманням цих прав емітентами цінних паперів та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів;

контроль за достовірністю інформації, що надається емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, контролюючим органам;

встановлення правил і стандартів здійснення операцій на ринку цінних паперів та контролю за їх дотриманням;

контроль за дотриманням антимонопольного законодавства на ринку цінних паперів;

контроль за системами ціноутворення на ринку цінних паперів;

контроль за діяльністю осіб, які обслуговують випуск та обіг цінних паперів;

проведення інших заходів щодо державного регулювання і контролю за випуском та обігом цінних паперів.

Стаття 4. Професійна діяльність на ринку цінних паперів

На ринку цінних паперів можуть здійснюватись такі види професійної діяльності:

торгівля цінними паперами — здійснення цивільно-правових угод з цінними паперами, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику на підставі договорів доручення чи комісії за рахунок своїх клієнтів (брокерська діяльність) або від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам (ділерська діяльність), крім випадків, передбачених законодавством;

депозитарна діяльність — діяльність з надання послуг щодо зберігання цінних паперів та/або обліку прав власності на цінні папери, а також обслуговування угод з цінними паперами;

розрахунково-клірингова діяльність — діяльність з визначення взаємних зобов'язань щодо угод з цінними паперами та розрахунків за ними;

діяльність з управління цінними паперами — діяльність, що здійснюється від свого імені за винагороду протягом визначеного терміну на підставі відповідного договору щодо управління переданими у володіння цінними паперами, які належать на правах власності іншій особі, в інтересах цієї особи або визначених цією особою третіх осіб;

діяльність з ведення реєстру власників іменних цінних паперів — збір, фіксація, обробка, зберігання та надання даних, що складають систему реєстру власників іменних цінних паперів, щодо іменних цінних паперів, їх емітентів та власників;

діяльність по організації торгівлі на ринку цінних паперів — надання послуг, що безпосередньо сприяють укладенню цивільно-правових угод щодо цінних паперів на біржовому та організаційно оформленому позабіржовому ринку цінних паперів.

Професійна діяльність на ринку цінних паперів, у тому числі посередницька діяльність по випуску та обігу цінних паперів, здійснюється юридичними і фізичними особами виключно на підставі спеціальних дозволів (ліцензій), що видаються в порядку, встановленому чинним законодавством.

У процесі здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів особи, які здійснюють таку діяльність, зобов'язані додержувати встановлених відповідно до цього Закону та інших актів законодавства України обов'язкових нормативів достатності власних коштів та інших показників та вимог, що обмежують ризики по операціях з цінними паперами.

Стаття 5. Органи, що здійснюють державне регулювання ринку цінних паперів

Державне регулювання ринку цінних паперів здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Інші державні органи здійснюють контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів у межах своїх повноважень, визначених чинним законодавством.

З метою координації діяльності державних органів з питань функціонування ринку цінних паперів створюється Координаційна рада.

До складу Координаційної ради входять керівники державних органів, що у межах своєї компетенції здійснюють контроль або інші функції управління щодо фондового ринку та інвестиційної діяльності в Україні. Очолює Координаційну раду Голова Державної комісії з цінних паперів та фондового

ринку. Склад та Положення про Ксюрдинаційну раду затверджує Президент України за поданням Голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Стаття 6. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку є державним органом, підпорядкованим Президенту України і підзвітним Верховній Раді України. До системи цього органу входять Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, її центральний апарат і територіальні органи.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку утворюється у складі Голови Комісії та шести членів Комісії.

Голова Комісії, її члени призначаються та звільняються Президентом України за погодженням з Верховною Радою України.

Голова та члени Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку мають право без спеціальних дозволів представляти Комісію у суді чи арбітражному суді.

Термін повноважень Голови Комісії та членів Комісії — сім років. Одна й та ж особа не може бути членом Комісії більше двох термінів підряд.

Звільнення Голови Комісії та членів Комісії протягом терміну повноважень може мати місце лише за власним бажанням, а також у разі вчинення злочину та у зв'язку з неможливістю виконання обов'язків за станом здоров'я.

Основною формою роботи Комісії є засідання, які проводяться за рішенням Голови Комісії у разі необхідності, але не рідше одного разу на місяць.

Засідання Комісії є правомочним, якщо на ньому присутні не менше п'яти осіб.

Рішення Комісії вважається прийнятим, якщо за нього подано не менше п'яти голосів.

Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку затверджується Президентом України. Територіальні органи Комісії діють на основі положення, що затверджується Комісією, і координують свою діяльність з місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку розробляє і затверджує з питань, що належать до її компетенції, акти законодавства, обов'язкові для виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами

місцевого самоврядування, учасниками ринку цінних паперів, їх об'єднаннями, контролює їх виконання.

При Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку створюються Консультаційно-експертна рада, інші органи та установи.

Консультаційно-експертна рада розробляє рекомендації щодо політики на ринку цінних паперів та бере участь у підготовці та обговоренні проектів актів законодавства, які розробляються та розглядаються Комісією.

Склад Консультаційно-експертної ради та положення про неї затверджує Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку звертається до суду та арбітражного суду з позовами (заявами) у зв'язку з порушенням законодавства України про цінні папери.

Стаття 7. Завдання Державної комісії України з цінних паперів та фондового ринку

Основними завданнями Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку є:

1) формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних в Україні, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів;

2) координація діяльності державних органів з питань функціонування в Україні ринку цінних паперів та їх похідних;

3) здійснення державного регулювання та контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних на території України, додержання законодавства у цій сфері;

4) захист прав інвесторів шляхом застосування заходів щодо запобігання і припинення порушень законодавства на ринку цінних паперів, застосування санкцій за порушення законодавства у межах своїх повноважень;

5) сприяння розвитку ринку цінних паперів;

6) узагальнення практики застосування законодавства України з питань випуску та обігу цінних паперів в Україні, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку відповідно до покладених на неї завдань:

1) встановлює вимоги щодо випуску (емісії) і обігу цінних паперів та їх похідних, інформації про випуск та розміщення

цінних паперів, у тому числі іноземних емітентів (з урахуванням вимог валютного законодавства України), які здійснюють випуск і розміщення цінних паперів на території України, а також встановлює порядок реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів;

2) встановлює за погодженням з Національним банком України додаткові вимоги щодо випуску цінних паперів комерційними банками;

3) встановлює стандарти випуску (емісії) цінних паперів, інформації про випуск цінних паперів, що пропонуються для відкритого продажу, в тому числі іноземних емітентів, які здійснюють випуск цінних паперів на території України, та порядок реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів;

4) видає дозволи на обіг цінних паперів українських емітентів за межами України;

5) здійснює реєстрацію випусків цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, у тому числі цінних паперів іноземних емітентів, що є в обігу на території України;

6) встановлює вимоги щодо допуску цінних паперів іноземних емітентів та обігу їх на території України;

7) реєструє правила функціонування організаційно оформлених ринків цінних паперів;

8) встановлює вимоги та умови відкритого продажу (розміщення) цінних паперів на території України;

9) встановлює порядок та видає дозволи на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, на депозитарну, реєстраційну, розрахунково-клірингову діяльність з цінними паперами та інші передбачені законодавством спеціальні дозволи (ліцензії) на здійснення окремих видів професійної діяльності на ринку цінних паперів, а також анулює ці дозволи (ліцензії) у разі порушення вимог законодавства про цінні папери;

10) встановлює порядок складання звітності учасників ринку цінних паперів відповідно до чинного законодавства України;

11) визначає за погодженням з Національним банком України особливості отримання комерційними банками дозволу на депозитарну та розрахунково-клірингову діяльність;

12) визначає за погодженням з Міністерством фінансів України, а щодо діяльності банків на ринку цінних паперів — також з Національним банком України, особливості ведення обліку операцій з цінними паперами;

13) встановлює порядок і здійснює державну реєстрацію фондових бірж та позабіржових торговельно-інформаційних систем, призначає державних представників на фондових біржах, у депозитаріях та торговельно-інформаційних системах;

14) встановлює порядок і реєструє саморегульвні організації, що створюються особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів;

15) встановлює вимоги та стандарти щодо обов'язкового розкриття інформації емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, забезпечує створення інформаційної бази даних про ринок цінних паперів відповідно до чинного законодавства;

16) бере участь у розробці та вносить на розгляд у встановленому порядку проекти актів законодавства, що регулюють питання розвитку фондового ринку України, а також бере участь у підготовці відповідних проектів міжнародних договорів України, здійснює співробітництво з державними органами і неурядовими організаціями іноземних держав, міжнародними організаціями з питань, віднесених до їх компетенції;

17) координує роботу по підготовці фахівців з питань фондового ринку, встановлює кваліфікаційні вимоги щодо осіб, які здійснюють професійну діяльність з цінними паперами, та проводить сертифікацію фахівців;

18) розробляє і організовує виконання заходів, спрямованих на запобігання порушенням законодавства України про цінні папери;

19) організовує проведення наукових досліджень з питань функціонування фондового ринку в Україні;

20) інформує громадськість про свою діяльність та стан розвитку ринку цінних паперів;

21) встановлює порядок здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів іноземними юридичними особами та підприємствами з іноземними інвестиціями;

22) видає дозволи, визначає стандарти і правила діяльності, реєструє випуск та інформацію про випуск інвестиційних сертифікатів інвестиційних фондів та інвестиційних компаній;

23) роз'яснює порядок застосування чинного законодавства про цінні папери.

Комісія під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими центральними органами виконавчої влади, відповідними органами Автономної Республіки Крим,

місцевими органами виконавчої влади і відповідними органами самоврядування.

Стаття 8. Повноваження Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку має право:

1) робити висновки про віднесення цінних паперів до того чи іншого виду, визначеного чинним законодавством;

2) встановлювати обов'язкові нормативи достатності власних коштів та інші показники і вимоги, що обмежують ризики по операціях з цінними паперами в ході здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, інших видів професійної діяльності на ринку цінних паперів (за винятком банківських операцій);

3) встановлювати за погодженням з Кабінетом Міністрів України плату за видачу спеціальних дозволів (ліцензій), реєстрацію документів, надання інформації за запитом юридичних та фізичних осіб і спрямування отриманих коштів до Державного бюджету України;

4) встановлювати обмеження щодо суміщення видів професійної діяльності на ринку цінних паперів;

5) у разі порушення законодавства про цінні папери, нормативних актів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку виносити попередження, зупиняти на термін до одного року розміщення (продаж) та обіг цінних паперів того чи іншого емітента, дію спеціальних дозволів (ліцензій), виданих Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, анулювати дію таких дозволів (ліцензій);

6) у разі виявлення ознак правопорушення у вигляді випуску в обіг або розміщення не зареєстрованих відповідно до чинного законодавства цінних паперів або діяльності на ринку цінних паперів без спеціального дозволу (ліцензії) зупиняти всі операції по банківських рахунках відповідної юридичної особи до виконання або скасування в судовому порядку рішення про накладення штрафу, за винятком сплати державного мита із заяв і скарг, що подаються до суду;

7) у разі порушення фондовою біржею законодавства про цінні папери, статуту та правил фондової біржі зупиняти торгівлю на фондовій біржі до усунення таких порушень;

8) здійснювати контроль за достовірністю інформації, що надається емітентами та особами, які здійснюють професійну

діяльність на ринку цінних паперів, та її відповідністю встановленим стандартам;

9) проводити самостійно чи разом з іншими відповідними органами перевірки та ревізії фінансово-господарської діяльності емітентів, осіб, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, фондових бірж та саморегульованих організацій;

10) надсилати емітентам, особам, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, фондовим біржам та саморегульованим організаціям обов'язкові для виконання розпорядження про усунення порушень законодавства про цінні папери та вимагати надання необхідних документів відповідно до чинного законодавства;

11) надсилати матеріали в правоохоронні органи стосовно фактів правопорушень, за які передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність, якщо до компетенції комісії не входить накладення адміністративних стягнень за відповідні правопорушення;

12) надсилати матеріали в органи Антимонопольного комітету України у разі виявлення порушень антимонопольного законодавства;

13) розробляти і затверджувати з питань, що належать до її компетенції, обов'язкові для виконання нормативні акти;

14) накладати адміністративні стягнення, штрафні та інші санкції за порушення чинного законодавства на юридичних осіб та їх співробітників, аж до анулювання дозволів на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів;

15) порушувати питання про звільнення з посад керівників фондових бірж та інших установ інфраструктури фондового ринку у випадках недодержання ними чинного законодавства України з метою захисту інтересів інвесторів та громадян;

16) призначати тимчасово (до двох місяців) керівників фондових бірж, депозитаріїв та інших установ інфраструктури фондового ринку, зупиняти або припиняти допуск цінних паперів на фондові біржі або торгівлю ними на будь-якій фондовій біржі, зупиняти кліринг та укладення договорів купівлі-продажу на певний термін для захисту держави, інвесторів;

18) здійснювати моніторинг руху інвестицій в Україну та за її межі, що здійснюються через фондовий ринок;

19) розробляти та впроваджувати моделі інфраструктури фондового ринку;

20) здійснювати сертифікацію програмного забезпечення

та встановлювати вимоги до програмних продуктів на фондовому ринку;

21) вилучати під час проведення перевірок на строк до трьох діб документи, що підтверджують факти порушення актів законодавства про цінні папери.

Стаття 9. Уповноважені особи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку

Уповноваженими особами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку є:

Голова та члени Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

голови територіальних відділень Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

працівники центрального апарату — за письмовим дорученням Голови або членів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

працівники територіальних відділень Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку — за письмовим дорученням голови відповідного територіального органу Комісії.

Уповноважені особи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку мають право:

безперешкодно входити на підприємства, в установи, організації за службовим посвідченням та мати доступ до документів та інших матеріалів, необхідних для проведення перевірки;

вимагати для перевірки необхідні документи та іншу інформацію у зв'язку з реалізацією своїх повноважень;

залучати за погодженням з відповідними центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевої влади та самоврядування, підприємствами та об'єднаннями їх спеціалістів, депутатів місцевих рад (за їх згодою) для проведення перевірок та ревізій;

відповідно до розподілу обов'язків чи письмового доручення провадити в межах наданих повноважень розгляд справ про порушення чинного законодавства щодо випуску та обігу цінних паперів, у тому числі стандартів, норм і правил, визначених нормативними актами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, ставити питання перед органами Прокуратури України та Міністерством внутрішніх справ України про проведення розслідувань або інших заходів відповідно до чинного законодавства.

Без згоди Державної комісії з цінних паперів та фондового

ринку уповноважені нею особи не можуть входити до складу комісій, комітетів та інших органів, що формуються центральними державними та місцевими органами виконавчої влади, а також органами місцевого самоврядування.

Стаття 10. Відносини Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку з правоохоронними органами та іншими державними органами

Працівники правоохоронних органів сприяють уповноваженим особам Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку у виконанні ними своїх службових обов'язків. На прохання уповноважених осіб Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку правоохоронні органи надають інформацію, яка є в їх розпорядженні і необхідна для забезпечення належного контролю за ринком цінних паперів.

Правоохоронні органи можуть відмовити в наданні відповідної інформації, якщо її розголошення може зашкодити інтересам розслідування злочинів або здійснюваним у законному порядку оперативно-розшуковим заходам.

У разі недопуску працівників Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку до проведення перевірок відповідно до цього Закону, застосування щодо них насильства органи внутрішніх справ на прохання уповноважених осіб Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку зобов'язані негайно вжити заходів щодо забезпечення проведення перевірки в примусовому порядку.

Органи приватизації зобов'язані надавати Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку необхідні документи про об'єкти державної власності, які приватизуються, якщо в процесі приватизації цих об'єктів будуть випускатися цінні папери згідно з чинним законодавством.

Органи виконавчої влади зобов'язані надавати Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку необхідні документи та інформацію з питань, віднесених до її компетенції, з метою дотримання вимог чинного законодавства на ринку цінних паперів.

Стаття 11. Відповідальність юридичних осіб за правопорушення на ринку цінних паперів

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку накладає на юридичних осіб штрафи:

за випуск в обіг та розміщення незареєстрованих цінних

паперів відповідно до чинного законодавства — у розмірі до 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або в розмірі до 150 відсотків прибутку (надходжень), одержаних в результаті цих дій;

за діяльність на ринку цінних паперів без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено чинним законодавством, — у розмірі до 5000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за ненадання, несвоєчасне надання або надання завідомо недостовірної інформації — у розмірі до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за ухилення від виконання або несвоєчасне виконання розпоряджень, рішень про усунення порушень щодо цінних паперів — у розмірі до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про накладення штрафу може бути оскаржено в суді.

Штрафи, накладені Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, стягуються у безспірному порядку, якщо протягом 10 днів рішення про накладення штрафу не оскаржено в судовому порядку.

Про накладення штрафів на комерційні банки Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку інформує Національний банк України у триденний термін.

Стаття 12. Порядок накладення штрафів за порушення юридичними особами правил діяльності на ринку цінних паперів

Штрафи, передбачені статтею 11 цього Закону, накладаються Головою Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, членом Комісії чи головою відповідного територіального органу після розгляду матеріалів, які засвідчують факт правопорушення.

Про вчинення правопорушення, зазначеного у статті 11, уповноваженою особою Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, яка його виявила, складається акт, який разом з поясненнями керівника, іншої відповідальної посадової особи та документами, що стосуються справи, протягом трьох днів направляється посадовій особі, яка має право накладати штраф.

Якщо під час проведення перевірки уповноваженою особою Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку проводилось вилучення документів, які підтверджують факт порушення, до акта про правопорушення додаються копії цих

документів та копія протоколу про вилучення цих документів.

Вилучення на строк до трьох днів документів, які підтверджують факт правопорушення, проводиться з обов'язковим складанням протоколу, в якому зазначаються дата його складання, прізвище та посада особи, яка провела вилучення, повний перелік вилучених документів та день, в який ці документи відповідно до цього Закону мають бути повернені. Протокол підписує уповноважена особа Комісії, яка провела вилучення. Представнику юридичної особи, документи якої були вилучені, після закінчення перевірки і проведення вилучення документів надається копія протоколу про вилучення.

Посадова особа Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку приймає рішення про накладення штрафу протягом 10 днів після отримання документів, зазначених у частині другій цієї статті. Рішення про накладення штрафу оформляється постановою, що надсилається юридичній особі, на яку накладено штраф, та банківській установі, в якій відкрито розрахунковий рахунок цієї юридичної особи.

Постанову про накладення штрафу може бути оскаржено до арбітражного суду. При цьому оскарження протягом 10 днів після отримання постанови зупиняє стягнення штрафу до вирішення справи арбітражним судом.

Стаття 13. Відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з діяльністю на ринку цінних паперів

Здійснення операцій по випуску в обіг або розміщенню не зареєстрованих відповідно до чинного законодавства цінних паперів тягне за собою накладення на громадян чи посадових осіб штрафу у розмірі від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Здійснення операцій на ринку цінних паперів без спеціального дозволу (ліцензії), отримання якого передбачено чинним законодавством, тягне за собою накладення на громадян чи посадових осіб штрафу у розмірі від 20 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неподання, несвоєчасне подання або подання звідомих недостовірних відомостей Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку, якщо подання цих відомостей передбачено чинним законодавством, тягне за собою накладення на громадян чи посадових осіб штрафу у розмірі від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ухилення БІД виконання або несвоєчасне виконання розпоряджень Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку тягне за собою накладення на громадян чи посадових осіб штрафу у розмірі від 20 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Протоколи про вчинення правопорушення складаються посадовими особами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку в разі виявлення ними відповідних правопорушень.

Адміністративні стягнення за правопорушення, передбачені частинами першою—четвертою цієї статті, накладаються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку або її територіальними органами. Від імені цих органів право розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати стягнення мають Голова Комісії, члени Комісії, голова відповідного територіального органу Комісії.

Проведення у справах про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою—четвертою цієї статті, здійснюється відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Стаття 14. Кримінальна і майнова відповідальність за порушення законодавства про цінні папери

Посадові особи, які порушують законодавство про цінні папери, несуть кримінальну і майнову відповідальність, установлену відповідними законодавчими актами України.

Стаття 15. Відповідальність Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку та її посадових осіб

Посадові особи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків несуть відповідальність у порядку, визначеному законодавством України.

Шкода, заподіяна учасникам ринку цінних паперів неправомірними діями Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку при здійсненні контрольних та розпорядчих повноважень, підлягає відшкодуванню в повному обсязі за рахунок держави відповідно до чинного законодавства.

Стаття 16. Порядок розгляду спорів

Спори, що виникають у ході застосування цього Закону, вирішуються судом або арбітражним судом у встановленому порядку.

Стаття 17. Повноваження саморегульвних організацій у сфері регулювання і контролю за ринком цінних паперів

Саморегульвні організації набувають цього статусу з моменту реєстрації Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Порядок та умови проведення реєстрації та анулювання реєстрації встановлюються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку встановлює зразок і видає свідоцтво про реєстрацію об'єднання як саморегульвної організації.

Саморегульвна організація встановлює для своїх членів на підставі чинних законодавчих актів єдині обов'язкові для виконання правила, стандарти і вимоги щодо здійснення операцій на ринку цінних паперів, кваліфікаційні вимоги до спеціалістів, а також здійснює контроль за дотриманням своїми членами таких правил, стандартів і вимог законодавства про цінні папери.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, інші державні органи, що здійснюють регулювання фондового ринку, можуть делегувати саморегульвним організаціям свої повноваження щодо:

розробки та впровадження правил, стандартів та вимог щодо здійснення операцій на фондовому ринку;

сертифікації фахівців фондового ринку;

надання дозволів (ліцензій) особам, які здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку;

збору, узагальнення та аналітичної обробки статистичної інформації про професійну діяльність на фондовому ринку.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку може встановлювати інші вимоги та делегувати інші повноваження саморегульвним організаціям, які не суперечать чинному законодавству.

Стаття 18. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку

Фінансування Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, її територіальних відділень та інших органів, які утворюються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку відповідно до мети діяльності, здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

(Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 51. - Ст. 292)

ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ДЕПОЗИТАРНУ СИСТЕМУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО ОБІГУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

*Закон України
від 10 грудня 1997р. М 710/97-ВР*

Цей Закон визначає правові основи обігу цінних паперів у Національній депозитарній системі та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні.

Розділ I. Загальні положення

Стаття 1. Визначення термінів і понять

У цьому Законі наведені нижче терміни і поняття вживаються в такому значенні:

бездокументарна форма цінного папера — здійснений зберігачем обліковий запис, який є підтвердженням права власності на цінний папір;

відокремлений спосіб зберігання цінних паперів — спосіб, згідно з яким зберігач цінних паперів (далі — зберігач) зобов'язаний зберігати та вести облік сертифікатів цінних паперів із зазначенням їх номерів чи інших індивідуальних ознак;

випуск цінних паперів — зареєстрована у встановленому Порядку сукупність цінних паперів одного емітента з одним державним реєстраційним номером, що можуть мати різні умови емісії, але надають однакові права;

глобальний сертифікат — документ, оформлений на весь випуск цінних паперів у бездокументарній формі, крім приватизаційних паперів, які засвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду, який підтверджує право на здійснення операцій з цінними паперами цього випуску в Національній депозитарній системі;

депозитарій цінних паперів (далі — депозитарій) — юридична особа, яка провадить виключно депозитарну діяльність та може здійснювати кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів;

депозитарна діяльність — надання послуг щодо зберігання цінних паперів незалежно від форми їх випуску, відкриття та ведення рахунків у цінних паперах, обслуговування операцій на цих рахунках (включаючи кліринг та розрахунки за уго-

дами щодо цінних паперів) та обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів;

депозитарний договір — договір між зберігачем та обраним ним депозитарієм, за яким депозитарій веде для зберігача рахунки у цінних паперах, на яких відображаються операції з цінними паперами, переданими зберігачем;

депозитарний облік — облік цінних паперів на рахунках власників цінних паперів у зберігачів або облік на рахунках у цінних паперах, який здійснює депозитарій для зберігачів та емітентів;

депонент — юридична або фізична особа, яка користується послугами зберігача на підставі договору про відкриття рахунку в цінних паперах;

договір про відкриття рахунку в цінних паперах — договір між власником цінних паперів та обраним ним зберігачем про передачу власником належних йому цінних паперів зберігачу для здійснення депозитарної діяльності;

договір про кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів — договір між фондовою біржею або учасниками організаційно оформленого позабіржового ринку та обраним ними депозитарієм про здійснення клірингу та розрахунків за угодами щодо цінних паперів;

договір про обслуговування емісії цінних паперів — договір між емітентом та обраним ним депозитарієм про обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів;

документарна форма цінного папера — сертифікат цінних паперів (далі — сертифікат), що містить реквізити відповідного виду цінних паперів певної емісії, дані про кількість цінних паперів та засвідчує сукупність прав, наданих цими цінними паперами;

електронна торговельно-інформаційна мережа — сукупність програмно-технічних засобів, що використовуються фондовою біржею чи організаційно оформленим позабіржовим ринком для забезпечення укладення угод щодо цінних паперів;

зберігач — комерційний банк або торговець цінними паперами, який має дозвіл на зберігання та обслуговування обігу цінних паперів і операцій емітента з цінними паперами на рахунках у цінних паперах як щодо тих, що належать йому цінних паперів, так і тих, які він зберігає згідно з договором про відкриття рахунку в* цінних паперах; при цьому зберігач

не може вести реєстр власників цінних паперів, щодо яких він здійснює угоди;

знерухомлення цінних паперів — переведення цінних паперів, випущених у документарній формі, у бездокументарну форму шляхом депонування сертифікатів у сховищах зберігана цінних паперів та/або депозитарію з метою забезпечення подальшого їх обігу у вигляді облікових записів на рахунках зберігана цінних паперів та/або депозитарію;

колективний спосіб зберігання цінних паперів — спосіб, згідно з яким депозитарій чи зберігач веде депозитарний облік цінних паперів без зазначення їх номерів чи інших індивідуальних ознак;

кліринг — отримання, звірка та поточні оновлення інформації, підготовка бухгалтерських та облікових документів, необхідних для виконання угод щодо цінних паперів, визначення взаємних зобов'язань, що передбачає взаємозалік, забезпечення та гарантування розрахунків за угодами щодо цінних паперів;

кліринговий депозитарій — депозитарій, який одержав дозвіл Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку на здійснення клірингу щодо операцій з цінними паперами;

кореспондентські відносини щодо цінних паперів — оформлені договором відносини між депозитаріями, згідно з яким один депозитарій веде облік цінних паперів, що зберігаються в іншому депозитарії;

номінальний утримувач — депозитарій або зберігач цінних паперів, зареєстрований у реєстрі власників іменних цінних паперів як юридична особа, якій ці цінні папери передано за дорученням та в інтересах власників цінних паперів для здійснення операцій у Національній депозитарній системі;

організаційно оформлений позабіржовий ринок — організація, що об'єднує торговців цінними паперами для надання послуг в укладанні угод щодо цінних паперів і при цьому не має на меті отримання прибутку;

рахунки у цінних паперах — рахунки, що ведуться зберігачами для власників цінних паперів та депозитаріями для зберігачів щодо обслуговування операцій з цінними паперами;

реєстр власників іменних цінних паперів — складений реєстратором на певну дату список власників іменних цінних паперів та номінальних утримувачів;

реєстратор — юридична особа — суб'єкт підприємницької

діяльності, який одержав у встановленому порядку дозвіл на ведення реєстрів власників іменних цінних паперів;

розрахунковий банк — банк, з яким депозитарій уклав договір про грошові розрахунки за угодами щодо цінних паперів;

сертифікат — бланк цінного папера, який видається власнику цінного папера (цінних паперів) і містить визначені законодавством реквізити та назву виду цінного папера (акція, облігація тощо) або найменування "сертифікат акцій (облігацій тощо)" і засвідчує право власності на цінний папір (цінні папери);

сертифікат якості цінних паперів у документарній формі — документ, який засвідчує ступінь технічного захисту виготовлених у документарній формі цінних паперів, що надається виробником сертифікатів цінних паперів емітенту для забезпечення можливості їх перевірки у процесі обігу на справжність (автентичність) та відповідність міжнародним стандартам якості;

учасники Національної депозитарної системи:

прямі учасники — депозитарії, зберігачі, реєстратори власників іменних цінних паперів;

опосередковані учасники — організатори торгівлі цінними паперами, банки, торговці цінними паперами та емітенти.

Стаття 2. Структура Національної депозитарної системи

1. Національна депозитарна система складається з двох рівнів.

Нижній рівень — це зберігачі, які ведуть рахунки власників цінних паперів, та реєстратори власників іменних цінних паперів.

Верхній рівень — це Національний депозитарій України (далі — Національний депозитарій) і депозитарії, що ведуть рахунки для зберігачів та здійснюють кліринг і розрахунки за угодами щодо цінних паперів.

Обслуговування обігу державних цінних паперів, в тому числі депозитарну діяльність щодо цих паперів, здійснює Національний банк України. Особливості здійснення депозитарної діяльності з державними цінними паперами встановлюються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку спільно з Національним банком України. При здійсненні такої діяльності на Національний банк України не

поширюються обмеження, встановлені абзацом шостим статті 1 та частиною першою статті 10 цього Закону.

У разі одержання відповідного дозволу депозитарії та зберігачі можуть вести реєстри власників іменних цінних паперів.

Ведення реєстрів власників іменних цінних паперів є виключною діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності і не може поєднуватися з іншими видами діяльності, крім депозитарної.

2. Сферою діяльності Національної депозитарної системи є: стандартизація обліку цінних паперів згідно з міжнародними стандартами;

уніфікація документообігу щодо операцій з цінними паперами і нумерація цінних паперів, випущених в Україні, згідно з міжнародними стандартами;

відповідальне зберігання всіх видів цінних паперів як у документарній, так і в бездокументарній формах;

реальна поставка чи переміщення з рахунку в цінних паперах з одночасною оплатою грошових коштів відповідно до розпоряджень клієнтів;

акумуляування доходів (дивідендів, процентних виплат та виплат з погашення тощо) щодо цінних паперів, взятих на обслуговування системою, та їх розподіл за рахунками;

регламентація та обслуговування механізмів позики та застави для цінних паперів, що беруться на обслуговування системою;

надання послуг щодо виконання обов'язків номінального утримувача іменних цінних паперів, що беруться на обслуговування системою;

розробка, впровадження, обслуговування і підтримка комп'ютеризованих систем обслуговування обігу рахунків у цінних паперах і здійснення грошових виплат, пов'язаних з банківськими та/або з іншими системами грошового клірингу на щоденній чи іншій регулярній основі.

Для забезпечення функціонування єдиної системи депозитарного обліку у формі відкритого акціонерного товариства створюється Національний депозитарій. Уповноваженим органом управління часткою держави у статутному фонді Національного депозитарію є Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. На етапі створення Національного депозитарію держава, виходячи з фінансових можливостей, здійснює заходи щодо його створення, передбачаючи на це відповідні кошти. Частка держави у статутному фонді Національ-

ного депозитарію може бути відчужена іншим акціонерам не раніше двох років після його створення.

До компетенції Національного депозитарію, крім видів діяльності, визначених статтею 6 цього Закону, належить:

стандартизація депозитарного обліку відповідно до міжнародних норм;

стандартизація документообігу щодо операцій з цінними паперами і нумерація (кодифікація) цінних паперів, випущених в Україні, відповідно до міжнародних норм;

встановлення відносин і налагодження постійної взаємодії з депозитарними установами інших країн, укладання як двосторонніх, так і багатосторонніх угод про пряме членство або кореспондентські відносини для обслуговування міжнародних операцій з цінними паперами учасників Національної депозитарної системи, контроль за їх кореспондентськими відносинами з депозитарними установами інших країн.

Порядок здійснення грошових розрахунків за операціями з цінними паперами у Національному депозитарії встановлюється Національним банком України за погодженням з Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

У назву інших депозитаріїв забороняється включати слова "національний" чи "центральний".

Стаття 3. Законодавство про Національну депозитарну систему

Законодавство про Національну депозитарну систему складається із цього Закону та інших законодавчих актів України.

Стаття 4. Форми випуску цінних паперів

1. Цінні папери, обіг яких дозволено на території України, і цінні папери, на які поширюється дія законів України, можуть випускатися в документарній та бездокументарній формах.

2. Форма випуску цінних паперів визначається за рішенням емітента про випуск цінних паперів, затверджується Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку при реєстрації випуску та є підставою для взяття цих цінних паперів на обслуговування Національною депозитарною системою як іменних цінних паперів у документарній формі, цінних паперів на пред'явника у документарній формі або цінних паперів у бездокументарній формі, іменна ідентифікація власників яких здійснюється на підставі облікового реєстру рахунків власників у зберігача.

3. Випуск цінних паперів у документарній формі здійснюється емітентом шляхом виготовлення сертифікатів, які випускаються з урахуванням вимог, визначених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

4. У разі емісії цінних паперів у бездокументарній формі, крім приватизаційних паперів, які засвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду, емітент оформляє глобальний сертифікат, що відповідає загальному обсягу зареєстрованого випуску, і передає його на зберігання в обраний ним депозитарій.

На період передплати на певний випуск (емісію) цінних паперів емітент оформляє тимчасовий глобальний сертифікат, який підлягає заміні на постійний після державної реєстрації цього випуску Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку або анулюється в разі визнання випуску таким, що не відбувся.

Глобальний сертифікат, оформлений після державної реєстрації та визнання випуску таким, що відбувся, зберігається в депозитарії протягом усього періоду існування цінних паперів у бездокументарній формі.

Вимоги до оформлення і ведення обліку глобальних сертифікатів та їх реквізити встановлюються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Стаття 5. Перехід та реалізація права власності на цінні папери в Національній депозитарній системі

1. Іменні цінні папери, випущені в документарній формі (якщо умовами емісії спеціально не зазначено, що вони не підлягають передачі), передаються новому власнику шляхом повного індосаменту.

У разі відчуження знерухомлених іменних цінних паперів право власності переходить до нового власника з моменту зарахування їх на рахунок власника у зберігача.

Права на участь в управлінні, одержання доходу тощо, які випливають з іменних цінних паперів, можуть бути реалізовані з моменту внесення змін до реєстру власників іменних цінних паперів.

2. Право власності на цінні папери на пред'явника, випущені в документарній формі, переходить до нового власника з моменту передачі (поставки) цінних паперів.

У разі відчуження знерухомлених цінних паперів на пред'явника право власності на цінні папери переходить до нового власника з моменту зарахування їх на рахунок власника у зберігача.

3. Право власності на цінні папери, випущені в бездокументарній формі, переходить до нового власника з моменту зарахування цінних паперів на рахунок власника у зберігача.

4. Підтвердженням права власності на цінні папери є сертифікат, а в разі знерухомлення цінних паперів чи їх емісії в бездокументарній формі — виписка з рахунку у цінних паперах, яку зберігач зобов'язаний надавати власнику цінних паперів.

Виписка з рахунку у цінних паперах не може бути предметом угод, що тягнуть за собою перехід права власності на цінні папери.

5. Угоди щодо цінних паперів не підлягають нотаріальному посвідченню, якщо інше не передбачено законодавством чи угодою сторін.

Розділ II. Депозитарна діяльність

Стаття 6. Види депозитарної діяльності

1. Перелік цінних паперів, що обслуговуються Національною депозитарною системою, встановлює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

2. Юридичні особи, які згідно з цим Законом є учасниками Національної депозитарної системи, здійснюють такі види діяльності:

зберігання і обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах та операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів;

кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів;
ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Стаття 7. Зберігання і обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах та операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів

1. Діяльність, пов'язана із зберіганням цінних паперів та обліком прав власності на них, здійснюється на підставі договору про відкриття рахунку у цінних паперах, який укладається власником цінних паперів з обраним ним зберігачем; депозитарного договору, який укладається між зберігачем і депозитарієм, або договору "про обслуговування емісії цінних

паперів, який укладається між емітентом та обраним ним депозитарієм.

2. Договори про відкриття рахунку у цінних паперах, депозитарні договори і договори про обслуговування емісії цінних паперів повинні відповідати вимогам типових договорів, затверджених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3. У договорі про відкриття рахунку у цінних паперах, випущених у документарній формі, визначається спосіб зберігання цінних паперів (колективний чи відокремлений).

Іменні цінні папери, що знаходяться в колективному зберіганні на рахунках власників у зберігача і не обліковані на рахунках зберігача в депозитарії, підлягають обов'язковому занесенню до реєстру власників іменних цінних паперів на ім'я зберігача як номінального утримувача.

Іменні цінні папери, що знаходяться в колективному зберіганні на рахунках у цінних паперах зберігачів у депозитарії, підлягають обов'язковому занесенню до реєстру власників іменних цінних паперів на ім'я депозитарію як номінального утримувача.

У договорі про відкриття рахунку у цінних паперах визначаються умови ведення рахунку власника цінних паперів, порядок проведення операцій емітента, порядок надання облікової та фінансової інформації зберігачем, а також умови оплати його послуг тощо.

4. У депозитарному договорі встановлюється право зберігача передавати до депозитарію виключно цінні папери, які знаходяться в колективному зберіганні, порядок здійснення операцій депозитарієм, умови ведення рахунків, порядок проведення операцій емітента, порядок надання облікової та фінансової інформації депозитарієм, а також умови оплати його послуг тощо.

Депозитарії та зберігачі не мають права укладати угоди щодо цінних паперів, які належать депоненту і зберігаються у них на рахунках у цінних паперах, у власних інтересах чи в інтересах третіх осіб без відповідного доручення.

Укладення договору про відкриття рахунку у цінних паперах або депозитарного договору не може бути обумовлене відмовою депонента від будь-якого з прав, що надає цінний папір.

5. У договорі про обслуговування емісії цінних паперів між емітентом чи його представником та обраним ним депозитарієм визначається порядок прийняття на обслуговування та

обслуговування емісії цінних паперів, операцій емітента в депозитарії щодо випущених ним цінних паперів, порядок переведення цінних паперів з документарної форми у бездокументарну тощо.

У разі розміщення на зберігання цінних паперів, випущених у документарній формі згідно з договором про обслуговування емісії цінних паперів, передбачається надання емітентом або зберігачем, що передає даний випуск на зберігання депозитарію, сертифіката якості цінних паперів у документарній формі.

6. Зберігач не має права користуватися послугами іншого зберігача для виконання своїх зобов'язань щодо зберігання сертифікатів та обліку прав власності на цінні папери своїх депонентів.

У разі одержання депозитарієм від зберігача цінних паперів, щодо яких він не укладав з емітентом договору про обслуговування емісії цінних паперів, депозитарій зобов'язаний передати їх тому депозитарію, з яким емітент уклав такий договір, якщо між депозитаріями не встановлено кореспондентські відносини щодо цінних паперів.

7. Для обліку цінних паперів, депонованих власником згідно з договором про відкриття рахунку у цінних паперах, зберігач відкриває на його ім'я рахунок у цінних паперах, на якому обліковуються права власності на цінні папери, що належать депоненту, а також обмеження щодо цих цінних паперів депонента.

Для обліку цінних паперів, переданих зберігачем депозитарію на підставі депозитарного договору, депозитарій відкриває на ім'я зберігача рахунок у цінних паперах, на якому здійснює облік депонованих цінних паперів. Цінні папери, депоновані емітентом на підставі договорів про обслуговування емісії цінних паперів, зараховуються на його рахунок у цінних паперах. Для цінних паперів, депонованих іншими депозитаріями через кореспондентські відносини щодо цінних паперів, оформлені на підставі відповідного договору, кожний депозитарій відкриває спеціальні рахунки у цінних паперах.

8. Обіг цінних паперів, записаних на рахунок у цінних паперах на підставі депозитарного договору, обслуговується виключно шляхом переведення їх на відповідний рахунок у цінних паперах у депозитарії. При виконанні клірингу та розрахунків за угодами щодо цінних паперів між зберігачами, а також при проведенні операцій емітента зміни на рахунках у цінних паперах і на грошових рахунках вносяться одночасно.

9. Депозитарії можуть одержувати від емітента безпосередньо на свій рахунок доходи з цінних паперів для наступного перерахування їх зберігачам. Зберігач зобов'язаний у встановлений договором строк зарахувати зазначені доходи на грошові рахунки власників цінних паперів. Ці доходи не є доходами депозитарію і не підлягають оподаткуванню у складі доходів депозитарію. Депозитарії та зберігачі цінних паперів не зобов'язані надавати власникам цінних паперів документи (сертифікати, купони) для реалізації відповідних прав власності при проведенні емітентом операцій із цінними паперами, якщо інше не передбачено договором.

Стаття 8. Кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів

1. Кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів здійснюються виключно депозитаріями, які забезпечують поставку цінних паперів на рахунки зберігачів у депозитарії з одночасною оплатою грошових коштів на рахунках зберігачів. Для здійснення клірингу та розрахунків за угодами щодо цінних паперів депозитарій має одержати відповідний дозвіл.

2. Взаєморозрахунки за угодами щодо цінних паперів здійснюються на підставі розрахункових документів, наданих сторонами відповідно до договорів, що передбачають перехід права власності на цінні папери, або інформації, наданої фондовими біржами та організаційно оформленим позабіржовим ринком.

3. Кліринговий депозитарій для здійснення грошових розрахунків за угодами щодо цінних паперів зобов'язаний користуватися послугами, що надають розрахункові банки на підставі відповідного договору, типова форма якого затверджується Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку і Національним банком України.

Вимоги до такого розрахункового банку встановлюються у положенні, що затверджується Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку і Національним банком України.

Правила та операційні стандарти клірингу та розрахунків за угодами щодо цінних паперів затверджуються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Правила та операційні стандарти грошового клірингу та розрахунків за операціями з цінними паперами затверджуються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Національним банком України і Міністерством фінансів України.

Стаття 9. Ведення реєстрів власників іменних цінних паперів

1. Діяльність щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів здійснює емітент або реєстратор. Якщо кількість власників іменних цінних паперів емітента перевищує кількість, визначену Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку як максимальну для організації самостійного ведення реєстру емітентом, емітент зобов'язаний доручити ведення реєстру реєстратору шляхом укладення відповідного договору.

Договір на ведення реєстру емітент може укласти лише з одним реєстратором. При цьому таке доручення емітента не знімає з нього відповідальності щодо виконання обов'язків, що випливають із угод щодо цінних паперів.

2. Рішення про передачу ведення реєстру власників іменних цінних паперів приймається виключно на загальних зборах акціонерів.

Загальні збори акціонерів або спостережна рада акціонерного товариства затверджують умови договору на ведення реєстру власників іменних цінних паперів в порядку, визначеному статутом товариства. У разі неукладення договору протягом тридцяти календарних днів Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку надсилає товариству розпорядження про необхідність його укладення, а у разі невиконання зазначеного розпорядження протягом п'ятнадцяти календарних днів притягує посадових осіб товариства до відповідальності відповідно до Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні".

Рішення про передачу ведення тимчасового реєстру акціонерів до проведення перших загальних зборів приватизованого підприємства і до розміщення не менше 60 відсотків акцій для підприємств, що знаходяться в процесі приватизації, приймається правлінням підприємства, що приватизується.

3. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, будь-які інші органи державної влади, а також юридичні та фізичні особи не можуть приймати рішення обов'язкового чи рекомендаційного характеру щодо ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, забезпечення ведення таких реєстрів чи їх розподілу, що суперечать частині другій цієї статті.

4. Ведення реєстрів власників іменних цінних паперів передбачає облік та зберігання протягом певних строків інформації про власників іменних цінних паперів та про операції,

внаслідок яких виникає необхідність внесення змін до реєстру власників іменних цінних паперів.

Підставою для внесення змін до реєстру власників іменних цінних паперів є документи, згідно з якими переходить право власності на відповідні іменні цінні папери.

5. Реєстратор зобов'язаний на вимогу власника цінних паперів або його представника, а також номінального утримувача надати виписку з реєстру власників іменних цінних паперів. Власник або його представник чи номінальний утримувач не мають права вимагати включення до виписки інформації, що виходить за межі компетенції реєстратора, у тому числі інформації про інших власників та кількість цінних паперів, які їм належать.

6. Відомості про номінального утримувача підлягають внесенню у реєстр власників іменних цінних паперів на підставі відповідного доручення, якщо право зберігача або депозитарію виступати номінальним утримувачем не передбачено договором про відкриття рахунку у цінних паперах або депозитарним договором.

Внесення номінального утримувача в реєстр власників іменних цінних паперів, а також перереєстрація цінних паперів на іншого номінального утримувача не означає, що право власності на цінні папери переходить до номінального утримувача.

Операції з цінними паперами, що здійснюються між депонентами одного номінального утримувача, не відображаються у реєстрі власників іменних цінних паперів.

Для складання реєстру власників іменних цінних паперів на обумовлену дату для виконання зобов'язань емітента номінальний утримувач повинен надати реєстратору список усіх власників.

Розділ III. Учасники Національної депозитарної системи

Стаття 10. Депозитарії

1. Депозитарій — юридична особа, яка створюється у формі відкритого акціонерного товариства, учасниками якого є не менше ніж десять зберігачів, і яка здійснює виключно депозитарну діяльність. При цьому частка одного учасника в статутному фонді депозитарію не може перевищувати двадцять п'яти відсотків цього фонду.

2. Фондова біржа чи учасники організаційно оформленого позабіржового ринку можуть бути засновниками депозитарію.

3. Клієнтами депозитарію є зберігані, які уклали з ним депозитарний договір, емітенти щодо рахунків власних емісій, відкритих на підставі договорів про обслуговування емісії цінних паперів, а також інші депозитарії, з якими укладено договори про кореспондентські відносини.

4. Оплата послуг депозитарію здійснюється за тарифами, які встановлює сам депозитарій. Максимальний розмір тарифів встановлюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Антимонопольним комітетом України.

Стаття 11. Зберігані цінних паперів

1. Комерційні банки, які мають дозвіл на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, і торговці цінними паперами за наявності відповідного дозволу мають право бути зберігачами, провадити за дорученням власника операції з депонованими цінними паперами і здійснювати іншу депозитарну діяльність, пов'язану з обігом цінних паперів, за винятком клірингу та розрахунків за угодами щодо цінних паперів.

У статутному фондї зберігача частка іншого зберігача або торговця цінними паперами, інвестиційної компанії, страхової компанії та іншого інституційного інвестора не може перевищувати п'яти відсотків.

2. Зберігані здійснюють зберігання та обслуговування обігу цінних паперів і операцій емітента з цінними паперами на рахунках у цінних паперах, які належать їх власникам (у тому числі самому зберігачу).

У разі одержання зберігачем дозволу на ведення реєстрів власників іменних цінних паперів зберігачу забороняється здійснювати будь-які операції з цінними паперами, реєстр власників яких він веде, крім операцій реєстратора за договором з емітентом. Зберігач не може бути інвестиційним керуючим депонента, який є інституційним інвестором.

3. Оплата послуг зберігача провадиться за тарифами, встановленими самим зберігачем. Максимальний розмір тарифів встановлюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Антимонопольним комітетом України.

Стаття 12. Реєстратори власників іменних цінних паперів

1. Юридичні особи можуть одержати дозвіл на ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, якщо реєстрацій-

на діяльність передбачена їх статутом. Органи державної влади не можуть бути засновниками або учасниками реєстратора. Центри сертифікатних аукціонів і їх правонаступники не можуть вести реєстри і бути засновниками та учасниками реєстратора.

Частка емітента цінних паперів у статутному фонді реєстратора не може перевищувати десяти відсотків.

Емітент може вести власний реєстр самостійно, якщо кількість власників цінних паперів не перевищує кількості, визначеної Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

2. Реєстратор веде реєстр власників іменних цінних паперів на умовах договору, що укладається з емітентом цінних паперів.

Типова форма договору затверджується Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3. Оплата послуг реєстратора здійснюється за тарифами, які встановлює сам реєстратор. Максимальний розмір тарифів встановлюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Антимонопольним комітетом України.

Розділ IV. Особливості електронного обігу цінних паперів

Стаття 13. Записи на рахунках у цінних паперах на електронних носіях

1. Цінні папери, випущені в документарній формі, можуть бути переведені у бездокументарну форму та зберігатися на електронних носіях внаслідок знерухомилення цінних паперів.

Обслуговування угод щодо цінних паперів у бездокументарній формі проводиться тільки учасниками Національної депозитарної системи.

2. Для укладення на фондовій біржі чи на організаційно оформленому позабіржовому ринку угод щодо цінних паперів, які випущені в документарній формі, цінні папери мають бути знерухомилені в депозитарії, що їх обслуговує.

Стаття 14. Порядок обміну інформацією та стандартизація процедур у Національній депозитарній системі

1. Порядок обміну інформацією на умовах гарантованої конфіденційності між учасниками Національної депозитарної

системи і формування стандартизованих процедур здійснення ними операцій із цінними паперами, випущеними в бездокументній формі, та знерухомленими цінними паперами встановлюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку згідно з вимогами міжнародних стандартів і на базі використання міжнародних систем нумерації цінних паперів.

2. Учасники Національної депозитарної системи гарантують конфіденційність інформації щодо рахунків у цінних паперах та обігу цінних паперів. Усі їх працівники зобов'язані дотримуватися вимог конфіденційності інформації щодо рахунків у цінних паперах та обігу цінних паперів.

Норми технічного захисту інформації встановлюються відповідно до законодавства України та нормативно-правових актів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, погоджених з Державним комітетом України з питань державних секретів та технічного захисту інформації.

Довідки про операції з цінними паперами та рахунки в цінних паперах видаються тільки депонентам або за їх письмовим дорученням — іншим особам, а також в інших випадках, передбачених законодавством України.

Розділ V. Регулювання діяльності Національної депозитарної системи

Стаття 15. Надання дозволів на здійснення депозитарної діяльності

1. Порядок та умови здійснення депозитарної діяльності учасниками Національної депозитарної системи встановлюються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

2. Для здійснення кожного з видів депозитарної діяльності учасникам Національної депозитарної системи видається окремий дозвіл Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Для здійснення клірингу та розрахунків за угодами щодо цінних паперів депозитарій має отримати відповідний дозвіл Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Порядок надання такого дозволу затверджується Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3. Дозвіл на здійснення депозитарної діяльності комерційним банкам надається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Національним банком України.

Стаття 16. Облік цінних паперів у Національній депозитарній системі

Облік цінних паперів у Національній депозитарній системі здійснюється відповідно до норм та правил обліку цінних паперів, затверджених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Національним банком України, а для комерційних банків — Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку спільно з Національним банком України, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України.

Стаття 17. Контроль за діяльністю Національної депозитарної системи

Контроль за діяльністю Національної депозитарної системи здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, а також у межах повноважень, визначених законодавством України, — Національний банк України, Міністерство фінансів України та інші державні органи.

Стаття 18. Обмеження щодо участі працівників прямих учасників Національної депозитарної системи та державних органів, які здійснюють контроль за діяльністю Національної депозитарної системи, у професійній діяльності на ринку цінних паперів

Працівникам прямих учасників Національної депозитарної системи та державних органів, які здійснюють контроль за діяльністю Національної депозитарної системи, забороняється здійснювати професійну діяльність на ринку цінних паперів, бути засновниками або учасниками юридичних осіб, що здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, виконувати будь-яку оплачувану роботу для цих осіб, крім викладацької.

Працівникам прямих учасників Національної депозитарної системи та державних органів, які здійснюють контроль за діяльністю Національної депозитарної системи, забороняється використовувати інформацію щодо цінних паперів, до якої вони мають доступ, для укладання угод щодо цінних паперів у власних інтересах.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку може встановити окремий порядок реєстрації угод щодо цінних паперів, однією із сторін яких є працівники прямих учасників Національної депозитарної системи та державних

органів, які здійснюють контроль за діяльністю Національної депозитарної системи, або члени їх сімей.

Перелік посад та робіт, виконуваних працівниками прямих учасників Національної депозитарної системи та державних органів, що здійснюють контроль за діяльністю Національної депозитарної системи, які зобов'язані щорічно подавати Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку відомості про цінні папери, що є у власності цих працівників та членів їх сімей, затверджується Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

У разі виявлення недобросовісного використання інформації, до якої працівник Національної депозитарної системи мав доступ, угода щодо цінних паперів, укладена з використанням цієї інформації, визнається недійсною у судовому порядку.

Стаття 19. Розгляд спорів

Спори, пов'язані з додержанням вимог цього Закону, розглядаються у судовому порядку.

Стаття 20. Відповідальність за порушення цього Закону

Особи, винні у порушенні цього Закону, несуть відповідальність згідно з законодавством України.

Розділ VI. Прикінцеві положення

1. Закон України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" набирає чинності з дня опублікування.

Емітенти, які випустили цінні папери до набрання чинності Законом України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні", зобов'язані протягом шести місяців з дня його опублікування визначитися щодо впорядкування форм випуску цінних паперів, емісія яких визнана такою, що відбулася, і привести форми випусків своїх цінних паперів у відповідність з вимогами цього Закону. Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку визначити вимоги до сертифікатів цінних паперів, випущених у документарній формі.

Установити, що при приведенні форм випусків цінних паперів у відповідність з цим Законом державне мито за реєстрацію випусків цінних паперів з емітентів не стягується, крім випадків, які стосуються збільшення розміру статутного фонду. Знерухомилення іменних цінних паперів на ім'я збері-

гача, випуск яких здійснено у бездокументарній формі без оформлення глобального сертифіката, протягом року після набрання чинності цим Законом відбувається на підставі виписки з реєстру власників іменних цінних паперів на ім'я зберігача з спеціальною позначкою "для депонування" та обов'язковим оформленням зберігачів щодо знерухомлених цінних паперів як номінальних утримувачів у реєстрах власників іменних цінних паперів.

2. Кабінету Міністрів України:

разом з Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку протягом шести місяців після набрання чинності цим Законом підготувати з урахуванням положень цього Закону та подати на розгляд Верховної Ради України проекти законів України про інвестиційні компанії та інвестиційні фонди та про внесення змін до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу";

забезпечити організаційно і необхідними фінансовими та іншими ресурсами діяльність Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо створення Національної депозитарної системи та інших елементів інфраструктури фондового ринку України;

передбачити у Державному бюджеті України на поточний та наступні роки видатки на створення та утримання Національної депозитарної системи та моніторингу фондового ринку до їх переходу на самофінансування;

у двомісячний термін з дня набрання чинності цим Законом надати у місті Києві будинок для розміщення Національного депозитарію.

3. Юридичним особам, що здійснюють депозитарну діяльність на підставі відповідних дозволів, виданих Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку згідно з Указом Президента України від 2 березня 1996 року № 160/96, протягом шести місяців після набрання чинності цим Законом привести свої статутні документи у відповідність з вимогами Закону України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні".

4. Комерційним банкам, які здійснюють діяльність депозитаріїв інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, протягом шести місяців після набрання чинності цим Законом

привести свою діяльність щодо одержання ними дозволу на здійснення діяльності зберігана цінних паперів у відповідність з вимогами Закону України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні".

5. Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку: протягом шести місяців після набрання чинності цим Законом переформити надані раніше дозволи на здійснення депозитарної діяльності учасниками Національної депозитарної системи, які привели свої статутні документи у відповідність із Законом України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні", без стягнення плати за перереєстрацію;

разом з Державним комітетом України з питань державних секретів та технічного захисту інформації за участю Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики та управління народним господарством розробити національну комплексну програму технічного захисту інформації щодо цінних паперів, яка включала б законодавчу і нормативну базу виготовлення на українських підприємствах та обіг на фондовому ринку України цінних паперів у документарній формі з урахуванням міжнародних вимог, а також технічного захисту конфіденційної і комерційної інформації про електронний обіг цінних паперів на ринку цінних паперів в Україні.

6. Запропонувати Президенту України привести у відповідність з Конституцією України та цим Законом такі Укази Президента України:

від 19 лютого 1994 року № 55/94 "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії";

від 25 травня 1994 року № 247/94 "Про облік прав власності на іменні цінні папери та депозитарну діяльність" (у редакції Указу Президента України від 2 березня 1996 року № 160/96).

7. До приведення законодавства у відповідність з цим Законом закони та інші нормативні акти України, прийняті до набрання чинності Законом України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні", діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

8. Фонду Державного майна України протягом 1997 року передати у підпорядкування Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку національну мережу центрів сертифікатних аукціонів.

ПОЛОЖЕННЯ про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії

*Затверджено Указом Президента України
від 19 лютого 1994р. № 55/94*

Це Положення визначає поняття інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, порядок створення та умови їх діяльності, здійснення державного контролю, а також заходи щодо захисту інтересів їх учасників.

Розділ 1. Інвестиційний фонд

1. Інвестиційний фонд — це юридична особа, заснована у формі закритого акціонерного товариства з урахуванням вимог, встановлених цим Положенням, що здійснює виключну діяльність у галузі спільного інвестування.

2. Основні терміни та поняття, які застосовуються у цьому Положенні:

афілійована особа інвестиційного фонду чи інвестиційної компанії — інвестиційний керуючий, засновники, а також учасники, кожен з яких володіє не менш як 25 відсотками інвестиційних сертифікатів;

депозитарій інвестиційного фонду — юридична особа, яка здійснює відповідальне зберігання активів, обслуговування операцій з активами інвестиційного фонду та облік руху активів на підставі депозитного договору;

взаємний фонд інвестиційної компанії — філіал, який від імені інвестиційної компанії здійснює спільне інвестування;

відкритий інвестиційний фонд — фонд, який випускає інвестиційні сертифікати з зобов'язанням перед учасниками щодо їх викупу;

закритий інвестиційний фонд — фонд, який здійснює випуск інвестиційних сертифікатів без взяття зобов'язань про їх викуп;

інвестиційна декларація — складова частина статуту інвестиційного фонду, в якій визначаються основні напрями та

обмеження інвестиційної діяльності фонду, порядок випуску, продажу та викупу інвестиційних сертифікатів, а також інші питання інвестиційної діяльності фонду;

інвестиційний керуючий — торговець цінними паперами, з яким укладено угоду про управління інвестиційним фондом;

інвестиційний сертифікат — цінний папір, який випускається виключно інвестиційним фондом або інвестиційною компанією і дає право його власникові на отримання доходу у вигляді дивідендів;

спільне інвестування — діяльність, яка здійснюється в інтересах і за рахунок засновників та учасників інвестиційного фонду шляхом випуску інвестиційних сертифікатів та проведення комерційної діяльності з цінними паперами;

чисті активи інвестиційного фонду — величина, яка визнається як різниця між сумою активів і розміром пасивів інвестиційного фонду з урахуванням їх ринкової вартості.

3. Інвестиційні фонди поділяються на відкриті та закриті.

Відкриті фонди створюються на невизначений строк і здійснюють викуп своїх інвестиційних сертифікатів у строки, встановлені інвестиційною декларацією інвестиційного фонду.

Закриті фонди створюються на визначений строк і здійснюють розрахунки щодо інвестиційних сертифікатів після закінчення строку діяльності інвестиційного фонду.

4. Засновниками інвестиційного фонду є юридичні та фізичні особи.

Не можуть бути засновниками інвестиційного фонду юридичні особи, частка державного майна у статутному фонді яких перевищує 25 відсотків. Законодавством може бути передбачено й інші обмеження щодо участі юридичних і фізичних осіб у створенні інвестиційних фондів.

Засновники несуть відповідальність перед учасниками інвестиційного фонду в межах вартості належних їм акцій статутного фонду. Акції зберігаються у депозитарія і не можуть пропонуватися на продаж.

5. Для створення інвестиційного фонду його засновники укладають установчий договір, затверджують статут і проводять реєстрацію інвестиційного фонду у порядку, встановленому для реєстрації акціонерних товариств.

6. Установчий договір визначає порядок здійснення засновниками спільної діяльності, пов'язаної із створенням інвестиційного фонду, відповідальність перед учасниками і перед третіми особами.

У статуті інвестиційного фонду зазначаються найменування, місцезнаходження та вид інвестиційного фонду, розмір і порядок зміни статутного фонду, склад засновників, порядок створення органів управління інвестиційного фонду, їх компетенція й порядок прийняття ними рішень, порядок отримання засновниками дивідендів на кожну акцію в розмірі, який дорівнює розмірові дивіденду на один інвестиційний сертифікат, порядок реорганізації та ліквідації інвестиційного фонду.

Статут інвестиційного фонду повинен містити вимогу щодо заборони створення будь-яких спеціальних і резервних фондів, а також може містити положення про повний розподіл його прибутків між засновниками й учасниками в порядку, встановленому інвестиційною декларацією.

До статуту може бути включено й інші положення, що не суперечать чинному законодавству.

7. Статутний фонд інвестиційного фонду повинен становити не менше 2 тисяч мінімальних зарплат, встановлених на момент його реєстрації, і бути сформованим за рахунок внесків засновників у вигляді коштів, цінних паперів, визнаних такими Законом України "Про цінні папери і фондову біржу"* (1201-ХІІ), і нерухомого майна.

Частка нерухомого майна у статутному фонді не повинна перевищувати 25 відсотків.

8. Учасниками інвестиційного фонду є фізичні та юридичні особи, які придбали інвестиційні сертифікати цього фонду.

Учаснику інвестиційного фонду може видаватися сертифікат на сумарну вартість інвестиційних сертифікатів.

9. Інвестиційні сертифікати можуть бути іменними і на пред'явника.

Мінімальна номінальна вартість інвестиційного сертифіката не може бути меншою за 10 000 крб. Номінальна вартість інвестиційних сертифікатів, яка перевищує 10 000 крб., повинна бути кратною мінімальній номінальній вартості.

Інвестиційний сертифікат містить такі реквізити: фірмове найменування інвестиційного фонду; його місцезнаходження; найменування цінного папера ("інвестиційний сертифікат") та його порядковий номер; дата випуску; вид інвестиційного сертифіката, його номінальна вартість; ім'я власника (для іменного інвестиційного сертифіката); строк виплати дивідендів; підпис посадової особи — інвестиційного керуючого чи іншої уповноваженої особи; печатка інвестиційного фонду.

Номинальна вартість одного інвестиційного сертифіката повинна дорівнювати номінальній вартості однієї акції, що належить засновникам.

Для випуску інвестиційних сертифікатів укладається договір з інвестиційним керуючим, аудитором або аудиторською фірмою, а також депозитний договір з депозитарієм, проводиться реєстрація випуску інвестиційних сертифікатів, публікуються інвестиційна декларація та інформація про випуск інвестиційних сертифікатів інвестиційного фонду.

10. Інвестиційна декларація містить такі реквізити:
найменування документа ("інвестиційна декларація");
найменування, вид і місцезнаходження інвестиційного фонду, розмір його статутного фонду;

основні напрями, предмет, цілі та обмеження інвестиційної діяльності інвестиційного фонду, а також порядок продажу інвестиційних сертифікатів;

відомості про випуск інвестиційних сертифікатів, зобов'язання щодо їх викупу, наслідки невиконання таких зобов'язань;

комісійні, винагороди та витрати, що можуть сплачуватися за рахунок коштів інвестиційного фонду;

місце, терміни та порядок виплати дивідендів;

застереження щодо створення будь-яких спеціальних або резервних фондів.

11. Вищим органом управління інвестиційного фонду є загальні збори засновників, до виключної компетенції яких належить:

внесення змін і доповнень до установчого договору та статуту інвестиційного фонду;

затвердження інвестиційної декларації, умов депозитного договору, договору з інвестиційним керуючим, договору з аудитором або аудиторською фірмою і внесення в установленому порядку змін та доповнень до цих документів;

прийняття рішення та затвердження інформації про випуск інвестиційних сертифікатів;

затвердження результатів річної діяльності інвестиційного фонду після проведення аудиторської перевірки;

затвердження порядку розрахунку дивідендів;

прийняття рішень про створення, реорганізацію або ліквідацію філій, регіональних представництв інвестиційного фонду та затвердження положень про них;

прийняття рішень про ліквідацію фонду, створення ліквідаційної комісії і затвердження ліквідаційного балансу;

обрання й відкликання членів спостережної ради.

Загальні збори засновників скликаються не рідше одного разу на рік, а також на вимогу депозитарію, спостережної ради, інвестиційного керуючого або учасників інвестиційного фонду, що є власниками не менш як 10 відсотків випущених інвестиційних сертифікатів.

12. З метою контролю за діяльністю інвестиційного керуючого та захисту інтересів учасників створюється спостережна рада, не менш як 60 відсотків членів якої повинні бути неафілійованими особами. Членами спостережної ради можуть обиратися також особи, які не є учасниками інвестиційного фонду.

Рішення спостережної ради приймаються двома третинами голосів від загальної кількості її членів.

Члени спостережної ради мають право бути присутніми на загальних зборах засновників, отримувати довідки про діяльність інвестиційного фонду та про умови виконання депозитарієм депозитного договору. Внесення змін і доповнень до інвестиційної декларації та договору з інвестиційним керуючим повинно бути погоджено із спостережною радою.

Загальні збори засновників зобов'язані відкликати або переобрати члена спостережної ради у разі, коли письмову вимогу про це подали учасники, які є власниками не менш як одного відсотка інвестиційних сертифікатів.

Член спостережної ради інвестиційного фонду не може одночасно бути членом спостережної ради іншого інвестиційного фонду.

13. Інвестиційний керуючий здійснює управління активами інвестиційного фонду від імені інвестиційного фонду без доручення та готує проекти інформаційних повідомлень про випуск інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційний керуючий не може бути депозитарієм інвестиційного фонду.

Інвестиційний керуючий організовує продаж інвестиційних сертифікатів інвестиційного фонду. Для цього він може залучати агентів з розповсюдження цінних паперів інвестиційного фонду.

Інвестиційний керуючий спільно з депозитарієм підраховує вартість чистих активів з розрахунку на один випущений інвестиційний сертифікат і раз на півроку публікує відповідну інформацію.

Інвестиційний керуючий не може пропонувати на продаж інвестиційні сертифікати за ціною, нижчою від номінальної.

Інвестиційний керуючий відкритого інвестиційного фонду зобов'язаний вживати заходів для викупу інвестиційних сертифікатів на вимогу їхніх власників від імені та за рахунок коштів інвестиційного фонду, а в разі відсутності таких коштів — за рахунок власних коштів.

14. За виконання своїх обов'язків інвестиційний керуючий отримує винагороду, річний розмір якої не повинен перевищувати 5 відсотків середньорічної вартості чистих активів інвестиційного фонду або 10 відсотків, якщо активи інвестиційного фонду більш як на 50 відсотків сформовано за рахунок приватизаційних паперів.

Договір з інвестиційним керуючим може бути складовою частиною установчого договору, якщо інвестиційний керуючий є засновником інвестиційного фонду.

При виконанні своїх обов'язків інвестиційний керуючий повинен діяти виключно в інтересах засновників та учасників інвестиційного фонду.

У разі укладення договору про управління активами більш як одного інвестиційного фонду інвестиційним керуючим він зобов'язаний у десятиденний строк з дня укладення договору письмово повідомити про це Антимонопольний комітет України.

15. Депозитарій інвестиційного фонду може здійснювати обслуговування операцій з цінними паперами шляхом бухгалтерських записів за допомогою комп'ютерної техніки. Письмовий документ, створений на підставі запису в комп'ютері, повинен включати найменування депозитарію, підпис уповноваженої особи депозитарію, реквізити, яким має відповідати інвестиційний сертифікат.

Депозитарій не може бути засновником, інвестиційним керуючим, а також кредитором інвестиційного фонду.

Депозитарій має право скликати позачергові збори ради засновників інвестиційного фонду у разі, коли вартість чистих активів фонду, які він акумулює, зменшується до 90 відсотків їх номінальної вартості.

Депозитарій зобов'язаний подавати спостережній раді звіти щодо операцій з активами інвестиційного фонду в порядку, встановленому депозитним договором.

Активи інвестиційного фонду, які зберігаються в депозитарії, не можуть використовуватися депозитарієм як власні кредитні ресурси.

Дозвіл на здійснення діяльності як депозитарію інвести-

цінного фонду чи інвестиційної компанії видає Міністерство фінансів України.

16. Депозитний договір з депозитарієм укладає інвестиційний керуючий інвестиційного фонду. У депозитному договорі зазначаються предмет домовленості між сторонами, права і обов'язки сторін, положення про взаємну відповідальність сторін за збитки, що можуть виникнути внаслідок невиконання договору, зміст інвестиційної декларації, розмір винагороди депозитарієві за надання послуг інвестиційному фонду та інші умови, включаючи застереження про конфіденційність.

Депозитний договір може бути розірвано однією із сторін з попереднім повідомленням другої сторони про такий намір не менш як за 6 місяців, якщо інше не передбачено депозитним договором. До припинення дії договору з депозитарієм інвестиційний керуючий повинен укласти договір з іншим депозитарієм.

17. Інвестиційний фонд не має права:
випускати облігації та векселі;

мати в своїх активах більш як 10 відсотків цінних паперів одного емітента, крім випадку, передбаченого абзацом сьомим пункту 23 цього Положення, та інвестувати понад 5 відсотків своїх активів у цінні папери одного емітента, крім інвестування в облігації внутрішніх державних позик, казначейські зобов'язання держави та інші цінні папери, одержання доходів за якими гарантовано Урядом України; *(Абзац третій пункту 17 в редакції Указу Президента № 265/95 від 28 березня 1995 р. // Голос України. — 1995. — 4 квітня)*

тримати в цінних паперах менш як 70 відсотків активів інвестиційного фонду;

купувати інвестиційні сертифікати іншого інвестиційного фонду чи інвестиційної компанії;

займатися представницькою діяльністю з приватизаційними паперами;

брати банківський кредит, крім випадків використання цього кредиту для викупу відкритим фондом своїх інвестиційних сертифікатів;

здійснювати інвестиції в цінні папери, емітентом яких є афлійована особа інвестиційного фонду;

видавати майнові гарантії, забезпечені майном фонду, для третіх осіб, укладати договори застави;

придбавати цінні папери повних та командитних товариств.

Розділ 2. Інвестиційна компанія

18. Інвестиційною компанією визнається торговець цінними паперами, який, окрім провадження інших видів діяльності, може залучати кошти для здійснення спільного інвестування шляхом емісії цінних паперів та їх розміщення.

Інвестиційна компанія створюється у формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю в порядку, встановленому для цих товариств, та здійснює діяльність щодо спільного інвестування згідно з цим Положенням.

Статутний фонд інвестиційної компанії, яка здійснює спільні інвестиції, формується в порядку, встановленому Законом України "Про господарські товариства" (1576-12), і повинен становити не менш як 50 тисяч мінімальних зарплат, визначених на момент реєстрації інвестиційної компанії.

19. Інвестиційна компанія для здійснення діяльності щодо спільного інвестування зобов'язана заснувати взаємний фонд, провести реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів, опублікувати інвестиційну декларацію та інформацію про випуск нею інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати, які випускає інвестиційна компанія, повинні відповідати вимогам, встановленим у пункті 9 цього Положення. На спільні інвестиції, які здійснюються шляхом випуску інвестиційних сертифікатів інвестиційної компанії, поширюються обмеження, встановлені пунктом 17 цього Положення.

Інвестиційна компанія одержує інвестиційні сертифікати в розмірі, що відповідає вартості майна, переданого нею у взаємний фонд. Інвестиційні сертифікати засновників зберігаються у депозитарія і не можуть пропонуватися на продаж.

На засновників інвестиційної компанії, яка здійснює спільні інвестиції, поширюється обмеження, встановлене пунктом 4 цього Положення.

20. Взаємний фонд є філією інвестиційної компанії, що утворюється за рішенням її вищого органу. Цей орган затверджує також Положення та інвестиційну декларацію взаємного фонду.

Рішення про створення взаємного фонду вважається прийнятним, якщо за нього проголосувало не менш 3/4 присутніх акціонерів (учасників), які беруть участь у голосуванні на загальних зборах інвестиційної компанії.

Взаємний фонд має окремі баланс та поточний рахунок і підлягає державній реєстрації в порядку, передбаченому для реєстрації філій суб'єктів підприємницької діяльності. На баланс взаємного фонду інвестиційна компанія може передавати майно у вигляді цінних паперів та об'єктів нерухомості.

Кошти взаємного фонду не можуть використовуватися для покриття збитків інвестиційної компанії. На майно взаємного фонду не може бути звернено стягнення за зобов'язаннями інвестиційної компанії, не пов'язаними з діяльністю взаємного фонду.

Інвестиційна компанія одержує прибутки від діяльності, пов'язаної із спільним інвестуванням, пропорційно вартості майна, переданого нею у взаємний фонд, якщо інше не передбачено інвестиційною декларацією.

Інвестиційна компанія може засновувати відкриті та закриті взаємні фонди, які здійснюють діяльність щодо спільного інвестування в порядку, встановленому цим Положенням для інвестиційних фондів.

Інформацію про діяльність взаємного фонду інвестиційна компанія зобов'язана подавати загальним зборам акціонерів (учасників) не рідше ніж один раз на рік.

Розділ 3. Діяльність інвестиційного фонду та взаємного фонду інвестиційної компанії щодо здійснення спільного інвестування

21. Для здійснення спільного інвестування інвестиційні фонди, а також інвестиційні компанії, що заснували взаємні фонди (далі — фонди), випускають інвестиційні сертифікати, які пропонуються для розміщення серед учасників.

Кошти, отримані від учасників, відкриті фонди інвестують у цінні папери інших емітентів.

Закриті фонди мають право здійснення інвестування в цінні папери та придбання нерухомого майна, часток і паїв, що належать державі в майні господарських товариств, у процесі приватизації.

Інвестиційні сертифікати відкритих фондів можуть бути придбані за кошти учасників, закритих фондів — за кошти учасників та приватизаційні папери.

22. Емісія інвестиційних сертифікатів здійснюється після реєстрації їх випуску у фінансовому органі в порядку, визначеному Міністерством фінансів України.

Фонди мають право здійснювати загальну емісію інвестиційних сертифікатів на суму, розмір якої не повинен перевищувати 15-разового розміру їх статутних фондів.

Відкриті фонди випускають інвестиційні сертифікати, які не підлягають вільному перепродажу, а закриті — такі, що підлягають вільному перепродажу.

Інвестиційні сертифікати пропонуються для розміщення та викупуваються фондом за ціною, яка дорівнює вартості чистих активів, у терміни, встановлені інвестиційною декларацією.

Чистими активами інвестиційного фонду визнається вартість активів, в які розміщено кошти засновників та учасників фонду, в поточних цінах на момент оцінки.

23. Інвестиційні сертифікати закритих фондів можуть обмінюватися на приватизаційні папери, якщо ці фонди у встановленому Фондом державного майна України порядку отримали дозвіл на здійснення комерційної діяльності з приватизаційними паперами.

Закриті фонди обслуговують власників приватизаційних паперів з такими обмеженнями:

інвестиційні сертифікати підлягають викупові фондом не раніше закінчення терміну використання приватизаційних паперів;

учасникам інвестиційного фонду не гарантується фіксований розмір дивідендів.

Приватизаційні папери, які перебувають у власності фонду, підлягають індексуванню у разі загальної індексації приватизаційних паперів.

Фонд має право здійснювати додаткову емісію інвестиційних сертифікатів у 50-разовому розмірі до обсягу прийнятих для розміщення приватизаційних паперів у порядку, який затверджується Фондом державного майна України та Міністерством фінансів України.

Інвестиційні фонди та інвестиційні компанії мають Право тримати у своїх активах до 25 відсотків цінних паперів одного емітента за умови їх придбання за приватизаційні папери. *(Пункт 23 доповнено абзацом згідно з Указом Президента № 265/95 від 28 березня 1995р. //Голос України. - 1995. - 4 квітня)*

24. Оцінка чистих активів фонду здійснюється відповідно до Положення про порядок оцінки чистих активів інвестиційних фондів і взаємних фондів інвестиційної компанії, що затверджується Міністерством фінансів України.

Вартість чистих активів у розрахунку на один інвестиційний сертифікат відкритого фонду обчислюється щоквартально, на дату, яку встановлює Міністерство фінансів

України. Взаємний фонд зобов'язаний за цією ціною викупувати інвестиційні сертифікати у учасників фонду.

25. Доходи фонду складаються з дивідендів та інших надходжень від цінних паперів, що перебувають у власності фонду, та доходів від операцій з цінними паперами й іншими активами.

Доходи фонду, його засновників та учасників оподатковуються при виплаті дивідендів у порядку, встановленому чинним законодавством.

Прибуток фонду підлягає розподілу між засновниками та учасниками у вигляді дивідендів.

Прибуток засновників фонду відповідно до інвестиційної декларації може бути спрямовано на збільшення розміру статутного фонду.

26. Фонд складає і публікує звіти про свою діяльність у терміни та в обсязі, що визначаються чинним законодавством.

Облік і контроль за діяльністю фонду щодо розміщення приватизаційних паперів здійснюються у порядку, встановленому Фондом державного майна України та Міністерством фінансів України.

Відкриті фонди раз на півроку зобов'язані проінформувати учасників та опублікувати в пресі фінансовий звіт, який повинен містити:

бухгалтерський баланс із переліком інвестицій фонду (кількість, види і ринкова вартість цінних паперів, які перебувають у власності фонду);

звіт про доходи та збитки, а також дивіденди, сплачені за цей період;

довідку про вартість чистих активів фонду;

довідку про кількість інвестиційних сертифікатів, випущених фондом, номінальну вартість одного інвестиційного сертифікату та вартість чистих активів одного інвестиційного сертифікату на дату складання звіту;

відомості про зміни в складі афілійованих осіб, членів спостережної ради, а також про зміну інвестиційного керуючого і депозитарію.

Фінансовий звіт за підсумками року обов'язково звіряється аудитором.

Закриті фонди один раз на півроку мають публікувати такі дані:

вартість чистих активів фонду (включаючи вартість і кількість невикористаних приватизаційних паперів, що засвідчується висновком аудиторської організації);

перелік та кількість цінних паперів одного емітента (в розмірі більше одного відсотка активів фонду), що перебувають у власності фонду;

вартість інших активів, що перебувають у власності фонду; звіт про заборгованість фонду;

дані про загальну кількість інвестиційних сертифікатів фонду, які перебувають в обігу на кінець півріччя.

Інвестиційна компанія веде облік наявності та обігу майна кожного взаємного фонду окремо від свого майна.

Фонди, які розміщують приватизаційні папери, зобов'язані протягом 5 років зберігати документи про всі здійснені ними угоди з приватизаційними паперами. Якщо фонди ліквідуються раніше зазначеного строку, ці документи передаються до Фонду державного майна України.

27. Державний контроль за діяльністю фонду відповідно до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" (1201-ХІІ) і цього Положення забезпечують Міністерство фінансів України та місцеві фінансові органи, а в межах повноважень, визначених законодавством України, — Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. *(Абзац перший пункту 27 в редакції Указу Президента № 1080/95 від 18 листопада 1995 р. // Урядовий кур'єр. — 1995. — 23 листопада)*

Державний контроль за комерційною діяльністю фондів з приватизаційними паперами забезпечує Фонд державного майна України.

Порушення вимог цього Положення тягне за собою цивільно-правову, адміністративну і кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством.

28. Контроль за дотриманням антимонопольного законодавства у процесі здійснення спільного інвестування інвестиційним фондом, інвестиційною компанією, взаємним фондом інвестиційної компанії забезпечує Антимонопольний комітет України відповідно до чинного законодавства.

Інвестиційний фонд, інвестиційна компанія повинні безпосередньо або через інвестиційного керуючого інформувати Антимонопольний комітет України про укладені ними договори стосовно придбання цінних паперів, в результаті якого забезпечується прямо або через взаємні фонди інвестиційної компанії досягнення або перевищення 10 відсотків, а у випадку, передбаченому абзацом сьомим пункту 23 цього Положення, 25 відсотків цінних паперів одного емітента. Така інформація подається у п'ятиденний строк з моменту укла-

дення договору купівлі цінних паперів. *(Абзац другий пункту 28 із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 265/95 від 28 березня 1995 р. // Голос України. - 1995. - 4 квітня)*

29. Фонд припиняє свою діяльність відповідно до чинного законодавства з урахуванням вимог, передбачених цим Положенням.

Закриті фонди, які обслуговують власників приватизаційних паперів, можуть бути ліквідовані до закінчення терміну використання приватизаційних паперів лише за рішенням арбітражного суду.

У разі банкрутства інвестиційної компанії стягнення на майно взаємного фонду може бути накладено тільки після розрахунків з усіма учасниками взаємного фонду, крім засновників.

Ліквідаційна комісія публікує в друкованих засобах масової інформації за місцезнаходженням фонду інформацію про його ліквідацію, порядок і термін заявлення кредитором претензій. Комісія повинна опублікувати першу інформацію через тиждень після свого створення і повторити її протягом двох місяців не менш як двічі.

Майно фонду реалізується виключно на аукціоні. Виручка від продажу спрямовується на задоволення вимог кредиторів. Кошти, які залишаються після цього, розподіляються між учасниками пропорційно кількості інвестиційних сертифікатів. У разі, коли вартість майна в розрахунку на один інвестиційний сертифікат нижча за його номінальну вартість, різниця учасникам покривається за рахунок коштів засновників.

Фонд вважається ліквідованим з моменту виключення його з державного реєстру.

Фонди закритого типу припиняють свою діяльність після закінчення заявленого терміну. За рішенням засновників закритого фонду його може бути перетворено у відкритий фонд.

(Урядовий кур'єр. - 1994. - 24 лютого)

ПОРЯДОК

видачі дозволу на здійснення діяльності
по випуску та обігу цінних паперів
як виключної діяльності

Затверджено наказом

*Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 13 вересня 1996 р. № 203-а*

Цей Порядок розроблений відповідно до Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" (283/96-ВР).

1. Загальні положення

1.1. Відповідно до цього Порядку провадиться видача дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності (надалі — дозвіл).

1.2. Дозвіл можуть отримати акціонерні товариства, статутний фонд яких сформовано за рахунок виключно іменних акцій, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства та кооперативні товариства, для яких операції з цінними паперами становлять виключний вид їх діяльності (надалі — торговці цінними паперами).

1.3. Торговці цінними паперами мають право здійснювати такі види діяльності по випуску та обігу цінних паперів:

- а) діяльність по випуску цінних паперів;
- б) комісійну діяльність по цінних паперах;
- в) комерційну діяльність по цінних паперах.

1.4. При здійсненні діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності допускається здійснення окремих видів діяльності, пов'язаних з обігом цінних паперів, насамперед діяльності по наданню консультацій власникам цінних паперів та управлінню активами інвестиційного фонду.

1.5. Торговець цінними паперами має право на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності на всій території України з моменту отримання дозволу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

1.6. Видача дозволу провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

1.7. Дозвіл може бути видано торговцям цінними паперами на здійснення усіх або окремих видів діяльності, зазначених у пункті 1.3 цього Порядку.

1.8. Дозвіл, виданий торговцю цінними паперами, не підлягає передачі іншим юридичним особам.

1.9. Дозвіл чинний до моменту його анулювання.

2. Порядок подання документів для отримання дозволу

2.1. Для отримання дозволу до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку товариством подаються такі документи:

а) заява про видачу дозволу (додаток 1 до цього Порядку);
б) копія рішення про державну реєстрацію товариства;
в) нотаріально засвідчена копія статуту;
г) нотаріально засвідчена копія установчого договору;
д) список усіх засновників, акціонерів, учасників товариства, на яких припадає до 5 відсотків включно статутного фонду. Список повинен містити відомості згідно з додатком 2;

є) список усіх засновників, акціонерів, учасників товариства, на яких припадає понад 5 до 10 відсотків включно статутного фонду. Список повинен містити відомості згідно з додатком 3;

є) список усіх засновників, акціонерів, учасників товариства, на яких припадає понад 10 відсотків статутного фонду. Список повинен містити відомості згідно з додатками 4, 5;

ж) список усіх підприємств, організацій, господарських товариств, фірм, банків та інших юридичних осіб як в Україні, так і за її межами, в яких товариство виступає засновником, акціонером, учасником, з виділенням таких, в яких на товариство припадає понад 5 відсотків статутного фонду. Список повинен містити відомості згідно з додатком 6;

з) список керівного складу товариства (керівник, його заступники, головний бухгалтер) із зазначенням відомостей згідно з додатком 7;

и) список працівників товариства, які будуть безпосередньо займатися операціями по випуску та обігу цінних паперів, із зазначенням відомостей, передбачених додатком 8;

До списку додаються копії дипломів про вищу економічну освіту або свідоцтв про закінчення курсів, що стосуються підготовки спеціалістів з питань здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів;

і) перелік усіх відділень, філій, представництв товариства, які наділяються повноваженнями стосовно здійснення операцій з цінними паперами, із зазначенням їх повних найменувань, місцезнаходження, а також відомостей відповідно до підпунктів "з" і "и" цього пункту (додаток 9);

к) висновок аудитора (аудиторської фірми) про сплату статутного фонду товариства, який повинен містити відомості про: номер і дату договору між аудитором (аудиторською фірмою) і товариством на виконання аудиторських послуг; серію і номер ліцензії на аудиторську діяльність, дату і номер рішення Аудиторської палати України про видачу ліцензії аудитору (аудиторській фірмі); документи, на підставі яких зроблено висновок про сплату статутного фонду (назва документа, його номер та дата складання); загальний обсяг статутного фонду відповідно до установчих документів; ділення статутного фонду на долі (паї, акції) по кожному засновнику, акціонеру, учаснику, виражені в абсолютній сумі та у відсотках; форма внесення вкладу (грошові кошти, матеріальні цінності, нематеріальні активи, цінні папери із зазначенням їх емітента) та обсяг сплаченої частини статутного фонду по кожному засновнику, акціонеру, учаснику, виражені в абсолютній сумі та у відсотках; для акціонерних товариств також вказується загальна кількість випущених акцій, їх номінальна вартість, розподіл по видах і категоріях, дата і номер свідоцтва про реєстрацію випуску акцій у відповідному реєструвальному органі. Відомості щодо висновку аудитора (аудиторської фірми) подаються по формі згідно з додатками 10 та 11.

До висновку аудиторської фірми (аудитора) про сплату статутного фонду товариства додається копія акта прийому-здачі аудиторського висновку;

л) відомості про накладені на товариство санкції за господарські правопорушення органами державної влади, судом, арбітражем або третейським судом протягом трьох років до моменту подання заяви або з моменту створення, якщо цей термін менше трьох років, із зазначенням дати накладення санкції, органу, що наклав санкцію, причин накладення санкції, виду та розміру санкції, ступеня виконання санкції до моменту подання заяви. Зазначені відомості подаються по формі згідно з додатком 12;

м) відомості про наявність техніки, необхідної для здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів — засо-

бів зв'язку (телефон, факс, телефакс) і обробки інформації (комп'ютер);

н) для акціонерних товариств — копію свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;

о) копію платіжного доручення про внесення плати за видачу дозволу у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2.2. Комп'ютерну дискету 3,5" з електронними копіями вказаних документів (додатки 2—12, 14), які складаються у форматі, визначеному Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

2.3. Усі списки, переліки, відомості, висновки, що подаються товариством, не можуть бути понад одного місяця давності перед подачею документів та повинні бути підписані його керівником та засвідчені печаткою товариства.

2.4. Заявник несе відповідальність згідно з чинним законодавством та вимогами цього Порядку за достовірність інформації, вказаної у документах, поданих для отримання дозволу.

3. Порядок видачі дозволу

3.1. Розгляд документів про видачу дозволу провадиться у порядку надходження документів до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. У разі одночасного надходження кількох заяв розгляд провадиться в алфавітному порядку, виходячи з повних назв товариств.

3.2. Видача дозволу повинна бути проведена не пізніше останнього робочого дня 30-денного терміну з моменту отримання заяви з доданням необхідних документів за встановленою формою (додаток 13).

3.3. У видачі дозволу може бути відмовлено у разі:

а) якщо статутом товариства передбачені види діяльності, не пов'язані зі здійсненням діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності;

б) для акціонерного товариства — якщо статутний фонд сформовано іншим чином, ніж за рахунок виключно іменних акцій;

в) для акціонерного товариства — якщо не проведена реєстрація випуску (емісії) акцій;

г) якщо розмір і порядок оплати статутного фонду товариства не відповідають вимогам чинного законодавства;

д) якщо у статутному фонді товариства частка будь-якого торговця цінними паперами перевищує 5 відсотків або побіч-

не володіння майном іншого торговця цінними паперами перевищує 10 відсотків статутного фонду.

Умовний приклад для розрахунку побічного володіння:

Товариство "А" подало документи для одержання дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності. Серед засновників товариства "А" є юридична особа "Б", яка володіє часткою у статутному фонді товариства "А" в розмірі 30 відсотків, і до складу юридичної особи "Б" входить торговець цінними паперами "В" із дольовою участю в товаристві "Б" в розмірі 35 відсотків. Товариство "А" отримати дозвіл не може, оскільки побічне володіння становить 10,5 відсотка.

Розрахунок: $(Б \times В) / 100 - (30 \times 35) / 100 - 10,5$;

є) якщо спеціалісти товариства:

— не мають дипломів про вищу економічну освіту або свідоцтв про закінчення курсів, що стосуються підготовки спеціалістів з питань здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів;

— притягались до відповідальності за господарські або посадові злочини.

У складі товариства повинно бути не менше трьох спеціалістів з вищою економічною освітою або таких, які мають кваліфікаційні свідоцтва встановленого зразка;

є) якщо на товариство накладались санкції за господарські правопорушення;

ж) невідповідності поданих документів вимогам, встановленим чинним законодавством, цим Порядком, або їх недостовірності;

з) якщо товариство не забезпечене засобами зв'язку і обробки інформації (мінімальні вимоги — один телефон і два комп'ютери).

3.4. Повідомлення про відмову у видачі дозволу доводиться до товариства у письмовому вигляді з обґрунтуванням такої відмови.

3.5. Якщо дозвіл не видано у встановлений термін або відмовлено у видачі дозволу з мотивів, які товариство вважає необґрунтованими, воно може звернутись до суду.

4. Перелік відомостей, які торговець цінними паперами подає протягом терміну дії дозволу

4.1. Торговець цінними паперами щоквартально, не пізніше одного місяця після закінчення кварталу, подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку баланс та довідку про обсяг укладених і виконаних торговцем цінними паперами

рами угод по цінних паперах за звітний період, підписану керівником і засвідчену печаткою торговця цінними паперами, яка повинна містити: номер і дату укладеної угоди, найменування іншої договірної сторони, з якою укладено угоду, вид угоди, суму угоди, вид і категорію цінного папера, його номінал, емітент цінного папера (фірмове найменування, місцезнаходження), дату і суму виконання угоди. Зазначені відомості подаються по формі згідно з додатком 14.

4.2. Торговець цінними паперами щоквартально, не пізніше одного місяця після закінчення кварталу, подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку розрахунок нормативів ліквідності згідно з вимогами статті 30 Закону України "Про цінні папери та фондову біржу" (1201-ХІІ), підписаний керівником і засвідчений печаткою торговця цінними паперами. Розрахунок подається по формі згідно з додатком 15.

4.3. Торговець цінними паперами після завершення фінансового року, але не пізніше 30 березня, подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку річний баланс і звіт про фінансові результати та їх використання, а також річну довідку про обсяг укладених і виконаних торговцем цінними паперами угод по цінних паперах, підтверджені аудитором (аудиторською фірмою).

Річна довідка про обсяг укладених і виконаних торговцем цінними паперами угод по цінних паперах повинна містити дані, зазначені у пункті 4.1 цього Порядку.

4.4. Торговець цінними паперами зобов'язаний у 30-денний строк з моменту виникнення змін, що сталися в його установчих документах та господарській діяльності після отримання дозволу, надіслати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку у письмовій формі відомості про:

а) зміни і доповнення, внесені до установчого договору і статуту;

б) зміни у складі засновників, акціонерів, учасників;

в) зміни у персональному складі посадових осіб;

г) відкриття відділень, філій, представництв, яким надаються повноваження щодо здійснення операцій з цінними паперами;

д) випадки, коли торговець цінними паперами виступив засновником, акціонером, учасником в інших підприємствах, організаціях, господарських товариствах, фірмах, банках та інших юридичних особах як в Україні, так і за її межами;

є) здійснення власних емісій цінних паперів з метою збільшення розміру статутного фонду або залучення позичкових коштів;

є) накладені органами державної влади, судом санкції за господарські правопорушення;

ж) арешт банківських рахунків торговця цінними паперами;

з) реорганізацію, призупинення або припинення діяльності торговця цінними паперами.

4.5. При зміні повного фірмового найменування або місцезнаходження торговець цінними паперами зобов'язаний подати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку такі документи:

а) заяву про реєстрацію змін;

б) свідоцтво про державну реєстрацію;

в) нотаріально засвідчені копії установчих документів.

На підставі поданих документів торговцю цінними паперами видається свідоцтво про реєстрацію змін за встановленою формою (додаток 16). Плата за видачу свідоцтва про реєстрацію змін не стягується.

5. Державний контроль за здійсненням торговцями діяльності по випуску та обігу цінних паперів

5.1. Державний контроль за здійсненням діяльності по випуску та обігу цінних паперів здійснюють Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку та її територіальні відділення. Інші державні органи здійснюють контроль за обігом цінних паперів у межах своєї компетенції відповідно до чинного законодавства.

5.2. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку може накладати санкції згідно з чинним законодавством, самостійно або за поданням податкових органів та Антимонопольного комітету у таких випадках:

неподання відомостей, які торговець цінними паперами повинен подавати протягом дії дозволу;

виявлення недостовірної інформації у відомостях, що подаються протягом строку дії дозволу, або невідповідності їх вимогам чинного законодавства;

виявлення фактів здійснення інших видів діяльності, не пов'язаних з обігом цінних паперів;

здійснення торговцями цінними паперами операцій із незареєстрованими цінними паперами, що підлягають реєстрації згідно з чинним законодавством;

здійснення торговцями цінними паперами торгівлі паперами, що не віднесені чинним законодавством до видів цінних паперів;

здійснення торговцями торгівлі паперами власного випуску, а також акціями того емітента, в якого вони безпосередньо або побічно володіють майном у розмірі більше 5 відсотків статутного фонду;

якщо торговці цінними паперами, у статутних фондах яких частка юридичної особи, що не має дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, або громадянина перевищує 5 відсотків по кожному торговцю, здійснюють торгівлю цінними паперами один з одним;

якщо торговець цінними паперами безпосередньо або побічно володіє майном іншого торговця цінними паперами вартістю понад 10 відсотків статутного фонду, в тому числі безпосередньо — вартістю понад 5 відсотків статутного фонду іншого торговця;

порушення вимог, установлених чинним законодавством, щодо ліквідності торговців цінними паперами;

укладання угод, заборонених чинним законодавством України, а також угод з використанням відомостей, що становлять комерційну таємницю;

порушення порядку випуску (емісії) цінних паперів;

здійснення торговцями цінними паперами торгівлі цінними паперами іноземних емітентів без індивідуальної ліцензії Національного банку України;

порушення інших вимог, встановлених чинним законодавством, щодо випуску та обігу цінних паперів;

порушення вимог антимонопольного законодавства;

порушення вимог чинного законодавства у сфері рекламної діяльності;

порушення чинного законодавства України.

5.3. У разі повторного застосування санкцій, передбачених пунктом 5.2 цього Порядку, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку самостійно або за поданням податкових органів та Антимонопольного комітету може анулювати дозвіл на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності.

Крім того, дозвіл анулюється у випадках, якщо протягом року з моменту видачі дозволу торговцями цінними паперами діяльність не здійснювалась.

5.4. Скарги на дії територіальних відділень Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку у зв'язку із

здійсненню ними контролю за випуском та обігом цінних паперів розглядаються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку може бути оскаржене в органах суду або арбітражного суду.

5.5. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку подає Ліцензійній палаті при Міністерстві економіки України щомісяця (до 15 числа місяця, наступного за звітним) відомості про видані дозволи та про торговців цінними паперами, які одержали дозволи, за формою, затвердженою Ліцензійною палатою.

ДОДАТОК 1

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку
"_____" _____ 199__р. №_____
(дата написання заяви)

ЗАЯВА

на видачу дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності

Відповідно до статті 26 Закону України "Про цінні папери та фондову біржу"

(повне найменування юридичної особи)

(код ЗКПО) → галузь (вид діяльності) (код ЗКНГ)
(місцезнаходження, телефон юридичної особи)

(розрахунковий рахунок) (відділення банку) (Код МФО)

просить видати дозвіл на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів: _____

(вказується вид діяльності)

М.П. Керівник юридичної особи _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

ДОДАТОК 2

Довідка про засновників, акціонерів, учасників заявника, на яких припадає до 5% статутного фонду включно

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	Повна назва юридичної особи чи прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи — засновника заявника	Код ЄДРПОУ	Юридична адреса чи паспортні дані	Частка у статутному фонді заявника, грн.	Частка засновника у статутному фонді, %
1	2	3	4	5	6

ДОДАТОК 3

Довідка про засновників, акціонерів, учасників заявника, на яких припадає понад 5% до 10% статутного фонду включно

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	Повна назва юридичної особи чи прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи — засновника заявника	Код ЄДРПОУ	Юридична адреса чи паспортні дані	Частка у статутному фонді заявника, грн.	Частка засновника у статутному фонді, %
1	2	3	4	5	6

ДОДАТОК 4

Довідка про засновників, акціонерів, учасників заявника, на яких припадає понад 10% статутного фонду

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	Повна назва юридичної особи чи прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи — засновника заявника	Код ЄДРПОУ	Юридична адреса чи паспортні дані	Частка у статутному фонді заявника, грн.	
				Частка засновника у статутному фонді, %	
1	2	3	4	5	6

ДОДАТОК 5

Довідка про засновників, акціонерів, учасників заявника, які є юридичними особами і мають більше 10% у статутному фонді заявника

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	Повна назва юридичної особи чи прізвище, ім'я, по батькові	Код ЄДРПОУ	Юридична адреса чи паспортні дані	Частка у статутному фонді заявника, грн.	
				Частка засновника у статутному фонді, %	
1	2	3	4	5	6

ДОДАТОК 6

Довідка про юридичних осіб як в Україні, так і за її межами, в яких заявник має частку понад 5% статутного фонду

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	Повна назва юридичної особи чи прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи — засновника заявника	Код ЄДРПОУ	Юридична адреса чи паспортні дані	Частка у статутному фонді заявника, грн.	Частка засновника у статутному фонді, %
1	2	3	4	5	6

ДОДАТОК 7

Довідка про керівний склад товариства та його структурних підрозділів

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	Прізвище, ім'я, по батькові	Посада	Освіта	Стаж роботи	Телефони	Відомості щодо знаходження під судом, слідством (останні п'ять років): дата, вид порушення, санкції
1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 8

Довідка про працівників товариства та його структурних підрозділів, які безпосередньо виконують операції з цінними паперами

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

•

№	Прізвище, ім'я, по батькові	Посада	Освіта	Стаж роботи	Теле- фони	Відомості щодо знаход- ження під судом, слідством (останні п'ять років): дата, вид пору- шення, санкції	Кваліфіка- ційний документ: вид, номер, дата видачі, хто видав, кваліфікація
1	2	3	4	5	6	7	8

ДОДАТОК 9

Довідка про структурні підрозділи заявника — відділення, філії та представництва, яким надаються повноваження стосовно здійснення операцій з цінними паперами

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	Повна назва	Місцезнаходження
1	2	3

ДОДАТОК 10

Довідка про сплату статутного фонду заявника

№ _____ дата _____ договору між аудитором (аудиторською фірмою) і товариством

№ _____ серія _____ дата видачі ліцензії аудитору (аудиторській фірмі)

Дата складання довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	Засновник	Документ, на підставі якого зроблено висновок про сплату статутного фонду	№ та дата	Вартість внеску до статутного фонду, грн.
1	2	3	4	5

Продовження таблиці

Вартість внеску до статутного фонду, %	Форма внеску до статутного фонду	Обсяг сплаченої частини, грн.	Обсяг сплаченої частини, %
6	7	8	9

ДОДАТОК 11

Довідка про емісії цінних паперів заявника

Дата складання довідки:

Код ЄДРПОУ заявника

№	Вид ЦП	Акція іменна привілейована, шт.	Акція іменна проста, шт.	Акція на пред'явника привілейована, шт.	Акція на пред'явника проста, шт.
1	2	3	4	5	6

Продовження таблиці

Номинальна вартість, грн.	№ свідоцтва про реєстрацію, дата, назва фінансового органу	Обсяг емісії, % до статутного фонду заявника	Кількість, шт.
7	8	9	10

ДОДАТОК 12

**Довідка
про санкції, накладені на заявника
за господарські правопорушення
органами державної влади, арбітражем
або третейським судом**

Дата складання довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

№	Дата накладення санкції	Орган, що наклав санкцію	Причини накладення санкції	Вид санкції	Розмір санкції	Стан виконання санкції до моменту подання заяви	Термін дії санкції
1	2	3	4	5	6	7	8

ДОДАТОК 13

**Державна комісія
з цінних паперів та фондового ринку**

**ДОЗВІЛ № _____
на здійснення діяльності по випуску та обігу
цінних паперів як виключної діяльності**

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку на підставі статті 27 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" дозволяє

(повне фірмове найменування торговця цінними паперами)

(місцезнаходження торговця цінними паперами)

здійснювати такі види діяльності по випуску та обігу цінних паперів: _____

(найменування видів діяльності по випуску та обігу

цінних паперів відповідно до статті 26

Закону України "Про цінні папери і фондову біржу")

як виключної діяльності.

Дозвіл виданий * _____ " _____ 199 _____ року.

М.П.

Член Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
(підпис)

ДОДАТОК 14

**Довідка
про укладені та виконані заявником
угоди купівлі-продажу цінних паперів**

Дата складення довідки: _____

Код ЄДРПОУ заявника: _____

№	№ укладеної угоди	Дата укладення угоди	Найменування іншої договірної сторони	Вид угоди	Сума угоди
1	2	3	4	5	6

Продовження таблиці

Вид і категорія цінного папера	Номінальна вартість цінного папера, грн.	Найменування емітента	Дата виконання угоди	Сума виконаної угоди
7	8	9	10	11

ДОДАТОК 15

**Розрахунок
нормативів ліквідності торговця цінними паперами
згідно з вимогами статті 30 Закону України
"Про цінні папери і фондову біржу"**

(повне найменування торговця цінними паперами)

Дозвіл Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від _____ № _____

або Дозвіл Міністерства фінансів від _____ № _____ (_____).

Дата виконання розрахунку _____

Нормативи	Вартість угод, укладених торговцем цінними паперами з іншим торговцем, але не виконаних на момент розрахунку, грн.	Розмір статутного фонду торговця цінними паперами, грн.	Співвідношення кол. 2 та кол. 3 (в разях)	Відхилення від нормативу (-, +)
1	2	3	4	5

Вартість резерву торговця цінними паперами (грн.)

Керівник торговця
Цінними паперами
(підпис)

276

ДОДАТОК 16

**Державна комісія з цінних паперів
та фондового ринку**

**СВІДОЦТВО
про реєстрацію змін №**

до дозволу Мб_____на здійснення діяльності
по випуску та обігу цінних паперів
від "___"_____199__року

У тексті дозволу повне фірмове найменування торговця
цінними паперами/місцезнаходження торговця цінними папе-
рами (непотрібне закреслити) замінити на_____

Дата реєстрації змін "___"_____199__року

М.П.

Член Державної комісії
з цінних паперів
та фондового ринку
(підпис)

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій
підприємств та інформації про їх випуск

Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від ~20 вересня 1996 р. № 210

I. Загальні положення

1. Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск розроблено відповідно до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу".

2. Реєстрація випуску акцій і облігацій підприємств (надалі — цінні папери) та інформації про випуск акцій і облігацій підприємств (надалі — інформація про випуск цінних паперів), що пропонуються для відкритого продажу, провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3. Емітент має право на випуск цінних паперів з моменту реєстрації випуску цінних паперів і присвоєння номера реєстрації у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

4. Емітент має право на опублікування інформації про випуск цінних паперів з моменту її реєстрації у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

5. Реєстрація випуску цінних паперів або інформації про випуск цінних паперів, що провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, не може розглядатися як гарантія вартості цих цінних паперів.

6. Позначення "акція", "облігація" або такі, в яких містяться слова "акція" чи "облігація", можуть використовуватися для найменування або реклами тільки тих документів, що відповідають поняттю акції та облігації згідно із Законом України "Про цінні папери і фондову біржу".

7. Для реєстрації випуску цінних паперів у Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку емітент подає такі документи:

заяву про реєстрацію випуску цінних паперів;

засвідчену копію протоколу рішення про випуск цінних паперів, оформленого згідно зі статтею 6 і статтею 11 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", відповідно для реєстрації акцій і облігацій підприємств;

нотаріально засвідчену копію статуту емітента або змін до нього, пов'язаних із збільшенням (зменшенням) статутного фонду. Зразок бланку цінного папера, сертифіката акції, якщо випуск здійснювався в паперовій формі;

баланс, звіт про фінансові результати та їх використання, довідку про фінансовий стан, підтвержені аудитором (аудиторською фірмою), за останній завершений фінансовий рік; копію свідоцтва про державну реєстрацію товариства.

II. Реєстрація інформації про випуск цінних паперів, що пропонуються для відкритого продажу

8. Якщо цінні папери пропонуються для відкритого продажу, тобто призначені для розміщення між юридичними особами і громадянами, коло яких заздалегідь визначити неможливо, то емітент зобов'язаний подати Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку для реєстрації інформацію про випуск цих цінних паперів.

9. В інформацію про випуск цінних паперів повинні бути включені такі відомості:

а) характеристика емітента, а саме:

фірмове найменування, місцезнаходження, дата заснування, предмет діяльності, баланс, звіт про фінансові результати та їх використання, довідку про фінансовий стан, підтвержені аудитором (аудиторською фірмою) за останній завершений фінансовий рік, баланс станом за останній квартал перед поданням інформації, звіт про статутний фонд (загальний обсяг, обсяг сплаченої частки), чисельність службовців, а також основні професійні дані про керівних працівників, перш за все — освіта, кваліфікація, виробничий стаж;

б) опис ділової діяльності емітента, засвідчений аудитором, насамперед інформаційні відомості про виробництво, реалізацію, наукові дослідження та інвестиції;

в) дані про емісію цінних паперів:

дата і номер протоколу прийняття рішення про випуск цінних паперів; мета використання фінансових ресурсів, залучених від емісії; обсяг емісії, що планується; вид і категорія цінних паперів, пов'язані з ними права: по акціях — засновники й можливі права, що надаються власникам привілейованих акцій, кількість, номінальна вартість і сума емісії цінних паперів; число серій і порядкові номери; місце, день початку й припинення продажу; інформація про можливі привілеї власників цінних паперів; запланований курс; найменування торговця цінними паперами (якщо емітент користується його послугами); дії, що проводяться у разі перевищення або не-

досягнення рівня передплати; по процентних цінних паперах — заплановані проценти, метод обчислення і строк виплати процентів; адреси місць виплати доходів, здійснення операцій і депонування;

г) перелік і результати попередніх емісій цінних паперів, а також розподіл цінних паперів по видах;

д) кількість іменних акцій, випущених емітентом, у тому числі акцій, що знаходяться у власності керівних працівників;

е) строк погашення (для облігацій).

10. Відомості, що містяться в інформації про випуск цінних паперів, не можуть мати давність більше шести місяців та повинні відповідати реальній дійсності, бути придатними для оцінки господарсько-фінансового стану емітента.

11. Інформація про випуск цінних паперів повинна бути підписана емітентом і торговцем цінними паперами (якщо емітент користується послугами останнього).

12. У разі заснування акціонерного товариства, що не має правового попередника, інформація про випуск цінних паперів повинна містити такі дані: фірмове найменування майбутнього акціонерного товариства, предмет та цілі діяльності, дату проведення установчих зборів, розмір статутного фонду, що передбачається, склад майна, що вноситься засновниками в натуральній формі, найменування банківської установи та номер розрахункового рахунка, на який мають бути внесені початкові внески, а також дані про емісію цінних паперів, визначені у підпункті "в" пункту 9.

13. Якщо в емітента чи його правового попередника у разі емісії цінних паперів — протягом трьох календарних років, що передували емісії цінних паперів, здійснювалися дії по економічному оздоровленню (сануванню) або була дана вказівка про ліквідацію, то в інформації слід вказати також відповідні дані.

14. Якщо для виконання вказаних у цінних паперах зобов'язань яка-небудь юридична особа виступає як повірений, то в інформації про випуск цінних паперів слід вказати дані, що відносяться до такого доручення.

15. В інформації про випуск цінних паперів окремо слід виділити можливі фактори ризику в діловій діяльності емітента.

16. Якщо протягом 10 робочих днів, починаючи з дня, наступного за днем подання інформації про випуск цінних паперів у реєструвальний орган, він не відмовив у її реєстрації, то таку інформацію слід вважати зареєстрованою.

17. Підставами для відмови у реєстрації інформації можуть бути:

а) наявність у інформації відомостей, що дозволяють зробити висновок про невідповідність умов випуску цінних паперів чинному законодавству;

б) неповнота інформації про випуск цінних паперів порівняно з вимогами пунктів 8—12 цього Тимчасового положення;

в) невідповідність інформації, поданої у реєструвальний орган, що характеризує фінансово-економічний стан емітента, таким вимогам:

емітент повинен бути беззбитковим протягом останніх трьох завершених фінансових років або з моменту створення, якщо цей строк менше трьох років;

емітент не повинен мати простроченої заборгованості кредиторам і по платежах у бюджет;

емітент повинен мати повністю сплачений статутний фонд на момент прийняття рішення про випуск облігацій.

18. Повідомлення Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку про відмову в реєстрації інформації щодо випуску цінних паперів доводиться до емітента по телефону, телетайпу, телексу або телефаксу з обов'язковим письмовим підтвердженням.

19. У разі виникнення будь-яких змін у інформації про випуск цінних паперів емітент цінних паперів повинен подати відповідну інформацію в реєструвальний орган до закінчення 30-денного строку з дня подання першої інформації.

20. Не пізніше ніж через 7 днів після закінчення строку відкритого продажу цінних паперів емітент подає в реєструвальний орган звіт про наслідки випуску цінних паперів.

21. Звіт про наслідки випуску цінних паперів повинен містити таку інформацію:

а) дату початку і дату закінчення відкритого продажу цінних паперів;

б) фактичну ціну реалізації цінних паперів;

в) кількість реалізованих цінних паперів;

г) загальну вартість реалізованих цінних паперів (у порівнянні із запланованою при організації випуску величиною), у тому числі для акцій у такому розподілі:

грошові кошти, внесені як плата за акції;

вартісна оцінка матеріальних засобів, внесених як плата за акції;

оцінка іноземної валюти, внесеної як плата за акції;

д) для акцій — розподіл коштів на статутний фонд (у сумі

номінальної вартості реалізованих акцій) і додаткові власні кошти (в сумі перевищення фактичної ціни продажу акцій над їх номінальною вартістю);

є) комісія та інші види винагород, виплачені торговцям цінними паперами (якщо емітент користується їх послугами).

Звіт про наслідки випуску цінних паперів підписується емітентом і торговцем цінними паперами (якщо емітент користується його послугами) і засвідчується аудиторською організацією.

22. Реєструвальний орган має право у разі виявлення недостовірних даних у опублікованій інформації про випуск цінних паперів зупинити їх розміщення до того часу, поки емітент не внесе до неї відповідних змін.

III. Реєстрація випуску цінних паперів у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку

23. Реєстрація випуску цінних паперів та інформації про їх випуск здійснюється незалежно від загального обсягу емісії Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

24. Загальний реєстр випуску цінних паперів ведеться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

25. Реєстрація випуску цінних паперів повинна бути проведена не пізніше як за 30 днів з моменту подачі заяви з доданням необхідних документів. При реєстрації цінним паперам присвоюється реєстраційний номер.

26. Орган, який реєструє випуск цінних паперів, зобов'язаний перевірити відповідність поданих емітентом документів вимогам чинного законодавства України.

27. Відмова в реєстрації може мати місце лише у разі порушення встановленого цим Тимчасовим положенням порядку реєстрації випуску цінних паперів або невідповідності поданих документів вимогам чинного законодавства України.

28. У разі, коли реєстрацію випуску цінних паперів у встановлений строк не проведено або в ній відмовлено з мотивів, які емітент вважає необґрунтованими, він може звернутися до суду чи арбітражного суду.

29. Після реєстрації випуску цінних паперів емітенту видається свідоцтво (додаток), яке є підставою для придбання бланків цінних паперів або їх друкування. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку перевіряє відповідність реквізитів поданого емітентом зразка цінного папера вимогам, передбаченим статтями 4, 10 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу".

30. Емітент у разі змін, що відбулися в його господарській діяльності і впливають на вартість цінних паперів або розмір доходу по них, зобов'язаний протягом двох днів надіслати реєструвальному органу інформацію, передбачену статтею 25 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу".

ДОДАТОК

СВІДОЦТВО

про реєстрацію випуску цінних паперів

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку засвідчує, що випуск_____

що здійснюється (найменування цінного папера)

на суму_____ (повне фірмове найменування емітента)

в тому числі: іменних (сума емісії прописом) i

номіналом_____ (кількість прописом) штук

на суму_____ (номінал прописом)

на пред'явника (сума прописом)

номіналом_____ (кількість прописом) штук

на суму_____ (номінал прописом) •

привілейованих (для акцій) (сума прописом)

номіналом (кількість прописом) штук

на суму_____ (номінал прописом)

(сума прописом)

внесено до Реєстру випуску цінних паперів.

Реєстраційний №_____

Свідоцтво видане "___" _____ 19__ року

М.П. Начальник Управління корпоративних фінансів
(підпис)

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про порядок реєстрації випуску акцій
відкритих акціонерних товариств, створених
із державних підприємств у процесі приватизації,
та інформації про їх випуск¹

Затверджено наказом

Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 20 вересня 1996 р. № 210

Це Тимчасове положення розроблено відповідно до Законів України "Про цінні папери і фондову біржу", "Про приватизацію майна державних підприємств", "Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі" та Порядку перетворення у процесі приватизації державних, орендних підприємств і підприємств із змішаною формою власності у відкриті акціонерні товариства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 1996 р. № 1099.

I. Загальні положення

1. Відповідно до цього Тимчасового положення реєструється перший випуск (емісія) акцій відкритих акціонерних товариств, створених із державних підприємств у процесі приватизації, та інформація про їх випуск.

2. Реєстрація випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених із державних підприємств у процесі приватизації (далі — акцій), та інформації про їх випуск проводиться:

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, якщо сума випуску дорівнює або вища 21,5 мільйона гривень; територіальними відділеннями Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, якщо сума випуску цінних паперів не перевищує 21,5 мільйона гривень.

(Пункт 2 в редакції наказу Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

3. Емітент має право на випуск акцій після реєстрації цього випуску у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку та її територіальних відділеннях і присвоєння номера реєстрації.

Емітентом акцій виступає відкрите акціонерне товариство, створене з державного підприємства в процесі приватизації.

Із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 (z0674-96) від 6 листопада 1996 р.

(Пункт 3 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

4. Емітент має право на опублікування інформації про випуск акцій з моменту її реєстрації у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку та її територіальних відділеннях.

Акції допускаються:

— для розміщення серед працівників підприємства на пільгових умовах, передбачених ст. 25 Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств", з моменту реєстрації випуску акцій;

— для відкритого (вільного) продажу не раніш як через 30 календарних днів після опублікування інформації про їх випуск.

(Пункт 4 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

5. Реєстрація випуску акцій або інформації про випуск акцій, що провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та її територіальними відділеннями, не може розглядатися як гарантія вартості цих акцій.

(Пункт 5 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

II. Порядок подачі документів для реєстрації випуску акцій та інформації про їх випуск

6. Для реєстрації випуску акцій та інформації про випуск акцій емітент подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку та її територіальних відділень такі документи:

а) заяву про реєстрацію випуску акцій та інформації про випуск акцій, яка складається у довільній формі з зазначенням загальної суми емісії, номінальної вартості акцій, їх виду і кількості, юридичної адреси емітента, номера телефону емітента;

б) інформацію про випуск акцій відкритого акціонерного товариства згідно з пунктом 7 цього Тимчасового положення. Інформація подається реєструвальному органу в 2-х примірниках і повинна бути прошнурована та засвідчена печаткою емітента;

в) копію платіжного доручення про сплату державного мита до місцевого бюджету за місцем державної реєстрації акціонерного товариства у розмірі 0,1 процента номінальної вартості емісії (випуску акцій);

г) копію рішення державного органу приватизації про створення акціонерного товариства;

д) копію рішення про державну реєстрацію акціонерного товариства;

є) протокол рішення про випуск акцій, оформлений згідно із статтею 6 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" і затверджений державним органом приватизації;

ж) нотаріально засвідчену копію статуту емітента;

з) копію акта оцінки вартості майна підприємства, складеного відповідно до діючої Методики оцінки вартості об'єктів приватизації (961-96-п), затвердженої Кабінетом Міністрів України;

и) баланс та довідку про фінансовий стан, підтверджені аудитором (аудиторською фірмою), на дату створення акціонерного товариства.

(Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомзв'язку № 267 від 6 листопада 1996 р.)

III. Інформація про випуск акцій

7. До інформації про випуск акцій відкритого акціонерного товариства повинні бути включені такі відомості:

а) характеристика емітента, а саме:

— повне фірмове найменування, місцезнаходження, історична довідка, предмет діяльності, середньоспискова кількість працівників, а також професійні дані про керівника — освіта, кваліфікація, трудовий стаж;

— фінансові результати (прибуток, збитки) та валюта балансу за минулий рік та на дату створення акціонерного товариства;

— опис діяльності емітента, інформаційні відомості про виробництво, реалізацію, наукові дослідження, кредиторську і дебіторську заборгованість;

б) дані про емісію акцій:

— дата і номер рішення державного органу приватизації про створення акціонерного товариства;

— мета використання фінансових ресурсів, залучених від емісії;

— вид і категорії акцій, кількість, номінальна вартість і сума емісії акцій. При цьому акції повинні бути простими іменними;

— число серій і порядкові номери акцій;

— порядок розміщення акцій згідно з планом приватизації підприємства (сума та питома вага акцій, які розміщуються на пільгових умовах серед працівників підприємства, в т. ч.

за рахунок приватизаційних майнових сертифікатів та власних коштів, вільний продаж, продаж за некомерційним курсом, резерв);

— дати початку і припинення розміщення акцій на пільгових умовах працівникам підприємства;

— дати початку припинення відкритого (вільного) продажу акцій;

— метод обчислення і термін виплати дивідендів (як правило, за підсумками року після затвердження розміру дивідендів загальними зборами акціонерів у визначений термін);

в) перелік і результати попередніх емісій цінних паперів, терміни їх обігу, а також розподіл цінних паперів за видами (акції трудових колективів, акції підприємств, облігації підприємств);

г) фактори ризику, пов'язані з видом діяльності підприємства;

д) відомості про торговця цінними паперами, якщо емітент чи орган приватизації користується його послугами при випуску акцій, із зазначенням номера дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів.

Інформація про випуск акцій може містити й інші відомості.

8. Відомості, що містяться в інформації про випуск акцій, повинні відповідати дійсності і бути придатними для оцінки господарсько-фінансового стану емітента. Не допускається наведення в інформації про випуск акцій положень, що не можуть бути документально засвідчені чи підкріплені бухгалтерською і статистичною інформацією.

9. Інформація про випуск акцій повинна бути підписана емітентом і -торговцем цінними паперами (якщо емітент чи орган приватизації користується послугами останнього).

IV. Реєстрація у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку та її територіальних відділеннях випуску акцій та інформації про їх випуск

(Назва розділу IV із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомзіннихпаперів № 267 від листопада 1996 р.)

10. *(Пункт 10 виключено на підставі наказу Держкомзіннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)*

11. Реєстрація випуску акцій та інформації про їх випуск повинна бути проведена у тижневий термін з моменту подання заяви з доданням необхідних документів.

12. Реєструвальний орган, який реєструє випуск акцій та інформації про їх випуск, зобов'язаний перевіряти відпо-

відність поданих емітентом документів вимогам чинного законодавства України.

13. Відмова в реєстрації випуску акцій може бути у разі порушення встановлених цим Тимчасовим положенням правил реєстрації випуску акцій або невідповідності поданих документів вимогам чинного законодавства України.

14. Підставами для відмови у реєстрації інформації про випуск акцій можуть бути:

а) наявність в інформації про випуск акцій відомостей, що дозволяють зробити висновок про невідповідність умов випуску акцій чинному законодавству;

б) неповнота інформації про випуск акцій порівняно з вимогами пунктів 7—9 цього Тимчасового положення.

15. Повідомлення реєструвального органу про відмову у реєстрації випуску акцій або інформації про їх випуск доводиться до емітента телефоном або телефаксом з обов'язковим підтвердженням відмови-

16. У разі, коли реєстрацію випуску акцій та інформації про їх випуск у встановлений термін не проведено або в ній відмовлено з мотивів, які емітент вважає необґрунтованими, він може звернутися до суду чи арбітражного суду.

17. При реєстрації випуску акцій йому присвоюється реєстраційний номер.

18. На зареєстрованій інформації про випуск акцій ставиться напис або штамп "ЗАРЕЄСТРОВАНО", який засвідчується керівником реєструвального органу або його заступником, та печатка реєструвального органу. Один примірник вказаної інформації повертається емітенту.

19. Після реєстрації випуску акцій емітенту видається Свідоцтво про реєстрацію випуску акцій.

(Пункт 19 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомциннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

20. Емітент у разі змін, що відбулися в його господарській діяльності і впливають на вартість цінних паперів або розмір доходу по них, зобов'язаний протягом двох днів надіслати реєструвальному органу, який зареєстрував випуск акцій та інформацію про їх випуск, передбачену статтею 25 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу".

21. Загальний реєстр випуску цінних паперів ведеться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про порядок реєстрації випуску акцій
відкритих акціонерних товариств,
створених у процесі корпоратизації підприємств,
та інформації про їх випуск

Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 20 вересня 1996 р. М 210

Це Тимчасове положення розроблено відповідно до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", Указу Президента України від 15 червня 1993 р. № 210/93 "Про корпоратизацію підприємств" та Положення про порядок корпоратизації підприємств, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 липня 1993 р. № 508.

І. Загальні положення

1. Відповідно до цього Тимчасового положення реєструється перший випуск (емісія) акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації підприємств відповідно до Указу Президента України від 15 червня 1993 р. № 210/93 "Про корпоратизацію підприємств", та інформація про їх випуск.

2. Реєстрація випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації підприємств (далі — акцій), та інформації про їх випуск провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3. Емітент має право на випуск акцій після реєстрації цього випуску у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку і присвоєння номера реєстрації.

Емітентом акцій виступає відкрите акціонерне товариство, створене в процесі корпоратизації.

4. Емітент має право на опублікування інформації про випуск акцій з моменту її реєстрації у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Акції допускаються:

— для розміщення серед працівників підприємства на пільгових умовах, передбачених статтею 25 Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств" та пунктом 9 Указу Президента України "Про корпоратизацію підприємств", з моменту реєстрації інформації про випуск акцій;

— для відкритого (вільного) продажу не раніш як через 30 календарних днів після опублікування інформації про випуск акцій.

5. Реєстрація випуску акцій або інформації про випуск акцій, що провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, не може розглядатися як гарантія вартості цих акцій.

II. Порядок подання документів для реєстрації випуску акцій

6. Для реєстрації випуску акцій емітент подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку такі документи:

а) заяву про реєстрацію випуску акцій, яка складається у довільній формі з зазначенням загальної суми емісії, номінальної вартості акцій, їх виду і кількості, юридичної адреси емітента, номера телефону емітента;

б) копію наказу засновника про створення відкритого акціонерного товариства;

в) копію рішення про державну реєстрацію акціонерного товариства;

г) нотаріально засвідчену копію статуту відкритого акціонерного товариства. При цьому сума випуску акцій повинна відповідати сумі статутного фонду, визначеній за діючою Методикою оцінки вартості об'єктів приватизації (717-93-п), затвердженою постановою Кабінету Міністрів України.

Крім того, статутом акціонерного товариства обов'язково повинно бути визначено вид і категорію акцій (прості іменні), їх кількість та номінальну вартість;

д) копію акта оцінки вартості майна, складеного відповідно до діючої Методики оцінки вартості об'єктів приватизації, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України;

є) баланс, звіт про фінансові результати та їх використання, довідку про фінансовий стан, підтвержені аудитором (аудиторською фірмою), на момент створення акціонерного товариства, тобто після його державної реєстрації.

III. Порядок подання документів для реєстрації інформації про випуск акцій

7. Засновники відкритих акціонерних товариств, створених відповідно до Указу Президента України від 15 червня 1993 р. № 210/93 "Про корпоратизацію підприємств", після прийняття рішення про їх приватизацію передають акції цих товариств державним органам приватизації відповідно до По-

рядку передачі акцій засновниками відкритих акціонерних товариств державним органам приватизації, затвердженого наказом Міністерства фінансів України і Фонду державного майна України від 9 серпня 1993 р. № 56/342, для їх розміщення на пільгових умовах та для відкритого (вільного) продажу.

Емітент зобов'язаний протягом двох тижнів після затвердження плану приватизації подати для реєстрації Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку інформацію про випуск акцій.

8. Для реєстрації інформації про випуск акцій емітент подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку такі документи:

а) заяву про реєстрацію інформації про випуск акцій, яка складається у довільній формі, з зазначенням загальної суми емісії, номінальної вартості акцій, їх виду і кількості та юридичної адреси емітента, номера телефону;

б) інформацію про випуск акцій акціонерного товариства згідно з пунктом 9 цього Тимчасового положення. Інформація подається в двох примірниках і повинна бути прошнурована та засвідчена печаткою емітента;

в) копію платіжного доручення про сплату державного мита до місцевого бюджету за місцем державної реєстрації акціонерного товариства у розмірі 0,1 процента номінальної вартості випуску (емісії) акцій;

г) підтверджені аудитором (аудиторською фірмою) баланс та довідку про фінансовий стан за останній звітний період перед поданням інформації про випуск акцій.

9. До інформації про випуск акцій відкритого акціонерного товариства повинні бути включені такі відомості:

а) характеристика емітента, а саме:

— повне фірмове найменування, місцезнаходження, історична довідка, дата реєстрації акціонерного товариства, предмет діяльності, фінансові результати (прибуток, збитки) та валюта балансу за минулий рік та останній звітний період перед поданням інформації, середньоспискова кількість працівників, а також професійні дані про керівника, головного бухгалтера — освіта, кваліфікація, виробничий стаж;

— опис діяльності емітента, інформаційні відомості про виробництво, реалізацію, наукові дослідження, кредиторську і дебіторську заборгованість;

б) дані про емісію акцій;

- дата і номер рішення про створення акціонерного товариства;
- вид і категорії акцій, кількість, номінальна вартість і сума емісії акцій;
- порядок розміщення акцій згідно з планом приватизації (сума та питома вага акцій, які розміщуються на пільгових умовах серед працівників підприємства, в т. ч. за рахунок приватизаційних майнових сертифікатів за власних коштів, вільний продаж, продаж за некомерційним конкурсом, резерв);
- дати початку і припинення розміщення акцій на пільгових умовах серед працівників;
- дати початку і припинення відкритого (вільного) продажу акцій;
- метод обчислення, термін і місце виплати дивідендів (як правило, за підсумками року після затвердження розміру дивідендів загальними зборами акціонерів у визначений термін);
- в) перелік і результати попередніх емісій цінних паперів, терміни їх обігу, а також розподіл цінних паперів за видами (акції трудових колективів, акції підприємств, облігації підприємств);
- г) фактори ризику, пов'язані з видом діяльності підприємства;
- д) відомості про торговця цінними паперами, якщо емітент чи орган приватизації користується його послугами при випуску акцій, із зазначенням номера дозволу на здійснення діяльності щодо випуску та обігу цінних паперів.

Інформація про випуск акцій може містити й інші відомості.

10. Відомості, що містяться в інформації про випуск акцій, повинні відповідати дійсності і бути придатними для оцінки господарсько-фінансового стану емітента. Не допускається наведення в інформації відомостей, що не відображені в бухгалтерському обліку або статистичній звітності.

11. Інформація про випуск акцій повинна бути підписана емітентом і торговцем цінними паперами, якщо емітент чи орган приватизації користується послугами останнього.

IV» Реєстрація у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку випуску акцій та інформації про їх випуск

12. Реєстрація випуску акцій та інформації про їх випуск здійснюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

13. Реєстрація випуску (емісії) акцій повинна бути проведена не пізніше як за 30 днів з моменту подання необхідних документів.

14. Інформація про випуск (емісію) акцій повинна бути зареєстрована протягом двох тижнів з моменту подання необхідних документів.

15. Реєструвальний орган, який реєструє випуск акцій та інформацію про їх випуск, зобов'язаний перевіряти відповідність поданих емітентом документів вимогам чинного законодавства України.

16. Реєструвальний орган, який реєструє випуск акцій та інформацію про їх випуск, має право проводити документальну перевірку відомостей, наведених у поданих документах.

17. Відмова в реєстрації випуску акцій може бути у разі порушення встановлених цим Тимчасовим положенням правил реєстрації випуску акцій або невідповідності поданих документів вимогам законодавства.

18. Підставами для відмови у реєстрації інформації про випуск акцій можуть бути:

а) наявність в інформації відомостей, що дозволяють зробити висновок про невідповідність умов випуску акцій чинному законодавству;

б) неповнота інформації про випуск акцій порівняно з вимогами пунктів 9—11 цього Тимчасового положення чи недостовірність наведених в інформації відомостей.

19. Повідомлення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про відмову в реєстрації випуску акцій або інформації про їх випуск доводиться до емітента телефоном або телефаксом з обов'язковим письмовим підтвердженням відмови.

20. У разі, коли реєстрацію випуску акцій та інформації про їх випуск у встановлений термін не проведено або в ній відмовлено з мотивів, які емітент вважає необґрунтованими, він може звернутися до суду чи арбітражного суду.

21. При реєстрації випуску акцій йому присвоюється реєстраційний номер.

22. Після реєстрації випуску акцій емітенту видається Свідоцтво про реєстрацію випуску акцій (додаток).

23. На зареєстрованій інформації про випуск акцій ставиться напис або штамп "ЗАРЕЄСТРОВАНО", який засвідчується керівником органу, що реєструє, або його заступником, та печатка реєструвального органу. Один примірник вказаної інформації повертається емітенту.

24. Емітент у разі змін, що відбулися в його господарській діяльності і впливають на вартість цінних паперів або розмір доходу з них, зобов'язаний протягом двох днів надіслати реєструвальному органу, який зареєстрував випуск, інформацію, передбачену статтею 25 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу".

25. Загальний реєстр випуску цінних паперів ведеться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

ДОДАТОК

СВІДОЦТВО про реєстрацію випуску цінних паперів

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку засвідчує, що випуск _____,

(найменування цінного папера)

що здійснюється _____
(повне фірмове найменування емітента)

на суму _____
(сума емісії прописом)

в тому числі:

простих іменних _____ штук
(кількість прописом)

номіналом _____
(номінал прописом)

на суму _____
(сума прописом)

внесено до Реєстру випуску цінних паперів.

Реєстраційний № _____

Свідоцтво видане "____" _____ 19__ року

Начальник Управління
корпоративних фінансів

(підпис)

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про порядок реєстрації випуску акцій
відкритих акціонерних товариств,
створених відповідно до Указу Президента України
від 26 листопада 1994 р. № 699
"Про заходи щодо забезпечення прав громадян
на використання приватизаційних майнових
сертифікатів", та інформації про їх випуск¹

Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 20 вересня 1996 р. № 210

Це Тимчасове положення розроблено відповідно до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" та Указу Президента України від 26 листопада 1994 р. № 699/94 "Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів".

I. Загальні положення

1. Відповідно до цього Тимчасового положення реєструється перший випуск (емісія) акцій відкритих акціонерних товариств, створених відповідно до Указу Президента України "Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів" від 26 листопада 1994 р. № 699/94 (далі — акцій), та інформації про їх випуск.

2. Реєстрація випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених із державних підприємств у процесі приватизації (далі — акцій), та інформації про їх випуск провадиться:

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, якщо сума випуску дорівнює або вища 21,5 мільйона гривень; територіальними відділеннями Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, якщо сума випуску цінних паперів не перевищує 21,5 мільйона гривень.

(Пункт 2 в редакції наказу Держкомганнихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

3. Емітент має право на випуск акцій з моменту його реєстрації у Державній комісії з цінних паперів та фондового

¹ Із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.

ринку та її територіальних відділеннях і присвоєння номера реєстрації.

Емітентом акцій виступає відкрите акціонерне товариство, створене з державного підприємства відповідно до Указу Президента України від 26 листопада 1994 р. № 699/94 "Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів".

(Пункт 3 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

4. Емітент має право на опублікування інформації про випуск акцій (змін до неї) з моменту реєстрації цієї інформації (змін до неї) у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку та її територіальних відділеннях та затвердження плану розміщення акцій.

Акції допускаються:

— для розміщення серед осіб, які мають згідно з чинним законодавством України пільги на придбання акцій об'єкта, що приватизується, — з моменту реєстрації випуску акцій;

— для відкритого продажу після опублікування інформації про їх випуск.

(Пункт 4 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

5. Реєстрація випуску акцій, що проводиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та її територіальними відділеннями, не може розглядатися як гарантія вартості цих акцій.

(Пункт 5 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

II. Порядок подачі документів для реєстрації випуску акцій та інформації про їх випуск

6. Для реєстрації випуску акцій та інформації про випуск акцій емітент подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку та її територіальних відділень у тижневий строк з дня державної реєстрації товариства такі документи:

а) заяву про реєстрацію випуску акцій та інформації про випуск акцій, які складаються за довільною формою із зазначенням загальної суми емісії, номінальної вартості акцій, їх виду і кількості, юридичної адреси емітента, номера телефону емітента;

б) інформацію про випуск акцій відкритого акціонерного товариства згідно з пунктом 7 цього Тимчасового положення. Інформація подається реєструвальному органу в 2-х

примірниках і повинна бути прошнурована та засвідчена печаткою емітента;

в) копію протоколу рішення про випуск акцій, оформленого згідно із статтею 6 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу";

г) копію рішення державного органу приватизації про створення акціонерного товариства;

д) копію свідоцтва про державну реєстрацію акціонерного товариства;

е) копію проекту плану розміщення акцій, який буде подаватись на затвердження органу приватизації;

ж) засвідчену державним органом приватизації копію статуту відкритого акціонерного товариства. При цьому сума випуску акцій повинна відповідати розміру статутного фонду, визначеному за діючою Методикою оцінки вартості об'єктів приватизації, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України;

з) підтверджені аудитором (аудиторською фірмою) баланс та довідку про фінансовий стан на дату створення акціонерного товариства, тобто після його державної реєстрації;

и) копію акта оцінки вартості майна, складеного відповідно до діючої Методики оцінки вартості об'єктів приватизації, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України.

Крім того, статутом акціонерного товариства обов'язково повинно бути визначено вид і категорію акцій (прості іменні), їх кількість та номінальну вартість.

(Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з наказом Держком-цінних паперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

III. Інформація про випуск акцій

7. До інформації про випуск акцій відкритого акціонерного товариства повинні бути включені такі відомості:

а) характеристика емітента, а саме:

— повне фірмове найменування, місцезнаходження, дата реєстрації акціонерного товариства, предмет діяльності, фінансові результати (прибуток, збитки), валюта балансу за станом на момент створення акціонерного товариства, тобто після його державної реєстрації;

— середньоспискова кількість працівників;

б) дані про емісію акцій:

— дата і номер рішення державного органу приватизації про створення акціонерного товариства;

— вид і категорії акцій, кількість, номінальна вартість і сума емісії акцій;

— дати початку і припинення відкритого продажу акцій;

в) відомості про торговця цінними паперами, якщо емітент чи орган приватизації користуються його послугами при випуску акцій, із зазначенням номера дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів;

г) адреса і номер телефону, за яким можна отримати додаткову інформацію про фінансовий стан емітента, випуск акцій та їх продаж, господарську діяльність емітента.

8. Інформація про випуск акцій повинна бути підписана емітентом і торговцем цінними паперами, якщо емітент чи державний орган приватизації користується послугами останнього.

9. У разі, якщо державний орган приватизації вніс зміни до проекту плану розміщення акцій, які змінюють зміст інформації про випуск акцій, складеної згідно з пунктом 7 цього Тимчасового положення, емітент протягом тижня подає для реєстрації відповідні зміни до інформації про випуск акцій та копію затвердженого державним органом приватизації плану розміщення акцій.

IV. Реєстрація у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку та її територіальних відділеннях випуску акцій та інформації про їх випуск

(Назва розділу IV із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

10. *(Пункт 10 виключено на підставі наказу Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)*

11. Реєстрація випуску акцій, інформації про їх випуск (змін до інформації про випуск акцій) повинна бути проведена у тижневий строк з моменту отримання необхідних документів.

12. Реєструвальний орган, який реєструє випуск акцій та інформації про їх випуск, зобов'язаний перевіряти відповідність поданих емітентом документів вимогам законодавства України.

13. Відмова в реєстрації випуску акцій може бути в разі порушення встановлених цим Тимчасовим положенням правил реєстрації випуску акцій або невідповідності поданих документів вимогам чинного законодавства України.

14. Підставами для відмови у реєстрації інформації про випуск акцій можуть бути:

а) наявність в інформації про випуск акцій відомостей, що дозволяють зробити висновок про невідповідність умов випуску акцій чинному законодавству;

б) неповнота інформації про випуск акцій порівняно з вимогами пунктів 7—9 цього Тимчасового положення.

15. Повідомлення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку та її територіальних відділень про відмову у реєстрації випуску акцій або інформації про їх випуск доводиться до емітента у письмовому вигляді.

(Пункт 15 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів №267 від 6 листопада 1996 р.)

16. У разі, коли реєстрацію випуску акцій та інформації про їх випуск у встановлений термін не проведено або в ній відмовлено з мотивів, які емітент вважає необґрунтованими, він може звернутися до суду чи арбітражного суду.

17. При реєстрації випуску акцій йому присвоюється реєстраційний номер.

18. На зареєстрованій інформації про випуск акцій зазначаються дата і номер, присвоєний при реєстрації випуску акцій відповідно до пункту 17, ставиться напис або штамп "ЗАРЕЄСТРОВАНО", який засвідчується керівником реєструвального органу або його заступником, та печатка реєструвального органу. Один примірник вказаної інформації повертається емітенту.

19. Після реєстрації випуску акцій емітенту видається Свідоцтво про реєстрацію випуску акцій (додатки 1, 2).

(Пункт 19 із змінами, внесеними згідно з наказом Держкомціннихпаперів № 267 від 6 листопада 1996 р.)

20. У разі, якщо органом приватизації в процесі продажу акцій приймається рішення про зміни, що стосуються номінальної вартості акцій та їх кількості, емітент зобов'язаний зареєструвати відповідні зміни.

Для цього емітент у місячний строк з моменту прийняття такого рішення зобов'язаний надіслати реєструвальному органу, який зареєстрував випуск акцій, такі документи: заяву, рішення державного органу приватизації про зміни в частині номінальної вартості акцій і їх кількості та відповідні зміни до статуту акціонерного товариства.

21. Загальний реєстр випуску цінних паперів ведеться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

ДОДАТОК 1

*(В редакції наказу Держкомціннихпаперів
№ 267 від 6 листопада 1996 р.)*

**СВІДОЦТВО
про реєстрацію випуску цінних паперів**

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку
засвідчує, що випуск _____,
(найменування цінного папера)
що здійснюється _____
(повне фірмове найменування емітента)
на суму _____
(сума прописом)
в тому числі: іменних простих _____ штук
(кількість прописом)
номіналом _____
(номінал прописом)
на суму _____,
(сума прописом)

внесено до Реєстру випуску цінних паперів.

Реєстраційний № _____

Свідоцтво видане " ____ " _____ 19 ____ року

Начальник Управління
корпоративних фінансів

(підпис)

ДОДАТОК 2

*(В редакції наказу Держкомцінних паперів
№267 від 6 листопада 1996 р.)*

**СВІДОЦТВО
про реєстрацію випуску цінних паперів**

Територіальне відділення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку засвідчує, що випуск _____

(найменування цінного папера)
що здійснюється _____

(повне фірмове найменування емітента)
на суму _____

(сума прописом)
в тому числі: іменних простих _____ штук

(кількість прописом)
номиналом _____

(номинал прописом)
на суму _____

(сума прописом)

внесено до Реєстру випуску цінних паперів.

Реєстраційний № _____

Свідоцтво видане "___" _____ 19__ року

Голова територіального
відділення

(підпис)

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про порядок збільшення статутного фонду акціонерного
товариства у зв'язку з індексацією основних фондів

Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 20 вересня 1996 р. М 210

Це Тимчасове положення розроблено відповідно до Законів України "Про господарські товариства" та "Про цінні папери і фондову біржу".

Тимчасове положення не поширюється на акціонерні товариства, статутний фонд яких визначений з урахуванням результатів індексації основних фондів.

1. Акціонерне товариство, яке відповідно до постанов Кабінету Міністрів України провело індексацію балансової вартості основних фондів, має право збільшити статутний фонд на суму, що не перевищує суми індексації балансової вартості основних фондів, зменшену на суму індексації зносу по них (далі — сума індексації основних фондів) шляхом додаткового випуску акцій або збільшення номінальної вартості акцій.

2. Для збільшення статутного фонду акціонерне товариство:
— приймає рішення про збільшення статутного фонду на суму індексації основних фондів шляхом додаткового випуску акцій або збільшення номінальної вартості акцій;

— складає, реєструє в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку і публікує у встановленому порядку інформацію про додатковий випуск або збільшення номінальної вартості акцій чи випуск нових акцій;

— вносить зміни до статуту, пов'язані із збільшенням статутного фонду, і реєструє такі зміни у встановленому порядку;

— на підставі документів, що засвідчують реєстрацію випуску акцій та зміни статуту, відображає у бухгалтерському обліку збільшення статутного фонду;

— розподіляє акції додаткового випуску серед акціонерів або обмінює раніше випущені акції на акції нового номіналу.

3. Рішення про збільшення статутного фонду акціонерного товариства на суму індексації основних фондів приймається загальними зборами акціонерного товариства у порядку, визначеному статтями 40—44 Закону України "Про господарські товариства".

Якщо сума індексації не перевищує 1/3 статутного фонду акціонерного товариства, то збільшення статутного фонду акціонерного товариства може бути здійснено за рішенням

правління за умови, якщо таке передбачено статутом акціонерного товариства.

Рішення про додатковий випуск акцій або збільшення номінальної вартості акцій оформлюється протоколом відповідно до статті 6 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу".

4. При збільшенні статутного фонду шляхом додаткового випуску акцій здійснюється випуск акцій тієї ж номінальної вартості, яка визначена по раніше випущених акціях.

Акції додаткового випуску розподіляються серед акціонерів пропорційно їх частці у статутному фонді акціонерного товариства. Обмеження терміну отримання акціонерами акцій додаткового випуску не допускається.

Якщо на момент прийняття рішення про додатковий випуск акцій відбулася зміна власника акцій, то всі права і зобов'язання по отриманню акцій додаткового випуску переходять до нового акціонера.

5. Реєстрація додаткового випуску акцій та інформації про додатковий випуск акцій здійснюється у порядку, передбаченому Тимчасовим положенням про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск, яке затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 вересня 1996 р. № 210, за винятком пункту 9 вказаного Тимчасового положення.

При цьому до інформації про додатковий випуск акцій включаються:

а) характеристика емітента, а саме:

найменування емітента, місцезнаходження, дата реєстрації акціонерного товариства, загальний обсяг і обсяг сплаченої частини статутного фонду;

б) дані про емісію акцій:

посилання на рішення про збільшення статутного фонду шляхом додаткового випуску акцій на суму індексації основних фондів, загальна сума додаткового випуску акцій із значенням номінальної вартості, кількості, виду і категорії акцій, що випускаються, число серій і порядкові номери акцій, права акціонерів при додатковому випуску акцій, порядок отримання акціонерами акцій додаткового випуску (місце, день початку видачі акцій тощо);

в) дані про суми проведених у попередніх періодах індексації вартості та зносу основних фондів, підписані керівником та головним бухгалтером акціонерного товариства.

6. При збільшенні статутного фонду шляхом збільшення

номінальної вартості акцій акції попередніх випусків обмінюються на акції нової номінальної вартості відповідно до кількості акцій, якими володіє акціонер. Обмеження терміну обміну акцій не допускається.

7. Збільшення статутного фонду акціонерного товариства шляхом збільшення номінальної вартості акцій є підставою для анулювання реєстрації попередніх випусків акцій і потребує реєстрації випуску акцій нової номінальної вартості та інформації про випуск нових акцій.

Реєстрація випуску нових акцій та інформації про випуск нових акцій здійснюється у порядку, передбаченому Тимчасовим положенням про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск, яке затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 вересня 1996 р. № 210, за винятком пункту 9 вказаного Тимчасового положення.

При цьому до інформації про випуск акцій нової номінальної вартості включається:

а) характеристика емітента, а саме:

найменування емітента, місцезнаходження, дата реєстрації акціонерного товариства, загальний обсяг і обсяг сплаченої частки статутного фонду;

б) дані про емісію акцій:

посилання на рішення про збільшення статутного фонду шляхом збільшення номінальної вартості акцій, загальна сума випуску нових акцій із зазначенням номінальної вартості, кількості, виду і категорії акцій, що випускаються, з урахуванням сплаченого статутного фонду попереднього випуску, число серій і порядкові номери акцій, права акціонерів при новому випуску акцій, порядок обміну акцій попередніх випусків на акції нового випуску, порядок отримання акціонерами акцій нового випуску (місце, день початку видачі акцій тощо);

в) дані про суми проведених у попередніх періодах індексації вартості та зносу основних фондів, підписані керівником та головним бухгалтером акціонерного товариства.

8. Реєстрація випуску акцій та інформації про їх випуск відповідно до цього Тимчасового положення провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку одночасно.

9. На зареєстрованій інформації про випуск акцій зазначаються дата і номер, присвоєний при реєстрації випуску акцій, ставиться напис або штамп "ЗАРЕЄСТРОВАНО", який

засвідчується керівником реєструвального органу або його заступником, та печатка реєструвального органу. Один примірник вказаної інформації повертається емітенту.

10. Збільшення статутного фонду акціонерного товариства на умовах цього Тимчасового положення відображається по кредиту рахунка 85 "Статутний фонд" у кореспонденції з рахунком 88 "Фонди спеціального призначення", субрахунок "Індексація балансової вартості основних засобів".

11. Керівники та інші службові особи акціонерних товариств за представлення недостовірної інформації та у разі відхилення від умов, визначених цим Тимчасовим положенням, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством України.

ПРО ПОРЯДОК РЕЄСТРАЦІЇ ВИПУСКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ЇХ ПЕРЕОЦІНКОЮ

Наказ Голови

*Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 24 вересня 1996 р. № 212*

На виконання Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" від 9 липня 1996 р. № 283/96-ВР та Постанови Верховної Ради України від 9 липня 1996 р. № 284/96-ВР наказую:

Емітенти, які до 2 вересня 1996 р. зареєстрували в фінансових органах в установленому порядку інформацію про випуск акцій і проводять підписку на акції (продаж акцій), але не зареєстрували в установленому порядку випуск акцій, подають для реєстрації випуску акцій до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку документи, які визначені Тимчасовими положеннями (z0572-96, z0573-96, z0574-96, z0575-96, z0576-96), що затверджені наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку "Про затвердження Тимчасових положень про порядок реєстрації випуску цінних паперів та інформації про їх випуск" від 20 вересня 1996 р. (z0572-96), з урахуванням переоцінки, зазначеної у пункті 1 Інструкції про переоцінку цінних паперів, затвердженої Міністром фінансів України від 28 серпня 1996 р. № 177 (Z0481-96).

ТИМЧАСОВИЙ ПОРЯДОК
реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів
інвестиційного фонду та інвестиційної компанії¹

Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 29 листопада 1996 р. № 297

I. Загальні положення

1. Відповідно до Тимчасового порядку реєструються випуски інвестиційних сертифікатів інвестиційних фондів та інвестиційних компаній.

2. Реєстрація випуску інвестиційних сертифікатів інвестиційних фондів та інвестиційних компаній провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3. Емітент має право на випуск інвестиційних сертифікатів і моменту його реєстрації.

Емітентом інвестиційних сертифікатів може виступати виключно інвестиційний фонд або інвестиційна компанія.

4. Реєстрація випуску інвестиційних сертифікатів, що провадиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, не може розглядатися як гарантія вартості цих сертифікатів.

II. Порядок подання документів для реєстрації
випуску інвестиційних сертифікатів

5. Для реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів емітент подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку такі документи:

а) заяву про реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів, яка складається у довільній формі із зазначенням загальної суми емісії, номінальної вартості сертифіката, їх категорії і кількості, юридичної адреси емітента, номера телефону емітента;

б) копію рішення про державну реєстрацію емітента;

в) нотаріально засвідчену копію статуту емітента;

г) копію рішення вищого органу інвестиційного фонду про випуск інвестиційних сертифікатів;

Зміни та доповнення див.: Наказ Голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 267 від 6 листопада 1996 р.

д) копію рішення вищого органу інвестиційної компанії про заснування взаємного фонду та випуск інвестиційних сертифікатів;

е) затверджену вищим органом емітента інформацію про випуск інвестиційних сертифікатів, яка підлягає обов'язковому опублікуванню у пресі;

є) нотаріально засвідчену копію договору інвестиційного фонду з інвестиційним керуючим та номер і дату видачі йому дозволу на здійснення діяльності щодо випуску та обігу цінних паперів;

ж) нотаріально засвідчену копію договору з аудитором або аудиторською фірмою;

з) нотаріально засвідчену копію депозитного договору з депозитарієм;

і) звіт про попередній випуск інвестиційних сертифікатів.

6. До інформації про випуск інвестиційних сертифікатів (далі — інформації) повинні бути включені такі дані:

а) відомості про інвестиційний фонд чи інвестиційну компанію, а саме:

— повне і скорочене найменування інвестиційного фонду чи інвестиційної компанії;

— організаційно-правова форма інвестиційного фонду чи інвестиційної компанії;

— тип інвестиційного фонду або взаємного фонду інвестиційної компанії (відкритий, закритий);

б) зміст інвестиційної декларації, яка повинна містити реквізити, передбачені пунктом 10 Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затвердженого Указом Президента України "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії" від 19 лютого 1994 р. № 55/94;

в) дані про емісію інвестиційних сертифікатів:

— сума випуску (емісії) інвестиційних сертифікатів, категорія на початок продажу;

— день початку продажу;

— запланований курс одного інвестиційного сертифіката на початок продажу;

— максимальна кількість інвестиційних сертифікатів, дозволених для придбання одним інвестором;

— обмеження на придбання інвестиційних сертифікатів для окремих категорій юридичних осіб;

г) перелік і результати попередніх емісій цінних паперів, а також розподіл цінних паперів за видами;

- д) відомості про засновників, а саме:
- повне найменування та організаційно-правова форма засновника із зазначенням місцезнаходження — для юридичних осіб; прізвища, імена, по батькові, паспортні дані — для фізичних осіб;
 - частка кожного засновника в статутному фонді (у відсотках);
- є) органи управління;
- прізвища, імена, по батькові членів спостережної ради інвестиційного фонду або керівників інвестиційної компанії, їх паспортні дані;
 - їх частки в статутному фонді інвестиційного фонду чи інвестиційної компанії;
- перелік усіх посад членів спостережної ради інвестиційного фонду або керівників інвестиційної компанії, які займаються на даний час та займалися за останні три роки, в тому числі поза органом управління емітента;
- є) відомості про інвестиційного керуючого інвестиційного фонду:
- повне найменування, місцезнаходження, номер і дата державної реєстрації;
 - банківські реквізити;
 - склад засновників;
 - номер та дата видачі дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів;
 - відомості про інші інвестиційні фонди, з якими укладена угода на управління;
 - частка в статутному фонді емітента;
 - перелік афілійованих осіб, а також осіб, які контролюють або знаходяться під контролем інвестиційного керуючого;
- ж) відомості про депозитарій інвестиційного фонду чи інвестиційної компанії:
- повне найменування, місцезнаходження, номер і дата державної реєстрації депозитарію;
 - банківські реквізити;
 - склад засновників;
 - відомості про інші інвестиційні фонди, з якими укладений депозитний договір;
- з) права власників інвестиційних сертифікатів;
- и) відомості про аудитора фонду:
- повне найменування і місцезнаходження аудитора, для фізичних осіб — прізвище, ім'я, по батькові і адреса аудитора, із зазначенням номера і дати видачі ліцензії на право ведення аудиторської діяльності.

Відповідальність за достовірність представлених в інформації даних несе емітент.

Орган, який здійснює реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів, не несе відповідальності за достовірність інформації, представленої для реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів.

III Реєстрація у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку випуску інвестиційних сертифікатів

7. Реєстрація випуску інвестиційних сертифікатів, незалежно від суми емісії, здійснюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку України.

8. Реєстрація випуску інвестиційних сертифікатів повинна бути проведена не пізніше як за 30 днів з моменту подання необхідних документів.

9. Орган, який реєструє випуск інвестиційних сертифікатів, зобов'язаний перевіряти відповідність поданих емітентом документів вимогам законодавства України.

10. Відмова в реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів може бути в разі порушення встановленого Тимчасового порядку реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів або невідповідності поданих документів вимогам законодавства.

11. Повідомлення органу, який реєструє випуск інвестиційних сертифікатів, про відмову в реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів доводиться до емітента по телефону або телефаксом з обов'язковим письмовим підтвердженням.

12. У разі, коли реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів у встановлений термін не проведено або в ній відмовлено з мотивів, які емітент вважає необґрунтованими, він може звернутися до суду.

13. При реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів йому присвоюється реєстраційний номер.

14. Після реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів емітенту видається Свідоцтво про реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів (додаток 1)

СВІДОЦТВО

про реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України засвідчує, що випуск інвестиційних сертифікатів, що здійснюється

на суму _____ (повне фірмове найменування емітента)

в тому числі: _____ (сума емісії прописом)

іменних _____ (кількість прописом)

номіналом _____ (номинал прописом)

на суму _____ (сума прописом)

на пред'явника _____ (кількість прописом)

номіналом _____ (номинал прописом)

на суму _____ (сума прописом)

внесено до реєстру випуску цінних паперів.

Реєстраційний № _____

Свідоцтво видане " _____ " _____ 199_ року.

Начальник Управління
корпоративних фінансів

(підпис)

ПОЛОЖЕННЯ

про саморегульну організацію ринку цінних паперів

*Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
№ 329 від 23 грудня 1996 р.*

Це Положення про саморегульну організацію ринку цінних паперів (далі — Положення) розроблене відповідно до Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", Закону України "Про підприємства в Україні", Закону України "Про об'єднання громадян" та визначає порядок реєстрації і анулювання, а також здійснення діяльності саморегульних організацій ринку цінних паперів і порядок здійснення державного регулювання та контролю за їх діяльністю.

I. Загальні питання

1. Саморегульна організація є безприбутковою організацією з правами юридичної особи, що провадить свою діяльність відповідно до законодавства України та цього Положення, має самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку, штампи та бланки із своїм найменуванням.

Саморегульна організація створюється у організаційно-правових формах, передбачених законодавством, діє на основі Статуту, установчого договору (якщо це передбачено для обраної організаційно-правової форми) (далі — установчі документи), а також правил цієї організації.

2. Статус саморегульної організації можуть одержати:

а) громадські організації фізичних осіб — професійних учасників ринку цінних паперів;

б) об'єднання юридичних осіб — професійних учасників ринку цінних паперів.

Статус саморегульної організації надається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі — Державна комісія) тим організаціям чи об'єднанням, кількість учасників яких становить не менш ніж 25 відсотків від загальної кількості осіб, що здійснюють конкретний вид професійної діяльності на ринку цінних паперів на підставі дозволів (ліцензій), виданих Державною комісією.

3. Об'єднання, зазначене в підпункті "б" пункту 2 цього Положення, яке одержало статус саморегульної організації, може створити торговельно-інформаційні системи, в яких воно є єдиним засновником.

4. Метою заснування та діяльності саморегулівної організації є:

1) забезпечення високого професійного рівня діяльності учасників ринку цінних паперів;

2) представництво учасників саморегулівної організації та захист їх професійних інтересів;

3) професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців — учасників саморегулівної організації, уповноважених здійснювати операції з цінними паперами;

4) інформування своїх учасників стосовно законодавства про цінні папери та про всі зміни, що вносяться до нього;

5) розроблення та контроль за дотриманням норм та правил поведінки, регламентів, правил здійснення операцій з цінними паперами, вимог до професійної кваліфікації фахівців — учасників саморегулівної організації, уповноважених здійснювати операції з цінними паперами, та інших документів, передбачених законодавством;

6) впровадження ефективних механізмів розв'язання спорів між учасниками саморегулівної організації і учасниками саморегулівної організації та їх клієнтами;

7) розроблення та впровадження заходів щодо захисту клієнтів учасників саморегулівної організації та інших інвесторів, а також додержання етичних норм та правил поведінки учасників саморегулівної організації у їх взаєминах з клієнтами.

5. Саморегулівна організація не має права:

1) обмежувати можливості своїх учасників щодо надання послуг на ринку цінних паперів;

2) створювати нерівні умови для вступу до організації будь-якої особи або для діяльності будь-кого з учасників;

3) координувати діяльність своїх учасників будь-яким способом, який порушує антимонопольне законодавство;

4) провадити діяльність, не пов'язану з метою створення саморегулівної організації, визначеної установчими документами та цим Положенням.

6. Професійні учасники ринку цінних паперів об'єднуються в саморегулівні організації за видами професійної діяльності. Кожний учасник ринку цінних паперів може входити до складу кількох саморегулівних організацій згідно з функціями, які він виконує відповідно до дозволу, або бути учасником однієї саморегулівної організації у разі, коли її правила стосуються всіх функцій (видів діяльності), які він може виконувати відповідно до дозволу.

7. Саморегулівна організація приймає до складу своїх учасників будь-яких осіб, що мають відповідний дозвіл на здійснення операцій з цінними паперами, а також відповідають вимогам правил саморегулівної організації. До всіх учасників саморегулівної організації повинні застосовуватися однакової вимоги. Відмова у прийнятті до саморегулівної організації учасника, який отримав ліцензію, може бути оскаржена до Державної комісії.

8. Учасники саморегулівної організації не одержують прибутків від її діяльності.

9. Майно та кошти саморегулівної організації формуються за рахунок внесків її засновників та учасників, їх діяльності, пов'язаної з виконанням саморегулівною організацією своїх функцій, та інших надходжень, не заборонених законодавством України. Майно та кошти саморегулівної організації спрямовуються виключно на забезпечення мети створення саморегулівної організації та покриття витрат, пов'язаних з її діяльністю.

II. Вимоги до установчих документів і правил саморегулівної організації

10. Установчі документи і правила саморегулівної організації повинні бути спрямовані на створення відкритого й упорядкованого ринку цінних паперів, забезпечення гідної поведінки його учасників і належного балансу між інтересами учасників організації та громадськості. Установчі документи саморегулівної організації повинні відповідати вимогам, установленим законодавством для обраної юридичною особою організаційно-правової форми, а також з урахуванням вимог Державної комісії.

11. Саморегулівні організації не повинні передбачати у своїх документах положення, які породжують:

- а) дискримінацію прав учасників організації або їх клієнтів;
- б) безпідставне обмеження на вступ до організації та вихід з неї;
- в) обмеження, що безпідставно перешкоджають розвитку конкуренції між її учасниками.

12. Установчі документи саморегулівної організації повинні містити:

- а) положення про порядок призначення (обрання) і звільнення її керівників та їх функціональні обов'язки;
- б) положення про порядок обрання та функціонування її виконавчого органу і його компетенцію.

13. Правила саморегулівної організації повинні забезпечу-

вати представництво інтересів кожного з н учасників у таких процедурах:

а) прийняття, внесення поправок або скасування будь-якого правила чи положення про саморегульну організацію;

б) висунення кандидатів на керівні посади і вибори до органів управління та участь в управлінні справами саморегульної організації;

в) розподіл обґрунтованих виплат, відрахувань чи інших витрат серед учасників саморегульної організації.

14. Правила саморегульної організації повинні містити положення, що зобов'язують її учасників діяти відповідно до законодавства.

15. Правила саморегульної організації повинні передбачати нормативи достатності власних коштів при здійсненні операцій з цінними паперами як одну з умов вступу до саморегульної організації. Ці нормативи не можуть бути нижчими, ніж встановлені Державною комісією. До всіх учасників конкретної саморегульної організації мають застосовуватися однакові нормативи достатності власних коштів.

16. Правила саморегульної організації повинні містити вимоги щодо забезпечення відкритості інформації її учасників для перевірок, які проводяться за ініціативою саморегульної організації, здійснення контролю з боку саморегульної організації із застосуванням санкцій та здійсненням інших заходів. Правилами саморегульної організації мають бути передбачені санкції, що застосовуються цією організацією до свого учасника у разі недотримання або порушення ним вимог правил саморегульної організації, а саме: попередження; штраф (якщо це передбачено договорами); тимчасове припинення участі в саморегульній організації; виключення із її складу.

17. Санкції, що застосовуються до учасника саморегульної організації, повинні відповідати характеру порушення. В цих документах також має бути передбачено, що перед застосуванням санкцій саморегульна організація має поінформувати учасника про такий намір, надати йому можливість дати відповідні пояснення, навести виправдувальні докази тощо. Саморегульна організація може звернутися до Державної комісії з пропозицією щодо накладення санкцій або з проханням призупинити або анулювати дозвіл на провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів.

18. У разі застосування саморегульною організацією санкції до свого учасника або у разі звернення до Державної комісії про призупинення або скасування дозволу на провад-

ження діяльності на ринку цінних паперів саморегульвна організація повинна надіслати учаснику письмове повідомлення про виявлення порушення з обґрунтуванням причин застосування санкції. Короткий опис такого повідомлення надсилається до Державної комісії, яка інформує про це громадськість.

Вимоги, зазначені у пунктах 12—17 цього Положення, можуть також міститися в установчих документах саморегульвної організації.

19. В разі виявлення саморегульвною організацією ознак порушення чинного законодавства з боку учасників саморегульвна організація зобов'язана у дводенний термін повідомити про це Державну комісію.

20. Учасник саморегульвної організації може оскаржити рішення цієї організації про застосування до нього санкції до Державної комісії.

III. Порядок реєстрації громадської організації або об'єднання як саморегульвної організації

21. Підставою здійснення діяльності громадською організацією або об'єднанням як саморегульвною організацією є Свідоцтво про реєстрацію громадської організації або об'єднання як саморегульвної організації (надалі — Свідоцтво).

22. Свідоцтво можуть отримати громадські організації фізичних осіб або об'єднання юридичних осіб, установчі документи та правила яких відповідають вимогам законодавства та розділу 2 цього Положення.

23. Свідоцтво видається Державною комісією.

IV. Умови видачі Свідоцтва

24. Для отримання Свідоцтва про реєстрацію об'єднання як саморегульвної організації вона повинна відповідати наступним вимогам:

а) мінімальний розмір активів саморегульвної організації, (якщо вона є об'єднанням юридичних осіб) має становити розмір не менший мінімального розміру активів, які повинна мати юридична особа — учасник саморегульвної організації, що здійснює окремих вид професійної діяльності на ринку цінних паперів;

б) частка державної власності в активах саморегульвної організації не повинна перевищувати 20 відсотків;

в) у разі формування активів об'єднання довгостроковими

(не менше року) державними цінними паперами їх частка не повинна перевищувати 50 відсотків;

г) формування активів недержавними цінними паперами для саморегульвної організації не дозволяється.

25. Під час реєстрації саморегульвної організації Державна комісія перевіряє відповідність заявника та поданих ним установчих документів і правил вимогам цього Положення та інших актів законодавства, аналізує кількісний стан та місцезнаходження учасників, їх професійну діяльність, оцінює здатність заявника належним чином виконувати функції, які покладаються на саморегульвну організацію.

26. Відмова Державної комісії у реєстрації саморегульвної організації може бути оскаржена заявником до арбітражного суду.

27. Саморегульвна організація зобов'язана подавати Державній комісії відомості про всі зміни у складі її учасників протягом 10 робочих днів з моменту їх внесення, а також інформацію про всі зміни та доповнення, внесені до її установчих документів та правил, із стислим обґрунтуванням причин внесення цих змін.

28. Саморегульвна організація зобов'язана подавати до Державної комісії інформацію про всі зміни у складі її учасників протягом 10 робочих днів з моменту прийняття відповідного рішення.

29. Саморегульвна організація зобов'язана подавати Державній комісії зміни і доповнення, що вносяться в установчі документи та правила саморегульвної організації або до списку її учасників, разом із обґрунтуванням причин таких змін і доповнень для погодження.

Саморегульвна організація може здійснювати діяльність з урахуванням внесених змін та доповнень, якщо протягом 20 робочих днів з моменту їх надходження Державна комісія не надіслала саморегульвній організації письмове повідомлення про відмову в їх погодженні із зазначенням причин цієї відмови. У випадку внесення змін і доповнень до установчих документів саморегульвної організації Державна комісія має право протягом цих 20 робочих днів повідомити саморегульвну організацію про свій намір провести детальну перевірку змін і доповнень. У такому разі Державна комісія має додатково 30 робочих днів для перевірки.

У виняткових випадках саморегульвна організація може здійснювати свою діяльність з урахуванням змін і доповнень з моменту їх внесення.

В таких випадках саморегульвна організація інформує про це Державну комісію протягом 3 робочих днів з моменту внесення змін і доповнень.

Якщо Державна комісія не погодила цих змін і доповнень протягом 20 робочих днів з моменту одержання інформації та повідомила про це саморегульвну організацію, остання повинна утриматись від здійснення діяльності з врахуванням внесених змін та доповнень. Державна комісія може провести детальну перевірку внесених змін і доповнень, про що вона повинна повідомити саморегульвну організацію протягом 20 робочих днів з моменту одержання інформації від саморегульвної організації. При цьому Державна комісія має право вимагати від саморегульвної організації утриматись додатково протягом 30 робочих днів від здійснення діяльності з врахуванням змін та доповнень.

30. У разі виявлення суперечностей між правилами саморегульвної організації та нормативними актами, виданими Державною комісією після реєстрації зазначеної організації, саморегульвна організація повинна протягом 2 місяців внести відповідні зміни до своїх документів і подати їх Державній комісії.

V. Порядок подання заяви

31. Заява про видачу Свідоцтва на реєстрацію об'єднання як саморегульвної організації подається до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку згідно з додатком 1.

32. До заяви додаються:

а) нотаріально засвідчені копії свідоцтва про державну реєстрацію об'єднання;

б) копії установчих документів (статуту, установчого договору);

в) висновок аудитора (аудиторської фірми) про склад активів саморегульвної організації, форму внесків (грошові кошти, матеріальні цінності, цінні папери, інтелектуальна власність тощо);

г) правила саморегульвної організації, які повинні відповідати вимогам цього Положення;

д) список керівного складу саморегульвної організації (якщо вона є громадською організацією), а в разі функціонування як об'єднання юридичних осіб — дані про керівника, його заступників, головного бухгалтера із зазначенням таких даних: прізвища, імені та по батькові, займаної посади, освіти, виробничого стажу, засобів зв'язку (телефону, факсу, теле-тайпу, E-mail), наявності непогашеної судимості за корисливі

та посадові злочини, а також накладене на даних осіб вироком суду покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю;

є) відомості про накладені на юридичну особу санкції за господарські та фінансові правопорушення органами державної влади, судом, арбітражним або третейським судом протягом трьох останніх років до моменту подання заяви або з моменту створення, із зазначенням дати накладення санкції, органу, що наклав санкцію, причин її накладення, виду та розміру санкцій, ступеня виконання санкції до моменту подання заяви;

є) список усіх суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих в Україні, де саморегулівна організація (якщо вона — об'єднання юридичних осіб) виступає засновником, акціонером, учасником, з виділенням таких, в яких на нього припадає понад 5 відсотків статутного фонду. Список повинен містити: код ДРЗОУ, повне найменування, місцезнаходження, розмір дольової участі, виражений в абсолютній сумі та у відсотках по кожному суб'єкту підприємницької діяльності;

ж) комп'ютерну дискету 3,5" з електронними копіями вказаних документів, які складаються у форматі, визначеному Державною комісією.

33. Усі списки, переліки, відомості, висновки, що подаються заявником, не можуть за терміном перевищувати двох місяців давності з моменту подання документів та повинні бути підписані його керівником і засвідчені печаткою громадської організації або юридичної особи.

34. Заявник несе відповідальність за достовірність інформації, що вказана у поданих для отримання Свідоцтва документах.

VI. Рішення за наслідками розгляду заяви

35. За наслідками розгляду заяви приймається одне з таких рішень:

а) про видачу Свідоцтва про реєстрацію громадської організації як саморегулівної організації;

б) про видачу Свідоцтва про реєстрацію об'єднання як саморегулівної організації;

в) про видачу Свідоцтва про реєстрацію змін та доповнень до установчих документів та правил саморегулівної організації;

г) про відмову у видачі Свідоцтва про реєстрацію громадської організації або об'єднання як саморегулівної організації;

д) про продовження дії Свідоцтва на новий термін.

36. Підставою для відмови у видачі або продовженні дії Свідоцтва може бути:

- а) невідповідність поданих документів та даних, що вони містять, вимогам цього Положення та чинному законодавству;
- б) наявність в поданих документах недостовірних даних;
- в) наявність обґрунтованих скарг зареєстрованих осіб на діяльність громадської організації або об'єднання.

37. У рішенні про відмову у видачі або продовженні дії Свідоцтва повинні бути вказані підстави відмови. Повідомлення про відмову у видачі Дозволу з обґрунтуванням причин такої відмови має бути направлено заявнику в письмовій формі.

38. Рішення приймається у термін не пізніше 30 (тридцяти) днів з дня одержання заяви та необхідних документів.

VII. Свідоцтво про реєстрацію громадської організації або об'єднання як саморегульвної організації

39. Свідоцтво про реєстрацію громадськості організації або об'єднання як саморегульвної організації видається заявникові за формою згідно з додатком 2.

40. Свідоцтво видається терміном на 3 (три) роки і діє на всій території України. Продовження терміну дії Свідоцтва здійснюється в порядку, встановленому для його одержання.

41. Діяльність саморегульвної організації по закінченні терміну дії Свідоцтва не допускається. Після ліквідації або реорганізації громадської організації або об'єднання надане Свідоцтво втрачає силу. Саморегульвна організація у триденний термін зобов'язана повідомити Державну комісію про ліквідацію або реорганізацію.

42. Свідоцтво підписується Головою Державної комісії або уповноваженою ним посадовою особою і засвідчується печаткою.

43. Свідоцтво реєструється за відповідним номером у відповідному реєстрі, який ведеться Державною комісією (додаток 3).

Після реєстрації Свідоцтво вручається громадській організації або об'єднанню або надсилається їм поштою.

44. Свідоцтво не підлягає передачі для використання іншим особам.

VIII. Повноваження Державної комісії щодо здійснення регулювання та контролю за діяльністю саморегульвної організації

45. Державна комісія здійснює регулювання та контроль за діяльністю саморегульвної організації в межах, визначених законодавством.

46. Державна комісія має право:

а) подавати пропозиції щодо кандидатур керівників органів управління саморегульвної організації;

б) установлювати в межах, передбачених законодавством, обов'язкові для виконання вимоги щодо функціонування саморегульвної організації;

в) вимагати від саморегульвної організації дотримання за-твердженого порядку ведення документації та зберігання до-кументації протягом визначеного нею терміну, який не може бути меншим ніж 5 років;

г) вимагати надання інформації про поточну діяльність саморегульвної організації у порядку, встановленому Державною комісією;

д) здійснювати планові та позапланові перевірки ведення документації саморегульвної організації;

е) провадити на підставі отриманої інформації перевірки фактів порушення саморегульвною організацією законодавства у сфері ринку цінних паперів, Статуту, правил чи інших документів, які регламентують її діяльність;

є) у разі порушень саморегульвною організацією законодавства, Статуту, правил чи інших документів, які регламентують її діяльність, попереджати, надсилати письмові вимоги про усунення виявлених недоліків чи порушень із зобов'язанням повідомити Державну комісію про результати, скасовувати реєстрацію саморегульвної організації, а також застосовувати інші санкції в межах, передбачених законодавством. Перед застосуванням санкції Державна комісія може надати саморегульвній організації можливість дати пояснення з приводу порушення. У разі прийняття рішення про засто-сування санкції Державна комісія письмово повідомляє про це саморегульвну організацію із зазначенням факту порушен-ня, обґрунтуванням причини застосування санкції, доводить це до відома громадськості. Рішення Державної комісії про застосування санкції до саморегульвної організації може бути оскаржене до арбітражного суду;

ж) розглядати скарги учасників ринку цінних паперів про відмову в прийнятті до складу саморегульвної організації;

з) розглядати скарги учасників саморегульвної організації щодо санкцій, застосованих до них організацією.

47. У разі порушення саморегульвною організацією цього Положення Державна комісія має право дати обов'язкове для виконання розпорядження з вказанням термінів усунення конкретних порушень. Про виконання вимог щодо усунення

порушень саморегульвна організація інформує Державну комісію.

48. При повторному або грубому порушенні саморегульвною організацією вимог чинного законодавства України та цього Положення Свідоцтво може бути анульовано за рішенням Державної комісії.

49. В разі порушення антимонопольного законодавства в процесі діяльності саморегульвної організації Антимонопольний комітет України має право входити з поданням до Державної комісії про анулювання Свідоцтва.

50. Про анулювання Свідоцтва повідомляється саморегульвній організації та здійснюється відмітка у Реєстрі виданих Свідоцтв. Повідомлення повинно бути у письмовій формі, з обов'язковим зазначенням підстав анулювання Свідоцтва (з посиланням на конкретні статті і пункти нормативних актів, що порушені).

51. Рішення про анулювання Свідоцтва про реєстрацію громадської організації або об'єднання як саморегульвної організації може бути оскаржене у судовому порядку.

IX. Права саморегульвної організації в регулюванні ринку цінних паперів

52. Саморегульвна організація на підставі своїх установчих документів і правил та делегованих Державною комісією згідно із статтею 17 Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" повноважень може мати право:

а) перевіряти діяльність своїх учасників у порядку, узгодженому Державною комісією;

б) контролювати дотримання своїми учасниками законодавства, прийнятих саморегульвною організацією правил та вимог під час провадження професійної діяльності та угод (операцій) з цінними паперами;

в) представляти інтереси своїх учасників у Державній комісії;

г) збирати, узагальнювати та аналітично обробляти статистичну інформацію про професійну діяльність на фондовому ринку;

д) розробляти та впроваджувати відповідно до законодавства та цього Положення правила, стандарти та вимоги до здійснення операцій на фондовому ринку, провадження професійної діяльності та операцій з цінними паперами своїми учасниками, удосконалювати механізм обігу цінних паперів,

ведення обліку та звітності стосовно операцій з цінними паперами;

є) відповідно до кваліфікаційних вимог Державної комісії розробляти навчальні програми та плани, готувати фахівців для провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів, визначати їх кваліфікацію та проводити сертифікацію фахівців фондового ринку;

є) надавати дозволи (свідоцтва) особам, які здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку.

53. Державна комісія може встановлювати інші вимоги та делегувати інші повноваження саморегульвній організації, які не суперечать чинному законодавству.

ДОДАТОК 1

Державній комісії
з цінних паперів
та фондового ринку

ЗАЯВА

Прошу видати (продовжити дію) Свідоцтво(а) про реєстрацію саморегульвної організації _____

(повна назва громадської організації або юридичної особи)

Поштова адреса _____

Телефон _____ Телефакс _____

Документи, необхідні для видачі (продовження дії)

Свідоцтва додаються:

1. _____

2. _____

З Положенням про саморегульвну організацію ринку цінних паперів ознайомлені.

"__"____199__ року _____

(підпис посадової особи заявника)

реєстраційний № _____

"__"____199__ року

(дата реєстрації заяви)

ДОДАТОК 2

Герб України
Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

СВІДОЦТВО
про реєстрацію громадської організації
або об'єднання як саморегульованої організації

"___" _____ 199___ р.

№___

(найменування громадської організації або об'єднання,
код ЄДРПОУ)

(юридична адреса, місцезнаходження, телефон,
факс, телетайп, E-mail)

Має право здійснювати діяльність як саморегульована організація ринку цінних паперів на території України.

Строк дії свідоцтва до "___" _____ 19___р.

Голова Державної комісії
з цінних паперів та фондового ринку (підпис)
М.П.

Строк дії Свідоцтва продовжений до "___" _____ 199___р.

Голова Державної комісії
з цінних паперів та фондового ринку (підпис)

М.П.

ДОДАТОК 3

РЕЄСТР виданих Свідоцтв про реєстрацію громадських організацій або об'єднань як саморегулювальної організації

№ п/п	№ свідоцтва, дата видачі	Код за ЄДРПОУ громадської організації або об'єднання	Повне найменування громадської організації або об'єднання	Місцезнаходження, засоби зв'язку
1	2	3	4	5

Продовження таблиці

Строк дії свідоцтва	Строк дії продовжено	Відмітка про отримання свідоцтва	Відмітка про анулювання свідоцтва
6	7	8	9

ПРАВИЛА
здійснення торговцями цінними паперами
комерційної та комісійно! діяльності
по цінних паперах

Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 23 грудня 1996 р. № 331

1. Загальні положення

Для цілей цих Правил наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

комісійна діяльність по цінних паперах (брокерська діяльність) — здійснення цивільно-правових угод щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику на підставі договорів, доручення чи комісії за рахунок своїх клієнтів;

комерційна діяльність по цінних паперах (ділерська діяльність) — здійснення цивільно-правових угод щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам (ділерська діяльність), крім випадків, передбачених законодавством;

клієнти — фізичні та юридичні особи, що укладають з торговцем відповідні договори щодо операцій з цінними паперами, в тому числі інвестиційні фонди, що уклали з торговцем договори на управління активами інвестиційного фонду;

афілійовані особи торговця — засновники; особи, частка яких у статутному фонді торговця від безпосереднього та/або опосередкованого володіння становить понад 5%; особи, частка торговця у статутному фонді яких становить понад 5%; особи, що знаходяться у трудових відносинах з торговцем;

фактори ризику — обставини, які можуть призвести до часткової або повної втрати коштів клієнта, у тому числі за рахунок зниження вартості цінних паперів.

Усі торговці цінними паперами зобов'язані дотримуватись цих правил при здійсненні діяльності по цінних паперах.

2., Вимоги до договорів на здійснення
комісійної діяльності по цінних паперах

2.1. При здійсненні комісійної діяльності по цінних паперах торговці можуть укласти як договори на виконання разового замовлення, так і договори на обслуговування протягом певного терміну (далі — договір на обслуговування).

Договір на виконання разового замовлення укладається торговцем та клієнтом і передбачає виконання операції певного виду з конкретними цінними паперами.

Договір на обслуговування передбачає, що торговець протягом певного терміну виконуватиме разові замовлення клієнта. Разове замовлення (далі — замовлення) містить доручення клієнта надати послугу певного виду та виконати певну операцію з конкретними цінними паперами. Таке замовлення складається клієнтом у письмовій формі, підписується ним (його уповноваженою особою), а в разі, якщо клієнтом є юридична особа, також засвідчується його печаткою.

2.2. В договорі на виконання разового замовлення обов'язково повинно бути зазначено:

2.2.1. Номер та дату видачі торговцю дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів.

2.2.2. Вид послуги, яку торговець надає клієнту. Такими послугами є:

- а) посередницькі послуги по купівлі цінних паперів;
- б) посередницькі послуги по продажу цінних паперів;
- в) посередницькі послуги по обміну цінних паперів;
- г) інші, передбачені чинним законодавством.

Договір на разове замовлення може укладатись тільки на один із видів послуг.

2.2.3. Опис цінних паперів (у разі, якщо предметом договору є обмін цінних паперів, повинні бути зазначені описи обмінюваних цінних паперів). Опис цінних паперів повинен містити:

- а) вид цінного папера;
- б) назву емітента цінного папера;
- в) номінальну вартість цінного папера (у національній чи іноземній валюті).

2.2.4. Умови виконання договору, що містять термін дії замовлення (в разі необхідності) та вид замовлення із зазначеного нижче переліку:

- ринкове замовлення на купівлю (РЗК) — замовлення купити цінні папери за мінімальною ціною;
- ринкове замовлення на продаж (РЗП) — замовлення продати цінні папери за максимальною ціною;
- лімітне замовлення на купівлю (ЛЗК) — замовлення купити цінні папери за ціною, що не перевищує обумовлену;
- лімітне замовлення на продаж (ЛЗП) — замовлення продати цінні папери за ціною, що не нижче ніж обумовлена;

— стоп-замовлення на купівлю (СЗК) цінних паперів — замовлення купити цінні папери в той момент, коли ціна досягне обумовленого рівня;

— стоп-замовлення на продаж (СЗП) цінних паперів — замовлення продати цінні папери в той момент, коли ціна досягне обумовленого рівня;

— замовлення на термін (ТЗ) — замовлення, яке діє протягом встановленого терміну;

— відкрите замовлення (ВЗ) - замовлення, яке діє до моменту виконання або відкликання (відміни);

— інші, передбачені чинним законодавством.

2.2.5. Перелік обов'язків та прав сторін, у тому числі права клієнта в разі невиконання або неналежного виконання торговцем своїх обов'язків по відношенню до клієнта.

2.2.6. Положення про канали та порядок передачі інформації та зв'язку між клієнтом і торговцем, а також відомості про уповноважених осіб сторін, через яких сторони підтримують зв'язок.

2.2.7. Умови розрахунків та процент комісійної винагороди, яку торговець отримує від клієнта в разі належного виконання договору.

2.2.8. Відповідальність сторін і порядок розгляду спорів, а саме — обсяг відповідальності сторін, умови, при яких сторони звільняються від відповідальності, а також застереження щодо порядку вирішення спорів, що можуть виникнути між сторонами в процесі виконання договору.

2.2.9. Термін дії, підстави для зміни та припинення договору, а саме — визначення моменту, з якого договір набуває чинності, до якого моменту вважається чинним, а також визначення підстав, при яких він може бути змінений або припинений, та процедури дії сторін у випадку прийняття рішення про дострокове припинення договору тощо.

2.3. В договорі на обслуговування обов'язково повинно бути визначено:

2.3.1. Номер та дату видачі торговцю дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів.

2.3.2. Предмет договору — надання посередницьких послуг щодо купівлі, продажу, обміну цінних паперів, інших операцій, не заборонених чинним законодавством.

2.3.3. Умови розрахунків та процент комісійної винагороди для всіх видів замовлень, які торговець отримує від клієнта відповідно до договору на обслуговування.

2.3.4. Вимоги до інших положень договору, викладені в пунктах 2.2.5, 2.2.6, 2.2.8 та 2.2.9.

2.4. Замовлення, яке надається відповідно до договору на обслуговування, повинно обов'язково містити положення, зазначені в пунктах 2.2.2, 2.2.3 та 2.2.4.

2.5. Крім того, в договорі або замовленні можуть бути зазначені особливі умови виконання операції із зазначеного переліку:

— обумовлення про право торговця діяти на свій розсуд — дає право торговцю виконати договір та/або замовлення клієнта негайно або відкласти його виконання до більш сприятливої кон'юнктури на ринку цінних паперів. При такому обумовленні торговець не несе відповідальності за невиконання замовлення в обумовлені терміни або за встановленою в ньому ціною;

— обумовлення "виконати або відмінити" — означає, що договір та/або замовлення повинно бути виконано негайно в повному обсязі, зазначеному в договорі та/або замовленні або не повинно виконуватись взагалі;

— обумовлення "виконати негайно або відмінити" — означає, що договір та/або замовлення повинно бути виконано негайно навіть в неповному обсязі, а решта анульована;

— обумовлення "виконати в повному обсязі або відмінити" — означає, що договір та/або замовлення повинно бути виконано в повному обсязі або не виконуватись взагалі, але не означає, що договір та/або замовлення повинно виконуватись негайно;

— обумовлення "в момент відкриття" (або "в момент закриття") — означає, що договір та/або замовлення повинно бути виконано в числі перших (або в числі останніх) після відкриття (закриття) операційного дня (якщо договір та/або замовлення передбачає його виконання тільки в межах організаційно оформленого ринку);

— обумовлення "ціну не знижувати" (або "ціну не підвищувати") — означає, що ціна, зазначена в договорі та/або замовленні, не повинна коригуватись в разі дроблення акцій або з інших непередбачених обставин.

2.6. Договори, які укладаються торговцем, крім цифрової нумерації, повинні містити додаткову літеру:

— до номера договору на здійснення комісійної діяльності по цінних паперах додається літера "К";

— до номера договору торговців з емітентом на організацію передплати (підписки) на цінні папери — літера "Е";

— до номера договору, пов'язаного з операціями з цінними паперами, які торговець здійснює за власний рахунок та договорів на управління активами інвестиційних фондів — літера і ,

— до номерів всіх інших договорів — літера "В".

3. Обов'язки торговців цінними паперами

3.1. При виконанні операцій з цінними паперами під час здійснення комісійної діяльності за договорами з клієнтами торговці зобов'язані:

а) діяти в інтересах клієнта (домагатися найкращого виконання замовлень клієнта, враховуючи умови, зазначені в договорі, кон'юнктуру ринку цінних паперів, умови здійснення розрахунково-клірингових операцій та надання депозитарних послуг, ризик вибору контрагента та інші фактори ризику);

б) попереджати клієнтів (крім випадків володіння інформацією, що становить комерційну таємницю) про ризики конкретної угоди з цінними паперами;

в) узгоджувати з клієнтом рівень можливого ризику щодо виконання операцій купівлі-продажу або обміну цінних паперів, у тому числі щодо ліквідності цінних паперів, що придбаватимуться;

г) надавати клієнту інформацію щодо курсів цінних паперів;

д) виконувати договори та замовлення клієнтів у порядку їх надходження, якщо інше не передбачено договором;

е) в першу чергу виконувати операції з цінними паперами за договорами та замовленнями клієнтів, а потім власні операції з такими ж цінними паперами;

є) у разі наявності у торговця зацікавленості, яка перешкоджає йому виконати замовлення клієнта на найбільш вигідних умовах, торговець цінними паперами зобов'язаний негайно повідомити про це клієнта.

Якщо в результаті невиконання торговцем обов'язків, зазначених у цьому пункті, заподіяно збитків клієнту, торговець зобов'язаний відшкодувати клієнту збитки за свій рахунок згідно з чинним законодавством.

3.2. При отриманні замовлення на продаж чи обмін іменних цінних паперів торговець зобов'язаний встановити особу клієнта та його повноваження щодо іменних цінних паперів. Якщо зазначені цінні папери не зареєстровані на ім'я клієнта або клієнт не діє за дорученням власника цінних паперів чи не є його законним представником, торговець не має права приймати від клієнта таке замовлення.

3.3. На наступний робочий день після проведення операцій з цінними паперами на виконання договору або замовлення клієнта торговець зобов'язаний повідомляти клієнта про здійснення операцій з цінними паперами письмово, а у разі якщо це передбачено договором, також і іншим способом:

а) про розмір винагороди, яку вони отримують від клієнта при здійсненні угоди;

б) про вартість розрахунково-клірингових та інших послуг, пов'язаних з обслуговуванням договорів клієнта, оплата яких здійснюється за рахунок клієнта;

в) про розмір прямих та непрямих винагород, комісійних та заохочень у грошовій або іншій формі, які вони одержують від інших фізичних або юридичних осіб у зв'язку з виконанням операцій, що є предметом договору між торговцем та клієнтом;

г) про ціну купівлі чи продажу цінних паперів;

д) про те, чи були цінні папери, придбані для клієнта, у власності торговця.

3.4. Якщо торговець зберігає цінні папери та/або грошові кошти клієнта у термін понад 10 днів, то на одинадцятий день він повинен заблокувати рахунки, на яких обліковуються цінні папери або грошові кошти клієнта, до моменту здійснення розрахунків на виконання договору або замовлення клієнта.

3.5. Працівники торговця, які безпосередньо здійснюють операції з цінними паперами, повинні відповідати вимогам, встановленим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі — Комісія).

3.6. Торговці зобов'язані дотримуватись встановлених чинним законодавством нормативів достатності власних коштів та інших показників (нормативів), які обмежують ризики по операціях з цінними паперами.

3.7. Торговці зобов'язані подавати до Комісії відомості щодо їх діяльності у обсязі і в терміни, передбачені нормативними актами Комісії.

3-8. Торговці не мають права:

а) розголошувати комерційну таємницю клієнтів, за винятком випадків надання такої інформації на вимогу уповноважених державних органів, відповідно до чинного законодавства;

б) запевняти клієнтів у беззаперечному отриманні доходу по цінних паперах (чи його певного розміру) або у відсутності збитків від інвестування в цінні папери, робити заяви, які можуть бути розцінені як гарантії зазначеного;

в) при виконанні договору на обслуговування здійснювати операції за рахунок та в інтересах клієнта без його письмового замовлення;

г) використовувати грошові кошти та цінні папери клієнтів для здійснення власних операцій;

д) здійснювати операції з цінними паперами клієнтів не в інтересах клієнта, а виключно з метою отримання винагороди;

е) задовольняти вимоги кредиторів за рахунок цінних паперів та грошових коштів, що належать клієнтам;

є) передовіряти виконання замовлень третім особам, якщо це не передбачено договором з клієнтом;

ж) здійснювати комісійну та комерційну діяльність по цінних паперах, по яких не зареєстрована інформація про випуск та/або не здійснена реєстрація випуску у порядку, визначеному чинним законодавством;

з) здійснювати обмін одних цінних паперів на інші, якщо в обмін задіяні цінні папери, емітентом яких є торговець або його афілійовані особи;

і) здійснювати касове обслуговування клієнтів, крім випадків здійснення банком-торговцем касового обслуговування;

ї) надавати фінансові послуги і здійснювати залучення коштів та майна фізичних та юридичних осіб, якщо це не пов'язано із здійсненням комісійної діяльності.

3.9. При здійсненні торговцем купівлі-продажу цінних паперів шляхом оприлюднення на заявлених умовах (ціна, мінімальна та максимальна кількість цінних паперів, термін дії зазначених умов) торговець зобов'язаний укласти договори на цих умовах. У разі відмови торговця від укладання договорів на заявлених умовах йому може бути висунуто позов про примусове укладення такого договору та/або відшкодування нанесених збитків.

4. Порядок ведення та зберігання документів торговцями цінними паперами

4.1. Торговці зобов'язані вести журнали реєстрації здійснених операцій окремо по клієнтах та по власних операціях. Записи в журналах ведуться за формою, зразок якої додається, в письмовому та електронному вигляді в хронологічному порядку і повинні містити таку інформацію:

а) номер договору, дату укладання, повну назву клієнта — юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові клієнта — фізичної особи;

б) дату отримання від клієнта або покупця цінних паперів грошових коштів за договором та/або замовленням, їх сума;

в) дату отримання цінних паперів від клієнта або продавця цінних паперів, назву цінних паперів (емітент, вид), номінальну вартість одного цінного папера, кількість цінних паперів і загальну вартість, за якою цінні папери обліковуються в балансі (у разі сплати цінних паперів іноземною валютою вказується сума еквіваленту в національній валюті за курсом Національного банку України на день сплати, найменування валюти і сума);

г) дату перерахування або видачі грошових коштів клієнту або продавцю цінних паперів, їх сума (у разі сплати цінних паперів іноземною валютою вказується сума еквівалента в національній валюті за курсом Національного банку України на день сплати, найменування валюти і сума);

д) дату передачі цінних паперів клієнту або покупцю, назву цінних паперів (емітент, вид), номінальну вартість одного цінного папера, кількість цінних паперів і загальну вартість, за якою цінні папери обліковуються в балансі;

є) реквізити документів, що підтверджують отримання або видачу грошових коштів або цінних паперів. При наданні посередницьких послуг такими документами є:

— відповідні договори, які укладені торговцем на виконання договору або замовлення клієнта, та додатки до них;

— акт прийому-передачі цінних паперів;

— виписка з ДЕПО-рахунка;

— виписка з особового рахунка.

При виконанні власних операцій такими документами є:

— договори на купівлю-продаж цінних паперів;

— акт прийому-передачі цінних паперів;

— виписка з ДЕПО-рахунка;

— виписка з особового рахунка.

На кінець кожного місяця торговець підраховує залишки грошових коштів та цінних паперів і робить записи в журналах реєстрації здійснених операцій.

Журнал реєстрації здійснених операцій має бути пронумерований, прошитий і скріплений печаткою відповідного територіального відділення Комісії. За станом на кінець робочого дня журнал підписується особою, уповноваженою від імені торговця здійснювати операції з цінними паперами. За станом на останній робочий день місяця журнал підписується особою, уповноваженою від імені торговця здійснювати операції з цінними паперами, керівником та головним бухгалтером торговця (або особами, що є заступниками керівника та головного бухгалтера) і засвідчується печаткою торговця.

На 30-й день після закінчення кварталу торговець зобов'язаний подати до Комісії електронну копію журналу обліку операцій з цінними паперами, яка складається у форматі, визначеному Комісією.

4.2. У разі наявності додатків до договорів вони зберігаються разом з відповідними договорами. Договори на здійснення комісійної діяльності по цінних паперах зберігаються окремо від інших договорів.

4.3. Крім того, торговець зобов'язаний вести журнал реєстрації договорів і замовлень до них. Записи в журналі повинні вестись в хронологічному порядку і містити таку інформацію:

- а) дату і номер договору;
- б) повну назву юридичної особи (прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи), з якою укладено договір;
- в) предмет договору;
- г) термін дії договору (в разі дострокового розірвання договору вказується причина розірвання);
- д) номер замовлення до договору, дату та час надходження;
- е) повну назву юридичної особи (прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи), яка надіслала замовлення;
- є) предмет та зміст операції, визначеної замовленням чи договором;
- ж) термін, протягом якого діє замовлення.

4.4. Торговці зобов'язані зберігати також і інші документи, крім зазначених в пункті 2.6, щодо своєї діяльності, у тому числі:

- договори застави;
- договори торговця цінними паперами, як зберігача цінних паперів, на номінальне утримування цінних паперів;
- депозитарні договори торговця про відкриття та ведення рахунків цінних паперів;
- договір на банківське обслуговування торговця.

4.5. Вся документація щодо діяльності по випуску та обігу цінних паперів повинна зберігатися протягом п'яти років.

5. Контроль та регулювання діяльності торговців цінними паперами по випуску та обігу цінних паперів

5.1. Комісія здійснює контроль та регулювання діяльності по випуску та обігу цінних паперів торговців цінними паперами.

5.2. Комісія має право:

встановлювати обов'язкові нормативи достатності власних коштів торговців та інші показники та вимоги, що обмежують ризики по операціях з цінними паперами в ході здійснення

діяльності по випуску та обігу цінних паперів (за винятком банківських операцій);

у разі порушення законодавства щодо цінних паперів, нормативних актів Комісії виносити попередження, зупиняти на термін до одного року дію дозволів на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, виданих Комісією, анулювати дію таких дозволів;

у разі виявлення ознак правопорушення у вигляді випуску в обіг або розміщення незареєстрованих відповідно до чинного законодавства цінних паперів або діяльності на ринку цінних паперів без спеціального дозволу (ліцензії) на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів торговцями цінними паперами — зупиняти всі операції по банківських рахунках відповідної юридичної особи до виконання або скасування в судовому порядку рішення про накладення штрафу, за винятком сплати державного мита, із заяв і скарг, що подаються до суду;

встановлювати порядок та правила складання звітності та подання інформації до Комісії;

здійснювати контроль за достовірністю інформації, що надається торговцями цінними паперами, та її відповідністю встановленим вимогам;

проводити самостійно чи разом з іншими відповідними державними органами перевірки та ревізії фінансово-господарської діяльності торговців цінними паперами;

надсилати торговцям цінними паперами обов'язкові для виконання розпорядження про усунення порушень законодавства про цінні папери та вимагати надання необхідних документів відповідно до чинного законодавства;

надсилати матеріали в правоохоронні органи стосовно фактів правопорушень, за які передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність, якщо до компетенції Комісії не входить накладення адміністративних стягнень за відповідні правопорушення;

надсилати матеріали в органи Антимонопольного комітету України у разі виявлення порушень антимонопольного законодавства;

вилучати під час проведення перевірок на строк до трьох діб документи, що підтверджують факти порушення актів законодавства про цінні папери;

здійснювати інші заходи щодо регулювання та контролю за діяльністю торговців у межах встановлених повноважень.

5.3. Рішення Комісії є обов'язковими для виконання.

ДОДАТОК 1

ЖУРНАЛ
реєстрації здійснених операцій

№ п/п	№ та дата договору 3 клієнта/або разо- замовлення	Дата проведення операції	Отримано					Реквізити документа
			Сума грошових коштів (грн./кількість одиниць в іноземній валюті)	Назва цінного папера (вид, емітент)	Номинальна вартість одного цінного папера (грн.)	Кількість цінних паперів (шт.)	Загальна сума, якою цінні папери обліковуються в балансі (грн./кількість одиниць в іноземній валюті)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Продовження таблиці

Дата дня операції	Видано						Реквізити документа
	Сума грошових коштів (грн./кількість одиниць в іноземній валюті)	Назва цінного папера (вид, емітент)	Номинальна вартість одного цінного папера (грн.)	Кількість цінних паперів (шт.)	Загальна сума, за якою цінні папери обліковуються в балансі (грн./кількість одиниць в іноземній валюті)	Сума комісійної винагороди	
10	11	12	13	14	15	16	17

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ
Положення про реєстрацію фондових бірж
та торговельно-інформаційних систем
і регулювання їх діяльності

Наказ

Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 15 січня 1997 р. № 9

(Витяг)

4. Встановити, що позначення "фондова біржа", "організаційно оформлена позабіржова торговельно-інформаційна система" може використовувати у своєму фірмовому найменуванні або рекламі тільки та організація, яка одержала Свідоцтво про реєстрацію фондової біржі, торговельно-інформаційної системи або іншого організатора торгівлі згідно з чинним законодавством та Положенням про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем ринку цінних паперів і регулювання їх діяльності.

ПОЛОЖЕННЯ
про реєстрацію фондових бірж
та торговельно-інформаційних систем
і регулювання їх діяльності

Затверджено наказом

Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
№ 9 від 15 січня 1997 р.

Положення про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності (далі — Положення) розроблене відповідно до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", Закону України "Про господарські товариства".

Розділ / . Загальні положення

1. Основні терміни та поняття, що вживаються у цьому Положенні:

аукціон — конкурсний спосіб організації торгівлі, згідно з яким купівля-продаж цінних паперів здійснюється брокером/ділером у заздалегідь визначений час методом накопичення та одночасного виконання замовлень на купівлю і про-

даж цінних паперів (онкольний аукціон) або безперервного виконання замовлень, поданих в усній та/або письмовій формі за ціною, що змінюється протягом торговельної сесії чи біржового дня (безперервний аукціон);

біржовий бюлетень — офіційне видання біржі, у якому публікуються курси цінних паперів та супровідна інформація, яка не може бути віднесена до конфіденційної або до такої, що згідно з чинним законодавством не підлягає розголошенню;

біржовий день (торговельна сесія) — визначений правилами біржі робочий день або період часу, протягом якого відбувається біржовий аукціон і фіксуються біржові курси, на рівні яких розпочинається укладення біржових угод на наступному аукціоні;

біржове замовлення — визначений правилами біржі письмовий (на спеціальному бланку) або усний спосіб оголошення брокером/ділером відкритої пропозиції на купівлю чи продаж цінних паперів, який є достатньою підставою для котирування та/або прийняття біржової угоди до виконання;

біржовий індекс — середній показник біржової активності, який узагальнює динаміку цін на цінні папери і свідчить про зміни в рівні цін за певний час;

біржова рада — орган управління біржею, який обирається загальними зборами біржі на визначений строк і здійснює свої функції в межах компетенції, визначеної статутом біржі;

біржовий контракт — договір про виконання угоди щодо поставки біржового товару проти оплати коштів, укладення якого є можливим лише між членами біржі за формою, встановленою правилами біржі;

електронна торговельно-інформаційна мережа (далі — ЕПМ) — електронна система, що зв'язує торговців цінними паперами в різних місцях і дає їм змогу обмінюватися котируваннями і укладати угоди без будь-яких затримань у часі;

біржове брокерське місце — засвідчене володінням акцією акціонера біржі чи іншим способом, визначеним статутом та/або правилами біржі, право на здійснення біржової торгівлі в торговельному залі або в ЕПМ біржі, а також право на участь в управлінні біржею, якщо це передбачено правилами;

біржова операція — дії, які здійснюють брокери/ділери та/або фахівці біржі в процесі укладення біржової угоди (збір замовлень, їх узагальнення та класифікація, котирування та оголошення курсу на біржовий товар, звірення параметрів угоди тощо);

біржова послуга — послуга, яка надається клієнтам біржею або членами біржі з метою задоволення їх потреб, пов'язаних з біржовою торгівлею (інформування, консультування, арбітражне та технічне обслуговування тощо);

біржова торгівля — організоване укладення цивільно-правових угод, які ведуть до зміни права власності на цінні папери з обов'язковою наявністю у організатора торгівлі єдиного торговельного залу і правил торгівлі для осіб, що мають виключне право на укладення цих угод за свій рахунок для іншої особи;

брокер — фізична особа, яка є уповноваженою особою брокерської контори або учасника торговельно-інформаційної системи, що здійснює цивільно-правові угоди щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику на підставі договорів доручення чи комісії за рахунок своїх клієнтів;

брокерська контора — окремий підрозділ члена біржі, що зареєстрований на біржі;

варіаційна маржа — грошова сума, яка має бути нарахована на кліринговий рахунок учасника біржової торгівлі терміновими контрактами або списана з цього рахунку за підсумками клірингу щодо кожного біржового дня (торговельної сесії);

введення до продажу — визначена правилами біржі чи торговельно-інформаційної системи процедура встановлення брокером/ділером мінімальної ціни, за якою він згоден продати свої цінні папери протягом біржового дня (торговельної сесії) або в режимі постійного котирування;

гарантійний внесок — застава, внесена коштами учасника біржової торгівлі чи торгівлі на організаційно оформленому позабіржовому ринку (як учасника торговельно-інформаційної системи), яка необхідна для відкриття позиції;

ділер — фізична особа, яка є уповноваженою особою брокерської контори або учасником торговельно-інформаційної системи, що здійснює цивільно-правові угоди щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам;

клієнт біржі — особа, яка не є членом біржі і яка не зареєстрована на ній як брокер/ділер, але опосередковано виступає стороною (контрагентом) біржової угоди, або особа, що користується торговельними послугами біржі;

котирування — механізм визначення, та/або фіксації ринкової ціни цінного паперу;

котирувальна ціна — середньовиважена ціна, яка розраховується протягом біржового дня (торговельної сесії) до моменту часу, визначеного правилами біржі;

курсова ціна — середньовиважена ціна за угодами, здійсненими з початку біржового дня (торговельної сесії) до моменту часу, визначеного правилами біржі;

лістинг — внесення цінних паперів до списку цінних паперів, які котируються на фондовій біржі або можуть бути предметом укладення угод в торговельно-інформаційній системі, якщо це передбачено їх правилами;

організатор торгівлі — юридична особа, виключним видом діяльності якої є надання послуг, що безпосередньо сприяють укладенню цивільно-правових угод з товарно-матеріальними та/або фінансовими ресурсами;

постійне котирування — метод визначення біржового курсу на цінні папери, що передбачає постійне співставлення біржових замовлень на купівлю та продаж певного цінного папера (цінних паперів);

позабіржова торгівля — усі операції з купівлі-продажу цінних паперів, здійснені через торговців цінними паперами не на фондовій біржі;

терміновий торговельний контракт — біржовий контракт, згідно з яким виконання угод (за поставкою товару та/або способами встановлення на нього ціни і розрахунками) здійснюється у терміни, визначені на певну дату у майбутньому;

товарна біржа — біржа, що створена та функціонує відповідно до Закону України "Про товарну біржу";

торговельно-інформаційна система (далі — ТІС) — юридична особа, яка здійснює діяльність з організації торгівлі на позабіржовому ринку та володіє або управляє ЕТІМ або іншою системою засобів, що надає можливість обміну пропозиціями купівлі та продажу цінних паперів. ТЮ може використовувати ЕТІМ, не зареєстровану як суб'єкт підприємницької діяльності;

фондова біржа — біржа, що створена та функціонує відповідно до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" та цього Положення;

фінансовий інструмент — цінний папір або оформлений відповідно до вимог законодавства документ, який підтверджує право власності на цінні папери або їх похідні, валютні цінності, придбання (поставку) в певний строк цінних

паперів або валютних цінностей та інші види фінансових активів, вільний обіг яких не заборонений чи не обмежений законодавством;

член фондової біржі — юридична особа, яка володіє біржовим місцем як засновник або акціонер біржі і має право укладати угоди від свого імені.

2. Підставою здійснення діяльності фондовою біржею є Свідоцтво про реєстрацію фондової біржі (додаток 3), яке видається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі — Державною комісією).

3. Підставою здійснення діяльності ТІС є Свідоцтво про реєстрацію ТІС, яке видається Державною комісією (додаток 4).

4. Свідоцтво про реєстрацію фондової біржі можуть отримати акціонерні товариства, установчі документи і правила яких відповідають вимогам законодавства та цього Положення.

5. Свідоцтво про реєстрацію ТІС можуть отримати акціонерні товариства або товариства з обмеженою відповідальністю, установчі документи та правила яких відповідають вимогам законодавства, Положенню про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи, затвердженому наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23 грудня 1996 р. № 328 і зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 26 грудня 1996 р. за № 748/1773, та цього Положення.

Розділ II. Умови видачі свідоцтва фондовій біржі

6. Юридичні особи, створені на умовах, визначених законодавством як організаційно оформлені централізовані ринки та ЕТШ, на яких постійно здійснюється торгівля цінними паперами або похідними цінними паперами, можуть одержати статус фондової біржі, якщо вони відповідають вимогам щодо:

а) укладення біржових угод тільки між засновниками та членами біржі та/або ЕТШ;

б) наявності процедури відбору цінних паперів або інших фінансових інструментів, що відповідає певним вимогам щодо умов їх випуску та обігу;

в) високого рівня концентрації попиту і пропозиції на цінні папери або похідні цінні папери;

г) визначення ринкових цін на цінні папери як базового показника для індикації стану фондового ринку та ринку похідних цінних паперів України;

д) надання інших, крім торговельних, послуг клієнтам тільки через посередництво членів біржі;

є) наявності процедури відбору брокерів/ділерів і вимог стосовно їх професійної кваліфікації;

є) наявності правил (регламенту) торгівлі та стандартних торговельних процедур;

і) централізації реєстрації угод та розрахунків щодо них, встановлення офіційного біржового курсу;

й) наявності систем нагляду за діяльністю членів біржі та брокерів/ділерів і дотримання ними норм професійної та ділової етики, а також дисциплінарних норм і санкцій на рівні, не нижчому від встановленого законодавством для сегмента ринку, організатором торгівлі на якому є дана біржа;

• к) наявності у керівників та провідних фахівців фондової біржі, безпосередньо залучених до біржової діяльності, кваліфікації спеціаліста відповідного профілю згідно з переліком видів професійної діяльності на ринку цінних паперів, яка підтверджується кваліфікаційним посвідченням встановленого зразка, що видається атестаційною комісією, склад та порядок роботи якої визначається Державною комісією;

л) забезпечення сталого і ефективного функціонування системи інформації про цінні папери та інші фінансові інструменти, їх ціни та умови обігу на території України.

7. Біржа, на якій здійснюється організована торгівля терміновими контрактами, віднесеними до похідних цінних паперів, зобов'язана погодити у Державній комісії правила такої торгівлі, складені у відповідності до вимог, визначених підпунктами "б—г", "є—й", "л" пункту 6 розділу II цього Положення.

8. Фондові біржі, що є організаторами торгівлі терміновими торговельними контрактами на поставку оптових партій товарно-матеріальних ресурсів, оформленими як похідні цінні папери, а також біржі, що організують торгівлю терміновими фінансовими контрактами та іншими фінансовими інструментами, оформленими як похідні цінні папери, зобов'язані погодити Правила щодо організації здійснення цих операцій, складені у відповідності до вимог, визначених пунктами 20—25 розділу II цього Положення.

9. Організація торгівлі цінними паперами та похідними цінними паперами у порядку, що не визначений у пунктах 7, 8 цього Положення, забороняється.

10. У разі формування статутного фонду довгостроковими (не менше року) державними цінними паперами, їх частка не повинна перевищувати 30 відсотків.

11. Формування статутного фонду недержавними цінними паперами для фондової біржі не дозволяється.

12. Частка статутного фонду, що належить одному акціонеру — торговцю цінними паперами, не може перевищувати 5 відсотків.

13. Установчі документи та правила фондової біржі, що подаються до Державної комісії на погодження, повинні містити інформацію щодо:

- правового статусу і функцій біржі;
- порядку застосування правил біржі;
- засад професійної етики;

- видів і оплати послуг за допуск цінних паперів до котирування на біржі, за реєстрацію угод, біржового збору за допуск та реєстрацію брокерської контори, біржового збору за реєстрацію договору оренди брокерського місця (якщо можливість оренди брокерських місць передбачена статутом біржі) та біржового збору за допуск брокера до виконання операцій в ЕТІМ, якщо використання ЕТІМ передбачено правилами;

- обов'язків членів біржі щодо ведення обліку операцій;
- порядку діяльності і розпорядку роботи біржової ради;
- системи інформаційного забезпечення та вимог до порядку формування офіційного біржового бюлетеня;

- правил ведення розрахунків;

- санкцій за порушення процедур біржової торгівлі (видалення порушника з торговельного залу, накладення штрафу, тимчасове позбавлення права на торгівлю, остаточне позбавлення права на торгівлю тощо).

Суми біржових та реєстраційних зборів повинні включати податок на добавлену вартість. Державне мито щодо укладених угод повинно сплачуватися окремо у розмірах, встановлених законодавством.

14. Правилами фондової біржі повинні бути передбачені положення щодо членів біржі, що відкрили (зареєстрували) свої брокерські контори, які мають містити вимоги до статусу і функцій брокерських контор, контролю за їх діяльністю та вимоги щодо:

- платіжоспроможності, ліквідності та стабільності фінансового стану брокерських контор;

- норм професійної етики при взаємодії брокерських контор на біржі;

- фінансування брокерськими конторами витрат на діяльність біржі;

оплати клієнтами послуг брокерських контор;
відкриття рахунків клієнтам;
інформування власників рахунків;
управління цінними паперами за дорученням;
сум біржових та реєстраційних зборів, які повинні включати податок на добавлену вартість. Державне мито щодо укладених угод повинно сплачуватися окремо у розмірах, встановлених законодавством.

15. Правилами фондової біржі має бути передбачена наявність порядку допуску (лістингу) цінних паперів до офіційного та неофіційного котирування.

Умовами допуску визначаються вимоги, згідно з якими в офіційному котируванні мають перебувати цінні папери, емітенти яких задовольняють певним економічним та фінансовим критеріям, що встановлені біржею, та регулярно розповсюджують інформацію про свою діяльність.

Ці вимоги повинні містити такі кількісні показники діяльності емітента, цінні папери якого будуть перебувати в офіційному лістингу:

— мінімальну величину активів, що має становити суму, еквівалентну 400 000 ЕКЮ;

— прибуток за останній балансовий рік (за кожний рік із двох, що є попередніми стосовно останнього балансового року, в сумі, еквівалентній 80 000 ЕКЮ, або сумарний прибуток за останні 3 роки в сумі, еквівалентній 220 000 ЕКЮ, за умови, що кожен рік повинен бути прибутковим);

— кількість випущених у обіг акцій не менше 1 000 000 штук;

— кількість акціонерів, що володіють не менш ніж 100 акціями, що становить 2000 осіб, або загальну кількість акціонерів не менш ніж 2200 осіб.

В офіційному лістингу повинні знаходитися цінні папери, які випущені та зареєстровані відповідно до чинного законодавства.

Допуск цінних паперів емітента повинен передбачати мінімальний рівень розповсюдження невеликих пакетів цінних паперів, який не перевищує рівень, встановлений біржею для офіційного котирування. Порядок допуску цінних паперів до котирування на біржі повинен упорядковуватися окремим положенням.

Порядок допуску (лістинг) повинен передбачати подання емітентом заяви про допуск до офіційного котирування на фондову біржу (безпосередньо або через уповноважену ним особу), згідно з якою емітент бере на себе зобов'язання:

подавати на біржу звіти чергових або позачергових загальних зборів акціонерів;

негайно інформувати біржу про внесення до статутних документів змін та про рішення емітента, що стосуються його цінних паперів;

узгодити з біржею графік випуску та передплати (розміщення) цінних паперів, а також проведення будь-якої іншої фінансової операції, що включає пільгові права, тобто права, які стосуються цінних паперів, допущених до офіційного котирування;

узгодити з біржею графік проведення технічних процедур будь-якої операції з власними цінними паперами, зокрема виплати відсотків та дивідендів;

інформувати біржу про будь-який новий факт, який спроможний відчутно вплинути на біржовий курс, на майнове або фінансове становище емітента та його діяльність;

надсилати біржі всі розповсюджені ним офіційні повідомлення або публікації, а також будь-який матеріал, що містить економічну та фінансову інформацію, яку емітент має намір опублікувати;

забезпечувати на ринку цінних паперів безкоштовне для власників іменних цінних паперів обслуговування своїх цінних паперів та виплати відсотків, погашень і дивідендів, а також попереджувати біржу про будь-які зміни у призначенні посередників, що здійснюють її фінансове обслуговування;

періодично повідомляти біржу про загальну кількість голосів для наступної публікації повідомлення про це в офіційному виданні біржі;

публікувати в офіційному виданні біржі інформаційні повідомлення про перший та наступні випуски своїх цінних паперів;

виконувати накази, що видаються Державною комісією та іншими органами державної влади щодо захисту інтересів інвесторів та їх прав на інформацію.

До прийняття біржею рішення про допуск (лістинг) цінних паперів до офіційного котирування біржа повинна укладати з емітентом двосторонній договір про підтримання лістингу згідно з положенням про допуск. В інтересах ринку цінних паперів та інвесторів біржа може обумовити допуск особливими умовами, які емітент зобов'язаний виконати.

Біржа повинна повідомляти про своє рішення емітента, який подав заяву, протягом визначеного біржею терміну з дня надходження заяви про допуск цінних паперів до офіцій-

ного котирування або, якщо біржа буде вимагати від емітента додаткових відомостей, протягом 30 (тридцяти) днів з дня надходження цих відомостей.

Допуск цінних паперів повинен оголошуватися через офіційне повідомлення, яке публікується в офіційному виданні біржі. У повідомленні повинні вказуватися умови котирування та дата першого котирування.

Правила допуску (лістингу) повинні передбачати процедуру вилучення цінних паперів з котирування (делістингу), або ця процедура має бути оформлена окремим положенням.

Цінний папір може бути вилучений з офіційного котирування за вимогою емітента, державного представника або за ініціативою біржі, яка має бути належним чином обґрунтована.

Біржа може прийняти рішення про вилучення цінного папера з офіційного котирування у разі:

- незначного співвідношення щоденного обсягу операцій щодо даного цінного папера до загальної кількості цих цінних паперів, яка перебуває в обігу, та до кількості котирувань за рік;

- відсутності виплати відсотків, дивідендів чи погашень протягом останніх трьох років;

- незначного співвідношення кількості цінних паперів, які знаходяться у власників невеликих пакетів, до їх загальної кількості;

- порушення емітентом своїх зобов'язань щодо інформування власників цінних паперів та біржі про свою діяльність;

- порушення правил біржі;

- подання заяви про неплатоспроможність емітента;

- ліквідації емітента.

Біржа має право приймати рішення про вилучення одного виду цінного папера емітента з одночасним вилученням інших видів цінних паперів того ж емітента з офіційного котирування.

Дата фактичного вилучення цінного папера повинна публікуватися в офіційному виданні біржі.

16. Порядок організації аукціонів у торговельному залі фондової біржі (торгівля "з голосу") має бути визначений в правилах фондової біржі або в іншому документі з урахуванням вимог щодо:

- визначення видів угод, що можуть укладатися способом онкольного аукціону;

- учасників аукціонів;

процедури ведення аукціонів;
визначення видів наказів брокерам/ділерам на купівлю-продаж цінних паперів (ринковий, лімітний, стоп-наказ тощо);

оформлення біржових угод;
форми оголошення замовлень.

17. Вимоги до біржових замовлень, встановлені правилами біржі, можуть включати в себе норми, згідно з якими ці замовлення повинні передаватися на біржу будь-яким чином, що влаштовує клієнта і брокерську контору. Умови передачі замовлення можуть визначатися для клієнтів брокерської контори договором про відкриття рахунка або іншим договором, що передбачає участь агента брокерської контори — збирача замовлень. Біржа або брокерська контора може поставити вимогу, щоб передані в усній формі замовлення були підтвержені письмово.

Брокерська контора повинна нести відповідальність перед своїми клієнтами за умови виконання і своєчасність передачі замовлень на ринок. Біржа може включати в правила норму, що забороняє взаємокомпенсацію замовлень клієнтів як в самій брокерській конторі, так і з іншими брокерськими конторами до передачі замовлень на ринок або дозволяти виконання замовлень на позабіржовому ринку.

Правила фондової біржі можуть забороняти брокерській конторі узагальнення замовлень клієнтів, що стосуються одного й того ж цінного папера і включають однаковий обмежувальний курс, до їх передачі на ринок, крім випадків, дозволених біржею для цінного папера з незначною номінальною вартістю.

18. Процедури здійснення біржової торгівлі, встановлені правилами біржі, повинні містити в собі принципи котирування цінних паперів, угоди щодо яких здійснюються на біржі, введення цінних паперів, прийнятих на офіційне котирування, до продажу та способи і періодичність повідомлення біржі, яке уточнює дату першого котирування і обраний механізм введення до продажу.

В залежності від стану на ринку після котирування (абсолютна або неповна рівновага, ринок, обмежений в нерівновазі, тощо) біржа повинна публікувати біржовий курс цінних паперів. Якщо неможливо визначити курс, біржа не публікує ніякої інформації про стан ринку (ринок поза котируванням). Правилами може визначатися, що курси узагальнюються через біржовий індекс, оприлюднення якого є обов'язковим.

19. Правилами фондової біржі може бути встановлено, що брокерська контора відповідає перед біржею за створення на рахунках клієнтів необхідних запасів цінних паперів (у випадку продажу) і коштів (у випадку купівлі) перед передачею замовлення на ринок. Біржа ні в якому разі не може відповідати за відсутність необхідних запасів цінних паперів або коштів.

За власною ініціативою або на вимогу правління біржі брокерська контора має право вимагати передачі коштів або цінних паперів до передачі замовлення на ринок. Якщо подавач замовлення не передав цінні папери брокерській конторі на наступний день після операції щодо купівлі-продажу цінних паперів, які були продані, або грошові кошти для купівлі цінних паперів, то брокерська контора має право без попереднього повідомлення здійснити повторну купівлю проданих, але не переданих цінних паперів або продати викуплені, але не сплачені цінні папери. Всі витрати покриваються за рахунок клієнта, який порушив правила.

Біржа може створювати гарантійний ринковий фонд як некомерційну структуру для сприяння роботі брокерських контор.

Створення такого фонду, його діяльність та умови формування і використання повинні бути вирішені зборами акціонерів та визначатися відповідним положенням, яке повинно бути погоджено з Державною комісією.

Гарантійний ринковий фонд біржі створюється для того, щоб кожен із учасників ринку, який уклав на ньому угоду, зміг успішно її завершити навіть у тому разі, коли її умови не були дотримані.

При наявності гарантійного ринкового фонду на біржі кожна брокерська контора повинна бути членом гарантійного ринкового фонду і повинна брати участь в його фінансуванні, перераховуючи кошти на його рахунок.

Порядок обов'язкового оприлюднення біржових цін має визначатися правилами фондової біржі і передбачати фіксацію та публікацію в офіційному виданні біржі найвищого та найнижчого курсів цінного папера (цінних паперів) з кожного їх найменування, а також курсу цінного папера (цінних паперів) з кожного найменування на момент завершення біржового дня ("закриття біржі") та чисту зміну курсу на цей момент порівняно з курсом на момент завершення попереднього біржового дня.

20. Організатор торгівлі, зареєстрований згідно з вимогами пунктів 7 та 8 цього Положення, який має намір організувати постійну торгівлю правами на придбання чи продаж протягом терміну, визначеного контрактом, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів, зобов'язаний попередньо погодити з Державною комісією питання про віднесення цього виду контракту до похідного цінного папера. Організація біржової торгівлі терміновими торговельними контрактами, які за реквізитами можуть бути віднесені до похідного цінного папера, без затвердження правил торгівлі цими контрактами в Державній комісії, тягне за собою призупинення чи заборону такої торгівлі.

Порядок організації біржової торгівлі похідними цінними паперами встановлюється окремим розділом правил фондової біржі. Якщо намір організувати торгівлю похідними цінними паперами має біржа, зареєстрована як фондова згідно з вимогами пункту 8 цього Положення, порядок організації такої торгівлі повинен визначатися окремими правилами, які обов'язково погоджуються Державною комісією у 30-денний термін з дня подання.

На затвердження до Державної комісії, разом з нотаріально завіреною копією правил, подається копія договору з банком, уповноваженим учасниками біржової торгівлі на здійснення розрахунково-клірингових функцій та облік гарантійних коштів учасників.

21. Правилами має бути передбачено, що учасниками біржової торгівлі похідними цінними паперами можуть бути члени біржі та/або юридичні особи, що здійснюють угоди від свого імені і за дорученням клієнтів, але виконують їх тільки через брокерів/ділерів даної біржі. Усі учасники торгівлі повинні підписати договори про відкриття клірингових та торговельних рахунків з банком, який виконує розрахунково-клірингові послуги у відповідності до укладеного договору з біржею.

Облік гарантійних коштів учасника зобов'язаний здійснюватися на його кліринговому рахунку. Активи, які забезпечують відкриті позиції учасника, повинні блокуватися, решта коштів повинна бути призначена для списання варіаційної маржі по відкритих позиціях, зборів на користь банку, що здійснює розрахунково-клірингові функції, та біржі.

22. В правилах має бути зазначено, що предметом угод є певний вид (види) термінових контрактів, оформлених як похідні цінні папери, що містять такі реквізити:

- вид контракту;
- тип контракту (поставка, індекс);
- дані про розрахункову валюту контракту;
- дані про предмет торгівлі;
- зміст контракту за кількістю предмета торгівлі (номінал);
- одиницю виміру ціни контракту;
- розмір базисного пункту ціни контракту;
- стартову ціну контракту;
- стартовий розмір застави контракту;
- частку коштів у розрахунковій валюті;
- розмір кредитних відсотків (для обмінних контрактів);
- дату початку укладання угод щодо контракту;
- дату останнього дня біржової торгівлі контрактом;
- розмір клірингового збору;
- розмір біржового збору;
- розмір страхового збору;
- порядок оплати податків та мита в державний бюджет за виконання контракту;
- процедуру кодування контрактів.

23. Для забезпечення гарантій щодо виконання зобов'язань правилами має бути передбачено, що активи повинні вноситися учасником у вигляді коштів та/або державних цінних паперів як застава, заліковуватися на кліринговий рахунок і утворювати гарантійний фонд, який депонується на рахунках у банку, уповноваженому учасниками на здійснення розрахунково-клірингових функцій.

Поточний гарантійний внесок має вираховуватися у відсотках від котирувальної ціни, яка встановлюється для кожного контракту, та вноситися учасником за кожну відкриту позицію.

24. Організація торгівлі похідними цінними паперами може здійснюватися як у режимі онкольного аукціону, так і в режимі безперервного подвійного аукціону та передбачати використання ЕТІМ, що має бути належним чином відображено в правилах торгівлі.

Порядком допуску брокерів/ділерів до операцій можуть обумовлюватися вимоги щодо обов'язковості попереднього інформування банком, уповноваженим учасником на здійснення розрахунково-клірингових функцій, про стан клірингових рахунків та забезпеченість гарантійними коштами.

Правила торгівлі повинні передбачати:

- можливість проведення клірингу за підсумками кожного біржового дня (торговельної сесії) і наявність принципів доведення інформації про його підсумки до відома учасників;
- можливість визначення котирувальної ціни за угодами, укладеними протягом кожного біржового дня (торговельної сесії), поточної ціни та умов набуття поточною ціною статусу котирувальної на момент завершення біржового дня (торговельної сесії);
- спосіб вирахування варіаційної маржі за підсумками біржового дня (торговельної сесії);
- можливість отримання брокерами/ділерами по закінченні біржового дня (торговельної сесії) документально оформленого клірингового звіту, завіреного банком, уповноваженим учасниками на здійснення розрахунково-клірингових функцій;
- наявність порядку виконання зобов'язань за кліринговими рахунками та перерахування коштів на відповідні рахунки учасників, а також оплати та поставки при остаточному виконанні умов контракту;
- механізм реалізації гарантій та оплати заборгованості із заблокованих гарантійних коштів, а також використання заставних коштів, якщо це дозволяється даними правилами.

25. Біржа може використовувати арбітражні органи, передбачені її Статутом та правилами, для врегулювання спорів між сторонами угод, якщо учасниками біржової торгівлі похідними цінними паперами є виключно члени біржі, або створювати окрему комісію, обрання членів якої мають здійснювати усі учасники біржової торгівлі похідними цінними паперами.

У випадку неможливості врегулювання спорів арбітражною комісією ці спори вирішуються у судовому порядку.

26. Правила фондової біржі повинні містити вимоги до програмно-технічного забезпечення згідно з пунктами 46—47 цього Положення.

27. При внесенні змін та доповнень до Статуту і Правил фондової біржі, інших нормативних, методичних та інструктивних документів фондова біржа зобов'язана повідомляти про це Державну комісію у 10-денний термін після прийняття рішення про необхідність внесення змін та доповнень. Фондова біржа зобов'язана також проводити попереднє узгодження змін та доповнень до нормативних актів, які були погоджені Державною комісією при реєстрації біржі.

Розділ III. Порядок реєстрації фондових бірж

28. На реєстрацію до Державної комісії подаються такі документи:

заява про видачу Свідоцтва фондовій біржі (додаток 1) або заява про продовження дії Свідоцтва (додаток 1). Заяви реєструються у журналі реєстрації заяв (додаток 5);

нотаріально засвідчена копія Свідоцтва про державну реєстрацію фондової біржі як юридичної особи;

у випадках, передбачених антимонопольним законодавством, копія рішення органів Антимонопольного комітету про надання згоди на створення господарюючого суб'єкта;

нотаріально засвідчені копії Статуту фондової біржі та правил торгівлі цінними паперами, які повинні відповідати статті 34 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" з урахуванням вимог Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" та вимогам цього Положення;

нотаріально засвідчена копія установчого договору фондової біржі;

висновок аудитора (аудиторської фірми) про склад статутного фонду акціонерного товариства, форму внесків (грошові кошти, матеріальні цінності, цінні папери, інтелектуальна власність тощо) та обсяг сплаченої частини статутного фонду кожним із засновників;

список усіх суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих в Україні, де фондова біржа виступає засновником, акціонером, учасником з зазначенням тих, на які припадає понад 5 відсотків статутного фонду, що належить біржі;

список філій, відділень, представництв біржі;

правила фондової біржі, що мають містити процедури організації торгівлі цінними паперами, що відповідають вимогам статті 34 розділу 2 Закону "Про цінні папери і фондову біржу", та вимогам цього Положення;

список членів біржі (власників та орендарів брокерських місць), складений в алфавітному порядку з зазначенням назви, поштової адреси і телефону члена біржі; список зареєстрованих брокерських контор;

копії положень, статутів філій та дочірніх відділень біржі, списки їх членів (акціонерів), складені в алфавітному порядку із зазначеною для кожного акціонера назвою, поштовою адресою і телефоном та структурою розподілу акцій між членами (акціонерами);

список зареєстрованих на біржі брокерських контор та брокерів/ділерів;

перелік цінних паперів, що котируються на біржі, із зазначенням емітентів та характеристик емісій цінних паперів;

список посадових осіб біржі, керівних працівників, членів біржової ради із зазначенням прізвища, ім'я та по батькові, посади, дати зайняття посади, освіти, наявності наукового ступеня, кваліфікаційного посвідчення Державної комісії, виду діяльності, якою займався раніше, засобів зв'язку (телефону, факсу, телетайпу, E-mail);

список посадових осіб, керівних працівників, членів постійних рад (комісій, комітетів) кожної філії чи дочірнього відділення біржі із зазначенням прізвища, ім'я та по батькові, посади;

список спеціалістів котирувальної, арбітражної, ревізійної комісії;

список членів дисциплінарного суду біржі;

біржові бюлетені з організації торгівлі державними пакетами цінних паперів, якщо купівля-продаж цих пакетів постійно здійснюється на даній біржі;

положення, інструкції та методичні матеріали з підготовки та проведення біржових операцій в режимі аукціону на торговельному майданчику та/або в системі електронного обігу цінних паперів в режимі котирування, поза котируванням, в залежності від виду цінних паперів (акції, облигації, похідні цінні папери), форми випуску (документарна чи бездокументарна) та умов введення цінних паперів до продажу;

правила аукціонної торгівлі фінансовими інструментами, що не входять до загальнобіржових Правил (векселями, похідними цінними паперами тощо);

положення та інструкції депозитарію (якщо він обслуговує дану біржу), що мають відповідати вимогам "Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність", затвердженого наказом Державної комісії 21 травня 1996 р. за № 117 і зареєстрованого Міністерством юстиції України 20 червня 1996 р. за № 318/1343;

інші положення та інструкції, що забезпечують гарантію укладання біржових угод та захист прав клієнтів біржі;

копію платіжного доручення про перерахування плати за видачу Свідоцтва.

Усі документи, що подаються заявником, не можуть за терміном перевищувати двох місяців давності з моменту їх

подання та повинні бути підписані керівником біржі та засвідчені печаткою юридичної особи.

Заявник несе відповідальність за достовірність інформації, що зазначена у документах, поданих для попередньої реєстрації.

Розділ IV, Рішення за наслідками розгляду заяви про реєстрацію фондової біржі

29. За наслідками розгляду заяви Державною комісією приймається рішення:

- про видачу Свідоцтва про реєстрацію фондової біржі;
- про відмову у видачі Свідоцтва про реєстрацію фондової біржі;
- про продовження дії Свідоцтва про реєстрацію фондової біржі на новий термін.

Підставою для відмови у реєстрації може бути: невідповідність поданих документів вимогам цього Положення та вимогам законодавства;

наявність у поданих документах недостовірних даних; наявність обгрунтованих скарг членів та клієнтів біржі на діяльність фондової біржі.

У рішенні про відмову у реєстрації фондової біржі або продовження дії Свідоцтва повинні бути вказані підстави відмови. Повідомлення про відмову у реєстрації з обгрунтуванням причин такої відмови має бути надіслане заявнику в письмовій формі.

Рішення приймається не пізніше 30 (тридцяти) календарних днів з дня одержання передбачених цим Положенням документів.

Розділ V. Порядок погодження змін до установчих документів і правил фондових бірж та рішення за наслідками розгляду заяви

30. Для погодження змін до установчих документів та правил фондової біржі до Державної комісії подаються такі документи:

заява про погодження змін до установчих документів та правил фондової біржі (додаток 2). Заява реєструється у журналі реєстрації заяв (додаток 5);

нотаріально засвідчені зміни та доповнення до Статуту і установчого договору фондової біржі, які пройшли державну реєстрацію.

Усі документи, що подаються заявником, не можуть за терміном перевищувати двох місяців давності з моменту їх

подання та повинні бути підписані керівником біржі і засвідчені печаткою юридичної особи.

31. За наслідками розгляду заяви Державною комісією приймається рішення:

— про погодження щодо внесення змін до установчих документів та правил фондової біржі;

— про непогодження щодо внесення змін до установчих документів та правил фондової біржі.

Підставою для непогодження щодо внесення змін до установчих документів та правил може бути:

невідповідність наданих документів вимогам законодавства та цього Положення;

наявність у наданих документах недостовірних даних;

наявність обґрунтованих скарг членів та клієнтів біржі щодо порушень статуту та правил фондової біржі.

У рішенні про непогодження щодо внесення змін до установчих документів та правил фондової біржі повинні бути вказані підстави непогодження. Повідомлення про непогодження з обґрунтуванням причин має бути надіслане заявнику в письмовій формі.

Рішення приймається не пізніше 30 (тридцяти) календарних днів з дня одержання передбачених цим Положенням документів.

Розділ VI. Свідоцтво про реєстрацію фондової біржі

32. Фондова біржа одержує в Державній комісії Свідоцтво про реєстрацію (додаток 3), яке є підставою для здійснення нею діяльності, визначеної її Статутом і правилами, та повинна здійснювати щомісяця 1-го числа подання Державній комісії списку зареєстрованих протягом місяця на біржі нових брокерських контор із зазначенням їх найменування та юридичної адреси, а також надавати перелік брокерських контор, діяльність яких призупинена (з відповідним обґрунтуванням), та змін і доповнень у складі членів біржі та обсягів укладених угод.

33. Свідоцтво видається терміном на 2 (два) роки і діє на всій території України. Продовження терміну дії Свідоцтва здійснюється в порядку, встановленому для його одержання.

34. Діяльність фондової біржі після закінчення терміну дії Свідоцтва не допускається. Після ліквідації або реорганізації фондової біржі видане Свідоцтво втрачає силу. Фондова біржа у триденний термін зобов'язана повідомити Державну комісію про припинення нею діяльності.

35. Свідоцтво підписується Головою Державної комісії чи уповноваженою ним особою Державної комісії та засвідчується печаткою.

36. Свідоцтва реєструються за відповідними номерами у реєстрі виданих Свідоцтв про реєстрацію фондових бірж, який ведеться Державною комісією згідно з додатком 6.

37. Свідоцтво не підлягає передачі для використання іншим особам.

38. За видачу Свідоцтва вноситься плата у розмірі, встановленому Державною комісією за погодженням з Кабінетом Міністрів України.

Розділ VII. Умови видачі свідоцтва торговельно-інформаційній системі

39. Діяльність з організації торгівлі на позабіржовому ринку цінних паперів можуть здійснювати юридичні особи, створені згідно з Законом України "Про господарські товариства", які відповідають вимогам пункту 2 Положення про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи.

40. Сплатена частка статутного фонду ТІС, створеного у формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю, на момент подання заяви на отримання Свідоцтва повинна становити гривневий еквівалент суми, не меншої 75 000 ЕКЮ.

Активи ТІС на момент подання заяви повинні становити гривневий еквівалент суми, не меншої 75 000 ЕКЮ.

Статутний фонд і активи ТІС відповідно збільшуються на вартість майна, переданого ТІС у користування за програмами технічної допомоги.

41. Формування статутного фонду недержавними цінними паперами для ТІС не дозволяється.

42. Частка статутного фонду ТІС, створеної у формі господарського товариства, що належить одному учаснику, не може перевищувати 5 відсотків.

43. Статус ТІС може отримати організатор торгівлі, що відповідає вимогам цього Положення та Положення про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи (z0748-96).

44. Установчі документи повинні містити основні засади створення і діяльності ТІС та відповідати вимогам Положення про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи.

45. Правила ТІС повинні відповідати вимогам пунктів 10—15 Положення про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи.

46. Програмно-технічне забезпечення ЕТІМ, яка обслуговує фондову біржу або входить до складу ТІС, може бути реалізоване на базі будь-якої існуючої або відповідно розробленої апаратної підтримки та з виконанням будь-яких каналів зв'язку і засобів телекомунікацій та повинно відповідати вимогам, встановленим Законом України "Про захист інформації в автоматизованих системах" (80/94-ВР) від 5 липня 1994 р. та Положенням про технічний захист інформації в Україні, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 1994 р. № 632.

47. ЕТІМ повинна включати і підтримувати: процедури та механізми для збору, обробки та передачі пропозицій, попиту та обсягів котирування від торговців цінними паперами, що є учасниками такої ЕТШ;

записи стосовно операцій з цінними паперами, що будуть утримуватися протягом п'яти років;

спроможність підключати нових учасників до системи;

зв'язок, що забезпечуватиме Державну комісію даними в режимі реального часу у повному обсязі;

процедури та механізми для забезпечення швидкого доступу до інформації по кожному дню торгівлі для Державної комісії та для сторонніх осіб, які бажають придбати інформацію. Така інформація повинна включати ціни останньої купівлі та продажу (ціни закриття), найвищий попит та найнижчу пропозицію, обсяг укладених угод по всіх цінних паперах, що входять в лістинг системи. ЕТШ може брати помірну та уніфіковану плату за цю інформацію;

систему підтримки та процедури для непередбачених обставин в разі збою системи;

захист від втрати або перекручення даних чи несанкціонованого доступу до системи;

інші системи та процедури, що є необхідними для ефективної роботи ЕТІМ.

Розділ VIII. Порядок подання документів на реєстрацію ТІС

48. Юридичні особи, для яких організація позабіржової торгівлі є виключним видом діяльності, подають на реєстрацію до Державної комісії такі документи:

заяву про видачу Свідоцтва про реєстрацію ТІС (подається організатором торгівлі до Державної комісії згідно з додат-

ком 1). Заява та всі документи, що додаються, повинні бути викладені українською мовою. Заява реєструється у журналі реєстрації заяв (додаток 5);

нотаріально засвідчену копію Свідоцтва про державну реєстрацію як господарського товариства;

нотаріально засвідчені копії дозволів на діяльність про випуску та обігу цінних паперів кожної з осіб — засновників юридичної особи чи учасників об'єднання;

висновок аудитора (аудиторської фірми) про склад статутного фонду господарського товариства або активів ТІС, форму внесків (грошові кошти, матеріальні цінності, цінні папери, інтелектуальна власність тощо) та обсяг сплаченої частини статутного фонду кожним із засновників;

список керівного складу ТІС (керівник, його заступники, головний бухгалтер) із зазначенням таких даних: прізвища, ім'я та по батькові, посади, що займає, освіти, стажу роботи, засобів зв'язку (телефону, факсу, телетайпу, E-mail);

копію договорів з депозитаріями та/або з розрахунково-кліринговими установами, якщо вони обслуговують дану ТІС;

перелік усіх відділень, філій, представництв, які наділяються повноваженнями щодо організації позабіржової торгівлі цінними паперами.

Усі списки, переліки, відомості, витяги та інші документи ТІС, що подаються ТІС до реєстрації, не можуть за терміном перевищувати двох місяців давності з моменту подання документів та повинні бути підписані її керівником і засвідчені печаткою юридичної особи.

Розділ IX. Рішення за наслідками розгляду заяви на реєстрацію ТІС

49. За наслідками розгляду Державною комісією приймається рішення:

— про видачу Свідоцтва про реєстрацію ТІС;

— про відмову у видачі Свідоцтва про реєстрацію ТІС;

— про продовження дії Свідоцтва про реєстрацію ТІС на новий термін.

Підставою для відмови у реєстрації може бути:

невідповідність поданих документів вимогам цього Положення та вимогам законодавства;

наявність у поданих документах недостовірних даних;

наявність обґрунтованих скарг учасників та клієнтів ТІС на діяльність ТІС при продовженні дії Свідоцтва.

У рішенні про відмову у реєстрації ТІС або продовженні дії Свідоцтва повинні бути вказані підстави відмови. Пові-

домлення про відмову у реєстрації з обґрунтуванням причин такої відмови має бути надіслане заявнику в письмовій формі.

Рішення приймається не пізніше 30 (тридцяти) календарних днів з дня одержання передбачених цим Положенням документів.

Розділ X, Порядок погодження змін до установчих документів та правил ТІС та рішення за наслідками розгляду заяви

50. Для погодження змін до установчих документів та правил ТІС до Державної комісії подаються такі документи:

заява про внесення змін до установчих документів та правил ТІС (додаток 2). Заява та всі документи, що додаються, повинні бути викладені українською мовою. Заяви реєструються у журналі реєстрації заяв (додаток 5);

нотаріально засвідчені зміни та доповнення до Статуту та установчого договору ТІС, які пройшли державну реєстрацію.

Усі документи, що подаються заявником, не можуть за терміном перевищувати двох місяців давності з моменту їх подання та повинні бути підписані керівником біржі та засвідчені печаткою юридичної особи.

51. За наслідками розгляду заяви Державною комісією приймається рішення:

— про погодження щодо внесення змін до установчих документів та правил ТІС;

— про непогодження щодо внесення змін до установчих документів та правил ТІС.

Підставою для непогодження щодо внесення змін до установчих документів та правил ТІС може бути:

невідповідність поданих документів вимогам законодавства та цього Положення;

наявність в поданих документах недостовірних даних;

наявність обґрунтованих скарг учасників та клієнтів ТІС щодо порушень статуту та правил ТІС.

У рішенні про непогодження щодо внесення змін до установчих документів та правил ТІС повинні бути вказані підстави непогодження. Повідомлення про непогодження з обґрунтуванням причин має бути надіслане заявнику в письмовій формі.

Рішення приймається не пізніше 30 (тридцяти) календарних днів з дня одержання передбачених цим Положенням документів.

Розділ XI. Свідоцтво про реєстрацію ТІС

53. Зареєстрована ТІС одержує в Державній комісії Свідоцтво про реєстрацію (додаток 4), яке є підставою для здійснення діяльності, визначеної її Статутом і правилами, та повинна здійснювати щомісяця 1-го числа подання Державній комісії списку із зазначенням нових учасників, їх найменування та юридичної адреси, а також надавати перелік професійних торговців цінними паперами, діяльність яких призупинена (з відповідним обґрунтуванням), та змін і доповнень у складі учасників ТІС і обсягів укладених угод.

54. Свідоцтво видається терміном на 2 (два) роки і діє на всій території України. Продовження терміну дії Свідоцтва здійснюється в порядку, встановленому для його одержання.

55. Діяльність ТІС після закінчення терміну дії Свідоцтва не допускається. Після ліквідації або реорганізації ТІС надане Свідоцтво втрачає силу. ТІС у триденний термін зобов'язана повідомити Державну комісію про припинення нею діяльності.

56. Свідоцтво підписується Головою Державної комісії чи уповноваженою ним особою Комісії і засвідчується печаткою.

57. Свідоцтво реєструється за відповідним номером у реєстрі виданих Свідоцтв про реєстрацію ТІС, який ведеться Державною комісією згідно з додатком 6.

58. Свідоцтво не підлягає передачі для використання іншим особам.

59. За видачу Свідоцтва вноситься плата у розмірі, встановленому Державною комісією за погодженням з Кабінетом Міністрів України.

Розділ XII. Державний контроль за організаторами торгівлі

60. Державне регулювання діяльності фондових бірж, інших організаторів торгівлі цінними паперами та похідними цінними паперами здійснює Державна комісія. Інші органи державної влади регулюють діяльність організаторів торгівлі в межах компетенції, визначеної законодавством України.

61. Придбання на фондовій біржі та інших організаторах торгівлі цінними паперами та похідними цінними паперами, безпосередньо або опосередковано, одноразово або за декілька разів, часток (акцій, паїв) господарюючих суб'єктів повинно відповідати вимогам чинного антимонопольного законодавства.

62. Державний представник на фондовій біржі або на ТІС має право вимагати систематичного надання:

інформації про щоденні операції з купівлі-продажу цінних паперів, виконані на біржі;

повідомлень про курси цінних паперів;

підсумкових щоквартальних даних з купівлі-продажу цінних паперів, у тому числі узагальненої інформації щодо операцій з купівлі-продажу цінних паперів, які виконані у відділеннях і філіях біржі щомісячно 1-го числа поточного місяця;

біржових бюлетенів аукціонів (торгівля "з голосу") не пізніше ніж за 1 (один) день до проведення аукціону.

На вимогу державного представника, крім регулярної, організаторам торгівлі може надаватися особлива інформація, умови розкриття якої не суперечать законодавству.

Державний представник має право бути присутнім на загальних зборах акціонерів біржі, біржових аукціонах (торговельних сесіях), брати участь у роботі біржової ради та інших органів управління біржею, отримувати будь-яку інформацію, що має пряме відношення до діяльності членів біржі, брокерів/ділерів, працівників біржі, інфраструктурних установ, які обслуговують біржову торгівлю та емітентів, цінні папери яких введені до продажу та котируються на біржі.

63. Державна комісія має право у разі порушення законодавства щодо цінних паперів та нормативних актів Державної комісії зупинити або анулювати дію Свідоцтв, які надані фондовій біржі, ТІС та іншому організатору торгівлі.

64. У разі продажу на фондовій біржі та на інших організаторах торгівлі цінними паперами та похідними цінними паперами пакетів акцій з порушенням антимонopolного законодавства Антимонопольний комітет може звернутися до Державної комісії з обов'язковим для розгляду поданням про призупинення або анулювання дії Свідоцтва.

65. Рішення про зупинення або анулювання дії Свідоцтва може бути оскаржене у судовому порядку.

66. При анулюванні Свідоцтва чи ліквідації фондової біржі, ТІС та іншого організатора торгівлі керівники та провідні фахівці цих установ, у разі продовження професійної діяльності на ринку цінних паперів, повинні пройти переатестацію згідно з вимогами пункту 6 цього Положення та Положення про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи (z0748-96).

ДОДАТОК 1

Державній комісії
з цінних паперів
та фондового ринку

Реєстраційний №
«_»_____199_ЗГ
(дата реєстрації заяви)

ЗАЯВА
на одержання Свідоцтва
(на продовження дії Свідоцтва)

Заявник

(повна назва заявника)

(місто, область)

Керівник

(прізвище, ім'я та по батькові, посада)

Ідентифікаційний код заявника по ЄДРПОУ_____

(поштовий індекс)

(юридична адреса)

Телефон

Телефакс

Телекс

Прошу видати Свідоцтво про реєстрацію_____

"_ "_____199__р. _____
(дата заповнення заяви) (підпис керівника)

ДОДАТОК 2

Державній комісії
з цінних паперів
та фондового ринку

Реєстраційний № _____
"____" _____ 199__р.
(дата реєстрації заяви)

ЗАЯВА
на погодження змін та доповнень
до статутних документів та правил

Заявник _____
(повна назва заявника)

(місто, область)

Керівник _____
(прізвище, ім'я та по батькові, посада)

Ідентифікаційний код заявника по ЄДРПОУ _____

(поштовий індекс)

(юридична адреса)

Телефон

Телефакс

Телекс

Прошу погодити зміни та доповнення до статутних документів та правил _____

" " 199__р. _____
(дата заповнення заяви) (підпис керівника)

ДОДАТОК 3

Герб України

Державна комісія
з цінних паперів та фондового ринку

СВІДОЦТВО
про реєстрацію фондової біржі
"___"_____199__р.

(найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ)

(юридична адреса, телефон, факс, телетайп, E-mail)

zareestrovana v yakosti Zuydovoyi birzhi z pravom zdийsнення діяльності з організації торгівлі цінними паперами на території України.

Термін дії Свідоцтва до "___"_____199__р.

Голова Державної комісії
з цінних паперів
та фондового ринку _____
(підпис)

М.П.

Термін дії Свідоцтва продовжений до "___"_____199__р.

Голова Державної комісії
з цінних паперів
та фондового ринку _____
(підпис)

М.П.

ДОДАТОК 4

Герб України

Державна комісія
з цінних паперів та фондового ринку

СВІДОЦТВО
про реєстрацію торговельно-інформаційної системи

" ___ " _____ 199__ р.

№

(найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ)

(юридична адреса, телефон, факс, телетайп, E-mail)

zareestrovana v yakosti tovgovelyno-informatsiynoi systemy iz pravom zdийsнення діяльності з організації позабіржової торгівлі цінними паперами на території "України.

Термін дії Свідоцтва до " ___ " _____ 199__ р.

Голова Державної комісії
з цінних паперів
та фондового ринку

(підпис):

М.П.

Термін дії Свідоцтва продовжений до " ___ " _____ 199__ р.

Голова Державної комісії
з цінних паперів
та фондового ринку _____

(підпис)

М.П.

ДОДАТОК 5

Журнал реєстрації заяв

Номер реєстрації заяви	Дата реєстрації заяви	Назва заявника	Код за ЄДРПОУ заявника	Прізвище фахівця, якому передані документи на розгляд	Висновок постійно діючої комісії		Переда-но на збері-гання: дата та підпис особи, яка прий-няла доку-менти та дискету
					рішення про видачу Свідоцтва (вказує-ться дата та номер прото-колу)	рішення про відмову у видачі Свідоцтва (вказує-ться дата та номер прото-колу)	
1	2	3	4	5	6	7	8

ДОДАТОК 6

Журнал реєстрації виданих Свідоцтв

Номер реєстрації заяви	Дата реєстрації заяви	Назва заявника	Код за ЄДРПОУ заявника	Рішення постійно діючої комісії про видачу Свідоцтва (номер та дата прото-колу)	Номер Свідоцтва	Дата видачі Свідоцтва	Відміт-ка про видачу Свідоцтва
1	2	3	4	5	6	7	8

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ
Порядку видачі Дозволу на здійснення
діяльності щодо ведення реєстру
власників іменних цінних паперів

Наказ Голови
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 1 квітня 1996 р. № 59

(Витяг)

7. Встановити, що Центри сертифікатних аукціонів зберігають інформацію про власників, які придбали іменні акції на сертифікатних аукціонах в процесі приватизації державних підприємств, та передають її емітенту в обсязі, передбаченому Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

ПОРЯДОК
видачі Дозволу на здійснення діяльності
щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів

Затверджено наказом Голови
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 1 квітня 1996 р. № 59

Порядок видачі Дозволу на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів (далі — Порядок) розроблено відповідно до Закону України "Про господарські товариства" (1576-ХІІ), Указу Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96 "Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 25 травня 1994 р. № 247".

Розділ / . Загальні положення

1.1. Підставою здійснення діяльності по веденню реєстрів власників іменних цінних паперів є Дозвіл на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів (далі — Дозвіл).

1.2. Дозвіл можуть отримати господарські товариства, установчі документи яких передбачають здійснення діяльності по веденню реєстру власників іменних цінних паперів.

1.3. Емітент може отримати Дозвіл з дотриманням вимог, передбачених в розділі 3 цього Порядку.

1.4. Дозвіл видається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку або її територіальними відділеннями.

Розділ 2. Умови видачі дозволу

2.1. Для отримання Дозволу господарські товариства (далі — Реєстратори) повинні відповідати наступним вимогам:

2.1.1. Мінімальний розмір оплаченого статутного фонду Реєстратора має становити 1250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, встановлених на момент подачі заяви на отримання Дозволу.

2.1.2. Якщо засновником Реєстратора є емітент, його частка у статутному фонді Реєстратора не повинна бути більшою за 20 відсотків. При розрахунку частки емітента в статутному фонді Реєстратора враховується частка статутного фонду, якою емітент володіє безпосередньо, та частка статутного фонду, якою емітент володіє опосередковано.

2.1.3. Частка державної власності у статутному фонді Реєстратора не повинна перевищувати 20 відсотків.

2.1.4. У разі формування статутного фонду довгостроковими (не менше року) державними цінними паперами їх частка не повинна перевищувати 50 відсотків.

2.1.5. Формування статутного фонду недержавними цінними паперами для реєстратора не дозволяється.

2.2. Якщо кількість власників цінних паперів, зареєстрованих в реєстрі одного Реєстратора, перевищує 100 000, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку встановлює додаткові вимоги до Реєстратора.

2.3. Реєстратор повинен постійно мати не менше трьох штатних працівників (емітенти, що ведуть власний реєстр самостійно, — одного), які безпосередньо займаються реєстраторською діяльністю, атестованих як фахівці з питань ведення реєстрів власників іменних цінних паперів і отримали кваліфікаційні сертифікати встановленого зразка, що видаються атестаційною комісією, склад та порядок роботи якої визначається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

2.4. Реєстратор повинен розробити і затвердити порядок ведення системи реєстру власників іменних цінних паперів, який подається Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку разом з заявою про видачу Дозволу.

Порядок ведення системи реєстру повинен відповідати вимогам Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів та містити:

- а) організаційно-функціональну схему реєстраторської діяльності;
- б) перелік та опис основних процедур реєстраторської діяльності;
- в) перелік та форми вхідних та вихідних документів;
- г) перелік та опис заходів загальної безпеки та збереження інформації у реєстраторській діяльності;
- д) перелік та вартість послуг, що надаються емітенту та зареєстрованим особам;
- е) порядок інформування зареєстрованих осіб про зміни в діяльності емітента або самого реєстратора (публікація в пресі, поштове повідомлення, факсимільне повідомлення, інше);
- ж) посадові інструкції.

Розділ 3. Ведення емітентом власного реєстрі/

3.1. Емітент може вести власний Реєстр власників іменних цінних паперів, якщо кількість власників іменних цінних паперів емітента не перевищує 500.

3.2. Для отримання Дозволу емітент подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку чи її територіальним відділенням такі документи:

3.2.1. Нотаріально засвідчену копію Свідоцтва про державну реєстрацію емітента (крім банків).

3.2.2. Нотаріально засвідчені копії установчих документів емітента.

3.2.3. Копію Свідоцтва про реєстрацію випуску цінних паперів.

3.2.4. Порядок ведення системи реєстру власників іменних цінних паперів, який повинен відповідати вимогам п. 2.4.

3.2.5. Список керівного складу юридичної особи (керівник, його заступники, головний бухгалтер) із зазначенням таких даних: прізвища, імені та по батькові, займаної посади, освіти, виробничого стажу, засобів зв'язку (телефону, факсу, теле-тайпу, E-mail).

3.2.6. Список та нотаріально засвідчені копії кваліфікаційних посвідчень штатних працівників емітента, які атестовані згідно з п. 2.3. цього Порядку.

3.2.7. Комп'ютерну дискету 3.5" з електронними копіями вказаних документів, які складаються у форматі, визначеному Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3.3. Ведення Реєстру власників іменних цінних паперів проводиться емітентом у точній відповідності з вимогами чинного законодавства та Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

3.4. Державний контроль за діяльністю емітента по веденню власного Реєстру здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку у відповідності з розділом 7 цього Порядку.

Розділ 4. Порядок подання заяви

4.1. Заява про видачу Дозволу на право ведення реєстрів власників іменних цінних паперів подається господарським товариством до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку або відповідному територіальному відділенню Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку згідно з додатком 1. Заява та всі документи, що додаються, повинні бути складені українською мовою (відповідно до статті 11 Закону України "Про мови в Українській РСР" (8312-XI).

4.2. До заяви додаються:

4.2.1. Нотаріально засвідчені копії Свідоцтва про державну реєстрацію реєстратора як суб'єкта підприємницької діяльності та установчих документів (статуту, установчого договору).

4.2.2. Висновок аудитора (аудиторської фірми) про склад статутного фонду господарського товариства, форму внесків (грошові кошти, матеріальні цінності, цінні папери, інтелектуальна власність й інше) та обсяг сплаченої частини статутного фонду кожним засновником.

4.2.3. Порядок ведення системи реєстру власників іменних цінних паперів.

4.2.4. Список керівного складу господарського товариства (керівник, його заступники, головний бухгалтер) із зазначенням таких даних: прізвища, імені та по батькові, займаної посади, освіти, виробничого стажу, засобів зв'язку (телефону, факсу, телетайпу, E-mail).

4.2.5. Список та нотаріально засвідчені копії кваліфікаційних посвідчень штатних працівників реєстратора, які атестовані згідно з п. 2.3. цього Порядку.

4.2.6. Перелік усіх відділень, філій, представництв, які наділяються повноваженнями щодо здійснення діяльності з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів та подання всіх даних про керівників цих відділень, філій, представництв згідно з п. 4,3. коду ЄДРПОУ та місцезнаходження.

4.2.7. Відомості про накладені на господарське товариство санкції за господарські та фінансові порушення органами державної влади, судом, арбітражним або третейським судом протягом трьох останніх років до моменту подання заяви або з моменту створення, із зазначенням дати накладення санкції,

органу, що наклав санкцію, причин її накладення, виду та розміру санкцій, ступеня виконання санкції до моменту подання заяви.

4.2.8. Список усіх суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих в Україні, де Реєстратор виступає засновником, акціонером учасником, з виділенням таких, в яких на нього припадає понад 5 відсотків статутного фонду. Список повинен містити: код ЄДРПОУ, повне найменування, місцезнаходження, розмір дольової участі, виражений в абсолютній сумі та у відсотках, по кожному суб'єкту підприємницької діяльності.

4.2.9. Комп'ютерну дискету 3,5" з електронними копіями вказаних документів, які складаються у форматі, визначеному Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

4.2.10. Копію платіжного доручення про перерахування плати за видачу Дозволу.

4.3. Усі списки, переліки, відомості, висновки, що подаються заявником, не можуть за терміном перевищувати двох місяців давності з моменту подання документів та повинні бути підписані його керівником і засвідчені печаткою юридичної особи.

4.4. Заявник несе відповідальність за достовірність інформації, що вказана у наданих для отримання Дозволу документах.

Розділ 5. Рішення за наслідками розгляду заяви

5.1. За наслідками розгляду заяви приймається рішення:

- про видачу Дозволу на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів;
- про відмову у видачі Дозволу на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів;
- про продовження дії Дозволу на новий термін.

5.2. Підставою для відмови у видачі або продовженні дії Дозволу може бути:

- невідповідність наданих документів вимогам цього Порядку та чинному законодавству;
- наявність в наданих документах недостовірних даних;
- наявність обгрунтованих скарг зареєстрованих осіб на діяльність Реєстратора при продовженні дії Дозволу.

5.3. У рішенні про відмову у видачі або продовженні дії Дозволу повинні бути вказані підстави відмови. Повідомлення про відмову у видачі Дозволу з обгрунтуванням причин такої відмови має бути направлено заявнику в письмовій формі.

5.4. Рішення приймається у термін не пізніше 30 (тридцяти) календарних днів з дня одержання заяви та необхідних документів.

5.5. Реєстратор не має права самостійно припиняти реєстраційну діяльність до вирішення питання про передачу реєстру іншому Реєстратору або до повного виконання умов договору з емітентом.

Розділ 6. Дозвіл на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів

6.1. Дозвіл видається заявникові за формою згідно з додатком 2.

6.2. Дозвіл видається терміном на 3 (три) роки і діє на всій території України. Продовження терміну дії Дозволу здійснюється в порядку, встановленому для його одержання.

6.3. Реєстраторська діяльність по закінченні терміну дії Дозволу не допускається. Після ліквідації або реорганізації Реєстратора наданий Дозвіл втрачає силу. Реєстратор у триденний термін зобов'язаний повідомити емітентів, реєстри іменних цінних паперів яких він веде, та Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку або її територіальне відділення, яке видало Дозвіл, про припинення ним реєстраційної діяльності.

6.4. Дозвіл підписується Головою Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку чи уповноваженою ним посадовою особою Державної комісії або територіального відділення і засвідчується печаткою.

6.5. Дозволи реєструються за відповідними номерами у реєстрі виданих Реєстраторам Дозволів на право ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, який ведеться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, згідно з додатком 3.

Після реєстрації Дозвіл вручається Реєстратору або висилається йому поштою.

6.6. Дозвіл не підлягає передачі для використання іншим особам.

6.7. За видачу Дозволу вноситься плата у розмірі, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Розділ 7. Державний контроль

7.1. Контроль за діяльністю Реєстраторів та емітентів, що ведуть власний реєстр, здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, її територіальні відділення.

7.2. Контроль за дотриманням Реєстратором та емітентом, Що веде власний реєстр, вимог чинного законодавства, Поло-

ження про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів та цього Порядку покладається на управління Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку та підрозділ територіального відділення, які мають право:

- перевіряти безпосередньо або із залученням спеціалістів діяльність Реєстратора, пов'язану з веденням реєстрів власників іменних цінних паперів;

- отримувати від Реєстратора звіти, що передбачені Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів;

- давати Реєстратору рекомендації по веденню системи реєстру власників іменних цінних паперів;

- вимагати пояснень з приводу заяв і скарг, зареєстрованих у реєстрі осіб щодо діяльності по веденню реєстру;

- вимагати усунення виявлених порушень;

- накладати стягнення на реєстраторів при порушенні ними норм реєстраційної діяльності.

7.3. У разі порушення Реєстратором або емітентом, що веде власний реєстр, Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів та цього Порядку Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку чи її територіальне відділення має право дати обов'язкове для виконання рішення з вказанням термінів усунення конкретних порушень. Про виконання вимог щодо усунення порушень Реєстратор інформує Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку або її територіальне відділення.

7.4. При повторному або грубому порушенні Реєстратором вимог чинного законодавства України, Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів або цього Порядку, а також інших нормативних актів, що регулюють діяльність реєстратора, Дозвіл може бути анульований за рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку згідно з чинним законодавством.

7.5. При повторному або грубому порушенні емітентом, що веде власний реєстр, вимог чинного законодавства, Положення про порядок ведення реєстру власників іменних цінних паперів або цього Порядку, а також інших нормативних актів, що регулюють діяльність по веденню реєстрів власників іменних цінних паперів, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку має право заборонити емітенту вести власний реєстр та анулювати Дозвіл. Наявність такої заборони тягне за собою обов'язкове укладення емітентом відповідного договору з Реєстратором.

7.6. В разі порушення антимонопольного законодавства в процесі реєстраційної діяльності Антимонопольний комітет має право входити з поданням до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про анулювання або зупинення дії Дозволу або заборону емітенту вести власний реєстр.

7.7. Про анулювання або зупинення дії Дозволу повідомляється Реєстратору та робиться відмітка у реєстрі виданих Дозволів. Повідомлення повинно бути у письмовій формі, з обов'язковим зазначенням підстав анулювання або зупинення дії Дозволу (з посиланням на конкретні статті і пункти нормативних актів, що порушені).

7.8. Рішення про анулювання або зупинення дії Дозволу на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів може бути оскаржене у судовому порядку.

7.9. При анулюванні Дозволу Реєстратора його фахівці повинні пройти переатестацію згідно з п. 2.3. цього Порядку.

7.10. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку подає Ліцензійній палаті при Міністерстві економіки України щомісяця (до 15 числа місяця, наступного за звітним) відомості про видані Дозволи та про Реєстраторів за формою, затвердженою Ліцензійною палатою.

ДОДАТОК 1

Державній комісії з цінних паперів
та фондового ринку
(територіальному відділенню)

ЗАЯВА

Прошу видати Дозвіл на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів _____

повна назва юридичної особи _____

Поштова адреса _____

Телефон _____ Телефакс _____

Документи, необхідні для видачі Дозволу Реєстратору, додаються:

1. _____

2. _____

З Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів ознайомлений.

" ____ " _____ 199__ року. _____

(підпис посадової особи заявника)

№ реєстрації заяви _____

ДОДАТОК 2

Герб України
Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку
(територіальне відділення)

ДОЗВІЛ на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів

" ____ " _____ 199_ р.

Виданий

(найменування юридичної особи)

Відомості про особу, якій видано Дозвіл: _____

(місцезнаходження, телефон, факс)

Має право здійснювати діяльність по веденню реєстру власників іменних цінних паперів.

Строк дії дозволу до " ____ " 199_L_р-

Голова Державної комісії
з цінних паперів та фондового ринку
(територіального відділення)

(підпис)

М.П.

ДОДАТОК 3

РЕЄСТР виданих реєстраторам Дозволів на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів

№ п/п	№ дозволу, дата видачі	Реєстратор чи емітент	Повне найменування суб'єкта підприємницької діяльності	Місце знаходження, засоби зв'язку	Строк дії дозволу	Строк дії продовження	відмітка про отримання дозволу	Відмітка про анулювання дозволу
1	2	3	4	5	6	7	8	9

ПОЛОЖЕННЯ
про порядок ведення реєстрів
власників іменних цінних паперів

*Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 1 квітня 1996 р. М 58*

Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (далі — Положення) розроблено відповідно до Законів України "Про власність" (697-ХІІ), "Про підприємства в Україні" (887-ХІІ), "Про господарські товариства" (1576-ХІІ), "Про приватизацію майна державних підприємств" (2163-ХІІ), "Про цінні папери та фондову біржу" (1201-ХІІ), "Про заставу" (2654-ХІІ), Концепції функціонування та розвитку фондового ринку України, схваленої Постановою Верховної Ради України (342/95-ВР) від 22 вересня 1995 р., Указу Президента України від 12 червня 1995 р. № 446/95 "Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку", Указу Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96 "Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 25 травня 1994 р. № 247".

Положення встановлює вимоги до ведення реєстру власників іменних цінних паперів, порядок ведення цього реєстру, обов'язки Реєстратора, емітентів та зареєстрованих осіб, обмеження доступу до інформації, яка міститься у реєстрі.

На відкриті акціонерні товариства, створені в процесі приватизації, дія цього Положення поширюється з моменту реєстрації емітентом емісії у відповідному реєстраційному органі. Емітент зобов'язаний укласти договір з Реєстратором після закінчення пільгового продажу акцій. Відповідальність за формування та ведення реєстру в процесі приватизації, відповідно до вимог цього Положення, несе емітент.

Розділ 1. Загальні положення

1.1. Основні терміни та поняття, що вживаються у цьому Положенні:

блокування іменних цінних паперів — операція Реєстратора щодо припинення переходу прав власності на іменні цінні папери, обтяжених обов'язками, без відповідного документального підтвердження на визначений термін та до виконання певних умов;

виписка з реєстру — письмовий документ, що підтверджує запис у реєстрі власників іменних цінних паперів щодо влас-

ника та належних Йому іменних цінних паперів і видається Реєстратором;

власник іменних цінних паперів — особа, якій іменні цінні папери належать на праві власності;

діяльність щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів (далі — ведення реєстру) — збирання, фіксація, обробка, зберігання іменних цінних паперів, щодо іменних цінних паперів, їх емітентів та власників;

дата обліку — дата, що призначається виконавчим органом емітента, за станом на яку Реєстратор зобов'язаний скласти реєстр у паперовій формі, завірений підписами посадових осіб та скріплений печаткою Реєстратора з прошитими та пронумерованими сторінками;

дроблення акцій — зменшення номінальної вартості акцій даного випуску шляхом ділення на визначений уповноваженим органом емітента коефіцієнт. При цьому кількість акцій збільшується пропорційно коефіцієнту дроблення, а сумарна номінальна вартість акцій даного випуску не змінюється;

емітент — юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, що випливають з умов їх випуску, а також держава в особі своїх органів та органи місцевого самоврядування, які можуть випускати цінні папери;

зарєстрована особа — особа, записана в реєстрі власників іменних цінних паперів як власник чи номінальний утримувач зазначеної кількості іменних цінних паперів певної номінальної вартості;

заставодержатель — фізична або юридична особа, на ім'я якої оформлена застава цінних паперів відповідно до укладеного договору застави;

конвертація іменних цінних паперів — переведення іменних цінних паперів одного виду або форми випуску в інший вид або форму випуску, що здійснюється за рішенням відповідного органу управління емітента або відповідно до зарєстрованого проспекту емісії;

консолідація акцій — зменшення загальної кількості акцій випуску відносно до діючої відповідно до заданого коефіцієнта водночас із пропорційним збільшенням номінальної вартості акцій. Операція консолідації не призводить до зміни сумарної номінальної вартості акцій даного випуску;

корпоративні операції — операції, пов'язані з анулюванням,

робленням, консолідацією та конвертацією іменних цінних паперів;

номінальний утримувач — юридична особа (торговець цінними паперами, депозитарій або довірче товариство), що зареєстрована в системі ведення реєстру власників іменних цінних паперів, якій цінні папери передані для здійснення операцій з ними за дорученням і в інтересах власника;

обтяження іменних цінних паперів обов'язками — будь-які обмеження щодо володіння, користування чи розпорядження іменними цінними паперами, пов'язані з умовами успадкування, застави, рішеннями суду, тощо;

особовий рахунок — існуюча в системі реєстру сукупність даних про зареєстровану особу, кількість, номінальну вартість, вид іменних цінних паперів, що зареєстровані Реєстратором на її ім'я, включаючи дані про всі зміни у кількості вказаних цінних паперів та відомості про обтяження їх обов'язками з моменту відкриття рахунку, та інші дані, передбачені цим Положенням;

передавальне доручення — письмове розпорядження власника або особи, що діє за його дорученням, яким дається розпорядження Реєстратору внести зміни до реєстру власників іменних цінних паперів в зв'язку з передачею іменних цінних паперів іншій особі;

реєстр власників іменних цінних паперів (далі — реєстр) — перелік за станом на певну дату власників іменних цінних паперів, належних їм іменних цінних паперів, що є складовою частиною системи реєстру та дає змогу ідентифікувати цих власників, кількість, номінальну вартість та вид належних їм іменних цінних паперів;

Реєстратор — юридична особа, що має Дозвіл та здійснює діяльність щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів;

розпорядження застави — документ, що містить вимогу до Реєстратора зареєструвати у реєстрі виникнення або припинення існування застави на користь заставодержателя;

сертифікат цінних паперів — документ, який видається власнику іменних цінних паперів та підтверджує сукупність прав на вказану в сертифікаті кількість іменних цінних паперів;

система реєстру власників іменних цінних паперів (далі — система реєстру) — сукупність даних, зафіксованих у паперовій та(або) безпаперовій формі (у вигляді записів в електронних базах даних), що забезпечує ідентифікацію за-

реєстрованих у цій системі власників, номінальних утримувачів іменних цінних паперів, зареєстрованих на їх ім'я, одержання та надання інформації цим особам і складання реєстру власників іменних цінних паперів;

уповноважена особа — юридична або фізична особа, яка діє на підставі довіреності згідно з вимогами Цивільного кодексу України.

1.2. Реєстратор здійснює реєстраційну діяльність згідно з чинним законодавством, Положенням про діяльність з обліку прав власності на іменні цінні папери та депозитарну діяльність, затвердженим Указом Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96, цим Положенням та за наявності Дозволу на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів (далі — Дозволу).

Дозвіл Реєстратора видається згідно з "Порядком видачі дозволу на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів" Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку або її територіальними відділеннями.

Якщо кількість власників іменних цінних паперів емітента перевищує 500, емітент зобов'язаний ведення реєстру доручити Реєстратору шляхом укладення відповідного договору. Договір на ведення реєстру власників іменних цінних паперів емітент може укласти лише з одним Реєстратором.

1.3. Реєстратор не може бути номінальним утримувачем або власником іменних цінних паперів, по яких він веде реєстр.

Розділ 2. Функції Реєстратора

2.1. Реєстратор здійснює такі основні функції щодо власників та належних їм іменних цінних паперів:

— складання реєстру власників іменних цінних паперів та переліків власників іменних цінних паперів і номінальних утримувачів на певну дату;

— ведення особових рахунків емітента та зареєстрованих осіб;

— облік зареєстрованих заставодержателів;

— облік нарахованих та виплачених доходів за іменними цінними паперами;

— облік іменних цінних паперів на рахунках емітента, пов'язаних з проведенням корпоративних операцій та операцій по викупу та погашенню іменних цінних паперів;

— ведення в хронологічному порядку журналу обліку записів у реєстрі по кожному виду іменних цінних паперів;

- ведення журналу обліку запитів;
- ведення журналу обліку виданих, погашених, анульованих та втрачених іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що випущені в паперовій формі;
- облік та зберігання документів, які є підставою для внесення змін до реєстру.

2.2. Реєстратор може виконувати додаткові функції, обумовлені в договорі з емітентом, якщо вони не суперечать вимогам цього Положення.

23. Функції Реєстратора реалізуються системою реєстру, яка складається з:

- реєстру власників іменних цінних паперів;
- особових рахунків емітента та зареєстрованих осіб;
- журналів обліку записів у реєстрі, запитів та журналів виданих, погашених, анульованих та втрачених іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що випущені в паперовій формі;
- документів, які є підставою для формування та внесення змін до реєстру.

Розділ 3о Вимоги до ведення реєстру

3.1. Система реєстру складається та ведеться окремо для кожного емітента. Реєстр власників іменних цінних паперів складається окремо для кожної емісії емітента.

Всі записи в системі реєстру власників іменних цінних паперів, які пов'язані з ідентифікацією зареєстрованих осіб та заставодержателів, ведуться українською мовою (відповідно до статті 11 Закону України "Про мови в Українській РСР").

Положенням не встановлюються способи ведення реєстру (в паперовій формі чи на електронних носіях), а лише вимоги до порядку його ведення.

3.2. Реєстр повинен вестись таким чином, щоб була забезпечена можливість відновлення втраченої інформації щодо зареєстрованих осіб та належних їм цінних паперів.

При втраті інформації, яка міститься в реєстрі щодо зареєстрованих осіб та належних їм цінних паперів, повинна бути забезпечена можливість відновлення цієї інформації з журналів, що входять до системи реєстру.

При втраті інформації, яка міститься в журналах, що входять до системи реєстру, повинна бути забезпечена можливість відновлення цієї інформації з реєстру та документів, що є підставою для внесення записів до реєстру.

Всі документи, які забезпечують складання реєстру та є підставою для внесення записів до реєстру, відносяться до категорії документів суворого обліку.

3.3. Реєстр власників іменних цінних паперів містить:

3.3.1. Інформацію про емітента:

— номер особового рахунка емітента;
— повну назву, коди ЄДРПОУ та ЗКНГ (основний вид діяльності) та повну юридичну адресу емітента;

— засновників емітента: повну назву, коди ЄДРПОУ та ЗКНГ (основний вид діяльності), повну юридичну адресу — для засновників — юридичних осіб; прізвище, ім'я та по батькові, адресу, дані про документ, що посвідчує особу, — для фізичних осіб;

— вид, кількість, номінальну вартість, належних засновникам іменних цінних паперів цього емітента;

— прізвище, ім'я, по батькові уповноважених осіб емітента;

— розрахунковий рахунок, назву та адресу банку, код МФО;

— розмір статутного фонду емітента;

— вид іменних цінних паперів;

— кількість та номінальна вартість кожного випуску (емісії) іменних цінних паперів.

3.3.2. Інформацію про Реєстратора:

— повну назву, коди ЄДРПОУ та ЗКНГ (основний вид діяльності), повну юридичну адресу Реєстратора (в тому числі філій та представництв);

— дату та номер Дозволу Реєстратора.

3.3.3. Інформацію про власника іменних цінних паперів — фізичну особу:

— номер особового рахунка власника;

— прізвище, ім'я, по батькові власника або усіх співвласників та їх уповноваженого, який визначений діяти від імені співвласників;

— громадянство (код країни) особи (осіб);

— вид, номер та серію документа, який посвідчує особу, назву органу, що його видав, дату його видачі;

— адресу згідно з пропискою в паспорті;

— адресу фактичного проживання (якщо вона відрізняється від прописки в паспорті) для поштових повідомлень;

— вид, кількість і номінальну вартість іменних цінних паперів, зареєстрованих в реєстрі на ім'я даної фізичної особи, їх частки в статутному фонді емітента (якщо це іменні акції);

— вид, кількість і номінальну вартість іменних цінних паперів, обтяжених зобов'язаннями, вид зобов'язання.

3.3.4. Інформацію про власника іменних цінних паперів — юридичну особу:

- номер особового рахунка власника;
- повну назву, коди ЄДРПОУ та ЗКНГ (основний вид діяльності) особи;
- повну юридичну адресу;
- адресу для поштових повідомлень;
- номер, дату державної реєстрації юридичної особи та назву органу, який здійснив реєстрацію;
- назву (код) країни реєстрації юридичної особи;
- вид, кількість і номінальну вартість іменних цінних паперів, зареєстрованих в реєстрі на ім'я даної юридичної особи, їх частки в статутному фонді емітента (якщо це іменні акції);
- вид, кількість і номінальну вартість іменних цінних паперів, обтяжених зобов'язаннями, від зобов'язання.

3.3.5. Інформацію про номінального утримувача:

Інформація містить дані, перелічені в п. 3.3.4, а також:

- договір номінального утримувача з власниками іменних цінних паперів;
- інформацію про установу, де зберігаються, та порядок обліку іменних цінних паперів, що передані номінальному утримувачу;
- депозитарний договір.

3.4. При реєстрації емітента, власника та номінального утримувача їм відкривається особовий рахунок.

3.4.1. Емітенту відкриваються такі рахунки:

- емісійний рахунок для зарахування на ньому об'явленої у встановленому порядку емісії;
- рахунок на викуплені іменні цінні папери, на яких відображаються вид, кількість, номінальна вартість викуплених емітентом іменних цінних паперів з метою анулювання чи подальшого продажу.

Емісійний рахунок емітента містить дані:

- номер рахунка;
- номінальну вартість і кількість іменних цінних паперів на рахунку та їх частки в статутному фонді емітента (якщо це іменні акції);
- терміни розміщення (дати початку та закінчення);
- номер і дату видачі свідоцтва про реєстрацію випуску іменних цінних паперів;
- номери реєстрації по кожному іменному цінному паперу (сертифікату цінного папера), що виданий у паперовій формі;

- прізвище, ім'я, по батькові уповноважених осіб емітента;
- вид, серію, номер документів, що посвідчують уповноважених осіб, назву органу, що видав документ, дату видачі, посилання на документ, який свідчить про уповноважену особу;

- номери телефонів, телефаксів, електронної пошти уповноважених осіб.

Рахунок емітента на викуплені іменні цінні папери містить ті ж дані, що і емісійний рахунок, крім термінів розміщення та номерів реєстрації по кожному іменному цінному паперу (сертифікату цінного папера), що виданий у паперовій формі, а також:

- дату викупу власних цінних паперів.

3.4.2. Особові рахунки новим зареєстрованим особам відкриваються Реєстратором у безспірному порядку за поданням документів, що є підставою для внесення записів до реєстру згідно з вимогами цього Положення, а також анкети власника іменних цінних паперів. Анкета власника іменних цінних паперів повинна включати всю необхідну для ведення реєстру інформацію (пп. 3.3.3. та 3.3.4) та зразок підпису власника (уповноваженої особи власника), а для юридичних осіб має бути також завірена печаткою власника (уповноваженої особи власника).

Відкриття особового рахунка не може бути предметом договору між емітентом та власником або номінальним утримувачем.

Особовий рахунок власника іменного цінного папера відкривається на ім'я кожного власника та містить дані, що вказані в анкеті власника:

для власників — фізичних осіб:

- номер особового рахунка;
- номер рахунка заставодержателя;
- прізвище, ім'я, по батькові власника або уповноваженої особи співвласників;
- адресу із зазначенням поштового індексу;
- номер телефону, телефаксу;
- прізвище, ім'я, по батькові уповноважених осіб;
- адресу, номер телефону, телефаксу уповноважених осіб;
- вид, серію, номер документів, що посвідчують уповноважених осіб, назву органу, що видав документи, дату видачі, посилання на документ, який засвідчує про уповноважену особу;

- кількість та номінальну вартість іменних цінних паперів на рахунку;
- інформацію про блокування іменних цінних паперів (у випадку блокування), а саме:
 - кількість заблокованих цінних паперів;
 - вид заблокованих цінних паперів;
 - причину блокування;
 - документ, на підставі якого здійснено блокування;
 - термін блокування або подію, за якої припиняється блокування;
- інформацію про записи у журналі обліку записів у реєстрі, а саме:
 - номер запису (номер по порядку по мірі надходження документа, який є підставою для внесення запису до реєстру);
 - документи, які є підставою для внесення змін до реєстру;
 - вид переходу прав власності;
 - зміну кількості і видів цінних паперів, що обліковуються на рахунку зареєстрованої особи або обтяжені зобов'язаннями;
 - інформацію про записи у журналі виданих, погашених, анульованих та втрачених іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що були випущені в паперовій формі, а саме:
 - номер запису (номер по порядку по мірі надходження документа, який є підставою для внесення запису до реєстру);
 - номер та дату випуску по кожному іменному цінному паперу (сертифікату іменного цінного папера), що виданий у паперовій формі;
 - вид операції (видача, погашення, анулювання або втрата);
 - номер і дату документа, що підтверджує видачу, погашення, анулювання або втрату іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що були випущені в паперовій формі;
 - кількість та номінальну вартість виданих, погашених, анульованих та втрачених іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що були випущені в паперовій формі;
 - кількість нарахованих та виплачених доходів за іменними цінними паперами;
 - форму отримання виписок з реєстру — лист, рекомендований лист, кур'єр, особисто у Реєстратора;

для власників — юридичних осіб:

- номер особового рахунка;
- номер рахунка заставодержателя;
- повне найменування особи;
- повну юридичну адресу;
- номер телефону, телефаксу;
- повну назву, код ЄДРПОУ, прізвище, ім'я, по батькові уповноважених осіб даної юридичної особи;
- адресу, номер телефону, телефаксу уповноважених осіб;
- вид, серію, номер документів, що посвідчують уповноважених осіб, назву органу, що видав документи, дату видачі, посилання на документ, який свідчить про уповноважені особи;
- розрахунковий рахунок, назву та адресу банку, код МФО особи (для уповноважених юридичних осіб);
- вид, серію, номер документів, що посвідчують уповноважених фізичних осіб, назву органу, що видав документи, дату видачі, посилання на документ, який засвідчує уповноважену фізичну особу;
- кількість та номінальну вартість іменних цінних паперів на рахунку;
- інформацію про блокування іменних цінних паперів (у випадку блокування), а саме:
 - кількість заблокованих цінних паперів;
 - вид заблокованих цінних паперів;
 - причину блокування;
 - документ, на підставі якого здійснено блокування;
 - термін блокування або подію, за якої припиняється блокування;
- інформацію про записи у журналі обліку записів у реєстр, а саме:
 - номер запису (номер по порядку по мірі надходження документа, який є підставою для внесення запису до реєстру);
 - документи, які є підставою для внесення змін до реєстру;
 - вид переходу прав власності;
 - зміну кількості і видів цінних паперів, що обліковуються на рахунку зареєстрованої особи або обтяжені зобов'язаннями;
- інформацію про записи у журналі виданих, погашених, анульованих та втрачених іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що були випущені в паперовій формі, а саме:

- номер запису (номер по порядку по мірі надходження документа, який є підставою для внесення запису до реєстру);
- номер та дату випуску по кожному іменному цінному паперу (сертифікату іменного цінного папера), що виданий у паперовій формі;
- вид операції (видача, погашення, анулювання або втрата);
- номер і дату документа, що підтверджує видачу, погашення, анулювання або втрату іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що були випущені в паперовій формі;
- кількість та номінальну вартість виданих, погашених, анульованих та втрачених іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що були випущені в паперовій формі;
- кількість нарахованих та виплачених доходів за іменними цінними паперами;
- форму отримання виписок з реєстру — лист, рекомендований лист, кур'єр, особисто у Реєстратора.

Рахунки власників іменних цінних паперів Реєстратор може доповнити такими даними про:

- форму отримання дивідендів або інших виплат, обумовлених видом іменного цінного папера (готівкою, банківським або поштовим переказом);
- розрахунковий рахунок, назву та адресу банку, код МФО, на який необхідно перерахувати дивіденди або інші виплати, обумовлені видом іменного цінного папера (у випадку банківського переказу);
- інше.

Рахунок заставодержателя відкривається у випадку виникнення обтяжень цінних паперів зобов'язаннями, а саме передачі їх у заставу.

Рахунок заставодержателя містить дані:

для заставодержателів — фізичних осіб:

- прізвище, ім'я, по батькові заставодержателя;
- громадянство (код країни) особи (осіб);
- вид, номер та серію документа, який посвідчує особу, назву органу, що його видав, дату його видачі;
- адресу згідно з пропискою в паспорті;
- адресу фактичного проживання (якщо вона відрізняється від прописки в паспорті) для поштових повідомлень;
- вид, кількість і номінальну вартість іменних цінних паперів, зареєстрованих в реєстрі на ім'я заставодержателя.

для заставодержателів — юридичних осіб:

- повне найменування, коди ЄДРПОУ та ЗКНГ (основний вид діяльності) заставодержателя;
- повну юридичну адресу;
- адресу для поштових повідомлень;
- номер, дату державної реєстрації особи та назву органу, який здійснив реєстрацію;
- назву (код) країни реєстрації особи;
- вид, кількість і номінальну вартість іменних цінних паперів, зареєстрованих в реєстрі на ім'я заставодержателя.

3.4.3. Особовий рахунок номінального утримувача відкривається Реєстратором на ім'я кожного номінального утримувача. На цей рахунок зараховуються іменні цінні папери власника відповідно до передавального доручення власника та наявності договору між номінальним утримувачем та власником, за яким номінальному утримувачу іменні цінні папери передані власником для здійснення операцій з ними.

Для обліку належних номінальному утримувачу іменних цінних паперів в реєстрі йому (як власнику) відкривається окремий особовий рахунок.

Обов'язкові реквізити особового рахунка номінального утримувача перелічені в п. 3.4.2 щодо юридичних осіб.

Цінні папери, записані на особовому рахунку номінального утримувача, не обліковуються на особовому рахунку зареєстрованої особи, в інтересах якої діє номінальний утримувач.

При отриманні номінальним утримувачем передавального доручення від власника іменних цінних паперів про списання іменних цінних паперів з рахунка номінального утримувача та внесення власника іменних цінних паперів в реєстр номінальний утримувач направляє Реєстратору передавальне доручення, в якому доручає списати із свого рахунка необхідну кількість іменних цінних паперів і зарахувати їх на рахунок зареєстрованої особи або у разі відсутності рахунка — відкрити його у встановленому порядку.

Внесення назви номінального утримувача в систему реєстру власників іменних цінних паперів, а також пере-реєстрація іменних цінних паперів на ім'я номінального утримувача не тягнуть за собою перехід до останнього права власності на цінні папери та(або) іншого майнового права.

Операції, які здійснює номінальний утримувач щодо іменних цінних паперів власника, не відображаються у Реєстратора в реєстрі.

3.4.4. Інформація про всі внесені зміни на особових рахунках зареєстрованих осіб повинна зберігатися не менше трьох років.

3.5. В журналі обліку записів у реєстрі в хронологічному порядку вносяться записи про всі випуски іменних цінних паперів, передачу прав на іменні цінні папери або відмову у передачі, а також про всі події, пов'язані зі зміною кількості іменних цінних паперів; що записані на рахунку зареєстрованої особи, а також про відображення обтяження іменних цінних паперів зобов'язаннями.

Облік документів, які є підставою для внесення змін до реєстру (включаючи інформацію на електронних носіях), ведеться у цьому ж журналі.

Запис у журналі обліку записів у реєстрі повинен містити інформацію про:

- номер запису (номер по порядку в міру надходження документів, які є підставою для внесення запису у реєстр);

- документ(и), який(і) є підставою для внесення змін у реєстр;

- вид переходу прав власності;

- ім'я (назва) особи, яка вноситься у реєстр, із зазначенням її статусу (власник, номінальний утримувач або заставодержатель), а також номер її особового рахунка;

- зміну кількості і видів цінних паперів, що обліковуються на рахунку зареєстрованої особи або обтяжені забов'язаннями.

Журнал обліку записів у реєстрі повинен вестися з кожного виду іменних цінних паперів емітента.

3.6. В журналі обліку запитів у реєстрі в хронологічному порядку ведеться облік запитів щодо реєстру, видачі виписок та копій з реєстру, відмови та підстави до відмови у видачі виписок з реєстру. В журнал також вносяться відомості щодо форми отримання документів (лист, рекомендований лист, кур'єр, особисто у Реєстратора), особи одержувача.

Виписка з реєстру видається на певну дату і повинна містити дані щодо власника іменних цінних паперів, виду, кількості та номінальної вартості належних йому іменних цінних паперів. Виписка повинна містити дані про те, що вона не є іменним цінним папером та її передача не веде до переходу права власності на іменні цінні папери. Реєстратор, що видав виписку з реєстру, несе відповідальність за повноту та достовірність вказаних в ній даних.

Підставою для видачі виписки з реєстру може бути:

— розміщення цінних паперів (при безпаперовій формі випуску). У випадку реєстрації особи як першого власника цінних паперів Реєстратор повинен видати виписку, оформлену згідно з вимогами цього Положення;

— запит зареєстрованої особи. У випадку одержання запиту про кількість та тип цінних паперів, що належать зареєстрованій особі, яка зробила запит, Реєстратор робить виписку та надсилає її зареєстрованій особі;

— реєстрація переходу прав власності. При реєстрації переходу прав власності на цінні папери Реєстратор повинен видати виписку з реєстру новий зареєстрованій особі. Виписка такого типу надсилається також колишньому власнику або номінальному утримувачу у таких випадках:

— якщо реєстрація переходу прав власності на цінні папери здійснювалась без безпосередньої присутності колишньої зареєстрованої особи, а тільки на підставі надання передавального доручення та(або) документів, що підтверджують виконання угоди;

- якщо у колишньої зареєстрованої особи залишились на особовому рахунку цінні папери даного виду і випуску;

— доручення зареєстрованої особи або емітента про направлення зареєстрованій особі виписки у встановлений термін певний час незалежно від того, чи здійснювались будь-які операції на його особовому рахунку.

Після внесення до реєстру відповідного запису про обтяження іменних цінних паперів зобов'язаннями Реєстратор повинен видати зареєстрованій особі або особі, що діє за його дорученням, виписку з реєстру про обтяження іменних цінних паперів зобов'язаннями.

Будь-які запити щодо виписок з реєстру виконуються Реєстратором на протязі п'яти робочих днів.

Відмова внести запис до системи реєстру може бути оскаржена в суд або арбітражний суд. Відповідно до рішення суду або арбітражного суду Реєстратор повинен внести відповідний запис до системи реєстру протягом двох робочих днів з моменту отримання рішення.

3.7. В журналі обліку виданих, погашених, анульованих та втрачених іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів), що були випущені в паперовій формі, ведеться облік іменних цінних паперів (сертифікатів іменних

цінних паперів), що знаходяться в обігу чи втрачені власниками.

у випадку анулювання своїх цінних паперів емітент надсилає до Реєстратора всю необхідну інформацію для внесення до реєстру, а саме:

- зміни, внесені до статуту емітента;
- рішення органу управління емітента про анулювання цінних паперів;
- документи, що підтверджують факт викупу цінних паперів емітентом.

Реєстратор веде записи анулювання лише тих цінних паперів, які обліковуються на рахунку емітента по викуплених цінних паперах.

Погашення іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів) відбувається лише у випадках корпоративних операцій, реєстрації переходу прав власності на цінні папери, зміни назви власника цінних паперів або іншої інформації, що міститься в сертифікаті.

Підставою для погашення є:

- передавальне доручення разом з іменними цінними паперами (сертифікатами іменних цінних паперів);
- копія рішення уповноваженого органу емітента про проведення корпоративних дій, внаслідок яких виникає необхідність погашення.

Реєстратор повинен вести облік погашених сертифікатів, забезпечувати зберігання відповідної інформації і надавати її емітенту в порядку, що передбачає договір з емітентом.

Реєстратор повинен зберігати погашені сертифікати в архіві на протязі трьох років, після чого вони підлягають знищенню з складанням відповідного акта.

3.8. Особливості ведення реєстру в паперовій та безпаперовій формі (у вигляді записів в електронних базах даних).

При веденні реєстру у вигляді записів в електронних базах даних система ведення реєстру повинна забезпечувати можливість перевірки кожної операції щодо перереєстрації прав власності і підтвердження її за відповідним особовим рахунком в системі реєстру.

Необхідно розробити порядок встановлення паролів при роботі з програмою ведення реєстру. Копії електронних масивів (файлів) повинні зберігатися в інших приміщеннях за межами знаходження Реєстратора і систематично поновлюватися.

Приміщення, де встановлена комп'ютерна техніка, повинне бути надійно захищене від несанкціонованого доступу

сторонніх осіб. Доступ до комп'ютерної техніки дозволяється тільки уповноваженому на це персоналу, визначеному Реєстратором.

Приміщення, де зберігаються дані системи реєстру, як в паперовій, так і у вигляді записів в електронних базах даних, повинні бути обладнані охоронною сигналізацією, захищені від пошкодження водою і відповідати всім вимогам надійного зберігання даних.

Розділ 4. Порядок ведення реєстру

4.1. При розміщенні цінних паперів Реєстратор повинен виконати такі дії:

- ввести інформацію про емітента у системі реєстру;
- ввести інформацію про випуск цінних паперів на основі відповідних документів у систему реєстру;
- відкрити емісійний рахунок емітента для зарахування на нього цінних паперів, що оголошені до випуску;
- відкрити особові рахунки зареєстрованим особам під час придбання ними цінних паперів при їх розміщенні;
- провести видачу сертифікатів (при паперовій формі випуску) та(або) виписок з реєстру;
- провести порівняння кількості цінних паперів на емісійному рахунку емітента до кількості цінних паперів на рахунках зареєстрованих осіб.

У разі розміщення емітентом меншої кількості цінних паперів, ніж зазначено у проспекті емісії, і за умов, що частка не розміщених емітентом цінних паперів не перевищує показника частки нерозміщених цінних паперів, за якої у відповідності до законодавства України визнається, що емісія не відбулася, кількість цінних паперів, зазначених на емісійному рахунку емітента, повинна бути приведена у відповідність до кількості розміщених цінних паперів, відображеної у звіті з випуску цінних паперів.

При цьому Реєстратор на основі звіту з випуску цінних паперів повинен провести порівняння загальної кількості розміщених цінних паперів, які обліковуються на рахунках зареєстрованих осіб, з:

- кількістю цінних паперів, відображеною у звіті з випуску цінних паперів, і на емісійному рахунку емітента;
- кількістю цінних паперів, що знаходяться у обігу (загальною кількістю цінних паперів, що зареєстровані у реєстрі за власниками і номінальними утримувачами).

У разі виявлення розбіжностей під час проведення порівняння Реєстратор повинен повідомити про це емітента і виявити причини. Якщо розбіжності мали місце з вини Реєстратора, він повинен вжити заходів для їх усунення. При цьому заходи, що вживаються, не повинні порушувати права зареєстрованих осіб.

4.2. Внесення змін до реєстру на підставі відповідних документів Реєстратор повинен здійснити протягом п'яти робочих днів.

У разі, якщо власником придбані акції одного емітента кількістю в 10 відсотків і більше, Реєстратор для внесення змін до реєстру повинен вимагати від власника рішення Антимонопольного комітету України у випадках, передбачених чинним законодавством.

Зареєстрована особа повинна направити Реєстратору повідомлення про зміни інформації, вказаної на її особовому рахунку.

Внесення змін здійснюється Реєстратором на підставі письмової заяви, одержаної від зареєстрованої особи. При зміні імені (назви) зареєстрованої особи (наприклад, прізвища у зв'язку із вступом в шлюб) Реєстратор повинен забезпечити зберігання інформації, що змінюється, а також можливість ідентифікувати зареєстровану особу як за попередньою, так і за зміненою інформацією.

У разі видачі сертифікату іменного цінного папера, при зміні імені (назви) зареєстрованої особи повинна бути здійснена заміна сертифікату.

При зміні імені (назви) зареєстрованої особи, а також документа, що посвідчує особу, Реєстратору повинні бути надані копії документів, що підтверджують факт зміни.

4.3. Підставою для внесення у систему реєстру записів про передачу прав власності на іменні цінні папери чи обтяження іменних цінних паперів зобов'язаннями є передавальне доручення від зареєстрованої особи або уповноваженої нею особи, а при відкритому розміщенні іменних цінних паперів — від торговця цінними паперами, що здійснює розміщення цінних паперів за дорученням, від імені та за рахунок емітента. Крім того, у разі паперової форми випуску іменних цінних паперів — надання самих іменних цінних паперів (сертифіката іменних цінних паперів). Вказаний порядок застосовується у разі персонального звернення власника (чи представника власника) до Реєстратора.

Підставою для внесення змін в реєстр, крім передавального доручення, є такі документи:

- договір купівлі-продажу;
- договір дарування;
- договір обміну;
- договір застави;
- рішення суду;
- документ, що підтверджує право на спадщину;
- документи, визначені Фондом державного майна України щодо іменних цінних паперів, розміщених в процесі приватизації. Форма вказаних документів погоджується з Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
- засновницькі документи юридичної особи у разі передачі іменних цінних паперів засновником у власність при формуванні статутного фонду цієї юридичної особи;
- інші документи згідно з чинним законодавством України.

У разі, коли емітент прийняв рішення про здійснення корпоративних операцій з емітованими ним іменними цінними паперами, підставою для внесення змін в реєстр є:

- протокол рішення (рішення) органів управління емітента, відповідно до їх компетенції, про здійснення корпоративної операції;
- документи, видані фінансовими органами, що підтверджують реєстрацію змін щодо умов емісії іменних цінних паперів.

Вказані зміни вносяться не пізніше десяти робочих днів з моменту отримання відповідних документів від емітента.

Реєстратору забороняється вимагати додаткові документи від зареєстрованих осіб для внесення змін у реєстр.

4.4. Передавальне доручення містить такі дані:

- номер особового рахунка;
- прізвище, ім'я, по батькові (для юридичних осіб — повну назву, коди ЄДРПОУ та ЗКГНГ (основний вид діяльності) зареєстрованої особи, що передає права на іменні цінні папери, з зазначенням, чи є вона власником чи номінальним утримувачем;
- повну назву емітента іменних цінних паперів, коди ЄДРПОУ та ЗКГНГ (основний вид діяльності);
- підставу для реєстрації переходу прав на іменні цінні папери (посилання на документи, що підтверджують перехід права власності, а також судові рішення, договір клієнта та номінального утримувача);
- у разі, якщо доручення видає власник (уповноважена

особа власника), — номер особового рахунка, прізвище, ім'я та по батькові (для юридичних осіб — повна назва, коди ЄДРПОУ та ЗКГНГ (основний вид діяльності);

— вид, кількість та номінальна вартість іменних цінних паперів, щодо яких видано передавальне доручення;

— прізвище, ім'я, по батькові (для юридичних осіб — повну назву, коди ЄДРПОУ та ЗКГНГ (основний вид діяльності), номер особового рахунка (для зареєстрованих осіб) або дані, що дають змогу Реєстратору здійснити реєстрацію особи, на користь якої видано передавальне доручення;

— підпис власника іменних цінних паперів (уповноваженої особи власника), посвідченої у порядку, встановленому чинним законодавством;

— підпис уповноваженої особи Реєстратора та дату приймання.

Якщо угоду укладено за участю торговця цінними паперами, у передавальному дорученні повинна вказуватися така інформація:

— повна назва торговця цінними паперами, що здійснив угоду;

— дата та номер його державної реєстрації;

— юридична та поштова адреса торговця цінними паперами, а також номери його телефонів;

— дата укладання угоди;

— підпис особи, яка здійснила угоду, завірений згідно з чинним законодавством;

— документ, який є підставою для переходу права власності на цінні папери;

— номер ліцензії торговця цінними паперами.

У випадку укладання угоди між зареєстрованими у реєстрі особами в передавальному дорученні необхідно вказати назву юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, до якої переходить право власності на цінні папери.

Передавальне доручення повинно бути підписане зареєстрованою особою або її уповноваженою особою:

— для юридичної особи — керівником організації або особою, яка діє на підставі довіреності із засвідченням печаткою організації;

— для фізичних осіб — власником рахунка або особою, яка діє на підставі довіреності, що засвідчена у порядку, встановленому Цивільним кодексом України.

Якщо цінні папери знаходяться у спільній неподільній власності кількох осіб, то передавальне доручення повинно бути підписане кожним співвласником. За умови відсутності

таких підписів особа, яка передає цінні папери, повинна представити письмову згоду цих співвласників на розпорядження спільними цінними паперами одним із співвласників.

Передавальне доручення може надаватися Реєстратору:

- зареєстрованою особою, яка передає цінні папери;
- особою, на ім'я якої передаються цінні папери;
- уповноваженою особою однієї з цих осіб.

У випадках передачі цінних паперів, що є предметом застави зареєстрованої особи, передавальне доручення повинно бути підписане зареєстрованим заставодержателем або його уповноваженою особою.

4.5. Підставою для внесення інформації до системи реєстру про заставодержателя є розпорядження застави.

Розпорядження застави повинно бути підписане заставодавцем або його уповноваженою особою.

У розпорядженні застави повинна міститись така інформація:

- прізвище, ім'я та по батькові (для фізичних осіб), повна назва (для юридичних осіб) особи, на ім'я якої зареєстровані цінні папери, що обтяжені зобов'язаннями, із зазначенням, чи є ця особа власником або номінальним утримувачем, а також номер особового рахунка;

- повна назва емітента;

- кількість та номінальна вартість цінних паперів, що передаються у заставу;

- вид цінних паперів;

- прізвище, ім'я та по батькові (для фізичних осіб), повне найменування (для юридичних осіб) заставодержателя;

- вид і номер посвідчення особи заставодержателя з зазначенням органу, що його видав, дати і місця видачі (для фізичних осіб);

- назва органу, що здійснив державну реєстрацію, номер і дату реєстрації (для юридичних осіб);

- про уповноважену особу зареєстрованого заставодержателя (за її наявності);

- домашня адреса (для фізичних осіб) або юридична адреса (для юридичних осіб);

- поштова адреса, якщо вона відрізняється від юридичної або домашньої адреси;

- номер рахунка заставодержателя.

У розпорядженні застави може міститися інформація про місце знаходження цінних паперів (при паперовому випуску), кому (заставодавцю або заставодержателю) належить право

отримання доходів за цінними паперами, право на відчуження цінних паперів, а також право користування цінними паперами в заставі і на яких умовах.

4.6. Блокування здійснюється Реєстратором тільки за розпорядженням зареєстрованої особи або за рішенням суду при поданні документа, що підтверджує ці події, рішенням Антимонопольного комітету у випадках, передбачених чинним законодавством.

Підставою для блокування можуть бути такі випадки:

- рішення суду;
- дія терміну вступу в права успадкування;
- передача іменних цінних паперів під заставу;
- порушення вимог антимонопольного законодавства;
- інші випадки, передбачені чинним законодавством

України.

При блокуванні Реєстратор повинен внести в особовий рахунок зареєстрованої особи інформацію згідно з пунктами 3.4.2 та 3.4.3 цього Положення.

Умови блокування цінних паперів на рахунку зареєстрованої особи можуть передбачати списання цінних паперів тільки за передавальним дорученням зареєстрованої особи (уповноваженої особи).

Після закінчення встановленого терміну блокування або з настанням події, що зупиняє обмеження прав власності, Реєстратор повинен внести в особовий рахунок зміни, пов'язані з припиненням блокування.

Підставою для внесення таких змін є документ, який підтверджує, що причина блокування перестала існувати (наприклад, свідоцтво про право успадкування, підтвердження про повне виконання заставодавцем своїх зобов'язань та інше).

4.7. Зареєстрована особа повинна направити Реєстратору повідомлення про зміни інформації, вказаної на її особовому рахунку.

Внесення змін здійснюється Реєстратором на підставі письмової заяви, одержаної від зареєстрованої особи. При зміні імені (назви) зареєстрованої особи (наприклад, прізвища у зв'язку з укладанням шлюбу) Реєстратор повинен забезпечити зберігання попередньої інформації, а також можливість ідентифікувати зареєстровану особу як за попередньою, так і за зміненою інформацією.

4.8. Після внесення до реєстру відповідного запису **про** передачу іменних цінних паперів чи обтяження їх зобов'я-

заннями Реєстратор повинен видати власнику або особі, що діє за його дорученням, виписку з реєстру про обтяження іменних цінних паперів зобов'язаннями або сертифікат іменних цінних паперів особі, якій передано іменні цінні папери; у разі потреби — новий сертифікат особі, яка передає іменні цінні папери. Будь-які запити щодо виписок з реєстру виконуються Реєстратором протягом п'яти робочих днів.

Відмова внести запис до системи реєстру може бути оскаржена в суд або арбітражний суд. Відповідно до рішення суду або арбітражного суду Реєстратор повинен внести відповідний запис до системи реєстру протягом двох робочих днів з моменту отримання рішення.

У разі видачі сертифіката іменного цінного папера, при зміні імені (найменування) зареєстрованої особи повинна бути здійснена заміна сертифіката.

При зміні імені (найменування) зареєстрованої особи, а також документа, що посвідчує особу, Реєстратору повинні бути надані копії документів, що підтверджують факт зміни.

4.9. Порядок обміну інформацією між зареєстрованими в системі реєстру особами та Реєстратором визначається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку окремо.

4.10. За запитом емітента Реєстратор готує перелік зареєстрованих осіб для виплати доходів за цінними паперами, в якому міститься інформація про обсяг нарахованих доходів по кожній зареєстрованій особі, а також зазначення, у який спосіб ці доходи будуть виплачені.

Після ухвалення рішення про виплату доходів, емітент надсилає Реєстратору письмове повідомлення, в якому міститься:

- найменування емітента;
- форма виплати доходів (готівкою, банківським переказом, поштовим переказом, інше);
- загальна вартість доходів за цінними паперами для нарахування по кожному їх виду;
- спосіб та вартісні показники розподілу доходів по кожній зареєстрованій особі;
- дата обліку;
- дата виплати доходів.

Дата обліку встановлюється емітентом для визначення зареєстрованих осіб, які мають право на одержання доходів.

За договором з емітентом Реєстратор може розраховувати обсяги податків з зареєстрованих осіб.

Для внесення інформації до системи реєстру після фак-

тичної виплати доходів зареєстрованим особам емітент надсилає Реєстратору письмове повідомлення, в якому міститься:

- найменування емітента;
- виплачені доходи по кожній зареєстрованій особі;
- дата фактичної виплати доходів.

4.11. За запитом емітента Реєстратор готує перелік власників іменних цінних паперів, які дають право голосу на загальних зборах господарського товариства для забезпечення їх участі у таких зборах або реєстрації передачі права голосу іншим особам. Питання підготовки та організації проведення загальних зборів господарського товариства можуть бути предметом окремого договору між емітентом та Реєстратором.

Розділ 5. Обов'язки Реєстратора

5.1. Реєстратор здійснює діяльність щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів на підставі договору з емітентом.

Реєстратор зобов'язаний:

— відкрити особовий рахунок на вимогу особи, яка подала документи, що є підставою для внесення змін та доповнень до реєстру;

— проводити операції на особових рахунках зареєстрованих осіб тільки за їх вимогою або вимогою уповноважених ними осіб в установлені цим Положенням порядку і термін;

— щоденно проводити порівняння кількості і видів розміщених цінних паперів з тими, що враховані на рахунках зареєстрованих осіб;

— надавати зареєстрованим особам інформацію та виписки з реєстру згідно з їх правами;

— надавати в Антимонопольний комітет України виписку про власників, які володіють 10 відсотками і більше акцій емітента, та осіб, яким передані такі пакети акцій в довірче управління чи для здійснення операцій з ними, не пізніше 1 місяця з моменту внесення в реєстр;

— протягом 10 днів з моменту одержання відповідного запиту надавати емітенту реєстр у письмовій формі, завірений підписом та печаткою Реєстратора;

— вживати необхідних організаційних, технічних заходів щодо відповідного зберігання даних системи реєстру як в паперовій формі, так і в електронних носіях;

— зберігати документи, що є підставою для внесення даних до реєстру, протягом трьох років з моменту укладення угоди, що підтверджується цими документами;

— прийняти на відповідальне зберігання від емітента бланки іменних цінних паперів чи сертифікати іменних цінних паперів та забезпечити їх використання при реєстрації прав власності відповідно до доручення емітента.

5.2. У випадку втрати або пошкодження системи реєстру Реєстратор повинен:

— протягом двох робочих днів з моменту втрати або пошкодження даних надіслати Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку або її територіальному відділенню та опублікувати в засобах масової інформації відповідне повідомлення;

— до повного відновлення реєстру припинити всі операції з цінними паперами емітента, реєстр якого було пошкоджено;

— відновити систему реєстру протягом 15 робочих днів з моменту втрати або пошкодження даних та повідомити про це Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, а також опублікувати в засобах масової інформації відповідне повідомлення.

5.3. У разі припинення дії договору між емітентом та Реєстратором останній повинен передати емітенту всю систему реєстру.

Всі виписки із реєстру і операції, здійснені після дати припинення договору, вважаються недійсними.

5.4. Реєстратор несе відповідальність за невиконання чи неналежне виконання обов'язків з ведення реєстру, передбачених цим Положенням та вимогами чинного законодавства, що зумовили неможливість здійснення прав зареєстрованих осіб за цими іменними цінними паперами.

Реєстратор не несе відповідальність за здійснення номінальним утримувачем операцій з іменними цінними паперами власників.

5.5. Реєстратор звітує перед Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку або її територіальним відділенням, що видали Дозвіл Реєстратору, шоквартально до 10 числа місяця, наступного за звітним періодом.

Звіт повинен містити:

— кількість емітентів, що обслуговуються, в тому числі по кожному емітенту та за кожним видом цінних паперів;

— кількість та номінальну вартість випущених іменних цінних паперів;

— кількість та номінальну вартість розміщених іменних цінних паперів;

- кількість власників іменних цінних паперів, загальну кількість та номінальну вартість належних їм цінних паперів;
- кількість номінальних утримувачів цінних паперів, загальну кількість та номінальну вартість переданих номінальним утримувачам цінних паперів, у тому числі за типом номінальних утримувачів: торговці цінними паперами, депозитарії, довірчі товариства;
- виручку від реалізації реєстраторських послуг за звітний квартал, млн крб.;
- кількість випадків переходу права власності за звітний квартал;
- перелік послуг, які надає Реєстратор за цінами на кожен послугу;
- кількість порушень терміну обробки документів та внесення змін до реєстру.

Форми квартальної звітності встановлює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

5.6. Реєстратор не має права:

- здійснювати будь-які операції з іменними цінними паперами, зареєстрованими в реєстрі, за винятком облікових операцій, що безпосередньо пов'язані з його діяльністю;
- пред'являти додаткові вимоги до зареєстрованих осіб або осіб, які купують чи іншим шляхом отримують цінні папери, окрім тих, які встановлюються цим Положенням та чинним законодавством;
- передавати іншій особі ведення реєстру;
- отримувати плату від зареєстрованих осіб за видачу виписок, що підтверджують зміни в реєстрі при переході прав власності на цінні папери, за видачу виписок з реєстру та сертифікатів цінних паперів в результаті придбання акцій в процесі приватизації.

5.7. Інформація про розмір оплати за послуги зареєстрованим особам має бути відкритою.

5.8. Реєстратор на вимогу акціонерів, які володіють у сукупності більш як 20 відсотками голосів, зобов'язаний направити повідомлення власникам іменних акцій про скликання позачергових зборів.

Розділ 6. *Обов'язки емітента та зареєстрованих осіб*

6.1. Емітент зобов'язаний надавати Реєстратору всі необхідні для ведення реєстру документи та повідомляти (листом,

публікацією у засобах масової інформації) всі установи, що ведуть операції з його іменними цінними паперами.

Емітент повинен протягом одного робочого дня інформувати Реєстратора про будь-які зміни і доповнення до установчих документів, прав власників іменних цінних паперів, щодо загальних зборів, які плануються, нових емісій іменних цінних паперів емітента та надавати будь-яку іншу інформацію щодо ведення реєстру.

Емітент надає Реєстратору інформацію щодо рішень керівних органів емітента, що стосуються умов і процедур функціонування (діяльності) емітента, які впливають на фактори, що є важливими для виконання Реєстратором своїх обов'язків. Вказану інформацію емітент надає Реєстратору у письмовій формі протягом трьох робочих днів з моменту прийняття такого рішення, завірену підписом керівника і печаткою емітента.

Емітент має право доручити Реєстратору видачу іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів) від свого імені при реєстрації переходу прав власності на них.

Укладання емітентом договору з окремим Реєстратором не звільняє його від відповідальності перед власником іменних цінних паперів.

6.2. Зареєстровані особи зобов'язані:

- надавати Реєстратору достовірні дані, необхідні для відкриття особового рахунка;
- своєчасно надавати Реєстратору інформацію щодо зміни реквізитів з дотриманням відповідного порядку;
- інформувати Реєстратора про обтяження іменних цінних паперів зобов'язаннями;
- надавати Реєстратору передавальне доручення у разі передачі прав власності.

6.3. Крім того, номінальний утримувач зобов'язаний:

- здійснювати всі необхідні дії, спрямовані на забезпечення отримання власником всіх прав, які йому належать за цими цінними паперами;
- здійснювати операції з іменними цінними паперами виключно за дорученням та відповідно до договору, укладеного з особою, в інтересах якої він є номінальним утримувачем;
- надавати в Антимонопольний комітет України виписки про пакети акцій кожного емітента розміром в 10 відсотків та більше, переданих номінальному утримувачу для здійснення операцій з ними чи у разі появи таких в системі обліку

номінального утримувача, не пізніше 1 місяця з моменту отримання цієї інформації.

Номінальний утримувач за вимогою власника зобов'язаний забезпечити внесення до реєстру запису щодо передачі іменних цінних паперів на ім'я власника.

Для здійснення власниками прав за цінними паперами в порядку, передбаченому чинним законодавством, номінальний утримувач на вимогу Реєстратора зобов'язаний надати список власників, для яких він є номінальним утримувачем за станом на визначену дату. Номінальний утримувач зобов'язаний вжити заходів до складання цього списку та направити його Реєстратору протягом трьох днів від дати отримання вимоги. Номінальний власник не може вимагати за вищевказані заходи винагороди від Реєстратора.

Номінальний утримувач несе відповідальність за відмову від надання вказаних списків Реєстратору перед цим Реєстратором, емітентом та власниками у відповідності з чинним законодавством.

Цінні папери, що передані власником іменних цінних паперів номінальному утримувачу для здійснення операцій з ними за дорученням і в інтересах власника, не можуть бути передані іншому номінальному утримувачу.

На вимогу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку або її територіального відділення зареєстрований в системі реєстру власників іменних цінних паперів номінальний утримувач зобов'язаний подати протягом п'яти робочих днів список власників іменних цінних паперів.

Розділ 7. Доступ до системи реєстру

7.1. Доступ до системи реєстру обмежується колом осіб, які мають право отримувати цю інформацію. Такими особами є:

- емітент;
- зареєстровані особи;
- державні органи та установи в межах наданих їм повноважень, передбачених чинним законодавством.

7.2. Емітент має право отримати всю інформацію, що міститься в реєстрі, але не має права її розголошувати. Інформація надається лише уповноваженим особам емітента з обов'язковим визначенням кожного:

- прізвища, ім'я, по батькові;
- посади;
- обсягів інформації, яку має право отримати кожний з уповноважених осіб;

— зразків підписів уповноважених осіб.

7.3. Зареєстрована особа має право на отримання інформації, що міститься на її особовому рахунку та про всі зміни, що виникали щодо цієї зареєстрованої особи та належних їй цінних паперів, зафіксовані в системі реєстру.

Зареєстровані особи не мають права на отримання інформації щодо інших власників та належних їм іменних цінних паперів.

7.4. Доступ державних органів та установ до системи реєстру здійснюється відповідно до чинного законодавства, на підставі письмового запиту, підписаного керівником та завіреного печаткою. Уповноважені особи державних органів та установ мають право на одержання інформації з системи реєстру у межах їх повноважень, визначених чинним законодавством України.

7.5. Всім іншим особам доступ до інформації в реєстрі забороняється.

Розділ 8. Державний контроль за дотриманням порядку ведення реєстрів власників іменних цінних паперів

Державний контроль за дотриманням вимог цього Положення здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку та її територіальні відділення.

Інші державні органи мають право здійснювати контроль щодо порядку ведення реєстрів власників іменних цінних паперів лише в межах повноважень, що надані їм чинним законодавством.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку встановлює типові форми документів, які стосуються реєстраційної діяльності.

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ **про депозитарії та депозитарну діяльність**

*Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
21 травня 1996 р. № 117*

Положення розроблене відповідно до Законів України "Про цінні папери і фондову біржу", "Про банки і банківську діяльність", "Про господарські товариства", "Про захист інформації в автоматизованих системах", Концепції функціонування та розвитку фондового ринку України, схваленої Верховною Радою України 22 вересня 1995 р., Указу Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55/94 "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії", Указу Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96 "Про внесення змін і доповнень до Указу Президента від 25 травня 1994 р. № 247", Положення про технічний захист інформації в Україні, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 1994 р. № 632, а також міжнародних стандартів ISO 7775-91 та SWIFT Securities Messages.

Метою Положення є визначення основних понять, правил і встановлення вимог до провадження та регулювання депозитарної діяльності в Україні.

Розділ I. Загальні положення

1. Основні терміни та поняття, що вживаються у цьому Положенні:

активи депозитарні — цінні папери (сертифікати цінних паперів), випущені у паперовій (документарній) формі та/або глобальні сертифікати цінних паперів, випущені у безпаперовій (бездокументарній) формі, які передані на зберігання до депозитарію, а також записи на кореспондентських рахунках ДЕПО в інших депозитаріях, крім власних;

безумовна дія з управління рахунком — списання або зарахування цінних паперів на рахунку ДЕПО власника без його розпорядження під час проведення емітентом різних операцій з цінними паперами у зв'язку із зміною в громадянському стані; під час зміни дієздатності, закінчення терміну прав користування внаслідок передачі цінних паперів у спадщину та у інших випадках, які не суперечать чинному законодавству;

відокремлений (закритий) спосіб зберігання — спосіб зберігання цінних паперів в депозитаріях, при якому депозитарій

зобов'язується приймати і виконувати доручення депонента щодо будь-якого конкретного цінного папера, який обліковується на його рахунку ДЕПО;

глобальний сертифікат емісії — документ, оформлений на весь випуск цінних паперів у безпаперовій (бездокументарній) формі;

депозитарій — юридична особа, що здійснює діяльність щодо зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів) та/або обліку прав власності як локальний депозитарій чи зберігач цінних паперів. (До нього належать Національний і локальні депозитарії та зберігачі цінних паперів);

депозитарна діяльність — надання послуг щодо зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів) та/або обліку прав власності на цінні папери;

депозитарний договір (договір рахунку ДЕПО) — договір про проведення депозитарієм депозитарної діяльності на користь депонента;

депозитарний код — єдине в межах системи міждепозитарних повідомлень кодове позначення;

депозитарний облік — облік прав власників та/або держателів цінних паперів на рахунках ДЕПО;

депонент — юридична або фізична особа, що користується послугами депозитарію на підставі депозитарного договору. Депонентом депозитарію може бути як власник цінних паперів, так і номінальний утримувач;

держатель цінних паперів (держатель рахунків) — депозитарій, з яким власник цінних паперів уклав депозитарний договір про зберігання (депонування) цінних паперів та/або облік прав власності на ці цінні папери на рахунках ДЕПО;

електронна торговельна та/або інформаційна мережа (ЕТІМ) — юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, створена згідно із Законом України "Про господарські товариства" торговцями цінними паперами з метою укладення угод з цінними паперами, які існують у вигляді записів на рахунках ДЕПО на електронних носіях (технічному продукті, що застосовується для накопичення, обробки та видачі інформації) в облікових реєстрах локального депозитарію, який її обслуговує;

зберігач цінних паперів — банк та/або торговець цінними паперами, що отримав дозвіл на здійснення депозитарної діяльності стосовно цінних паперів, які він зберігає від імені та за розпорядженням власника згідно з депозитарним або

іншим договором, на підставі якого він обслуговує цього власника;

знерухомилення цінних паперів — переведення цінних паперів, випущених у паперовій (документарній) формі, в безпаперову (бездокументарну) форму через їх розміщення, згідно з умовами депозитарного договору, в сховищах депозитарію і обслуговування подальшого обігу цих цінних паперів у системі депозитарного обліку;

керуючий рахунком ДЕПО — юридична чи фізична особа, через яку депонент здійснює свої права з розпорядження рахунком ДЕПО;

кліринг та розрахунки з цінними паперами — визначення взаємних зобов'язань і вимог з поставки (переказу) цінних паперів учасників угод з цінними паперами та проведення поставки цінних паперів проти оплати коштів;

кліринг та розрахунки грошові — визначення взаємних зобов'язань і вимог щодо переказу коштів за операціями з цінними паперами та проведення відповідно до розрахункових документів оплати коштів проти поставки цінних паперів;

колективний (відкритий) спосіб зберігання — спосіб зберігання цінних паперів в депозитаріях, при якому депонент може дати розпорядження тільки щодо певної кількості цінних паперів без зазначення їх індивідуальних ознак;

кореспондентські відносини з операцій з цінними паперами — відносини між двома депозитаріями щодо обліку одним із них прав власності на цінні папери, що зберігаються в іншому депозитарії;

локальний депозитарій — депозитарій, утворений на умовах, визначених цим Положенням, для здійснення зберігання, обліку, клірингу і розрахунків за угодами з цінними паперами та при отриманні відповідного дозволу, грошових розрахунків і клірингу грошових зобов'язань та вимог, що впливають з угод з цінними паперами та провадження інших операцій для держателів рахунків в цьому депозитарії;

міждепозитарне повідомлення — повідомлення одного депозитарію/реєстратора, надіслане іншому, містить сукупність елементів, що мають відношення до операцій з цінними паперами;

мінімальний перелік рахунків ДЕПО — мінімальний план рахунків депозитарію для⁴ складання облікового балансу в депозитарії, що відповідає вимогам цього Положення щодо

дотримання депозитаріями єдиних правил і стандартів депозитарного обліку;

номінальний депонент — держатель рахунків у локальному депозитарії щодо цінних паперів, що не належать йому на правах власності та операції з якими він провадить на підставі депозитарного або іншого договору з власниками цінних паперів;

номінальний утримувач — юридична особа, зареєстрована в системі реєстру власників іменних паперів, якій цінні папери передані для здійснення операцій з ними за дорученням і в інтересах власника;

обтяження іменних цінних паперів зобов'язаннями — будь-які обмеження щодо володіння, користування чи розпорядження іменними цінними паперами, пов'язані з умовами успадкування, застави, рішеннями суду, тощо;

операції емітента — операції, які провадяться емітентом цінних паперів і значно змінюють права, що надаються цінними паперами їх власникам (поділ цінного папера, збільшення статутного фонду, асиміляція тощо);

операція депозитарію (депозитарна операція) — комплекс облікових дій, результатом яких є зміна залишків на рахунку ДЕПО;

портфель цінних паперів — сукупність цінних паперів, якими володіє депонент, що знаходяться на його рахунку ДЕПО у держателя рахунків;

поставка цінних паперів — передача прав власності на цінні папери шляхом переказів за рахунками ДЕПО або фізичної передачі цінних паперів;

рахунок ДЕПО — рахунок, що відкривається для обліку цінних паперів, які передані власником цінних паперів на зберігання до депозитарію згідно з умовами депозитарного договору;

рахунок ДЕПО ЛОРО — рахунок іншого депозитарію, який відкривається на окремому рахунку ДЕПО. Цінні папери, що належать депозитарію-депоненту, і цінні папери, які не є власністю депозитарію-депонента, а передані йому на зберігання депонентами, обліковуються на рахунку ДЕПО ЛОРО із спеціальною ознакою;

рахунок ДЕПО НОСТРО — рахунок, що відкривається на окремому рахунку ДЕПО, на якому депозитарій обліковує цінні папери, що розміщені ним на зберігання в іншому депозитарії;

режим зберігання — сукупність правил та умов зберігання певної частини цінних паперів на рахунку ДЕПО;

реєстратор — юридична особа — суб'єкт підприємницької діяльності, що має відповідний Дозвіл та здійснює діяльність щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів;

розпорядник рахунку ДЕПО — фізична особа, уповноважена депонентом або керуючим рахунком ДЕПО підписувати розпорядження (доручення) щодо рахунку ДЕПО;

сполучені рахунки — рахунки ДЕПО та грошові рахунки, які паралельно відкриваються для депонента в локальному депозитарії та в кліринговому банку і можуть функціонувати тільки водночас;

субрахунок ДЕПО — спеціальний рахунок, що відкривається депозитарієм для обліку певного режиму зберігання цінних паперів;

цінний папір у безпаперовій (бездокументарній) формі — засвідчення у письмовій формі та/або на електронних носіях майнових прав, що провадить уповноважена особа (реєстратор та/або зберігач цінних паперів), яка в установленому порядку фіксує зазначені майнові права і несе відповідальність за достовірність та збереження відповідних записів у облікових реєстрах. Особа, яка фіксує майнове право в бездокументарній формі, зобов'язана на вимогу власника цього права видати йому документ, який не є цінним папером, а підтверджує закріплене за власником право на цінний папір, передача якого не супроводжується передачею майнових прав, засвідчених цінним папером;

цінний папір у паперовій (документарній) формі — грошовий документ, складений у встановленій законодавством формі з додержанням відповідних реквізитів випуску та технології виготовлення, що засвідчує майнові права, здійснення яких можливе тільки у разі його пред'явлення. З передачею (поставкою) такого цінного папера передаються всі засвідчені ним майнові права.

2. Локальні депозитарії та зберігачі цінних паперів здійснюють депозитарну діяльність згідно з чинним законодавством, Положенням про діяльність з обліку прав власності на іменні цінні папери та депозитарну діяльність, затвердженим Указом Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96, цим Положенням та за наявності Дозволу на депозитарну діяльність.

Дозвіл на депозитарну діяльність видається згідно з Порядком видачі дозволу на депозитарну діяльність, затверд-

женим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку від 21 травня 1996 р. № 117.

3. Локальні депозитарії та зберігані цінних паперів можуть, окрім депозитарної діяльності, провадити інші види діяльності, які супроводжують депозитарну, здійснюючи:

- передачу інформації, пов'язаної з правами власності на цінні папери, від реєстратора депонентам і від депонентів реєстратору;

- отримання доходів за цінними паперами, які зберігаються, з наступним їх переведенням за дорученням депонентів на грошові рахунки депонентів;

- облік обтяження цінних паперів депонентів зобов'язаннями, а також їх припинення;

- ведення за договором з емітентом реєстрів власників іменних цінних паперів, за винятком цінних паперів, за якими локальний депозитарій чи зберігач цінних паперів виступає номінальним утримувачем чи номінальним депонентом.

4. Локальні депозитарії та зберігачі цінних паперів можуть одержати Дозвіл на здійснення діяльності щодо ведення реєстрів власників іменних цінних паперів на підставах, визначених Порядком видачі Дозволу на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів, затвердженого Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку від 1 квітня 1996 р. № 59. У разі отримання такого Дозволу вони як реєстратори не можуть здійснювати будь-які операції, пов'язані з обігом цінних паперів, окрім операцій, обумовлених договором реєстратора з емітентом щодо ведення реєстру власників та номінальних утримувачів його іменних цінних паперів в межах, визначених Положенням про порядок ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

5. Локальні депозитарії та зберігачі цінних паперів не мають права:

- обслуговувати об'єм цінних паперів, який перевищує п'ятикратний розмір його статутного фонду;

- провадити реєстрацію угод з цінними паперами;

- використовувати цінні папери, що належать депоненту (клієнту), як власні активи, а також використовувати їх при здійсненні угод у власних інтересах та в інтересах третіх осіб;

- виступати як особа, що здійснює довірче управління, і передавати без спеціального доручення депонента цінні папери, які взяті ними на зберігання, в довірче управління чи в управління третім особам;

— депозитарій не може бути номінальним утримувачем по відношенню до випущених ним цінних паперів;

— здійснювати грошовий кліринг чи грошові розрахунки за угодами з цінними паперами без дозволу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку на депозитарну діяльність.

Депозитарії не можуть виконувати операції з цінними паперами (в тому числі заставні) від свого імені. Зберігачі цінних паперів можуть здійснювати операції на підставі договорів з депонентом в межах компетенції, визначеної цим Положенням. Депозитарний облік власних цінних паперів зберігачі цінних паперів можуть здійснювати тільки як суб-депозитарії локального депозитарію.

6. Фондові біржі чи ЕТІМ не можуть бути локальними депозитаріями або здійснювати розрахунково-клірингові операції з цінними паперами та грошовими коштами. Локальні депозитарії не можуть виконувати функції фондової біржі або ЕТІМ.

7. Депозитарій повинен мати в розпорядженні такі систему обробки інформації, обладнання та програмне забезпечення, які відповідають специфіці його діяльності, обсягу інформації, яку він повинен обробляти, та забезпечувати необхідну надійність збереження, швидкість і рівень автоматизації процесів передачі, збору та обробки інформації. Зазначена система повинна одержати позитивний експертний висновок Державного комітету з технічного захисту інформації щодо її відповідності вимогам, встановленим Законом України "Про захист інформації в автоматизованих системах" та Положенням про технічний захист інформації в Україні, затвердженим постановою Кабінету Міністрів від 9 вересня 1994 р.

Розділ II. Локальні депозитарії

1. Локальний депозитарій утворюється як акціонерне товариство відкритого типу, що засновується не менш ніж десятьма торговцями цінними паперами і для якого цей вид діяльності є виключним.

Статутний фонд локального депозитарію повинен на момент одержання Дозволу на депозитарну діяльність бути повністю сплаченим і складати суму, не меншу ніж еквівалент 400 000 ЕКЮ. Частка статутного фонду, яка належить одному акціонеру, який є торговцем цінними паперами, не може перевищувати 10 відсотків.

Для обслуговування угод з цінними паперами, що здійснюються в філіях та представництвах фондових бірж та

ЕТШ, локальні депозитарії можуть утворювати філії, які не мають статусу юридичної особи.

Депонентами локального депозитарію можуть бути зберігачі цінних паперів, інші локальні депозитарії, з якими укладені договори про кореспондентські відносини, торговці цінними паперами, які є членами фондової біржі чи ЕТШ, а також емітенти, що розмістили в ньому цінні папери в безпаперовій (бездокументарній) формі.

Локальний депозитарій може обслуговувати як біржовий, так і позабіржовий ринки на підставі договорів. Розрахунково-клірингові операції з угод, які здійснюють його депоненти на позабіржовому ринку, локальний депозитарій здійснює в разі відкриття ними рахунків ДЕПО для власників цінних паперів, за якими здійснюються ці угоди.

Кліринговим (розрахунковим) банком для організації грошових розрахунків, що впливають з угод з цінними паперами, повинен бути комерційний банк, з яким локальний депозитарій уклав відповідний договір. Договір підлягає узгодженню з Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Оплата послуг локального депозитарію здійснюється за тарифами, які встановлює сам локальний депозитарій. Відомості про встановлені тарифи та зміни до них надаються Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку. Форми оплати, розмір комісійних за відкриття і ведення рахунків ДЕПО та надання інших послуг встановлюється локальним депозитарієм в кожному окремому випадку згідно з депозитарним договором з депонентом.

2. Локальний депозитарій у системі установ, що обслуговують обіг цінних паперів, виконує функції:

— відповідального зберігання усіх видів цінних паперів у паперовій (документарній) та безпаперовій (бездокументарній) формі;

— запровадження та обслуговування обігу цінних паперів у безпаперовій (бездокументарній) формі;

— знерухомилення цінних паперів та подальшого обслуговування угод та операцій емітента з ними;

— регламентації та обслуговування механізмів позики та застави для цінних паперів, прийнятих на обслуговування;

— контролю за відповідністю між обсягом емісії цінних паперів і їх кількістю в обігу, а також за виконанням усіх аспектів угод між його депонентами;

— формування звітів та довідково-аналітичних матеріалів, що характеризують обіг цінних паперів;

— реальної поставки чи переміщення з рахунку ДЕПО цінних паперів проти одночасної оплати коштів у відповідності до розпорядження депонента;

— збирання доходу (дивідендів, процентних виплат і виплат за погашеннями тощо) для всіх цінних паперів депонентів та розподіл коштів за їх рахунками;

— надання депонентам послуги щодо виконання ними обов'язків номінального утримувача в реєстрі власників іменних цінних паперів;

— підтримки стосунків з іншими локальними депозитаріями з метою встановлення порядку постійної взаємодії, підписання як односторонніх, так і багатосторонніх угод для обслуговування операцій депонентів;

— інформаційної підтримки укладання угод з цінними паперами.

3. Локальні депозитарії обслуговують обіг цінних паперів через відкриття і ведення рахунків ДЕПО для депонентів — торговців цінними паперами, зберігачів та емітентів цінних паперів на підставі депозитарного договору, який повинен відповідати вимогам, викладеним у додатку і до цього Положення. Емітент може відкрити рахунок ДЕПО тільки для цінних паперів власної емісії на умовах, визначених цим Положенням.

У процесі обслуговування депонентів згідно з укладеними з ними депозитарними договорами локальні депозитарії надають такі види послуг:

— відкривають спеціальні рахунки ДЕПО для обліку прийнятих від депонентів цінних паперів;

— приймають на відповідальне зберігання цінні папери у паперовій (документарній) формі випуску та у вигляді записів на рахунках ДЕПО;

— реєструють перехід права власності на цінні папери, обіг яких вони обслуговують, керуючись при цьому розпорядженнями депонентів;

— інформують емітента про розміщення випуску цінних паперів та можливі розбіжності між загальним обсягом емісії і кількістю цінних паперів в обігу;

— ведуть облік емітентів та власників цінних паперів, стану виконання угод між ними;

— видають, за вимогою депонентів, цінні папери, якщо їх емісія була здійснена повністю чи частково у паперовій (документарній) формі;

— інформують депонентів про поточний стан їх рахунків ДЕПО;

— інформують, за домовленістю з депонентами, про фінансовий стан емітента, кон'юнктуру ринку та умови обігу цінних паперів;

— формують звіти про підсумки діяльності із обслуговування обігу цінних паперів;

— оформлюють глобальні сертифікати емісії цінних паперів і на їх підставі розміщують випуск в депозитарії та здійснюють зарахування цінних паперів на рахунки ДЕПО емітентів;

— здійснюють, при наявності відповідних угод, кореспондентські відносини з іншими депозитаріями;

— ведуть облік застави цінних паперів;

— провадять операції з депонування та переказу цінних паперів;

— надають інформацію про емітента, цінні папери якого знаходяться на відповідальному зберіганні.

Торговці цінними паперами, які не одержали Дозвіл на депозитарну діяльність як зберігані цінних паперів, мають право на відкриття рахунків ДЕПО для своїх клієнтів — юридичних та фізичних осіб — як номінальні депоненти локального депозитарію тільки за тими випусками цінних паперів, які оформлені глобальними сертифікатами емісії. Депозитарна діяльність з цінними паперами, не розміщеними на відповідальне зберігання в локальному депозитарії через оформлення глобального сертифіката емісії, торговцям цінними паперами забороняється.

Зберігачі цінних паперів, які є депонентами локальних депозитаріїв, не мають права здійснювати депозитарні операції в межах міждепозитарних кореспондентських відносин за тими цінними паперами, випуски яких оформлені глобальними сертифікатами емісії, і зобов'язані обслуговувати своїх клієнтів — юридичних та фізичних осіб — на рахунках ДЕПО в локальному депозитарії як номінальний депонент. За паперовими (документарними) випусками цінних паперів, які вони знерухомлюють, зберігачі можуть провадити депозитарну діяльність без відкриття рахунків ДЕПО в локальному депозитарії.

4. У депонента локального депозитарію повинен бути грошовий рахунок, зв'язаний з його рахунком ДЕПО, в кліринговому банку для розрахунків з операцій з цінними паперами.

5. Локальні депозитарії обслуговують емісії цінних паперів за депозитарними договорами з емітентами та/або торговцями цінними паперами, що здійснюють реалізацію цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента.

У цьому договорі обов'язково мають бути визначені умови розміщення в локальному депозитарії глобальних сертифікатів емісії, порядок внесення змін до глобального сертифіката емісії емітентом. У разі зміни емітентом та/або торговцем цінними паперами, що здійснює реалізацію цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента, кількості чи обсягу випуску цінних паперів, оформлених глобальним сертифікатом емісії, без повідомлення локального депозитарію або здійснення цих змін локальним депозитарієм, такі дії можуть бути підставою для розірвання договору і стягнення в судовому порядку збитків, завданих стороною, яка припустила неправомірні дії. У договорі також мають бути визначені:

- терміни, протягом яких емітент та/або торговець цінними паперами, що здійснює реалізацію цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента, зобов'язується розмістити на зберігання глобальний сертифікат емісії;

- процедура розміщення глобального сертифіката емісії з урахуванням виду цінного паперу;

- порядок збільшення/зменшення кількості цінних паперів, оформлених глобальним сертифікатом емісії;

- можливість (за наполяганням емітента та/або торговця цінними паперами, що здійснює реалізацію цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента) визначення порядку переведення цінних паперів із безпаперової (бездокументарної) форми в паперову (документарну).

Глобальний сертифікат емісії повинен містити такі дані:

- офіційне найменування емітента;

- дату і номер реєстрації емітента;

- назву документа, на підставі якого здійснена емісія цінних паперів;

- форму емісії;

- вид цінних паперів;

- права власників цінних паперів;

- запланований обсяг емісії (за номінальною вартістю);

- номінальну вартість одного цінного папера;

- запланований обсяг емісії (в штуках);

- дату подання документів для реєстрації випуску цінних паперів;

- дату державної реєстрації випуску цінних паперів;
- реєстраційний номер випуску;
- дату початку продажу;
- дату припинення продажу;
- місце продажу;
- термін погашення;
- дату подання звітності за результатами емісії;
- фактичний обсяг емісії;
- про обмеження, що стосуються цінних паперів цієї емісії.

Торговець цінними паперами, якому емітент доручив реалізацію безпаперового (бездокументарного) випуску цінних паперів від свого імені і за свій рахунок, зобов'язаний бути депонентом локального депозитарію, в якому оформляється на зберігання глобальний сертифікат. Договором емітента з торговцем цінними паперами повинна бути передбачена можливість:

- переведення усіх цінних паперів одного випуску або частини цінних паперів одного випуску на емісійні рахунки торговця цінними паперами в локальному депозитарії;
- відкриття, у разі випуску іменних цінних паперів, особового рахунка торговця цінними паперами в реєстрі власників іменних цінних паперів як номінальному утримувачу;
- відкриття і ведення торговцем цінними паперами як номінальним депонентом локального депозитарію рахунків ДЕПО для юридичних та фізичних осіб, що придбали цінні папери випуску, реалізація якого обумовлена цим договором, на етапі їх первинного розміщення;
- підготовка звіту для емітента за результатами первинного розміщення цінних паперів випуску, реалізація якого обумовлена цим договором;
- інші умови щодо розміщення цінних паперів, що не суперечать чинному законодавству.

Якщо локальний депозитарій укладає договір про оформлення глобального сертифіката емісії не з емітентом, а з торговцем цінними паперами, що здійснює реалізацію цінних паперів одного випуску за дорученням, від імені і за рахунок емітента, він зобов'язаний вимагати надання копії відповідного договору між емітентом та торговцем цінними паперами.

У разі прийняття емітентом рішення про організацію первинного розміщення цінних паперів безпаперового (бездокументарного) випуску на фондовій біржі чи ЕТІМ, оформлення глобального сертифіката емісії вважається завершеним після реєстрації звіту емітента локальному депозитарію про

розміщення цінних паперів на рахунках ДЕПО номінальних депонентів.

Локальний депозитарій реєструє звіти емітентів та/або торговців цінними паперами, що здійснювали реалізацію цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента, і визнає (не визнає) випуск цінних паперів таким, що відбувся. Інформацію про розміщені емітентами безпаперові (бездокументарні) випуски цінних паперів, оформлені глобальними сертифікатами емісії, локальний депозитарій подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку у звіті про операції депозитарію (додаток 2) після звірки даних про загальну кількість цінних паперів, зафіксованих на рахунках ДЕПО номінальних депонентів та власників цінних паперів, з кількістю цінних паперів, засвідчених глобальним сертифікатом емісії.

Якщо випуск не відбувся, в договорі локального депозитарію з емітентом та/або торговцем цінними паперами, що здійснює реалізацію цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента, має бути обумовлений порядок зворотного викупу (безпосередньо чи через торговця цінними паперами) проданих цінних паперів.

Глобальні сертифікати зберігаються в локальних депозитаріях постійно з обов'язковим внесенням коригувань у разі змін номінальної вартості. Передача глобального сертифіката на зберігання в інший локальний депозитарій допускається тільки після повідомлення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

У разі випуску безпаперових (бездокументарних) іменних цінних паперів емітенти, крім депозитарного договору, можуть укласти з локальним депозитарієм договір на здійснення ним діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів цього випуску на умовах, визначених Положенням про порядок ведення реєстру власників іменних цінних паперів, затвердженим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Держателям рахунків ДЕПО за цінними паперами цього випуску в системі ведення реєстру відкриваються особові рахунки номінальних утримувачів без обов'язкового відкриття особових рахунків юридичним та фізичним особам — власникам іменних цінних паперів, облік прав власності яких зобов'язані здійснювати держателі рахунків.

На вимогу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку і Антимонопольного комітету України локальний депозитарій зобов'язаний подати протягом п'яти робочих днів

список власників цінних паперів, облік прав власності яких здійснюється держателями рахунків (номінальними депонентами) на рахунках ДЕПО.

6. На локальній депозитарій можуть бути покладені обов'язки філії (агентства) Депозитарію державних цінних паперів в разі укладення відповідного договору, погодженого з Національним банком України.

Розділ III. Зберігані цінних паперів

1. У межах компетенції, визначеної цим Положенням, надання послуг щодо відповідального зберігання та/або обліку цінних паперів (сертифікатів цінних паперів) можуть здійснювати комерційні банки та торговці цінними паперами, які одержали Дозвіл на депозитарну діяльність як зберігані цінних паперів.

Зберігані цінних паперів мають право на знерухомлення (депонування) цінних паперів (сертифікатів цінних паперів), випущених у паперовій (документарній) формі, у власних сховищах і забезпечують їх подальший обіг у безпаперовій (бездокументарній) формі у вигляді записів на рахунках ДЕПО,

Депонентами зберігачів цінних паперів, окрім власників цінних паперів, можуть бути емітенти та юридичні особи, що здійснюють спільне інвестування в цінні папери, а також торговці цінними паперами, що не одержали Дозвіл на депозитарну діяльність як зберігачі цінних паперів. Емітенти можуть знерухомлювати (депонувати) усі цінні папери одного випуску (емісії) або частину цього випуску лише в тому разі, коли випуск здійснено у паперовій (документарній) формі без оформлення глобального сертифіката емісії в локальному депозитарії.

Довірчі товариства, які зареєстровані в системі реєстру власників іменних цінних паперів як номінальні утримувачі, зобов'язані укласти депозитарний договір із зберігачем цінних паперів про відповідальне зберігання цінних паперів (незалежно від їх форми випуску), за якими вони здійснюють довірче управління.

Комерційний банк, що не має Дозволу Міністерства фінансів України на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, може провадити депозитарну діяльність як зберігач цінних паперів без права на комісійну діяльність з цінними паперами своїх депонентів та реалізацію цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента.

Зберігачем для юридичних осіб, що здійснюють спільне інвестування в цінні папери (інвестиційних фондів, взаємних фондів інвестиційних компаній тощо), не може бути комерційний банк чи торговець цінними паперами, який виконує функцію їх інвестиційного керуючого.

2. Зберігачі цінних паперів приймають на зберігання цінні папери, випущені у паперовій (документарній) формі на підставі депозитарного договору, який укладається з урахуванням вимог, встановлених цим Положенням (додаток 1). Договором також повинен бути передбачений порядок розпорядження депонованими цінними паперами і обов'язки зберігача щодо:

- реєстрації його у реєстратора як номінального утримувача іменних цінних паперів (сертифікатів цінних паперів), які взяті ним на відповідальне зберігання;

- реєстрації фактів обтяження цінних паперів депонента зобов'язаннями;

- ведення відокремленого від інших рахунку ДЕПО депонента, дати і підстави кожної операції з зарахування та списання цінних паперів з рахунку;

- передачі депоненту усієї інформації про цінні папери, отриманої ним від емітента чи реєстратора;

- повернення депоненту цінних паперів, що йому належать, в разі припинення дії депозитарного договору, внаслідок ліквідації зберігача або анулювання Дозволу на депозитарну діяльність.

3. Зберігачі цінних паперів провадять усі операції, визначені розділом V цього Положення як операції депозитарію, за винятком тих, що належать до виключної компетенції локальних депозитаріїв і можуть бути віднесені до розрахунково-клірингових операцій між торговцями цінними паперами — членами фондової біржі чи учасниками ЕТІМ.

Зберігач має право підраховувати (якщо це обумовлено депозитарним договором) зростання або зменшення ринкової вартості цінних паперів, що складають портфель депонента, із зазначенням реалізованого та нереалізованого прибутку або збитку, вираховує вартість портфеля депонента з періодичністю, визначеною депозитарним договором.

Крім депозитарних операцій, зберігачі цінних паперів мають право, при наявності відповідного дозволу, на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів та комісійної діяльності з цінними паперами депонентів на підставі відповідних договорів з ними, обов'язковою складовою час-

тиною яких є договір про відкриття рахунку ДЕПО. При укладенні такого договору в частині, що стосується відкриття рахунка ДЕПО, повинні враховуватися вимоги до депозитарного договору (додаток 1).

За цінними паперами, випуск яких не оформлений глобальним сертифікатом емісії у локальному депозитарії, зберігач цінних паперів може обслуговувати угоди на підставі договорів купівлі-продажу, інших договорів на здійснення угод з цінними паперами, а також згідно з замовленнями на переказ цінних паперів на рівні міждепозитарних кореспондентських відносин з іншими зберігачами цінних паперів.

4. Як держатель рахунків у локальному депозитарії зберігач цінних паперів зобов'язаний дотримуватися операційних вимог, затверджених локальним депозитарієм для депонентів згідно з вимогами, встановленими в розділі V цього Положення.

Правила обліку для операцій, які зберігач провадить на рівні міждепозитарних кореспондентських відносин, затверджуються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку при наданні Дозволу на депозитарну діяльність.

Розділ IV, Перехід та здійснення права власності на цінні папери

1. Право власності на іменні цінні папери, випущені в документарній формі, переходить до нового власника з моменту ререєстрації прав власності у системі ведення реєстру власників іменних цінних паперів або передачі самих цінних паперів зі здійсненими індосаментами на них.

У разі відсутності рішення щодо знерухомилення право власності засвідчується видачею цінних паперів або сертифікатів цінних паперів власнику. У разі знерухомилення іменних цінних паперів (сертифікатів іменних цінних паперів) у зберігача цінних паперів право власності може бути засвідчене випискою з рахунка ДЕПО.

2. Право власності на цінні папери на пред'явника, випущені у паперовій (документарній) формі, переходить до нового власника з моменту передачі (поставки) цінних паперів.

Для знерухомиених цінних паперів на пред'явника, які випущені в паперовій (документарній) формі, право власності переходить до нового власника з моменту ререєстрації прав власності у системі депозитарного обліку зберігача цінних паперів та підтверджується випискою з рахунка ДЕПО.

3. Право власності на іменні цінні папери, випущені в безпаперовій (бездокументарній) формі, переходить до нового

власника з моменту перереєстрації цього права в системі реєстру власників іменних цінних паперів та/або в системі депозитарного обліку зберігача цінних паперів і підтверджується випискою з рахунка ДЕПО.

4. Право власності на цінні папери (на пред'явника), випу-ідені у бездокументарній формі, переходить до нового власника з моменту перереєстрації прав власності в системі депозитарного обліку зберігача цінних паперів, який є держателем рахунків (номінальним депонентом) в локальному депозитарії, та підтверджується випискою з рахунка ДЕПО.

5. Видача виписки з рахунка ДЕПО здійснюється депозитарієм в термін $T + 1$ (де T — день здійснення події) за умови отримання підтвердження повної оплати придбаних цінних паперів. Якщо угода з цінними паперами здійснювалася на фондовій біржі чи ЕТІМ, фактичний термін надання виписки після закінчення операційного дня фондової біржі (для ЕТІМ, яка працює в режимі реального часу — протягом провадження торговельних операцій чи після завершення процедури звірки умов угоди) в ЕТІМ становить для номінального утримувача $T + 2$, для власника цінних паперів — $T + 3$.

Виписка з рахунка ДЕПО не може бути предметом угод, які тягнуть за собою перехід права власності на цінні папери.

6. Терміни переходу та здійснення прав власності на цінні папери визначаються термінами виконання всіх операцій з поставки цінних паперів проти оплати коштів і залежать від типу ринку, на якому здійснювалась угода з цінними паперами.

Перехід права власності на цінні папери фіксується локальним депозитарієм в разі підписання договору купівлі-продажу між членами фондової біржі (біржовий контракт) після завершення операційного дня фондової біржі або процедури звірки умов та укладення угоди між учасниками ЕТІМ. Право на розпорядження придбаними цінними паперами надається покупцеві після отримання ним виписки з рахунка ДЕПО згідно з умовами, що містяться в пункті 9 розділу V цього Положення. Кліринговому банку розпорядження на проведення грошових розрахунків надає локальний депозитарій.

Видача виписки локальним депозитарієм для номінального депонента здійснюється в термін $T + 2$ за умови отримання підтвердження повної оплати придбаних цінних паперів.

Клієнти номінальних депонентів повинні отримати випуску з рахунка ДЕПО не пізніше терміну, який дорівнює $T + 3$.

7. У разі укладення угоди по цінних паперах за домовленістю сторін чи на позабіржовому ринку реєстрація переходу прав власності здійснюється депозитарієм після подання депонентами відповідних підтверджувальних документів, передбачених чинним законодавством.

8. Перереєстрація прав власності на цінні папери, випущені в безпаперовій (бездокументарній) формі, між двома депозитаріями або номінальними депонентами одного депозитарію здійснюється на підставі розпоряджень, які передаються в форматі ISO 7775-91 депозитарієм (номінальним депонентом) на адресу депозитарію, що веде його рахунки.

Контроль правомірності перереєстрації прав власності між зазначеними суб'єктами здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку з залученням (у разі необхідності) представників Антимонопольного комітету під час здійснення суцільних або вибіркових ревізій операцій, які проводяться депозитаріями.

При виявленні порушень вимог Антимонопольного комітету Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку повідомляє про це Антимонопольний комітет.

Розділ V. Операції з рахунками ДЕПО та документи ДЕПО

1. Депозитарій зобов'язаний мати документи, що містять повний опис:

- усіх операцій, що провадить депозитарій з рахунками ДЕПО, та порядку їх обліку;
- системи заходів контролю за доступом до цінних паперів, що знаходяться на зберіганні, та до облікових записів;
- складу персоналу, що допущений до провадження операцій з коштами та цінними паперами;
- заходів щодо забезпечення збереження даних.

2. Форми документів та порядок документообігу в депозитарії, а також між депозитарієм та його депонентами повинні відповідати вимогам, викладеним в цьому Положенні.

У документах, за якими оформлюються операції з цінними паперами, виправлення не допускаються.

Записи у первинних документах, облікових реєстрах повинні здійснюватися таким чином, який забезпечує збереження цих записів протягом установленого терміну зберігання документів та запобігає внесенню несанкціонованих і nepo-мітних виправлень.

Вільні рядки в первинних документах підлягають обов'язковому прокреслюванню.

3. Операції з рахунками ДЕПО депозитарію поділяються на такі основні групи:

- адміністративні операції;
- облікові операції;
- інформаційні операції.

4. До адміністративних належать операції, на підставі яких вносяться зміни в бази даних депозитарію. До них належать операції з відкриття, закриття рахунків ДЕПО, операції щодо зміни інформації про власників, місця зберігання, типів зберігання та параметрів цінних паперів на рахунках ДЕПО.

Відкриття рахунка ДЕПО для нового власника супроводжується відкриттям для нього картки (запису) в спеціальній картотеці (базі даних) та наданням унікального коду. Цей код в подальшому повинен міститися в складі повного коду рахунка ДЕПО.

Адміністративні операції здійснюються на підставі адміністративних доручень — наказів про зміну інформації у відповідних картотеках (базах даних). Адміністративні доручення можуть складатися депонентами депозитарію, довіреними особами депонента або самим депозитарієм залежно від змісту конкретної операції і правил роботи депозитарію.

Адміністративна операція завершується складанням звіту про виконання адміністративного доручення, який передається особі, що склала адміністративне доручення.

5. До облікових належать операції оприбуткування цінних паперів на рахунках ДЕПО, зняття їх з рахунка ДЕПО, зміни режиму їх зберігання на рахунку.

Облікові операції поділяються на чотири типи:

- а) Прибуток — прийняття нових цінних паперів в депозитарій;
- б) Видатки — виведення цінних паперів з системи;
- в) Переказ — перегрупування цінних паперів між рахунками у зв'язку з переходом права власності;
- г) Переміщення — перегрупування цінних паперів між рахунками.

Облікові операції проводяться на підставі доручень ДЕПО (наказів). Доручення ДЕПО оформлюються власником (розпорядником) рахунку, його довіреною особою або самим депозитарієм.

Доручення ДЕПО щодо рахунків ДЕПО оформлюються відповідними службами депозитарію на підставі дій, які

виконує депозитарій стосовно управління своїми рахунками ДЕПО.

Облікова операція завершується складанням звіту про виконання доручень ДЕПО, який передається особі, що склала доручення ДЕПО.

6. Інформаційні операції мають на меті отримання відомостей про стан рахунків депозитарію і не супроводжуються ніякими змінами в базах даних депозитарію. Вони здійснюються на підставі інформаційних доручень. Інформаційне доручення може скласти депонент депозитарію, його довірена особа або сам депозитарій. Видача звітів також здійснюється на підставі інформаційних доручень. Права на складання інформаційних доручень та отримання звітів про їх виконання регулюються правилами депозитарію.

Інформаційна операція завершується складанням звіту про виконання інформаційного доручення, який передається особі, що складала доручення ДЕПО. Звітом про виконання Інформаційного доручення є потрібна інформація, підготовлена у заданій формі.

До типу інформаційних доручень належить виписка про стан рахунків ДЕПО або вимога на складання облікового реєстру власників цінних паперів.

7. Особливою групою операцій є прийом та відправлення повідомлень, які повинні використовуватися суб'єктами фондового ринку України при здійсненні операцій з цінними паперами.

Коди та структура повідомлень повинні відповідати вимогам міжнародних стандартів SWIFT Securities Messages, ISO 7775-91.

Основні типи повідомлень наведені в додатку 4.

8. Базовими документами роботи депозитарію з рахунками ДЕПО є документи ДЕПО, які поділяються на групи А, Б та В.

Зазначені базові документи періодично надсилаються держателям рахунків ДЕПО для звірки виконаних операцій. Зміст та форма базових документів є єдиними для локальних депозитаріїв та зберігачів цінних паперів і повинні відповідати вимогам, викладеним у стандартах ISO 7775—91.

До документів ДЕПО групи А належать:

— доручення ДЕПО — наказ власника рахунка на виконання депозитарних операцій;

— доручення ДЕПО адміністративне — доручення ДЕПО на виконання адміністративних операцій;

— доручення ДЕПО бухгалтерське — доручення ДЕПО на виконання бухгалтерських операцій;

— доручення ДЕПО інформаційне - доручення ДЕПО на виконання інформаційних операцій.

До документів ДЕПО групи Б належить авізо ДЕПО — звіт депозитарію про виконання бухгалтерського доручення ДЕПО.

До документів ДЕПО групи В належать:

— відомість ДЕПО — довідка з рахунку ДЕПО з переліком операцій з рахунком за звітний період;

— відомість ДЕПО адміністративна — перелік адміністративних операцій за звітний період;

— відомість ДЕПО бухгалтерська — перелік бухгалтерських операцій за звітний період;

— відомість ДЕПО інформаційна — перелік інформаційних запитів до рахунка ДЕПО за звітний період;

— виписка з рахунка ДЕПО — форма довідки з рахунка ДЕПО про стан рахунка на певну дату;

— виписка з рахунка ДЕПО адміністративна — виписка з реквізитами рахунка ДЕПО;

— виписка з рахунка ДЕПО бухгалтерська — виписка щодо залишків цінних паперів на рахунку ДЕПО.

9. Депозитарій може надсилати клієнтам, що відкрили в нього рахунок ДЕПО, три види виписок:

— щоденні виписки;

— періодичні виписки (щотижневі, місячні, кварталні тощо);

— виписки на прохання депонента.

Виписки складаються за кожним окремим рахунком ДЕПО. Щоденні виписки з рахунка ДЕПО складаються депозитарієм у випадку, якщо на протязі відповідного робочого дня за даним рахунком відбулася хоча б одна операція або якщо за станом на цей день за депонентом значиться хоча б одне несквітоване доручення. Періодичні виписки містять інформацію про всі (в календарному порядку) операції за рахунком за відповідний період часу і про всі доручення, що залишилися несквітованими на дату складання виписки.

Щоденні виписки можуть надсилатися депоненту поштою, телефаксом, телексом (з додержанням відповідних заходів захисту і кодування), на комп'ютерних носіях, електронною поштою тощо, залишатися в депозитарії до запитання депонентом. Необхідність подання щоденних виписок і спосіб їх відправки депоненту визначаються в депозитарному договорі.

Умови передачі виписок депоненту можуть з часом змінюватися — за відповідною заявою депонента.

Періодичні виписки повинні складатися в обов'язковому порядку. Спосіб їх доставки депозитарієм визначається у депозитарному договорі.

Щоденна виписка з рахунка ДЕПО включає наступні реквізити:

- а) загальні відомості:
 - найменування: "Виписка з рахунка ДЕПО";
 - дату складання виписки;
 - найменування депозитарію;
 - номер рахунка ДЕПО депонента;
 - тип виписки: щоденна (з вказанням відповідного робочого дня) або періодична (з вказанням звітного періоду);
- б) відомості про операції:
 - номер операції по порядку;
 - класифікаційний номер цінного папера;
 - тип операції — прибуток чи видаток рахунка;
 - кількість оприбуткованих або списаних з рахунка цінних паперів;
 - рахунок ДЕПО контрагента або відмітка про рух цінних паперів (сертифікатів цінних паперів);
 - примітки.

У графі "примітки" вказуються найменування і номери первинних документів, на підставі яких здійснена відповідна операція.

Виписка з рахунка заповнюється на підставі записів в журналі, а також відповідних записів у базах даних.

Періодична виписка з рахунка ДЕПО містить ті ж загальні відомості, що й щоденна. Виписки на прохання клієнта складаються на підставі його заяви за період, про який він запитує, відповідно до правил, що стосуються періодичних виписок.

Виписка з рахунка складається в двох примірниках. Перший примірник надсилається клієнту з підписом посадової особи та печаткою (або шифрованим ключем) депозитарію заздалегідь обумовленим способом. Другий примірник після цього з відміткою "відправлено" "_____19__р." підписується посадовою особою депозитарію, відповідальною за відправку виписки клієнту, і зберігається депозитарієм разом з оперативними документами відповідного дня.

10. Депозитарії можуть здійснювати зарахування на рахунок, списання з рахунків та перекази цінних паперів з одного ДЕПО рахунка на інший в межах одного депозитарію.

Цінні папери можуть оприбутковуватися на ДЕПО рахунок депонента в депозитарії або списуватися з такого рахунка за двох типів обставин:

- поза зв'язком з купівлею-продажем цінного папера;
- у зв'язку з купівлею-продажем даного цінного папера депонентом (або для депонента).

Цінний папір може бути зарахований на ДЕПО рахунок депонента в підсумку проведення депозитарієм наступних операцій:

- прийому цінного папера (сертифіката цінного папера) від клієнта на зберігання;
- пересилки цінного папера (сертифіката цінного папера) з іншого депозитарію на адресу депонента;
- перерахування цінних паперів на рахунок ДЕПО депонента з рахунка ДЕПО іншого депонента або з власного рахунка ДЕПО депозитарію.

Цінний папір може бути списаний з рахунка ДЕПО депонента у разі:

- видачі цінного папера (сертифіката цінного папера) на руки депоненту;
- пересилки цінного папера (сертифіката цінного папера) депонента, випущеного в паперовій (документарній) формі, в інший депозитарій — за вказівкою депонента. Пересилка може здійснюватись як на рахунок самого депонента, так і на рахунок третьої особи (в залежності від розпорядження депонента);
- перерахування цінного папера з рахунка ДЕПО депонента на рахунок ДЕПО іншого депонента.

Цінні папери можуть бути перераховані з одного рахунка ДЕПО на інший рахунок ДЕПО в межах одного депозитарію на підставі взаємної домовленості власників обох рахунків. При цьому переведення цінних паперів здійснюється депозитарієм тільки після того, як він отримає два "зустрічних" доручення: від відправника — "Доручення на переказ цінних паперів", від одержувача — "Доручення на прийом цінних паперів".

Доручення на переказ цінних паперів є наказом власника рахунка ДЕПО (відправника) депозитарію списати певну кількість цінних паперів з зарахуванням на рахунок іншого депозитарію (одержувача). Доручення на прийом цінних паперів є наказом одержувача депозитарію прийняти цінні папери з рахунка ДЕПО відправника і зарахувати їх на свій рахунок ДЕПО. Доручення на переказ та доручення на

прийом одного й того ж цінного папера повинні бути ідентичні за параметрами для того, щоб депозитарій здійснив операцію на своєму рахунку.

Доручення на переказ цінних паперів повинно містити такі реквізити:

а) найменування документа ("Доручення на переказ цінних паперів") і його номер з обліку доручення;

б) номер примірника;

в) найменування (ім'я) особи, що дає доручення;

г) дату складання (подання в депозитарій) доручення;

д) номер рахунка ДЕПО, з якого списуються цінні папери;

є) номер рахунка ДЕПО, на який зараховуються цінні папери;

ж) найменування депозитарію, в якому на рахунок ДЕПО слід переказати цінні папери;

з) класифікаційний номер цінних паперів;

і) кількість цінних паперів;

к) номер і серії цінних паперів, що переказуються;

л) підстави для переказу;

м) розмір платежу в обмін на цінні папери;

н) дату здійснення проведення (списання) за рахунком ДЕПО;

о) примітки;

п) підписи та печатку відправника (шифрований ключ — для телекських, телеграфних і т. п. доручень).

Доручення на прийом цінних паперів повинно включати такі реквізити:

а) в графах "номери і серії цінних паперів, що переказуються", — номери та серії тільки тих цінних паперів, які знаходяться в сховищі депозитарію і зберігаються без знеособлення (в інших випадках дана графа не заповнюється);

б) в графі "найменування депозитарію, на рахунок ДЕПО в якому потрібно перевести цінні папери" (з доручення на переказ цінних паперів), — найменування чи ідентифікаційний номер того депозитарію, в якому ведеться рахунок ДЕПО (переказоодержувача);

в) в графі "найменування депозитарію, з рахунку ДЕПО якого слід очікувати перерахування цінних паперів" (з доручення на прийом цінних паперів), — найменування або ідентифікаційний номер депозитарію, в якому ведеться рахунок ДЕПО (переказовідправника). Якщо переказ цінних паперів відбувається в межах одного депозитарію, то в даних графах проставляється його власне найменування або номер.

У разі одержання доручення на переказ цінних паперів депозитарій перевіряє правильність складання доручення і стан рахунка ДЕПО відправника на предмет наявності цінних паперів, що переказуються. При отриманні доручення на прийом цінних паперів депозитарій перевіряє правильність його складання.

Депозитарій перевіряє співпадання між собою реквізитів обох доручень на одну й ту ж операцію. Реквізити д), є), з), і), к), м), н) повинні повністю співпадати між собою. Реквізит л) доручення на переказ цінних паперів повинен складатися з:

- а) найменування документа ("Доручення на прийом цінних паперів") і його номера з обліку доручення;
- б) номера примірника;
- в) найменування (ім'я) особи, що дає доручення;
- г) дати складання (здачі у депозитарій) доручення;
- д) номера рахунка ДЕПО, з якого списуються цінні папери;
- е) номера рахунка ДЕПО, на який зараховуються цінні папери;
- ж) найменування депозитарію, на рахунок ДЕПО в якому слід переказати цінні папери;
- з) класифікаційного номера цінних паперів;
- і) кількості цінних паперів;
- к) номера і серії цінних паперів, що переказуються;
- л) підстави для переказу;
- м) розміру платежу в обмін на цінні папери;
- н) дати здійснення проведення (списання) за рахунком ДЕПО;
- о) приміток;
- п) підписів та печатки відправника (шифрованого ключа — для телекських, телеграфних і т. п. доручень).

У разі подання депонентом доручення в депозитарій особисто воно складається в двох примірниках — по одному примірнику для кожної із сторін. У разі надходження доручення в депозитарій по телексу, телеграфу тощо даний депозитарій зобов'язаний негайно дати відповідь щодо підтвердження прийому документів. Це підтвердження також повинне містити шифрований ключ.

У графі "Підстави для переказу" повинна міститися вказівка про те, на підставі чого відправник надає відповідне доручення. При переказі цінних паперів з одного рахунка ДЕПО на інший рахунок ДЕПО в межах одного депозитарію (не у зв'язку з купівлею та продажем цих цінних паперів) у даній

графі робиться надпис "Без оплати" чи інший надпис, який точно характеризує причину переказу. У цьому випадку графа "Розмір платежу в обмін на цінні папери" не заповнюється.

У випадку переказу цінного папера в зв'язку з його купівлею-продажем в графі "Підстави для переказу" доручення на переказ цінних паперів робиться запис "Продано". В аналогічній графі доручення на прийом цінних паперів робиться запис "Куплено". У графах "Розмір платежу в обмін на цінні папери" вказується сума платежу (без урахування комісійних тощо), що належить за продані цінні папери. Продавець цінного папера разом з дорученням на переказ цінних паперів може здавати в депозитарій платіжний документ (платіжну вимогу для наступного чи попереднього акцепта, трату, рахунок на списання коштів з акредитива, чек покупця на інкассо — в залежності від вибраної форми розрахунків), яким доручає інкасувати грошову виручку від продажу цінних паперів, що вказані у відповідному дорученні на переказ (якщо це зберігач цінних паперів). Покупець цінного папера також може здавати в депозитарій (який є комерційним банком) платіжні грошові документи (платіжне доручення). Конкретні форми платіжних взаємовідносин між покупцем та продавцем цінних паперів визначаються ними в двосторонньому порядку згідно з чинним законодавством.

Між локальним депозитарієм, який здійснює кліринг та розрахунки з цінними паперами, та кліринговим банком може існувати домовленість про безакцептне списання коштів з рахунка покупця на рахунок продавця. При цьому документами, на підставі яких локальний депозитарій здійснює таке безакцептне списання, є повністю співпадаючі між собою доручення на переказ цінних паперів відправника та доручення на прийом цінних паперів одержувача. Можливість безакцентного списання обумовлюється заздалегідь при відкритті рахунка ДЕПО депоненту.

11. Депозитарій повинен щоденно складати дві парні відомості: "Відомість доручень на переказ цінних паперів" і "Відомість доручень на прийом цінних паперів". Кожна відомість має складатися з назви, дати складання, річного номера відомості (наприклад, "1996\переказ\21", що означає 21-у відомість доручень на переказ цінних паперів за 1996 рік або, відповідно, "1996\прийом\43"), підписи відповідального співробітника і містити інформацію про доручення, що надійшли на кінець робочого дня. Інформація про доручення, що

надійшли, являє собою таблицю з графами, ідентичними реквізитами а), г), д), є), ж), з), і), к), л), м), н) доручень.

Всі доручення, що прийняті за день, після перевірки правильності їх складання підписуються спеціалістом депозитарію (наприклад: "Прийнято, дата, вхідний номер, підпис") і реєструються у відповідній відомості окремим рядком, причому кожний рядок має свій номер по порядку, який (у поєднанні з номером відомості) є реєстраційним вхідним номером відповідного доручення. Доручення передаються у депозитарій в двох примірниках, обидва з яких підписуються співробітником депозитарію після перевірки, причому другий примірник повертається особі, що надає доручення.

Останньою графою у відомостях є графа для підпису співробітника депозитарію, що проставляється тоді, коли дані щодо відповідного доручення будуть занесені у відповідну "Відомість переказу цінних паперів" або у "Відомість несквітованих доручень".

До відомості заносяться всі доручення, які правильно складені, незалежно від того, чи надійшли зустрічні доручення.

Доручення, що надійшли за день, зберігаються разом з відповідною відомістю — окремо від інших документів депозитарію і відомостей за інші дні.

Одночасно на кожний з наступних днів здійснення операцій з переказу цінних паперів депозитарій складає спеціальні "Відомості переказу цінних паперів". Відомість переказу цінних паперів на будь-який день відкривається тоді, коли в депозитарій надходить перша пара зустрічних доручень, які повинні бути виконані в цей день. Відомість містить назву, дату здійснення переказів та інформацію про кожний переказ. У відомість заноситься інформація про ті наступні перекази, зустрічні доручення, які надійшли в депозитарій, вже зв'язані між собою і повністю співпадають. Інформація про переказ складається у вигляді таблиці з такими графами:

- порядковий номер;
- номери відомостей з прийому обох зустрічних доручень (з "Відомості доручень на переказ цінних паперів" та "Відомості доручень на прийом цінних паперів");
- номер рахунка ДЕПО, з якого необхідно списати цінні папери;
- номер рахунка ДЕПО, на який необхідно оприбуткувати цінні папери;
- класифікаційний номер цінних паперів;
- кількість цінних паперів;

— список номерів і серій (для цінних паперів, що зберігаються без знеособлення на рахунку переказоотримувача та/або переказовідправника);

— підпис відповідального співробітника депозитарію, що зробив звірки параметрів зустрічних доручень;

— підпис відповідального спеціаліста депозитарію, що зробив проведення звірених доручень з обліку на відповідний день.

Після щоденного складання парних відомостей доручень на переказ і на прийом цінних паперів, співробітник депозитарію звіряє відомості між собою, виявляє зустрічні доручення (методом порівняння реквізитів), заповнює окремий рядок у "Відомості переказу цінних паперів" відповідного дня, розписується в останніх графах відомостей доручень на переказ і на прийом цінних паперів (супроти відповідного звіреного доручення), розписується у передостанній графі заповненого рядка відомості переказу цінних паперів.

Якщо в парних відомостях доручень на переказ та на прийом цінних паперів за відповідний день залишилися доручення, які не є зустрічними (тобто відрізняються хоча б по одному з ідентичних параметрів), то всі такі доручення переносяться у "Відомість доручень, що не квітуються". "Відомість доручень, що не квітуються", складається з найменування, номера по порядку за рік, інформації про доручення, а також підпису відповідального працівника при закритті відомості.

На кожний календарний місяць складається певна відомість. У середині кожного місяця відомість може складатися з декількох листів, кожний з яких заводить після повного використання попереднього листа. Нумерація листів відомості робиться наступним чином: "199\неквіт\1\3", що значить: "Відомості доручень, що не квітуються за 199__рік, січень, третій лист".

Інформація стосовно доручень, що не квітуються, складається з:

— дати занесення відповідного доручення до відомості;

— типу доручення (переказ, прийом);

— реквізитів а), г), д), є), ж), з), і), к), л), м), н), перенесених з відповідних парних відомостей доручень на переказ і на прийом цінних паперів;

— підпису спеціаліста, що заповнює відповідний рядок;

— підпису спеціаліста, що переніс дані про відповідний переказ у відомість переказів.

Депонент може відмінити доручення на переказ (наприклад, внаслідок взаємної домовленості з контрагентом про корекцію реквізитів доручень). Для цього депонент (відправник або одержувач переказів) здає в депозитарій заяву про відміну доручення, в якій вказуються такі реквізити:

- найменування документа — "Заява про відміну доручення";
- номер заяви для обліку депонента;
- найменування доручення, що відміняється;
- тип доручення, що відміняється (на переказ чи на прийом);
- дата подання доручення в депозитарій;
- номер доручення;
- підпис та печатка депонента (або шифрований ключ).

Заява складається в двох примірниках, причому другий примірник з підписом службовця депозитарію залишається у депонента.

Спеціаліст депозитарію перевіряє правильність складання документа, розписується на обох примірниках, шукає у відомості доручень, що не квітувалися, доручення, що відміняється, розписується в останній графі відповідного рядка, ставить поруч з підписом поточну дату, слово "відміна" і номер заяви на відміну.

Одержувач може розпоряджатися зарахованими на його рахунок ДЕПО цінними паперами відразу після здійснення вказаних записів, тобто починаючи з дня, яким датовані ці записи.

У випадку, якщо рахунок ДЕПО одержувача знаходиться в іншому депозитарії, ніж той, в якому знаходиться рахунок ДЕПО відправника, депозитарій має право вимагати від відправника або одержувача складання ще одного примірника доручення на переказ цінних паперів або, відповідно, доручення на прийом цінних паперів.

12. Переказ цінних паперів між рахунками ДЕПО депонентів можливе і в тому випадку, коли ці рахунки ведуться в різних депозитаріях. Порядок відкриття рахунків ДЕПО не відрізняється від порядку відкриття рахунків ДЕПО депонентам. При такій операції депозитарії виступають як депоненти один одного.

За взаємними рахунками ДЕПО можливе проведення розрахунків тільки за умови, що ці рахунки стосуються цінних паперів, які зберігаються з знеособленням.

Переказ цінного папера з рахунка ДЕПО депонента в одному депозитарії на аналогічний рахунок ДЕПО в іншому депозитарії здійснюється за допомогою розпоряджень (повідомлень) на переказ і на прийом цінних паперів. При цьому в дорученні на переказ цінних паперів в графі "Найменування депозитарію, на рахунок ДЕПО в якому слід переказати цінні папери", вказується найменування або кодове позначення відповідного депозитарію. А в графі "Номер рахунка ДЕПО, на який зараховуються цінні папери", вказується номер рахунка депонента-одержувача в цьому депозитарії.

У дорученні на прийом цінних паперів в графі "Найменування депозитарію, з рахунка ДЕПО в якому слід чекати перерахування цінних паперів", вказується найменування або код депозитарію, в якому відкритий рахунок відправника. Номер рахунка самого відправника вказується в графі "Номер рахунка ДЕПО, з якого списуються цінні папери".

Кожний депозитарій протягом одного робочого дня повинен забезпечувати зарахування цінних паперів на рахунки ДЕПО одержувачів одночасно зі списанням цінних паперів з рахунків ДЕПО відправників, а саме — на другий робочий день після подання доручень в депозитарій або в день, спеціально обумовлений цими дорученнями.

У кінці кожного робочого дня депозитарій складає списки доручень на переказ і на прийом цінних паперів за розрахунками з кожним депозитарієм-контрагентом окремо. Кожний список складається з найменування депозитарію-контрагента, дати складання списку, підпису відповідального співробітника депозитарію, що склав список, і інформації про доручення, що надійшли і мають відношення до депозитарію-контрагента.

Вся інформація має бути розсортована за окремими випусками цінних паперів, а кожна інформація з випуску цінних паперів — за дорученнями на переказ та в підсумку — на прийом цінних паперів.

Розділ VI, Порядок взаємодії реєстраторів та депозитаріїв

1. У разі депонування першого випуску іменних акцій акціонерних товариств, створених у процесі приватизації, зберігач укладає з власником іменних акцій депозитарний договір та відкриває йому рахунок ДЕПО. При цьому депонент передає зберігачу випуску з реєстру, передавальне доручення про передачу на відповідальне зберігання належних йому акцій та, при наявності, самі акції чи сертифікат акцій.

Зберігач цінних паперів зобов'язаний депонувати акції (сертифікати акцій) наступних, після першого, випусків іменних акцій цих акціонерних товариств у паперовій (документарній) формі, згідно з вимогами, що встановлені Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Зберігач направляє реєстратору виписку з відкритого рахунка ДЕПО, копії виписки з реєстру та передавального доручення, на підставі яких реєстратор вносить зміни в особовий рахунок власника.

Реєстратор зобов'язаний у 5-денний термін здійснити вказані дії та надіслати зберігачу виписку з реєстру та, у разі належно оформленого паперового (документарного) випуску, акції чи сертифікат акцій.

2. При взаємодії реєстратора з депозитарієм між ними проводиться обмін інформацією щодо:

— кількості іменних цінних паперів депонента, зареєстрованого в системі реєстру власників іменних цінних паперів, та їх номінальної вартості в межах та відповідно до договору, укладеного депозитарієм з власником іменних цінних паперів;

— характеристики іменного цінного папера (номер, серія, дата видачі, тощо) для встановлення його достовірності (в разі паперової форми випуску);

— наявності обтяження цінного папера зобов'язаннями та умов такого обтяження.

Додатково до запиту реєстратору надається документ, за яким депозитарію доручено провести певні операції, які здійснюються на підставі договорів, які уклав депонент, чи на іншій, визначеній чинним законодавством, підставі.

Всі цінні папери, передані в депозитарій для депонування протягом робочого дня, надсилаються відповідному реєстратору для перереєстрації.

3. Реєстратор зобов'язаний повідомити депозитарій в триденний термін про всі зміни, які вносяться до умов випуску цінних паперів, якщо цей депозитарій зареєстрований номінальним утримувачем, або в разі, якщо власники іменних цінних паперів є депонентами депозитарію.

Інформаційні повідомлення здійснюються з дотриманням стандартів, визначених цим Положенням, та іншими нормативними документами (додаток 4).

4. Депозитарій не зобов'язаний повідомляти реєстратора про всі здійснені ним операції з цінними паперами своїх депонентів, які призвели до зміни власників цих цінних паперів чи до обтяжень цінних паперів зобов'язаннями до момен-

ту дати обліку реєстру. Перелік документів, необхідних для внесення змін в реєстр, визначається "Положенням про порядок ведення реєстру власників іменних цінних паперів", затвердженим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

5. Депозитарій зобов'язаний вести журнали пересилок реєстраторам іменних цінних паперів, відправлених ним для перереєстрації. Журнали повинні містити дату та кількість цінних паперів і вестися по кожному реєстратору окремо.

Реєстратор зобов'язаний вносити зміни до реєстру та реєструвати цінні папери на ім'я депозитарію як номінального утримувача чи на ім'я нового власника. Цінні папери (сертифікати цінних паперів) реєстратор повинен надсилати в депозитарій.

Депозитарій повинен робити помітку в журналі пересилок про отримання перереєстрованих цінних паперів та здійснювати перевірку одержаних від реєстратора цінних паперів та/або виписок з реєстру. У разі виявлення порушень щодо їх оформлення, невідповідності даних про зареєстровану особу чи належних їй цінних паперів, інших порушень депозитарій повертає реєстратору цінні папери та/або виписку з реєстру з указанням причини повернення. Факт повернення реєструється в журналі пересилок.

6. Депозитарій, зареєстрований у системі реєстру власників іменних цінних паперів як номінальний утримувач, надає реєстратору переліки власників у випадках:

- рішення емітента про проведення чергових чи позачергових загальних зборів;
- рішення власників, що володіють більше ніж 20 відсотками голосів про проведення позачергових зборів при відмові емітента щодо їх скликання;
- настання терміну звітності реєстратора перед емітентом стосовно переліку власників;
- рішення контролюючих органів відповідно до їх компетенції;
- рішення емітента про передачу ведення реєстру іншому реєстратору.

7. Якщо умовами додаткового випуску іменних цінних паперів передбачене переважне право на їх придбання власниками іменних цінних паперів попереднього випуску як обтяження при передплаті, то реєстратор зобов'язаний повідомити депозитарій про права його депонентів до здійснення передплати.

Розділ VII, Державний контроль за здійсненням депозитарної діяльності

1. Державний контроль за здійсненням депозитарної діяльності здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку та за її дорученням територіальні відділення.

Інші державні органи мають право здійснювати контроль за депозитарною діяльністю лише в межах повноважень, наданих їм чинним законодавством.

2. Контроль за здійсненням депозитарної діяльності проводиться шляхом як планових, так і позапланових інспекцій і перевірок депозитаріїв.

Депозитарії зобов'язані допускати осіб, уповноважених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку на проведення інспекцій та перевірок, і надавати цим особам необхідну інформацію.

3. Комісія визначає порядок проведення контролю депозитарної діяльності за такими напрямками:

- відповідність вимогам цього Положення організаційно-функціональної схеми управління депозитарною діяльністю;
- наявність достатньої кількості фахівців, які отримали кваліфікаційні посвідчення;
- технічний рівень системи обробки інформації;
- рівень системи безпеки операцій;
- дотримання правил ведення обліку цінних паперів на рівні міжнародних вимог в обсягах, які не нижчі від тих, що встановлює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- проведення внутрішнього контролю у депозитарії стосовно всіх аспектів його діяльності;
- відкритість інформації про результати депозитарної діяльності для депонентів;
- дотримання встановлених правил при взаємодії депозитарію з прямими та опосередкованими суб'єктами ринку цінних паперів.

У разі необхідності Комісія виступає ініціатором створення спеціалізованих робочих груп із залученням експертів, фахівців інших контролюючих органів та здійснює комплексні перевірки провадження депозитарної діяльності.

Депозитарій, в якому розміщений глобальний сертифікат цінного папера, повинен роздруковувати, прошивати та зберігати окремо офіційні звітні документи. З метою здійснення постійного контролю депозитарій повинен надсилати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку всі резуль-

тати розміщення емісії цінних паперів та глобальних операцій емісії емітента на день $T + 1$ після кожного розміщення зазначених цінних паперів на фондових біржах або ЕТІМ.

У базах даних депозитаріїв вся інформація сортується по реєстратору та емітенту окремо з метою забезпечення належного контролю Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

До Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку повинні надсилатися один раз на місяць:

- перелік всіх анульованих угод;
- перелік розпоряджень на особливу поставку цінних паперів без грошового урегулювання.

Документування операцій, що проводяться депозитарієм, обов'язково повинно передбачати фіксацію того, в якому режимі здійснюється операція — автоматичному чи ручному. Під час здійснення контролю найпильнішу увагу слід приділяти тим операціям, які здійснювалися в ручному режимі.

Однією із складових частин контролю діяльності депозитарію є виявлення можливих аномалій функціонування, яке здійснюється за допомогою аналізу характерних показників: коефіцієнта повторної передачі, частоти відхилень, частоти використання запасної конфігурації тощо.

4. Для забезпечення необхідної глибини контролю обов'язковий термін збереження архіву депозитарію, включаючи щорічні копії баз даних та їх роздрукування, повинен становити п'ять років. Терміни збереження періодичних роздрукувань змісту баз даних повинні бути не меншими ніж терміни збереження операційних документів відповідних періодів (5 років).

Розділ VIII. Звітність та відповідальність депозитаріїв

1. Депозитарій зобов'язаний щоквартально, не пізніше п'ятого робочого дня чергового кварталу, подавати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку два примірники звіту про свої депозитарні операції за формою, наведеною у додатку 2, а також:

- відомості про накладені на депозитарій санкції за господарські та фінансові порушення органами державної виконавчої влади, судом, арбітражним або третейським судом протягом звітного періоду з зазначенням дати накладення санкції, органу, що наклав санкцію, причин її накладення, виду та розміру санкцій, ступеня виконання санкції до моменту надання звіту;

— висновок внутрішнього контролюючого органу чи підрозділу депозитарію, який повинен містити інформацію щодо виявлених ним порушень при провадженні депозитарної діяльності та стан їх усунення у самому депозитарії, а також порушень, виявлених реєстраторами, іншими депозитаріями, кліринговими банками та контрагентами угод, за якими провадяться депозитарні операції;

— відомості про встановлені тарифи та зміни до них надаються Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку. Форми оплати, розмір комісійних за відкриття і ведення ДЕПО рахунків та надання інших послуг встановлюються локальним депозитарієм в кожному окремому випадку згідно з депозитарним договором з депонентом;

— Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку узагальнює практику застосування тарифів в депозитаріях та встановлює рекомендації щодо їх застосування.

2. Про намір змінити кліринговий банк, послугами якого при провадженні розрахунково-клірингових операцій користується локальний депозитарій, останній повинен попередньо інформувати Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку в письмовій формі.

Про всі зміни та доповнення, що вносяться до установчих документів, та зміни в інформації, наданій Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку для одержання Дозволу на депозитарну діяльність, депозитарій у 5-денний термін повідомляє Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Якщо протягом 10 робочих днів Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку не повідомлено про виявлені порушення, зміни, внесені депозитарієм, вважаються чинними.

3. Відповідальність за своєчасне і якісне складання документів, за достовірність даних, наведених у документах, несуть особи, які склали і підписали ці документи.

4. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку має право встановлювати терміни та форми обов'язкової звітності депозитаріїв.

5. Депозитарії повідомляють Антимонопольний комітет України стосовно безпосереднього або опосередкованого, одноразового або за декілька разів придбання та/або з залученням в довірче управління цінних паперів, в результаті якого отримуються досягнення або перевищення 10, 25, 33, 50 відсотків голосів у вищому органі управління відповідного господарюючого суб'єкта.

ОСНОВНІ ВИМОГИ до депозитарного договору

1. Загальні положення

1.1. Діяльність із зберігання цінних паперів та обліку прав по них регулюється депозитарним договором (договором рахунка "ДЕПО"), який укладається в простій письмовій формі.

1.2. Договір рахунка "ДЕПО" є консенсуальним.

1.3. Невід'ємною частиною укладеного договору є Інструкція здійснення депозитарної діяльності, яка затверджується Депозитарієм. У договорі повинно бути вміщене положення про те, що він погоджується виконувати вимоги цих Умов та інших встановлених законодавством стандартів депозитарної діяльності, які його стосуються і є необхідними для здійснення Депозитарієм своїх зобов'язань.

2. Зміст депозитарного договору

У договір рахунка "ДЕПО" мають бути включені такі положення:

2.1. Відомості про Депозитарій і Депонента.

2.2. Визначення предмета договору — зберігання цінних паперів та/або облік прав по тих цінних паперах, які зберігаються у Депозитарії, а також надання послуг, які відповідно до чинного законодавства можуть надаватися Депозитарієм.

2.3. Строк дії договору, який відповідно до чинного законодавства може бути визначеним чи невизначеним.

2.4. Спосіб зберігання цінних паперів, випущених у паперовій (документарній) формі — відокремлене зберігання чи колективне. У разі відокремленого зберігання Депозитарій зобов'язаний зберігати цінні папери (сертифікати цінних паперів), прийняті від депонента, у власному сховищі окремо від цінних паперів (сертифікатів цінних паперів) інших депонентів. При колективному зберіганні депонент стає власником частки цінних паперів певного випуску, пропорційній кількості переданих ним на зберігання цінних паперів цього випуску.

2.5. Вказівку на те, що Депозитарій не стає власником цінних паперів Депонента, переданих Депозитарію.

2.6. Застереження, що Депозитарій не має права використовувати цінні папери, які належать Депоненту, як власні

активи, а також використовувати їх при здійсненні угод в інтересах Депозитарію та третіх осіб.

2.7. Можливість (неможливість) Депозитарію передоручати зберігання цінних паперів Депонента іншим депозитаріям на підставі укладених з ними договорів.

2.8. Відповідальність Депозитарію за збитки, завдані Депоненту внаслідок невиконання чи неналежного виконання цього договору, вимог Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність, Умов здійснення депозитарної діяльності та чинного законодавства України.

2.9. Розмір і порядок оплати послуг Депозитарію, передбачених договором.

2.10. Форму і періодичність звітування Депозитарію перед Депонентом.

2.11. Форму і порядок одержання розпоряджень та інших документів від Депонента, пов'язаних із здійсненням Депозитарієм зобов'язань за цим договором.

2.12. Права і обов'язки сторін, включаючи зобов'язання Депозитарію зберігати комерційну таємницю стосовно операцій Депонента.

2.13. Відповідальність сторін за порушення умов договору і правил депозитарної діяльності.

3. Обов'язки Депозитарію

3.1. Не здійснювати дій по відношенню до цінних паперів Депонента, крім тих, які здійснюються за вказівкою (розпорядженням) Депонента у формі та порядку, що визначаються у договорі.

3.2. Здійснювати права, які виникають з цінних паперів Депонента або пов'язані з ними, тільки на підставі доручення Депонента та належним чином укладеного договору.

3.3. При наявності положення в договорі про те, що Депозитарій реєструється в реєстрі цінних паперів як номінальний держатель, здійснити перереєстрацію цінних паперів на своє ім'я за умови представлення Депонентом всіх необхідних для цього документів.

3.4. Відкрити Депоненту рахунок "ДЕПО" і проводити на ньому облік операцій відповідно до вимог щодо депозитарного обліку, визначених Тимчасовим положенням про депозитарія та депозитарну діяльність.

3.5. Видавати виписки з рахунка "ДЕПО", які підтверджують наявність та кількісні зміни цінних паперів на рахунку

"ДЕПО" (періодичність і порядок видачі виписки визначаються угодою сторін).

3.6. У випадку одержання на свій рахунок доходів на цінних папери депонента переводити їх на рахунок Депонента (при наявності положення в договорі про одержання Депозитарієм цих доходів) протягом строку, обумовленого в договорі.

3.7. Забезпечувати за розпорядженням Депонента зняття цінних паперів із зберігання шляхом оформлення і видачі цінних паперів чи переводу цінних паперів на рахунки "ДЕПО" в інші депозитарії.

3.8. Зобов'язання Депозитарію не використовувати інформацію про Депонента і його рахунок "ДЕПО" для вчинення дій, які завдають чи можуть завдати шкоду (матеріальну чи моральну) правам і законним інтересам Депонента.

3.9. Зобов'язання Депозитарію надавати інформацію про Депонента та/або його рахунок "ДЕПО" тільки за розпорядженням Депонента та/або Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку і іншим державним органам у випадках, передбачених чинним законодавством.

4. Положення, які не можуть бути включені в договір

4.1. У депозитарний договір не можуть бути включені положення про відмову Депонента від жодного з прав, які впливають з цінного папера, а також будь-які обмеження прав Депонента щодо розпорядження депонованими цінними паперами або реалізації прав, засвідчених депонованими цінними паперами.

5. Інші положення

5.1. Окрім вищеперелічених, депозитарний договір може включати інші умови, які не суперечать цьому Положенню і чинному законодавству.

(На бланку депозитарію)

ДОДАТОК 2

ЗВІТ

(назва депозитарію та номер ліцензії)
про депозитарні операції за _____ квартал _____ року

1. Кількість рахунків ДЕПО депонентів, відкритих в депозитарії

Загальна кількість		В т.ч. кореспондентських ЛОРО	
на 1 _ 199__р.	відкрито в звітному кварталі	на 1 _ 199__р.	відкрито в звітному кварталі
1	2	3	4

2. Кількість рахунків ДЕПО НОСТРО, відкритих даним депозитарієм в інших депозитаріях

На 1____199 _ р.	Відкрито в звітному кварталі
1	2

3. Список випусків цінних паперів, що обліковуються на рахунках ДЕПО, за станом на 1____199__р.

Номер державної реєстрації	Найменування емітента	Найменування цінного папера	Загальна кількість цінних паперів (залишки на рахунках ДЕПО)
1	2	3	4

4. Схема кореспондентських відносин (складається по кожному з випусків цінних паперів, що обслуговуються)

Емітент_____

Найменування цінного папера_____

Номер державної реєстрації цінного папера_____

Депозитарії — власники рахунків ЛОРО			Депозитарії — власники рахунків НОСТРО		
Найменування	Реєстраційний №	№ рахунка ДЕПО	Найменування	Реєстраційний №	№ рахунка ДЕПО
1	2	3	4	5	6

Підпис

ДОДАТОК 3

Мінімальний перелік рахунків ДЕПО
для складання облікового балансу в депозитарії

Розділ	Підрозділ	Класифікація операцій по рахунках ДЕПО	Рахунок
1	2	3	4
I		Актив	
		Цінні папери в Депозитарії (у власному сховищі)	
	11	Паперові цінні папери	
		Ц/п перед розміщенням	Ш
		Ц/п, що розміщені	112
		Ц/п в обігу	113
		Ц/п, що списуються	114
		Ц/п, які вилучені з обігу	115
	12	Безпаперові цінні папери	
		Ц/п перед розміщенням	121
		Ц/п, що розміщені	122
		Ц/п в обігу	123
		Ц/п, що списуються	124
		Ц/п, які вилучені з обігу	125
		Цінні папери на рахунках ДЕПО в інших Депозитаріях	
	31	Паперові цінні папери на рахунках ДЕПО в інших Депозитаріях	
		Ц/п перед розміщенням	311
		Ц/п, що розміщені	312
		Ц/п в обігу	313
		Ц/п, що списуються	314
		Ц/п, які вилучені з обігу	315

Розділ	Підрозділ	Класифікація операцій по рахунках ДЕПО	Рахунок
1	2	3	4
	32	Безпаперові цінні папери на рахунках ДЕПО в інших Депозитаріях	
		Ц/п перед розміщенням	321
		Ц/п, що розміщені	322
		Ц/п в обігу	323
		Ц/п, що списуються	324
		Ц/п, які вилучені з обігу	325
		Цінні папери, вилучені зі сховища	
	51	Паперові цінні папери, вилучені зі сховища	
		Ц/п перед розміщенням	511
		Ц/п, що розміщені	512
		Ц/п в обігу	513
	52	Безпаперові цінні папери, вилучені зі сховища	
		Ц/п перед розміщенням	521
		Ц/п, що розміщені	522
		Ц/п в обігу	523
		Цінні папери на переоформленні, в дорозі, на перевірці	
	71	Паперові цінні папери, в дорозі, на перевірці	
		Ц/п перед розміщенням	711
		Ц/п, що розміщені	712
		Ц/п в обігу	713
		Ц/п, що списуються	714
		Ц/п, які вилучені з обігу	715

Розділ	Підрозділ	Класифікація операцій по рахунках ДЕПО	Рахунок
1	2	3	4
	72	Безпаперові цінні папери в дорозі, на перевірці	
		Ц/п перед розміщенням	721
		Ц/п, що розміщені	722
		Ц/п в обігу	723
		Ц/п, що списуються	724
11		Пасив	
		Цінні папери клієнтів депозитарію	
	21	Цінні папери, не обтяжені зобов'язаннями	
		Ц/п, що розміщуються емітентом, агентом	211
		Ц/п в обігу на фондовому ринку, які не обтяжені зобов'язаннями	212
	22	Цінні папери, обтяжені зобов'язаннями	
		Ц/п в заставі	221
		Ц/п в довірчому управлінні	222
		Ц/п, що виставлені на торги	223
		Ц/п за емісійними обмеженнями (заблоковані до затвердження підсумків розміщення випуску)	224
		Ц/п за розпорядженням емітента	225
		Ц/п, зарезервовані за позиками	226
		Ц/п в акредитивах	227
		Ц/п за іншими обмеженнями	228

Розділ	Підрозділ	Класифікація операцій по рахунках ДЕПО	Рахунок
1	2	3	4
		Цінні папери клієнтів, вилучені зі сховища	
	41	Ц/п, вилучені з колективного зберігання	
		Ц/п у клієнтів	411
	42	Ц/п, вилучені з відокремленого зберігання	
		Ц/п у клієнтів	421
		Цінні папери на переоформленні, в дорозі, на перевірці (на з'ясуванні)	
	61	Цінні папери, не обтяжені зобов'язаннями	
		Ц/п на перевірці	611
	62	Цінні папери, обтяжені зобов'язаннями	
		Ц/п на перевірці	621

ДОДАТОК 4

Типи повідомлень, які повинні використовуватися суб'єктами фондового ринку України при здійсненні операцій з цінними паперами

А) Розпорядження про купівлю/продаж

Заявка-розпорядження про купівлю/продаж в певний період обумовленої кількості цінних паперів певного виду, що відправляється клієнтом або його уповноваженим представником (реєстратором, локальним депозитарієм, торговцем цінними паперами — членом фондової біржі чи учасником ЕТІМ) органу, що провадить первинне або вторинне розміщення цінних паперів (фондова біржа, ЕТІМ, торговці цінними паперами, що здійснюють реалізацію цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента, та інші).

Дані розпорядження описуються повідомленнями № 500, 501.

500 Розпорядження про купівлю

501 Розпорядження про продаж

Б) Підтвердження купівлі або продажу

Виписка про здійснення операції (біржове свідоцтво або свідоцтво ЕТІМ), що підтверджує купівлю або продаж визначеної кількості цінних паперів, яка надсилається органом, який провадить первинне або вторинне розміщення цінних паперів уповноваженим представникам (реєстраторам, локальним депозитаріям, зберігачам цінних паперів та іншим учасникам фондового ринку) клієнтів.

Дана виписка може бути двох типів:

- 1) коротка;
- 2) повна.

Коротка виписка являє собою тимчасове повідомлення про куплені/реалізовані цінні папери та надається після кожної здійсненої угоди фондовою біржею чи ЕТІМ. Дана виписка описується повідомленням № 519.

Повна виписка (біржове свідоцтво або свідоцтво ЕТІМ), що підтверджує купівлю або продаж визначеної кількості цінних паперів, які вимагаються на кінець дня (чи іншого періоду, якщо це обумовлено правилами торговельної системи), що надсилається органом, який провадить первинне або вторинне розміщення цінних паперів уповноваженим представникам (реєстраторам, локальним депозитаріям, зберігачам цінних паперів та іншим учасникам фондового ринку) клієнтів.

Дана виписка описується повідомленням № 510.

510 Підтвердження купівлі або продажу

519 Повідомлення про виконання

В) Розпорядження про отримання і поставку

Розпорядження про отримання/поставку обумовленої кількості цінних паперів певного виду за наперед обумовленою ціною або без її вказання, що надсилається клієнтом або його уповноваженим представником (реєстратором, локальним депозитарієм, зберігачем цінних паперів та іншим учасником фондового ринку) депозитарію, який здійснює відповідальне зберігання та облік прав власності (ведення рахунків ДЕПО) за даними цінними паперами.

Дані розпорядження описуються повідомленнями № 520, 521, 522, 523:

520 Наказ на безкоштовне отримання цінних паперів:

Розпорядження клієнта або його уповноваженого представника (реєстратора, локального депозитарію, зберігача цінних паперів та іншого учасника фондового ринку) депозитарію, який здійснює відповідальне зберігання та облік прав власності (ведення рахунків ДЕПО) за даними цінними паперами, на безакцентне списання цінних паперів на свою користь без їх оплати у зв'язку з настанням договірних зобов'язань держателя цінних паперів.

521 Наказ на отримання цінних паперів за плату:

Розпорядження клієнта або його уповноваженого представника (реєстратора, локального депозитарію, зберігача цінних паперів та іншого учасника фондового ринку) депозитарію, який здійснює відповідальне зберігання та облік прав власності (ведення рахунків ДЕПО) за даними цінними паперами, на безакцентне списання цінних паперів та їх сплату згідно з опціоном на поставку цінних паперів по курсу, обумовленому держателем цінних паперів згідно з договором опціону.

522 Наказ на безкоштовну поставку цінних паперів:

Розпорядження клієнта або його уповноваженого представника (реєстратора, локального депозитарію, зберігача цінних паперів та іншого учасника фондового ринку) депозитарію, який здійснює відповідальне зберігання та облік прав власності (ведення рахунків ДЕПО) за даними цінними паперами, на поставку цінних паперів без оплати особі (бенефіціару), вказаній в розпорядженні на поставку цінних паперів.

523 Наказ на поставку цінних паперів за плату:

Розпорядження клієнта або його уповноваженого представника (реєстратора, локального депозитарію, зберігача цінних паперів та іншого учасника фондового ринку) депозитарію, який здійснює відповідальне зберігання та облік прав власності (ведення рахунків ДЕПО) за даними цінними паперами, на поставку цінних паперів особі (бенефіціару), вказаній в розпорядженні на поставку цінних паперів, та отримання від неї плати згідно з опціоном про надання цінних паперів.

Г) Підтвердження/сповіщення про держання/поставку

Виписка про здійснення операції (виписка з рахунку ДЕПО, підтвердження поставки) — документ, який підтверджує отримання або поставку певної кількості цінних паперів, що відправляється депозитарієм, який здійснює зберігання та

облік прав власності (ведення рахунків ДЕПО) за даними цінними паперами, уповноваженим представникам (реєстраторам, локальним депозитаріям, зберігачам цінних паперів та іншим учасникам фондового ринку) клієнтів, які є держателями або відправниками цінних паперів.

530 Підтвердження безкоштовного держання:

Виписка з рахунка ДЕПО держателя цінних паперів, що підтверджує безкоштовне держання певної кількості цінних паперів від відправника (на підставі повідомлення № 522 або повідомлення № 520).

531 Підтвердження держання за плату:

Виписка з рахунка ДЕПО держателя цінних паперів, що підтверджує держання певної кількості цінних паперів від відправника (на підставі повідомлення № 521 або повідомлення № 523) та сплати за дані цінні папери згідно з договором опціону між держателем та відправником цінних паперів.

532 Підтвердження безкоштовної поставки:

Підтвердження депозитарію, який провадить відповідальне зберігання та облік прав власності (ведення рахунків ДЕПО) за даними цінними паперами, постачальнику цінних паперів про списання з його рахунку ДЕПО цінних паперів згідно з повідомленням № 520 або повідомленням № 522.

533 Підтвердження про поставку з оплатою:

Підтвердження депозитарію, який провадить зберігання та облік прав власності (ведення рахунків ДЕПО), постачальнику цінних паперів про списання з його рахунку ДЕПО цінних паперів згідно з повідомленням № 521 або повідомленням № 523 та перерахування йому грошових коштів згідно з договором між постачальником та держателем цінних паперів.

539 Повідомлення про отримання/поставку цінних паперів:

Повідомлення депозитарієм держателю/відправнику цінних паперів первинної інформації про держання/поставку цінних паперів без вказання подробиць операції. За даним повідомленням слідує повідомлення по формі № 530—533.

Д) Операції з капіталом та операції з виплати доходу

550 Повідомлення про права власності:

Виписка про зміни складу рахунка ДЕПО на даний час та/або на майбутній період — виписка депозитарію, що надається періодично депоненту на підставі договору по обслуговуванню рахунка ДЕПО.

551 Повідомлення про операції:

Повідомлення про провадження операцій з цінними паперами (умови операцій з цінними паперами), що передається реєстратором або емітентом, який веде реєстр власників даних іменних цінних паперів, депозитарію, що провадить відповідальне зберігання цінних паперів та веде рахунки ДЕПО номінальних утримувачів даних іменних цінних паперів.

554 Повідомлення про виплату доходу готівкою:

Повідомлення про проведення виплат доходу за цінними паперами, що передається реєстратором або емітентом, який веде реєстр власників даних іменних цінних паперів, депозитарію, що провадить відповідальне зберігання цінних паперів та веде рахунки ДЕПО номінальних утримувачів даних іменних цінних паперів, для подальших виплат депозитарієм коштів, що отримані від реєстратора (емітента), номінальним утримувачам цінних паперів, які мають рахунки ДЕПО в даному депозитарії (торговцям цінними паперами та довірчим товариствам).

555 Повідомлення про виплату доходу у формі цінних паперів:

Повідомлення про проведення виплат доходу за цінними паперами нового випуску, що передається реєстратором або емітентом, який веде реєстр власників даних іменних цінних паперів, депозитарію, що провадить відповідальне зберігання цінних паперів та веде рахунки ДЕПО номінальних утримувачів даних цінних паперів, для подальшого зарахування даних іменних цінних паперів депозитарієм на рахунки ДЕПО номінальних утримувачів цінних паперів. За повідомленням № 555 депозитарій відправляє депонентам (номінальним утримувачам) повідомлення № 550, а після проведення зарахування цінних паперів — повідомлення № 530.

556 Повідомлення про погашення:

Повідомлення про погашення цінних паперів (інформація про порядок погашення випуску цінних паперів), що передається реєстратором або емітентом, який веде реєстр власників даних іменних цінних паперів, депозитарію, що провадить відповідальне зберігання цінних паперів та веде рахунок ДЕПО номінальних утримувачів даних цінних паперів, для подальшої передачі депозитарієм даної інформації номінальним утримувачам.

557 Повідомлення про вирахування, пов'язані з цінними паперами

559 Запит платника про стягнення:

Запит номінального утримувача депозитарію про стягнення, що містить вимогу про перерахування доходу, суми платежу або обох стягнень водночас.

Є) Адміністративні повідомлення

560 Об'ява про загальні збори акціонерів:

Повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів (інформація про проведення зборів), що передається реєстратором або емітентом» який веде реєстр акціонерів іменних акцій, депозитарію, що провадить зберігання та веде рахунки ДЕПО номінальних утримувачів даних акцій, для подальшої передачі депозитарієм даної інформації номінальним утримувачам.

Ж) Виписки та номер(и) цінного(их) папера/сертифіката(ів)

570 Запит про виписку:

Запит про виписку з рахунка ДЕПО власника цінного папера чи номінального утримувача, виписки за операціями, виписки за поточними розпорядженнями, виписки за незавершеними операціями, що надсилаються депонентом депозитарію, який здійснює облік операцій на рахунку ДЕПО даного депонента.

571 Виписка за авуаром:

Виписка з рахунка ДЕПО депонента, що надсилається депозитарієм депоненту в термін, обумовлений договором на ведення рахунка ДЕПО, або на підставі повідомлення № 570, надісланого депонентом на адресу депозитарію, та включає в себе кількість та ідентифікаційні ознаки даних цінних паперів, а також (за необхідністю) інших цінних паперів, що зберігаються у відправника (депозитарія) на рахунку одержувача (депонента) або його клієнта.

572 Виписка про операції:

Виписка про операції на рахунку ДЕПО депонента, що надсилається депозитарієм депоненту в термін, обумовлений договором на ведення рахунка ДЕПО, або на підставі повідомлення № 570, яке надіслане депонентом на адресу депозитарію та містить в собі відомості про всі збільшення/зменшення кількості цінних паперів, що мали місце протягом періоду, обумовленого договором на ведення рахунка ДЕПО,

або вказані в повідомленні, що відправлене депонентом депозитарію. Виписка про операції може замінити повідомлення та підтвердження (повідомлення № 530–539), якщо попередньо між депонентом та депозитарієм було складено відповідну угоду.

573 Виписка щодо незавершених операцій:

Виписка щодо незавершених операцій на рахунку ДЕПО депонента, що надсилається депозитарієм депоненту на підставі повідомлення № 570, яке надіслане депонентом на адресу депозитарію та ідентифікує всі операції, зареєстровані на вказаний момент на даному рахунку, для яких виконання наперед отриманих вказівок (заявок на проведення операцій на вказаному рахунку ДЕПО) ще не завершилося.

574 Виписка за поточними розпорядженнями:

Виписка за поточними розпорядженнями на рахунку ДЕПО депонента, що надсилається депозитарієм депоненту на підставі повідомлення № 570, яке відправлене депонентом на адресу депозитарію та ідентифікує ті розпорядження, які на даний час ще не були офіційно зареєстровані.

577 Виписка номерів:

У даному повідомленні вказуються номери цінних паперів (сертифікатів цінних паперів). Дане повідомлення може бути відправлене як депозитарієм депоненту, так і у зворотному напрямку з метою узагальнення аналітичного обліку цінних паперів.

3) Інші типи повідомлень

592 Запит відміни

595 Інформаційний запит

596 Відповідь

Реквізитний склад вищевказаних повідомлень повинен відповідати стандарту ISO 7775-91.

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ
Порядку видачі Дозволу на депозитарну діяльність

Наказ

Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 21 травня 1996 р. № 118

(Витяг)

4. Встановити, що позначення "депозитарій" та "депозитарна діяльність" може використовувати у своєму фірмовому найменуванні або рекламі тільки та особа, яка одержала дозвіл на здійснення депозитарної діяльності згідно з Порядком видачі Дозволу на депозитарну діяльність.

ПОРЯДОК
видачі Дозволу на депозитарну діяльність

Затверджено наказом

Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
21 травня 1996 р. № 118

Порядок видачі Дозволу на депозитарну діяльність (далі — Порядок) розроблено відповідно до Закону України "Про господарські товариства", Указу Президента України від 2 березня 1996 р. 160/96 "Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 25 травня 1994 р. № 247", Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність, затвердженого наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі — Комісією) від 21 травня 1996 р. № 117.

Порядок регламентує надання Дозволу на провадження окремих чи усіх видів депозитарної діяльності, передбачених Тимчасовим положенням про депозитарії та депозитарну діяльність.

Розділ 1. Загальні положення

1.1. Дозвіл на провадження окремих чи усіх видів депозитарної діяльності (далі — Дозвіл) надається суб'єктам підприємницької діяльності з метою визначення їх компетенції щодо відповідального зберігання та(або) обліку прав власності на цінні папери і є підставою для провадження цієї діяльності.

1.2. Дозвіл можуть одержати юридичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, установчі документи яких передбачають здійснення таких видів депозитарної діяльності:

— відповідального зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів) та(або) обліку прав власності на цінні папери;

— депозитарних операцій з цінними паперами;

— розрахунково-клірингових операцій за угодами з цінними паперами, які укладаються на фондових біржах чи в електронних торговельно-інформаційних мережах (далі — ЕТШ).

1.3. Юридичні особи, утворені у відповідності до вимог розділу II Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність, набувають статусу локального депозитарію після надання їм Дозволу на провадження усіх видів депозитарної діяльності, передбачених п. 1.2. цього Порядку.

1.4. Торговці цінними паперами (в тому числі комерційні банки), які мають Дозвіл Міністерства фінансів України на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, після надання їм дозволу на відповідальне зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів) та(або) обліку прав власності на цінні папери, а також на провадження депозитарних операцій з цінними паперами набувають статусу зберігачів цінних паперів.

Комерційні банки, які не мають Дозволу Міністерства фінансів України на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів, можуть одержати Дозвіл тільки на відповідальне зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів) та(або) облік прав власності на цінні папери без права провадження депозитарних операцій з цінними паперами.

1.5. Торговці цінними паперами, які не одержали Дозвіл на депозитарну діяльність як зберігачі цінних паперів, можуть здійснювати угоди з цінними паперами за договорами з своїми клієнтами як номінальні депоненти локальних депозитаріїв.

1.6. До компетенції локальних депозитаріїв та зберігачів цінних паперів може належати також діяльність щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів. Дозвіл на цей вид депозитарної діяльності надається Комісією окремо згідно з Порядком видачі Дозволу на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів, затвердженим наказом Комісії від 1 квітня 1996 р. № 59 (зО 190-96)

та зареєстрованим Міністерством юстиції України 17 квітня 1996 р. № 190/1215.

1.7. Дозвіл на усі або окремі види депозитарної діяльності видається Комісією.

1.8. Локальні депозитарії та зберігачі, які одержали Дозвіл, можуть відкривати філії.

Філії відкриваються за погодженням з Комісією на підставі:

— клопотання локального депозитарію чи зберігача цінних паперів про відкриття філії;

— рішення зборів акціонерів (учасників) локального депозитарію або керівного органу зберігача про створення філії з наданням до Комісії протоколу або витягу з протоколу зборів акціонерів локального депозитарію або керівного органу зберігача;

— затвердженого у встановленому порядку Положення про філію;

— договору оренди на приміщення, в якому буде розташована філія, на строк не менше 3 років або документального підтвердження права власності на це приміщення;

22 копію диплома про вищу освіту, інші кваліфікаційні свідоцтва фахівця з питань фондового ринку та копію трудової книжки, що гттверджують професійну придатність керуючого і головного бухгалтера філії локального депозитарію.

Філії повинні провадити виключно депозитарну діяльність.

Депозитарії зобов'язані у місячний термін подавати інформацію про зміни та доповнення до положень про філії, про зміни в керівництві філією та її місцезнаходженні.

Розділ 2. Умови видачі Дозволу

2.1. Умови видачі Дозволу локальним депозитаріям.

Для одержання Дозволу локальний депозитарій повинен відповідати таким вимогам:

2.1.1. Локальний депозитарій має бути утворений як акціонерне товариство відкритого типу, засноване не менш ніж десятьма торговцями цінними паперами.

2.1.2. У статутних документах локального депозитарію депозитарна діяльність повинна зазначатися як виключна діяльність.

2.1.3. Сплачена частка Статутного фонду локального депозитарію виключно грошовими коштами на момент подання заяви на отримання Дозволу повинна становити суму, не меншу ніж еквівалент **400 000** ЕКЮ.

2.1.4. Статутний фонд локального депозитарію повинен бути сформований тільки у формі грошових коштів. Зменшення статутного фонду нижче зазначених сум або переведення його в межах цих сум з грошової в інші форми не дозволяється.

2.1.5. Частка статутного фонду, що належить одному акціонеру, не може перевищувати 10 відсотків.

2.1.6. Акціонерами локального депозитарію не можуть бути органи державної влади, місцевого самоврядування, громадські організації.

2.1.7. Всі керівники та провідні фахівці локального депозитарію, що безпосередньо залучені до депозитарної діяльності, повинні мати кваліфікацію спеціаліста з депозитарної діяльності з цінними паперами, що підтверджується кваліфікаційним посвідченням встановленого зразка, яке видається атестаційною комісією, склад та порядок роботи якої визначається Комісією.

2.1.8. Локальний депозитарій повинен забезпечити надійність та безпечність своєї діяльності шляхом відповідності технічних засобів, організації діловодства, підготовки кваліфікації працівників, механізму внутрішнього контролю вимогам Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність.

2.1.9. Локальний депозитарій повинен мати в розпорядженні систему обробки інформації, обладнання та програмне забезпечення, які відповідають специфіці його діяльності-обсягу інформації, що обробляється, гарантують необхідну швидкість та рівень автоматизації процесів передачі, збору та обробки інформації.

2.1.10. Технічне забезпечення локального депозитарію повинно відповідати вимогам, встановленим Законом України "Про захист інформації в автоматизованих системах" (80/94-ВР) від 5 липня 1994 р. та Положенням про технічний захист інформації в Україні, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 1994 р. № 632 (632-94-п).

Локальний депозитарій повинен отримати щодо цього позитивний експертний висновок Державного комітету України з технічного захисту інформації.

2.1.11. Локальний депозитарій повинен мати професійно придатних перших керівних осіб — голову правління (керуючого, директора) та головного бухгалтера, кандидатури яких погоджуються з Комісією з цінних паперів та фондового ринку.

2.2. Умови видачі Дозволу зберігачам цінних паперів.

Для отримання Дозволу зберігач цінних паперів повинен відповідати наступним вимогам:

2.2.1. Зберігачами цінних паперів можуть бути комерційні банки та торговці цінними паперами, що є уповноваженими держателями рахунків юридичних та фізичних осіб — власників цінних паперів в локальних депозитаріях, які мають право на знерухомлення (депонування) цінних паперів (сертифікатів цінних паперів), випущених у паперовій (документарній) формі, у власних сховищах і забезпечують їх подальший обіг у безпаперовій (бездокументарній) формі у вигляді записів на рахунках ДЕПО.

2.2.2. Сплачена частка Статутного фонду зберігача виключно грошовими коштами на момент подання заяви на отримання Дозволу повинна становити суму, не меншу ніж еквівалент 100 000 ЕКЮ.

2.2.3. Зберігач повинен постійно мати не менше трьох кваліфікованих спеціалістів з депозитарної діяльності з цінними паперами (у тому числі по кожній філії), що підтверджується кваліфікаційним посвідченням встановленого зразка, яке видається атестаційною комісією, склад та порядок роботи якої визначається Комісією.

Здійснення операцій, які безпосередньо стосуються депозитарної діяльності, дозволяється виключно фахівцям, які мають кваліфікаційне посвідчення. Це повинно бути обумовлено у посадових інструкціях.

2.2.4. Зберігач повинен забезпечити надійність та безпечність своєї діяльності шляхом відповідності технічних засобів, організації діловодства, підготовки, кваліфікації працівників, механізму внутрішнього контролю вимогам Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність.

2.2.5. Технічне забезпечення зберігача повинно відповідати технічним вимогам щодо використання технічних засобів, обладнання та приміщень як для головної контори, так і для філій (по кожній окремо), а саме:

— наявність комп'ютерного та комунікаційного обладнання, відповідного програмного забезпечення;

— наявність приміщення, обладнаного для зберігання цінних паперів.

Торговець цінними паперами, який не має власних сховищ для зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів), може укласти договір з комерційним банком на оренду його сховищ.

2.2.6. Зберігачем для юридичних осіб, що здійснюють спільне інвестування в цінні папери (інвестиційних фондів, взаємних фондів інвестиційних компаній тощо) не може бути комерційний банк чи торговець цінними паперами, який виконує функцію їх інвестиційного керуючого, а також засновники та учасники інвестиційних фондів, взаємних фондів інвестиційних сертифікатів.

2.3. Комісія встановлює вимоги до розробки та порядку сертифікації програмного продукту, який використовують локальні депозитарії та зберігачі цінних паперів для провадження депозитарної діяльності.

Розділ 3. Порядок подання документів для отримання дозволу

3.1. Заява про видачу Дозволу на депозитарну діяльність подається заявником до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Заява та всі документи, що додаються, повинні бути складені українською мовою.

3.2. Перелік документів, що подаються локальними депозитаріями.

Заявники для отримання Дозволу на всі види депозитарної діяльності (статусу локального депозитарію) подають такі документи:

3.2.1. Заяву про видачу Дозволу за підписом керівника заявника.

3.2.2. Нотаріально засвідчену копію установчого договору.

3.2.3. Нотаріально засвідчену копію статуту локального депозитарію.

3.2.4. Нотаріально засвідчену копію висновку аудитора (аудиторської фірми) про сплату статутного фонду. Висновок аудитора повинен містити дані про загальний обсяг статутного фонду відповідно до установчих документів, про засновників, розподіл статутного фонду по кожному засновнику чи акціонеру (в абсолютному та процентному значенні), обсяг сплаченої частини.

3.2.5. Довідку, підписану керівником заявника про розмір та порядок утворення резервного і страхового фонду.

3.2.6. Список та нотаріально засвідчені копії кваліфікаційних посвідчень штатних працівників заявника, які атестовані згідно з п. 2.1.7.

3.2.7. Внутрішні документи.

- інструкція про внутрішню ревізію;
- посадові інструкції з визначенням кваліфікаційних вимог;
- довідник, в якому вказується повна схема та послідовність записів, що відносяться до тієї чи іншої операції, яка визначається при веденні депозитарної діяльності.

3.2.8. Копію внутрішнього положення про провадження депозитарної діяльності локального депозитарію, яка затверджена загальними зборами акціонерів локального депозитарію. Положення повинно відповідати вимогам Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність і має містити:

а) організаційно-функціональну схему управління депозитарною діяльністю, яка повинна відобразити схему підрозділів локального депозитарію в залежності від завдань, що на них покладені;

б) перелік та опис основних процедур депозитарної діяльності;

в) вимоги до учасників локального депозитарію (наявність технічних засобів, програмного забезпечення тощо);

г) перелік та форми вхідних та вихідних документів;

д) перелік та опис заходів загальної безпеки та збереження інформації у депозитарній діяльності;

е) перелік та вартість послуг, що надаються клієнтам.

3.2.9. Бізнес-план діяльності, який має містити перелік операцій та видів діяльності, які бажає здійснювати зберігач, розрахунковий баланс і розрахунок плану доходів, витрат і прибутку на кінець першого фінансового року.

3.2.10. Список керівного складу заявника (керівник, його заступники, головний бухгалтер) із зазначенням таких даних: прізвища, імені та по батькові, займаної посади, освіти, виробничого стажу, засобів зв'язку (телефону, факсу, телетайпу, E-mail), а також інформацію про посадових осіб та їх попередню роботу. До списку додається витяг з трудової книжки керівника та головного бухгалтера, завірений у встановленому порядку.

3.2.11. Комп'ютерну дискету 3,5" з електронними копіями вказаних документів, які складаються у форматі, визначеному Комісією.

3.2.12. Перелік усіх відділень, філій, які наділяються повноваженнями щодо депозитарної діяльності, та поданням всіх даних про керівників цих відділень, філій, згідно з вимогами п. 3.3.10, коду ЄДРПОУ, місцезнаходження. До переліку до-

даються списки та нотаріально засвідчені копії кваліфікаційних посвідчень штатних працівників філій заявника, які атестовані згідно з п. 2.2.3.

3.2.13. Відомості про накладені на заявника санкції за господарські та фінансові порушення органами державної влади, судом, арбітражним або третейським судом протягом трьох останніх років до моменту подання заяви або з моменту створення, із зазначенням дати накладення санкції, органу, що наклав санкцію, причин її накладення, виду та розміру санкцій, ступеня виконання санкції до моменту подання заяви.

3.2.14. Список усіх суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих в Україні, де заявник виступає засновником, акціонером, учасником з виділенням таких, в яких на нього припадає понад 5 відсотків статутного фонду. Список повинен містити: код ЄДРПОУ, повне найменування, місцезнаходження, розмір дольової участі, виражений в абсолютній сумі та у відсотках по кожному суб'єкту підприємницької діяльності.

3.2.15. Копію договорів з фондовими біржами (ЕТІМ), які він обслуговує (подається протягом місяця після отримання Дозволу).

3.2.16. Копію договору з кліринговим банком про забезпечення взаємозаліку грошових зобов'язань з угод з цінними паперами, які він обслуговує (подається протягом місяця після отримання Дозволу).

3.3. Перелік документів, що подаються зберігачами цінних паперів.

Заявники для отримання Дозволу на відповідальне зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів) і провадження депозитарних операцій з цінними паперами подають такі документи:

3.3.1. Нотаріально засвідчену копію свідоцтва про державну реєстрацію. Для банків — довідку Національного банку України про реєстрацію банку в Республіканській книзі реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ.

3.3.2. Нотаріально засвідчені копії установчих документів (статуту та установчого договору), змін та доповнень до них.

3.3.3. Для акціонних товариств — нотаріально засвідчену копію свідоцтва про реєстрацію випуску акцій.

3.3.4. Нотаріально засвідчену копію документа, що підтверджує членство заявника в локальному депозитарії, біржі або ЕТІМ, або копію акції.

3.3.5. Нотаріально засвідчену копію висновку аудитора (аудиторської фірми) про сплату статутного фонду. Висновок аудитора повинен містити дані про загальний обсяг статутного фонду відповідно до установчих документів, про засновників, розподіл статутного фонду по кожному засновнику чи акціонеру (в абсолютному та процентному значенні), обсяг сплаченої частини.

3.3.6. Баланси підприємства за останні три роки (або з моменту створення), звіти про фінансові результати та їх використання, звіти про фінансово-майновий стан за формами, затвердженими Міністерством фінансів України, засвідчені аудитором.

3.3.7. Нотаріально засвідчені копії дозволів та ліцензій, виданих іншими державними органами.

3.3.8. Довідку про відповідність технічним вимогам використовуваних зберігачем технічних засобів, обладнання та приміщень як для головної контори, так і для філій (по кожній окремо), а саме:

— наявність комп'ютерного та комунікаційного обладнання, відповідного програмного забезпечення;

— наявність приміщення, обладнаного для зберігання цінних паперів і грошової готівки згідно з інструкцією Національного банку України та МВС України (подається комерційними банками).

Торговець цінними паперами, який не має власних сховищ для зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів), повинен представити договір з комерційним банком на оренду його сховищ.

3.3.9. Список та нотаріально засвідчені копії кваліфікаційних посвідчень штатних працівників заявника, які атестовані згідно з п. 2.2.3.

3.3.10. Внутрішні документи:

— інструкцію про внутрішню ревізію;

— посадові інструкції з визначенням кваліфікаційних вимог;

— довідник, в якому вказується повна схема та послідовність записів, що відносяться до тієї чи іншої операції, яка визначається при веденні депозитарної діяльності.

3.3.11. Копію внутрішнього положення про депозитарну діяльність зберігача, яке затверджене органом управління зберігача. Положення повинно відповідати вимогам Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність і містити:

— організаційно-функціональну схему управління депозитарною діяльністю, яка повинна відобразити схему підрозділів зберігана в залежності від завдань, що на них покладені;

— перелік та опис основних процедур депозитарної діяльності;

— перелік та форми вхідних та вихідних документів;

— перелік та опис заходів загальної безпеки та збереження інформації під час провадження депозитарної діяльності;

— перелік та вартість послуг, що надаються депонентам.

3.3.12. Список керівного складу заявника (керівник, його заступники, головний бухгалтер) із зазначенням таких даних: прізвища, імені та по батькові, займаної посади, освіти, виробничого стажу, засобів зв'язку (телефону, факсу, телетайпу, E-mail), а також інформацію про посадових осіб та їх попередню роботу. До списку додається витяг з трудової книжки керівника та головного бухгалтера, завірений у встановленому порядку.

3.3.13. Перелік усіх відділень, філій, які наділяються повноваженнями щодо депозитарної діяльності, з поданням всіх даних про керівників цих відділень, філій, згідно з вимогами п. 3.3.12, код ЄДРПОУ, місцезнаходження. До переліку додаються списки та нотаріально засвідчені копії кваліфікаційних посвідчень штатних працівників філій заявника, які атестовані згідно з п. 2.2.3.

3.3.14. Відомості про накладені на заявника санкції за господарські та фінансові порушення органами державної влади, судом, арбітражним або третейським судом протягом трьох останніх років до моменту подання заяви або з моменту створення із зазначенням дати накладення санкції, органу, що наклав санкцію, причин її накладення, виду та розміру санкцій, ступеня виконання санкції до моменту подання заяви.

3.3.15. Список усіх суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих в Україні, де заявник виступає засновником, акціонером, учасником, з виділенням таких, в яких на нього припадає понад 5 відсотків статутного фонду. Список повинен містити: код ЄДРПОУ, повне найменування, місцезнаходження, розмір дольової участі, виражений в абсолютній сумі та у відсотках по кожному суб'єкту підприємницької діяльності.

3.3.16. Комп'ютерну дискету 3,5" з електронними копіями вказаних документів, які складаються у форматі, визначеному Комісією.

3.4. Усі списки, переліки, відомості, висновки, що подаються заявником, не можуть за терміном перевищувати двох місяців давності з моменту подання документів та повинні бути підписані його керівником і засвідчені печаткою юридичної особи.

3.5. Заявник несе відповідальність за достовірність інформації, що вказана у поданих для отримання Дозволу документах.

Розділ 4 . Рішення за наслідками розгляду заяви

4.1. За наслідками розгляду заяви приймається рішення:

— про видачу Дозволу заявнику на усі види депозитарної діяльності як локальному депозитарію;

— про видачу Дозволу заявнику на відповідальне зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів), депозитарні операції з цінними паперами як зберігачу цінних паперів;

— про відмову у видачі Дозволу на усі види депозитарної діяльності як локальному депозитарію;

— про відмову у видачі Дозволу на відповідальне зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів), депозитарні операції з цінними паперами як зберігачу цінних паперів.

4.2. Підставою для відмови у видачі Дозволу може бути:

— невідповідність поданих документів вимогам цього Порядку та чинному законодавству;

— наявність в поданих документах недостовірних даних.

Розділ 5. Дозвіл на здійснення депозитарної діяльності

5.1. Дозвіл видається заявникові за формою згідно з додатком.

5.2. Дозвіл видається терміном на 3 (три) роки і діє на всій території України. Подовження терміну дії Дозволу здійснюється в порядку, встановленому для його одержання.

5.3. Депозитарна діяльність по закінченні терміну дії Дозволу не допускається.

5.4. Дозвіл підписується Головою Комісії.

5.5. Дозволи реєструються за відповідними номерами у реєстрі виданих заявникам Дозволів на депозитарну діяльність, який ведеться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Після реєстрації Дозвіл вручається заявнику або надсилається йому поштою.

5.6. Дозвіл не підлягає передачі для використання іншим особам.

5.7. За видачу Дозволу вноситься плата у розмірі, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Розділ 6. Державний контроль

6.1. Контроль за діяльністю локальних депозитаріїв та зберігачів цінних паперів здійснює Комісія та її територіальні відділення.

Інші державні органи мають право здійснювати контроль за депозитарною діяльністю лише в межах повноважень, наданих їм чинним законодавством.

6.2. Комісія здійснює контроль за дотриманням локальними депозитаріями та зберігачами вимог чинного законодавства, Тимчасового положення про депозитарії та депозитарну діяльність і цього Порядку. Комісія зобов'язана:

— перевіряти безпосередньо або із залученням спеціалістів діяльність локальних депозитаріїв та зберігачів цінних паперів;

— отримувати від локальних депозитаріїв та зберігачів звіти, що передбачені Тимчасовим положенням про депозитарії та депозитарну діяльність;

— надавати локальним депозитаріям та зберігачам рекомендації щодо провадження депозитарної діяльності;

— вимагати пояснень з приводу заяв і скарг депонентів локального депозитарію або зберігача цінних паперів;

— вимагати усунення виявлених порушень.

У разі необхідності Комісія виступає ініціатором створення спеціалізованих робочих груп із залученням експертів, фахівців інших контролюючих органів та здійснює комплексні перевірки провадження депозитарної діяльності.

6.3. Комісія може надсилати депозитарію попередження з вимогами негайного здійснення заходів щодо запобігання повторному порушенню. Ці дії можуть мати місце з таких причин:

— порушення термінів обробки інформації та видачі виписок з рахунків ДЕПО депонентам;

— порушення термінів надання інформації або надання недостовірної інформації про цінні папери емітента депоненту, отриманої від емітента чи реєстратора;

— порушення термінів звітності перед Комісією;

— порушення, пов'язані з несанкціонованим доступом до конфіденційної інформації;

— інше.

6.4. Комісія може надсилати депозитарію обов'язкові для виконання рішення щодо усунення виявлених порушень з вказанням термінів їх усунення. Порушник повинен розробити план заходів щодо усунення цих порушень та звітувати перед Комісією про хід їх виконання. До основних таких порушень належать:

- порушення умов зберігання цінних паперів (сертифікатів цінних паперів);
- порушення термінів здійснення депозитарних операцій;
- здійснення операцій з цінними паперами депонентів, не обумовленими в депозитарному договорі з депонентами;
- порушення, пов'язані з неможливістю здійснення переходу прав власності на цінні папери депонентів;
- порушення правомірності перереєстрації прав власності на цінні папери депонентів;
- інше.

6.5. При виявленні порушень антимонопольного законодавства Комісія інформує про це Антимонопольний комітет України.

6.6. Комісія може призупинити або анулювати дію Дозволу на всі та окремі види депозитарної діяльності. До основних видів порушень, що спричиняють призупинення або анулювання дії Дозволу, належать.

- здійснення тих видів депозитарної діяльності, на які депозитарій не одержав відповідний Дозвіл Комісії;
- повторне чи грубе порушення правил депозитарної діяльності;
- надання недостовірних даних у звітах та інформації, що подається Комісії.

У разі повторних чи грубих порушень депозитаріями правил депозитарної діяльності Комісія може передавати документи на розгляд до правоохоронних організацій.

6.7. Про анулювання або про призупинення дії Дозволу повідомляється локальному депозитарію чи зберігачу цінних паперів та робиться відмітка у реєстрі виданих Дозволів. Повідомлення повинно бути у письмовій формі, з обов'язковим зазначенням підстав анулювання або зупинення дії Дозволу (з посиланням на конкретні статті і пункти нормативних актів, що порушені).

6.8. Рішення про анулювання або зупинення дії Дозволу на депозитарну діяльність може бути оскаржене у судовому порядку.

6.9. При анулюванні Дозволу чи банкрутстві фахівці ло-

кального депозитарію або зберігача повинні пройти перетестацію згідно з п. 2.1.7 та 2.2.3 цього Порядку.

6.10. Комісія подає Ліцензійній палаті при Міністерстві економіки України щомісяця (до 15 числа місяця, наступного за звітним) відомості про видані Дозволи та про діючі локальні депозитарії чи юридичні особи, що провадять депозитарну діяльність як зберігачі цінних паперів за формою, затвердженою Ліцензійною палатою.

ДОДАТОК

Герб України

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

ДОЗВІЛ на право провадження депозитарної діяльності

“ ___ ” _____ 199__ р.

№ _____

Виданий _____
(найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ)

_____ (юридична адреса, телефон, факс)

може здійснювати _____
(найменування виду діяльності)

Термін дії Дозволу до “ ___ ” _____ 199__ р.

Голова Державної комісії
з цінних паперів
та фондового ринку

_____ (підпис)

М.П.

Термін дії Дозволу продовжений до “ ___ ” _____ 199__ р.

Голова Державної комісії
з цінних паперів
та фондового ринку

_____ (підпис)

М.П.

ПОРЯДОК РОЗРАХУНКУ
показників ліквідності та фінансового стану
торговців цінними паперами

Затверджено рішенням.
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 21 березня 1997 р. № 3

1. Загальні положення

1.1. Цей Порядок розроблено відповідно до Законів України "Про цінні папери і фондову біржу" та "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" з метою відпрацювання механізму контролю за діяльністю торговців цінними паперами.

1.2. Цей Порядок не поширюється на банки, які мають відповідні дозволи та здійснюють діяльність з випуску та обігу цінних паперів.

1.3. Торговці цінними паперами щоквартально та за підсумками року подають до Комісії розрахункові значення таких показників:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- частка фінансових вкладень в цінні папери в загальній сумі активів;
- частка постійних активів (основних засобів) у загальній сумі активів;
- коефіцієнт загальної рентабельності.

Зазначені показники носять контрольний характер.

1.4. Зазначена інформація подається разом зі звітністю, яка визначена Порядком подання звітності торговцями цінними паперами, у паперовому вигляді (додаток 1) та на магнітних носіях у форматі, визначеному Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. *(Пункт 1.4 змінено згідно з рішенням від 10.06.97 р. №11/1)*

1.5. Торговці цінними паперами також повинні дотримуватись співвідношень, передбачених статтею 30 Закону України "Про цінні папери та фондову біржу". Зазначені співвідношення розраховуються на кожний останній робочий день місяця з метою подання звітності. Відповідні розрахункові значення показників, наведених у розділі третьому цього Порядку, в цілому за відповідний звітний квартал, а також за кожний місяць відповідного кварталу подаються до Комісії разом зі звітністю, надання якої передбачено Порядком подання звітності торговцями цінними паперами, на папе-

рових носіях у формі відповідно до додатку 2. (Пункт 15 змінено згідно з рішенням від 10.06.97р. М 11/1)

1.6. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть керівник та головний бухгалтер торговця цінними паперами.

2. Розрахунок показників фінансового стану торговця цінними паперами

2.1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (К1) розраховується як відношення грошових коштів до короткострокових зобов'язань.

2.2. Частка фінансових вкладень в цінні папери в загальній сумі активів (К2) розраховується як відношення загальної суми резерву торговця цінними паперами до загальної суми активів.

2.3. Частка постійних активів у загальній сумі активів (К3) розраховується як відношення суми постійних активів (основних засобів) до загальної суми активів.

2.4. Коефіцієнт загальної рентабельності (К4) розраховується як відношення прибутку торговця цінними паперами до витрат виробництва (обігу).

3. Вимоги щодо ліквідності торговців цінними паперами

3.1. Перша вимога. Вартість угод, укладених торговцем цінними паперами з іншими торговцями цінними паперами, але не виконаних на даний момент (відкриті позиції), не може перевищувати п'ятикратного розміру власного статутного фонду торговця цінними паперами.

3.2. Друга вимога. При здійсненні діяльності з випуску цінних паперів, що проводиться одночасно з комерційною або комісійною діяльністю по цінних паперах, вартість угод, укладених торговцем цінними паперами з іншими торговцями цінними паперами, але не виконаних на даний момент (відкриті позиції), не може перевищувати десятикратного розміру власного статутного фонду торговця цінними паперами.

3.3. Третя вимога. Продажна або номінальна ціна цінних паперів, що є у власності (резерв) торговця цінними паперами, який здійснює діяльність з випуску цінних паперів або комерційну діяльність по цінних паперах, а також вартість відкритих позицій, разом узятих, одночасно не можуть перевищувати п'ятнадцятикратного розміру статутного фонду торговця цінними паперами. Обчислення слід провадити виходячи з найвищої продажної ціни або номінальної ціни.

3.4. Торговець цінними паперами зазначає знаком "+" відхилення показника у разі перевищення максимально допустимого його значення та знаком "-" у разі недосягнення цього рівня.

4. Державний контроль за дотриманням торговцями цінними паперами коефіцієнтів ліквідності та фінансового стану

Державний контроль за дотриманням торговцями цінними паперами вимог щодо показників ліквідності здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку може зупиняти на термін до одного року укладання угод з окремих видів діяльності. У разі систематичного порушення вимог щодо ліквідності торговців цінними паперами Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку може виносити попередження та застосувувати інші санкції, передбачені чинним законодавством.

ДОДАТОК 1

№ п/п	Назва коефіцієнта	Формула розрахунку	Розрахункове значення
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K1 = \frac{\text{[Грошові кошти (Коди рядка 260-290 форми № 1)]}}{\text{[Всього по активах балансу]}}$	
2	Частка фінансових вкладень в цінні папери в загальній сумі активів	$K2 = \frac{\text{[Фінансові вкладення (рядок 040 (цінні папери) + рядок 250) + рядок 290 (ощадні сертифікати) форма № 1]}}{\text{[Всього по активах балансу]}}$	
3	Частка постійних активів (основних засобів) у загальній сумі активів	$K3 = \frac{\text{[(рядок 070 - рядок 040) форма № 1]}}{\text{[Всього по активах балансу]}}$	
4	Коефіцієнт загальної рентабельності	$K4 = \frac{\text{[Балансовий прибуток (рядок 090) форма № 2]}}{\text{[Затрати на виробництво реалізованої продукції (робіт, послуг) (рядок 040) форма № 2]}}$	

ДОДАТОК 2

РОЗРАХУНОК

ліквідності торговця цінними паперами
згідно з вимогами статті 30 Закону України
"Про цінні папери і фондову біржу"

Дата довідки: _____

Код ЄДРПОУ Заявника: _____

Нормативи ліквідності — відповідно до статті 30 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу"	Розрахункові величини відповідно до статті 30 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу"	Розмір статутного фонду торговця цінними паперами (грн.)	Співвідношення — кол. 2 та кол. 3 (-, +) (разів)	Відхилення від нормативу (в разях) (грн.)	Вартість резерву торговця цінними паперами
№ 1					
№ 2					
№ 3					

(Українська Інвестиційна Газета. — 1997. — 24 липня. — № 27)

ПОРЯДОК
здійснення комерційними банками
діяльності з випуску та обігу цінних паперів

Затверджено рішенням

Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 21 березня 1997 р. № 3/1

Відповідно до Законів України "Про цінні папери і фондову біржу", "Про банки і банківську діяльність" та "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" комерційні банки можуть здійснювати діяльність з випуску та обігу цінних паперів. Керуючись абзацом четвертим статті третьої Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку встановлює такий Порядок здійснення комерційними банками діяльності з випуску та обігу цінних паперів як професійної діяльності на ринку цінних паперів.

1. Загальні положення

1.1. Відповідно до цього Порядку проводиться видача дозволу комерційним банкам на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів (далі — дозвіл) як професійної діяльності на ринку цінних паперів.

При цьому під професійною діяльністю на ринку цінних паперів відповідно до Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" вважається підприємницька діяльність щодо перерозподілу фінансових ресурсів за допомогою цінних паперів та організаційного, інформаційного, технічного, консультативного та іншого обслуговування випуску та обігу цінних паперів.

1.2. Комерційні банки (далі — банки) вправі здійснювати відповідно до статті 26 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" такі види діяльності з випуску та обігу цінних паперів:

- 1.2.1. Діяльність з випуску цінних паперів;
- 1.2.2. Комісійну діяльність з цінних паперів;
- 1.2.3. Комерційну діяльність з цінних паперів.

1.3. Банк може здійснювати діяльність з випуску та обігу цінних паперів тільки з моменту отримання дозволу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

1.4. Дозвіл на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів може бути виданий банку на здійснення всіх

або окремих видів діяльності, зазначених у пункті 1.2 цього Порядку.

1.5. Дозвіл, виданий банку, не підлягає передачі.

1.6. Дозвіл чинний до моменту його анулювання.

1.7. Банк, що здійснює діяльність з випуску та обігу цінних паперів (далі — банк—торговець цінними паперами), повинен забезпечити умови, за яких не допускається обмін інформацією між підрозділом, що займається операціями з цінними паперами, та підрозділами, що обслуговують емітентів цінних паперів як клієнтів банку.

2. Умови видачі банкам дозволів

2.1. Банк, що має намір здійснювати діяльність з випуску та обігу цінних паперів, подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку такі документи:

2.1.1. Заяву про видачу дозволу (додаток 1);

2.1.2. Загальну довідку про банк (додаток 2);

2.1.3. Нотаріально засвідчені копії статуту та змін до нього, пов'язаних зі збільшенням статутного фонду;

2.1.4. Список засновників (акціонерів, учасників) банку, на яких припадає від 5 до 10 відсотків включно статутного фонду. Список повинен містити відомості згідно з додатком 3;

2.1.5. Список усіх засновників (учасників, акціонерів) банку, на яких припадає понад 10 відсотків статутного фонду. Список повинен містити відомості згідно з додатком 4;

2.1.6. Список усіх засновників (акціонерів, учасників) юридичних осіб, які мають понад 10 відсотків у статутному фонді банку. Список повинен містити відомості згідно з додатком 5;

2.1.7. Для діючих банків — список усіх юридичних осіб з виділенням професійних учасників ринку цінних паперів як в Україні, так і за її межами, в яких банк виступає засновником (акціонером, учасником), якщо на банк припадає понад 5 відсотків їх статутного фонду. Список повинен містити відомості згідно з додатком 6;

^v 2.1.8. Список керівного складу банку (керівник, його заступники, головний бухгалтер). Список повинен містити відомості згідно з додатком 7;

2.1.9. Список керівників підрозділів та працівників банку які будуть безпосередньо займатися операціями по випуску та обігу цінних паперів. Список повинен містити відомості згідно з додатком 8.

До списку додаються ксерокопії кваліфікаційних сертифікатів встановленого зразка, що видаються атестаційною

комісією, склад та порядок роботи якої встановлюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, і завіряються підписом керівника відповідного підрозділу;

2.1.10. Перелік усіх філій, відділень банку, яким будуть надані повноваження стосовно здійснення операцій з цінними паперами, із зазначенням їх повних найменувань, місцезнаходження, а також відомостей відповідно до підпунктів 2.1.8 і 2.1.9 цього пункту (додаток 9);

2.1.11. Довідка Національного банку України про розмір зареєстрованого та сплаченого статутного фонду;

2.1.12. Відомості про наявність техніки в підрозділах банку та його філіях, відділеннях (по кожному підрозділу окремо), які будуть здійснювати діяльність з випуску та обігу цінних паперів, необхідної для здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів, — засобів зв'язку (телефон, факс, телефакс) і обробки інформації (комп'ютер);

2.1.13. Відомості про накладені на банк будь-які санкції згідно з чинним законодавством протягом трьох років до моменту подання заяви або з моменту створення, якщо цей термін менше трьох років. Зазначені відомості подаються згідно з додатком 10;

2.1.14. Копію платіжного доручення про внесення плати за видачу дозволу у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

2.1.15. Довідку про випуск(и) цінних паперів банку із зазначенням відомостей, передбачених додатком 11.

До довідки додаються копії свідоцтв про реєстрацію випуску цінних паперів.

2.2. Комп'ютерну дискету 3,5" з електронними копіями вказаних документів (додатки 2—11), які складаються у форматі, визначеному Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

2.3. Усі списки, переліки, відомості, висновки, що подаються банком, не можуть бути понад одного місяця давності перед подачею документів, повинні бути складені українською мовою, підписані керівником банку та засвідчені печаткою банку.

2.4. Заявник несе відповідальність згідно з чинним законодавством та вимогами цього Порядку за достовірність інформації, вказаної у документах, поданих для отримання дозволу.

3. Порядок видачі дозволу

3.1. Розгляд поданих документів повинен бути проведений не пізніше останнього робочого дня 30-денного терміну з

моменту отримання заяви з доданням необхідних документів. У разі відповідності поданих документів встановленим вимогам заявнику видається дозвіл встановленого зразка (додаток 12).

3.2. У видачі дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів банку може бути відмовлено у таких випадках:

3.2.1. Якщо розмір статутного фонду банку та його формування не відповідає вимогам чинного законодавства;

3.2.2. Якщо у статутному фонді банку частка будь-якого торговця цінними паперами перевищує 5 відсотків або частка юридичної особи, учасником якої є торговець цінними паперами, перевищує 10 відсотків статутного фонду;

3.2.3. Якщо банк безпосередньо або побічно володіє майном іншого торговця цінними паперами вартістю понад 10 відсотків статутного фонду, в тому числі безпосередньо — вартістю понад 5 відсотків статутного фонду іншого торговця;

3.2.4. Якщо спеціалісти банку (філій, відділень), що визначені у підпункті 2.1.9 пункту 2 цього Порядку:

не відповідають кваліфікаційним вимогам, встановленим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. У складі структурного підрозділу банку, який здійснює діяльність з випуску та обігу цінних паперів, постійно повинно бути не менше трьох спеціалістів, які мають кваліфікаційні сертифікати встановленого зразка, для головної контори та по одному спеціалісту для кожної філії, якій будуть надані повноваження щодо здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів;

притягались до відповідальності за господарські або службові злочини та мають непогашену або незняту судимість;

3.2.5. У разі невідповідності поданих документів вимогам, встановленим чинним законодавством, цим Порядком, або їх недостовірності;

3.2.6. Якщо структурні підрозділи банку та його філії, відділення, яким надаються повноваження щодо здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів, не забезпечені засобами зв'язку і обробки інформації (мінімальні вимоги: один телефон і два комп'ютери).

3.3. Повідомлення про відмову у видачі дозволу доводиться до банку у письмовому вигляді з обґрунтуванням такої відмови.

3.4. Якщо відмову у видачі дозволу на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів банк вважає необґрунтованою або дозвіл не видано у встановлений строк, банк може звернутися до суду.

4. Перелік відомостей, які банк — торговець цінними паперами подає протягом терміну дії дозволу

4.1. Банк-торговець цінними паперами у 30-денний термін з моменту виникнення змін, що сталися в його господарській діяльності та в установчих документах після отримання дозволу, повинен надсилати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку повідомлення про:

4.1.1. Зміни та доповнення, внесені до установчих документів;

4.1.2. Зміни у складі засновників, акціонерів, учасників, частка яких у статутному фонді банку складає понад 5 відсотків його статутного фонду;

4.1.3. Зміни у персональному складі керівників та працівників, які безпосередньо займаються операціями по випуску та обігу цінних паперів;

4.1.4. Відкриття філій, відділень, яким надаються повноваження щодо здійснення операцій з цінними паперами;

4.1.5. Випадки, коли банк виступив засновником, акціонером, учасником будь-якої юридичної особи як в Україні, так і за її межами, якщо на банк припадає понад 5 відсотків статутного фонду вказаної юридичної особи, з виділенням професійних учасників ринку цінних паперів;

4.1.6. Здійснення власних випусків цінних паперів з метою збільшення розміру статутного фонду або залучення позикових коштів;

4.1.7. Накладені на банк будь-які санкції згідно з чинним законодавством;

4.1.8. Початок дій по санації (здійсненню комплексу заходів, спрямованих на оздоровлення фінансового стану банку);

4.2.8. Реорганізацію, призупинення або припинення діяльності банку.

4.3. Відомості, зазначені в підпунктах 4.1.2—4.1.7, повинні бути надані у паперовому вигляді та в електронній формі у форматі, визначеному Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

4.4. Банк — торговець цінними паперами зобов'язаний також подавати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку щоквартально та після завершення фінансового року відповідну звітність, передбачену Порядком подання звітності торговцями цінними паперами.

4.5. При зміні найменування або місцезнаходження банк — торговець цінними паперами у 10-денний термін після

реєстрації цих змін зобов'язаний подати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку такі документи:

4.5.1. Заяву про реєстрацію змін;

4.5.2. Нотаріально засвідчену копію змін до статуту.

На підставі поданих документів банку — торговцю цінними паперами видається свідоцтво про реєстрацію змін за встановленою формою (додаток 13). Плата за видачу свідоцтва про реєстрацію змін не стягується.

5. Державний контроль за діяльністю банків з випуску та обігу цінних паперів

5.1. Державний контроль за діяльністю банків з випуску та обігу цінних паперів здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку та її територіальні органи.

5.2. Інші державні органи здійснюють контроль за вказаною діяльністю у межах своїх повноважень, визначених чинним законодавством.

5.3. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку у разі порушення банками-торговцями цінними паперами законодавства щодо цінних паперів, відхилення від умов, визначених у відповідних нормативних актах та у дозволах на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів, може застосовувати такі санкції:

5.3.1. Виносити попередження;

5.3.2. Зупиняти на певний строк укладення угод з окремих видів діяльності з випуску та обігу цінних паперів;

5.3.3. Зупиняти на термін до одного року дію дозволу;

5.3.4. Накладати штрафи, передбачені чинним законодавством за правопорушення при здійсненні діяльності по випуску та обігу цінних паперів;

5.3.5. Анулювати дозвіл, виданий на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів.

5.4. У зв'язку з виконанням своїх контрольних функцій Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку має право:

5.4.1. Надсилати банкам, які здійснюють діяльність по випуску та обігу цінних паперів, обов'язкові для виконання в установлені терміни розпорядження про усунення відповідних порушень;

5.4.2. Вимагати надання необхідних документів відповідно до чинного законодавства;

5.4.3. Надсилати матеріали в органи Антимонопольного комітету України у разі виявлення порушень антимонопольного законодавства;

5.4.4. Здійснювати інші заходи щодо регулювання та контролю за діяльністю банків — торговців цінними паперами в межах, встановлених чинним законодавством.

5.5. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку у процесі регулювання діяльності банків — торговців цінними паперами може враховувати відповідні висновки Національного банку України та інших державних органів з питань, що віднесені до компетенції цих органів, які офіційно будуть надходити на її адресу.

5.6. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку у триденний термін повідомляє Національний банк України про накладення відповідних санкцій на комерційні банки.

5.7. У разі повторного застосування санкцій, передбачених підпунктами 5.3.1—5.3.4 пункту 5 цього Порядку, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку самостійно або за поданням Національного банку України, державних податкових адміністрацій та Антимонопольного комітету може анулювати дозвіл, виданий банку на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів.

5.8. Скарги на дії територіальних органів Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку у зв'язку зі здійсненням ними контролю за діяльністю з випуску та обігу цінних паперів розглядаються Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку може бути оскаржене в органах суду або арбітражного суду.

ДОДАТОК І

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

" ____ " _____ 199__ р. № _____
(дата написання заяви)

ЗАЯВА на видачу дозволу на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів

Відповідно до статті 26 Закону України "Про цінні папери
і фондову біржу" _____
(повне найменування банку)

(код ЄДРПОУ)

(МФО банку-заявника)

(місцезнаходження, телефон банку)

(кореспондентський рахунок в НБУ) (управління НБУ, в якому
відкритий кор. рахунок) (Код МФО НБУ)

просить видати дозвіл на здійснення діяльності з випуску
та обігу цінних паперів: _____
(вказуються види діяльності)

М.П.

Керівник банку

(Прізвище, ім'я, по батькові)

ДОДАТОК 2

Довідка про банк

Дата складення довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

Повна назва банку	
Скорочена назва банку	
Вид товариства (ВАТ, ЗАТ, ТОВ, ТДВ, КТ, ПТ)	
Код ЄДРПОУ	
Область (АР)	

Місцезнаходження	
Поштова адреса	
Телефони	
Кореспондентський рахунок у органах НБУ	
Назва обласного (республіканського) управління НБУ	
МФО обласного (республіканського) управління НБУ	
№ дозволу	
Дата видачі дозволу	
№ свідоцтва про реєстрацію змін	
Дата видачі свідоцтва про реєстрацію змін	
Розмір зареєстрованого статутного фонду, грн.	

ДОДАТОК 3

Довідка про засновників, акціонерів, учасників банку, на яких припадає від 5 до 10 відсотків включно статутного фонду

Дата складення довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Повна назва юридичної особи чи прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи	Код ЄДРПОУ	Місцезнаходження чи паспортні дані	Частка у статутному фонді банку, грн.	Частка у статутному фонді банку, %
1					
2					
3					

ДОДАТОК 4

Довідка про засновників, акціонерів, учасників банку, на яких припадає понад 10 відсотків статутного фонду

Дата складення довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Повна назва юридичної особи чи прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи	Код ЄДРПОУ	Місцезнаходження чи паспортні дані	Частка у статутному фонді банку, грн.	Частка у статутному фонді банку, %
1					
2					
3					

ДОДАТОК 5

Довідка про засновників (акціонерів, учасників) юридичних осіб, які мають більше 10% статутного фонду банку (з виділенням професійних учасників ринку цінних паперів)

Дата складення довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Повна назва юридичної особи, яка має більше 10% статутного фонду банку	Код ЄДРПОУ зазначеної юридичної особи	Повна назва засновників, учасників, акціонерів юридичної особи	Символ учасника ринку цінних паперів	Код ЄДРПОУ засновників, учасників, акціонерів юридичної особи	Місцезнаходження засновника юридичної особи	Частка у статутному фонді юридичної особи, грн.	Частка у статутному фонді юридичної особи, %
1								
2								
3								

ДОДАТОК 6

Довідка про юридичних осіб як в Україні, так і за її межами, в яких банк має частку понад 5 відсотків статутного фонду (з виділенням професійних учасників ринку цінних паперів)

Дата складення довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Повна назва юридичної особи	Символ учасника ринку цінних паперів	Код ЄДРПОУ	Місцезнаходження	Частка банку у статутному фонді юридичної особи, грн.	Частка банку у статутному фонді юридичної особи, %
1						
2						
3						

ДОДАТОК 7

Довідка про керівний склад банку (структурних підрозділів)

Дата складення довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Посада	Освіта	Стаж роботи	Телефони	Відомості щодо перебування під судом (останні три роки): дата, вид порушення, санкції
1						
2						
3						

ДОДАТОК 8

Довідка про керівника підрозділу та працівників банку, які безпосередньо виконують операції з цінними паперами (структурних підрозділів)

Дата складення довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Посада	Освіта	Стаж роботи	Телефони	Відомості щодо перебування під судом (останні три роки): дата, вид порушення, санкції	Кваліфікаційний документ: вид, номер, дата видачі, хто видав, кваліфікація
f							
2							
3							

ДОДАТОК 9

Довідка про структурні підрозділи банку-філії та відділення, яким надаються повноваження стосовно здійснення операцій з цінними паперами

Дата складення довідки:

Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Повна назва	Тип структурного підрозділу	Країна	Область (автономна республіка)	Місце-знаходження
1					
2					
3					

ДОДАТОК 10

Довідка про санкції, накладені на банк
згідно з чинним законодавством
(за останні **три роки**)

Дата складення довідки:
Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Дата накладення санкції	Назва органу, що наклав санкцію	Причини накладення санкції	Вид санкції	Розмір санкції	Стан виконання санкції до моменту подання заяви	Термін Дії санкції
1	2	3	4	5	6	7	8

ДОДАТОК 11

Довідка про випуск(и) цінних паперів банку

Дата складення довідки:
Код ЄДРПОУ заявника:

№ п/п	Вид ЦП (із зазначенням категорії)	Номінальна вартість, грн.	Кількість, шт.	Загальна сума випуску, грн.	№ свідоцтва про реєстрацію, дата, назва реєструючого органу	Обсяг випуску, % до статутного фонду банку
1						
2						
3						

ДОДАТОК 12

Державна Комісія з цінних паперів та фондового ринку

ДОЗВІЛ №_____
на здійснення діяльності з випуску
та обігу цінних паперів

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку на підставі статті 27 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" дозволяє

(повне найменування банку)

(місцезнаходження банку)

здійснювати такі види діяльності з випуску та обігу цінних паперів:

(найменування видів діяльності з випуску та обігу цінних паперів

відповідно до статті 26

Закону України "Про цінні папери і фондову біржу")

Дозвіл виданий "___" _____ 199_ року

МП

Член Державної комісії з цінних паперів
та фондового ринку _____

ДОДАТОК 13

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

Свідоцтво про реєстрацію змін №_____
(без дозволу не дійсне)

до дозволу на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів №_____ від *•" _____ 199__ року, виданого

(назва банку)

У тексті дозволу повне найменування, місцезнаходження банку замінити на: _____ (непотрібне закреслити)

Дата реєстрації змін * "___" _____ 199__ року

МП

Член Державної комісії з цінних паперів
та фондового ринку _____

(Українська Інвестиційна Газета. — 1997. - 24 липня. - № 27)

ЗМІНИ

до Порядку видачі дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності

*Затверджено наказом
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 28 березня 1997 р. № 80*

1. Підпункт и) пункту 2.1 розділу другого викласти у такій редакції:
"список працівників товариства, які будуть безпосередньо займатися операціями по випуску та обігу цінних паперів, атестованих як фахівці з питань торгівлі цінними паперами, що отримали кваліфікаційні посвідчення встановленого зразка (додаток 8).

До списку додаються копії відповідних кваліфікаційних посвідчень, які видаються атестаційною комісією, склад та порядок роботи якої визначається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку".

2. Абзац другий підпункту е) пункту 3.3 розділу третього викласти в такій редакції:

" — не мають кваліфікаційних посвідчень встановленого зразка, які видаються атестаційною комісією, склад та порядок роботи якої визначається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку".

3. Абзац четвертий підпункту е) пункту 3.3 розділу третього викласти в такій редакції:

"У складі товариства постійно повинно бути не менше трьох спеціалістів, які мають кваліфікаційні посвідчення встановленого зразка, що видаються атестаційною комісією, склад та порядок роботи якої визначається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку".

ВИМОГА

**Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
щодо аудиторської перевірки страхових компаній
(акціонерних товариств та підприємств — емітентів
облігацій)**

*Затверджено рішенням
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 3 липня 1997 р. М 15*

З метою сприяння посиленню захисту прав акціонерів та інвесторів через розкриття достовірної інформації розроблені

Вимоги відповідно до Законів України "Про цінні папери і фондову біржу", "Про господарські товариства", "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", "Про аудиторську діяльність", "Про страхування", Тимчасового положення про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск (наказ Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України від 20 вересня 1996 р. № 210), Тимчасового положення про надання регулярної та особливої інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами — емітентами облігацій (наказ Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України від 23 грудня 1996 р. № 330) та інших нормативних актів, що регулюють діяльність страхових компаній — учасників фондового ринку.

Документ визначає перелік питань, на підставі яких незалежні аудитори (фірми) повинні підтвердити повноту та достовірність бухгалтерської звітності акціонерних товариств та підприємств — емітентів облігацій та сформулювати на цій основі висновки про їх реальний фінансовий стан.

З наведеного переліку питань, що підлягають перевірці, аудитор може виключити ті, що відсутні або не суттєві для діяльності підприємства, а також включити додатково питання, які він вважає доцільними.

Вимоги розроблені у відповідності з нормативами Аудиторської палати України.

1. Основні відомості про аудитора (аудиторську фірму)

При проведенні перевірки незалежний аудитор подає замовнику такі відомості про аудиторську фірму:

1.1. Назва аудиторської фірми, номер та дата ліцензії, виданої Аудиторською палатою України, адреса, телефон (факс).

1.2. Назва документа "Аудиторський висновок про достовірність бухгалтерської звітності" та аналіз фінансового стану відкритого акціонерного товариства "назва товариства".

1.3. Місце проведення та дата висновку.

1.4. Відомості про аудитора, прізвище, ініціали, номер, серія, дата видачі сертифіката аудитора Аудиторською палатою України.

1.5. Масштаб перевірки.

1.6. Підстава для перевірки (законодавчі акти).

1.7. Методи, які використовуються при перевірці.

1.8. Перелік документів для здійснення аудиторської перевірки.

2. Основні відомості про емітента

2.1. Основні відомості про емітента.

Найменування емітента.

Код ЄДРПОУ.

Організаційно-правова форма емітента.

№ свідоцтва про державну реєстрацію та дата видачі свідоцтва.

Орган, що видав свідоцтво.

Юридична адреса та місцезнаходження.

Телефакс.

Телетайп, телекс.

Розрахунковий рахунок.

МФО.

Назва банку.

Основні види діяльності.

Кількість акціонерів.

Кількість власників облігацій.

Чисельність працівників.

Найменування, місцезнаходження, телефон незалежного реєстратора (при наявності).

Найменування, місцезнаходження, телефон депозитарію, з яким укладений договір (при наявності).

Найменування, місцезнаходження, телефон торговця(-ів) цінними паперами, з яким(-и) укладений договір (при наявності).

Остання дата опублікування інформації про діяльність емітента. Назва друкованого органу. Тираж.

Дата подання до Комісії останнього річного звіту.

Дата проведення останніх зборів акціонерів (для ВАТ).

Найменування та місцезнаходження юридичної особи, удовноваженої емітентом виплачувати доход від його цінних паперів.

Дата і термін виплати дивідендів.

2.2. Предмет діяльності, № ліцензії на здійснення страхової діяльності, строк та місце її дії, ліцензійні види діяльності (ст. 2, 4, 5, 6 Закону "Про страхування").

2.3. Склад засновників (ст. 2 Закону "Про страхування"). Наявність відокремлених підрозділів (філій та представництв) страхової компанії згідно з Положенням Укрстрахна-

гляду, затвердженим 12 березня 1994 р. № 113 та зареєстрованим Мін'юстом України від 17 травня 1994 р. № 100/309.

3. Статутний фонд (капітал)

3.1. Формування статутного фонду (заявлений та сплачений) відповідно до статей 2, 29 Закону України "Про страхування".

3.2. Склад і структура статутного фонду (кількість та види акцій, номінальна вартість), перелік власників, які володіють більш ніж 5% статутного фонду, акціонер, який володіє контрольним пакетом (згідно з положенням про порядок підтвердження Антимонопольним комітетом України наявності контрольного пакета акцій від 9 грудня 1994 р. № 9-р).

3.3. Додержання термінів відкритої підписки на акції та термінів оплати у разі випуску цінних паперів на період перевірки.

3.4. Додержання правил та вимог додаткового випуску акцій згідно з Законом України "Про цінні папери і фондову біржу" (статті 6, 7).

3.5. Порядок оцінки вкладів у статутний фонд згідно з засновницькими документами. Для вкладів, внесених у матеріальній формі, навести їх перелік з вказуванням дати випуску, залишкової вартості, розміру зносу, а також інвентарного номера.

3.6. Порядок формування та змін статутного фонду, додержання вимог Закону України "Про господарські товариства" (статті 30, 38, 39, 40).

3.7. Порядок ведення аналітичного обліку до рахунку 85 "Статутний фонд". Своєчасність і достовірність записів про зміни прав власності у разі ведення реєстру власників цінних паперів на підприємстві.

3.8. Викуп акцій власної емісії та їх подальше використання, співвідношення ціни викупу та номінальної вартості акцій.

3.9. Емісійний дохід, облік і використання.

4. Облік основних засобів, нематеріальних активів та їх зносу (амортизації)

4.1. Наявність власних та орендованих основних засобів, достовірність їх оцінки.

4.2. Відповідність аналітичного та синтетичного обліку основних засобів чинному законодавству.

4.3. Правильність відображення в обліку та звітності результатів:

- індексації основних засобів;
- надходжень;
- реалізації;
- ліквідації та іншого вибуття;
- ремонту основних засобів;
- інвентаризації.

4.4. Методи визначення зносу (амортизації) основних засобів, забезпечення незмінності визначених методів протягом звітного періоду. Відповідність обліку зносу та амортизації чинному законодавству.

4.5. Склад нематеріальних активів, достовірність і повнота їх оцінки.

4.6. Правильність відображення в обліку надходжень, зносу (амортизації) нематеріальних активів, реалізації та іншого вибуття.

4.7. Правильність відображення в обліку сум податку на добавлену вартість, сплачених за придбані та введені в експлуатацію основні засоби і нематеріальні активи.

5. Облік фінансових вкладень

5.1. Склад та структура фінансових вкладень, оцінка їх ліквідності.

5.2. Формування балансової вартості придбаних цінних паперів, визначення витрат на їх придбання.

5.3. Правильність зберігання цінних паперів, оплата послуг (депозиторів), наявність депозитного договору.

5.4. Правильність документального оформлення і відображення в обліку операцій з цінними паперами.

5.5. Достовірність визначення і відображення в обліку фінансових результатів від реалізації цінних паперів.

5.6. Повнота сплати держмита по операціях з цінними паперами.

6. Облік матеріальних цінностей

6.1. Методи оцінки товарно-матеріальних цінностей і забезпечення незмінності визначених методів протягом звітного періоду.

6.2. Відповідність обліку товарно-матеріальних цінностей чинному законодавству з видів (матеріали, паливо, запасні частини). Правильність відображення сум податку на добавлену вартість, сплачених постачальникам.

6.3. Правильність відображення в обліку і звітності дооцінки залишків матеріальних цінностей.

6.4. Правильність відображення в обліку надходжень, використання, реалізації та нарахування зносу малоцінних та швидкозношуваних предметів.

7. Облік коштів і розрахунків

7.1. Відповідність чинному законодавству обліку касових операцій, в тому числі:

— дотримання ліміту каси;

— вірність оформлення прибуткових і видаткових касових ордерів;

— правильність ведення касової книги.

7.2. Наявність та правильність використання банківських рахунків.

7.3. Склад та стан дебіторської і кредиторської заборгованостей.

7.4. Відповідність чинному законодавству розрахунків по заробітній платі.

7.5. Відповідність чинному законодавству розрахунків з підзвітними особами.

7.6. Відповідність чинному законодавству розрахунків з бюджетом, позабюджетними фондами та внесків на соціальні заходи.

7.7. Правильність розрахунків із засновниками.

7.8. Наявність і стан внутрішньовідомчих і внутрішньогосподарських розрахунків.

7.9. Правильність розрахунків по зовнішньоекономічній діяльності.

8. Облік позикових коштів

8.1. Склад та структура позикових коштів. Співвідношення власних та позикових коштів.

8.2. Наявність непогашеної заборгованості з банківських позик. Відсотки, що належать до сплати, в тому числі термін сплати яких настав.

8.3. Аналіз показників:

— співвідношення позикових і власних коштів;

— коефіцієнт покриття заборгованості.

8.4. Відповідність обліку короткострокових кредитів чинному законодавству.

8.5. Відповідність обліку довгострокових кредитів і інших зобов'язань чинному законодавству.

8.6. Види облігацій, мета випуску, терміни погашення та їх додержання.

8.7. Додержання порядку відображення в обліку витрат, пов'язаних з емісією облігацій.

8.8. Напрямки використання коштів, одержаних від емісії облігацій.

8.9. Стан обліку іменних облігацій, своєчасність реєстрації зміни їх власників.

8.10. Форми та джерела виплати відсотків по облігаціях, джерела погашення (викупу) облігацій.

9. Страхова діяльність

9.1. Відповідність діяльності, що здійснюється, засновницьким документам та вимогам чинного законодавства, в тому числі відповідність видів страхування, що проводяться, отриманій у відповідному порядку ліцензії.

9.2. Дотримання вимог щодо максимальної відповідальності по окремому об'єкту страхування.

9.3. Обґрунтованість та своєчасність страхових виплат. Обґрунтованість відмов страхувальникам у страхових виплатах (ст. 8, 24, 25, 26).

9.4. Наявність підтверджуючих документів про настання страхового випадку відповідно до здійснених виплат страхових сум та страхових відшкодувань. Відповідність сум, що затверджуються до виплати, сумам, що фактично виплачені.

9.5. Суми надходжень страхових платежів (внесків, премій) за договорами страхування та перестраховання у звітному періоді. Ведення аналітичного обліку надходжень страхових платежів.

9.6. Облік часток страхових платежів (внесків, премій), сплачених перестраховикам.

9.7. Облік доходів страховика згідно з їх структурою, що визначена у статті 31 Закону України "Про страхування" (зароблені премії, комісійні за перестраховання, суми повернення із централізованих страхових резервних фондів та технічних резервів, інших, ніж резерв незароблених премій, частки страхових відшкодувань, сплачені перестраховиками).

9.8. Облік доходів страховика від інвестування та розміщення тимчасово вільних коштів, позареалізаційних операцій та іншої реалізації.

9.9. Порядок формування витрат страховика на ведення справи та правильність відображення їх у звітному періоді.

9.10. Витрати страховика, пов'язані з:

— виплатами страхових сум та страхових відшкодувань;

- відрахування у централізовані страхові резервні фонди;
- відрахування у технічні резерви, інші, ніж резерв незароблених премій.

9.11. Правильність визначення фінансового результату від страхової діяльності. Використання прибутку страховика згідно з чинним законодавством.

9.12. Платоспроможність страховика. Фактичний запас платоспроможності страховика відносно нормативного запасу.

9.13. Правильність розподілу прибутку згідно з Статутом та рішенням зборів акціонерів (для АТ). Аналіз показників прибутковості:

- прибуток на акцію;
- дивіденди на одну акцію;
- співвідношення ринкової та балансової вартості акцій.

9.14. Фінансова стійкість та платоспроможність страхової компанії. Фактичний запас платоспроможності відносно нормативного запасу.

10. Формування страхових резервів та їх розміщення

10.1. Правильність формування страхових резервів із видів страхування, інших ніж страхування життя. Перелік страхових резервів, що формуються.

10.2. Резерви незароблених премій: правильність встановлення величини резерву незароблених премій залежно від сум надходжень страхових платежів (внесків, премій); формування та облік сум часток перестраховиків у резервах незароблених премій.

10.3. Резерви збитків: правильність визначення величини резервів збитків залежно від відомих вимог страхувальників, по яких не прийнято рішення про повну чи часткову відмову у виплаті, формування та облік часток перестраховиків у резервах збитків.

10.4. Правильність формування страхових резервів із страхування життя.

Резерви з обов'язкових видів страхування. Правильність відрахувань до централізованих страхових резервних фондів.

11. Операції з перестраховання

11.1. Відповідність здійснення операцій з перестраховання засновницьким документам та вимогам чинного законодавства.

11.2. Облік операцій з перестраховання. Облік власного утримання. Розрахунок та нарахування цедентом: суми стра-

хових платежів (внесків, премій) до перерахування перестраховику, сум комісійної винагороди за перестраховування, тант'єм, брокерської винагороди відповідно до укладених договорів перестраховування. Облік часток від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачених перестраховиками.

12. Облік фондів та їх використання

12.1. Наявність спеціальних і цільових фондів та їх формування згідно з чинним законодавством.

12.2. Правильність відображення в обліку і звітності курсових різниць по операціях з іноземною валютою.

12.3. Облік і використання фондів цільового фінансування.

13 . Стан бухгалтерського обліку та звітності

(ст. 33, 34 Закону "Про Страхування")

13.1. Форма ведення бухгалтерського обліку.

13.2. Відповідність бухгалтерського обліку вимогам Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні, вказівок Міністерства фінансів щодо організації бухгалтерського обліку в Україні та інших нормативних документів з питань організації бухгалтерського обліку.

13.3. Висновок про проведення річної інвентаризації у відповідності з вимогами Інструкції по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затвердженої наказом Мінфіну України від 11 серпня 1994 р. № 69, та відображення її результатів.

13.4. Своєчасність складання бухгалтерської, статистичної та страхової звітності.

14. Висновок

Висновок складається згідно з Нормативом 13 Аудиторської палати України "Аудиторський висновок". У випадку підтвердження консолідованої звітності обов'язково вказується, які філіали перевірялися та якими аудиторськими фірмами (основні реквізити, № ліцензії на здійснення аудиторської діяльності, № сертифіката аудитора), а також додаються копії аудиторських висновків.

15. Аналіз фінансового стану

Джерелами визначення показників фінансового стану можуть бути:

- а) баланс (форма № 1);
- б) звіт про:
 - фінансові результати та їх використання (форма № 2);
 - фінансово-майновий стан (форма № 3);
- в) відомості статистичних органів;
- г) дані оперативного обліку емітента;
- д) додаткова інформація.

Аудитор (аудиторська фірма) може самостійно обирати найбільш прийнятні показники для аналізу фінансового стану підприємства.

Результати аналізу повинні ґрунтуватися на інформації бухгалтерської звітності, ступінь достовірності якої підтверджено в розділі 13.

При аналізі розраховуються показники платоспроможності та фінансової стабільності підприємства, враховуючи особливості страхової діяльності з метою визначення реального фінансового стану страхової компанії (беззбитковості), фактичний запас платоспроможності повинен перевищувати розрахунковий нормативний запас платоспроможності згідно з ст. 29 Закону України "Про страхування".

При аналізі та визначенні оцінки діяльності підприємства можливе використання інших додаткових показників.

Показники платоспроможності та фінансової стабільності "назва" за період (рік, квартал, місяць)

Показники	на 1.01. 199_р.	При- міт- ки*
1. Коефіцієнти ліквідності:		
1.1. Загальний (коефіцієнт покриття)		
II розділ + III розділ активу балансу		
III розділ пасиву балансу		
1.2. Проміжний		
III розділ активу балансу		
IC12 "		
III розділ пасиву балансу		
1.3. Абсолютної ліквідності		
Грошові кошти (Коди рядків 260—290 балансу)		
III розділ пасиву балансу		
2. Коефіцієнт фінансової стійкості		
I розділ пасиву балансу		
II розділ + III розділ пасиву балансу		
3. Коефіцієнт фінансової незалежності		
I розділ пасиву балансу		
II розділ + III розділ пасиву балансу		
4. Коефіцієнт ефективності використання активів		
балансовий прибуток (форма № 2)		
I розділ + II розділ + III розділ активу балансу		
5. Коефіцієнт ефективності використання власних коштів (капіталу)		
балансовий прибуток (форма № 2)		
I розділ пасиву балансу		

•Періодичність розрахунку фінансових співвідношень залежить від завдань аудиту і може встановлюватись на дату перевірки, по роках, поквартально, помісячно тощо.

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ
Типових інвестиційних декларацій

Рішення

Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 3 липня 1997р. № 162

(Витяг)

Відповідно до статті 3 Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів України" з метою стандартизації діяльності і вдосконалення державного контролю за діяльністю інвестиційних фондів та інвестиційних компаній Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку постановляє:

1. Затвердити Типові інвестиційні декларації відкритого інвестиційного фонду, закритого інвестиційного фонду, закритого взаємного фонду інвестиційної компанії та відкритого взаємного фонду інвестиційної компанії (додатки 1, 2, 3, 4).

2. Встановити, що через місяць після опублікування Типових інвестиційних декларацій відкритого інвестиційного фонду, закритого інвестиційного фонду, закритого взаємного фонду інвестиційної компанії та відкритого взаємного фонду інвестиційної компанії зазначені декларації є обов'язковими для використання при реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів інвестиційних фондів і інвестиційних компаній та здійсненні діяльності по спільному інвестуванню.

ДОДАТОК 1

Затверджено
загальними зборами засновників
№___від "___*_____199__р.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДЕКЛАРАЦІЯ
відкритого інвестиційного фонду

м. Київ _____
(дата, місяць та рік)

1. Повне найменування Фонду: _____

2. Вид Фонду: відкритий інвестиційний фонд створено згідно з рішенням загальних зборів засновників (протокол від "___" _____ 199__р. №

i. Місцезнаходження інвестиційного фонду: _____

4. Основні напрямки інвестиційної діяльності відкритого інвестиційного фонду _____
(повне найменування)

Здійснення інвестицій в цінні папери інших емітентів, а саме:

(по галузях народного господарства, державні цінні папери, цінні папери органів місцевого самоврядування)

5. Предмет інвестиційної діяльності інвестиційного фонду.

Акумуляція фінансових ресурсів, залучених шляхом випуску інвестиційних сертифікатів та проведення комерційної діяльності з цінними паперами.

6. Мета інвестиційної діяльності.

Отримання прибутку від здійснення діяльності по спільному інвестуванню, забезпечення прибутковості вкладень та приросту вкладених коштів учасників інвестиційного фонду.

7. Обмеження інвестиційної діяльності.

Фонд не має права:

- випускати облігації та векселі;
- мати у своїх активах більш як 10% цінних паперів одного емітента та інвестувати понад 5% своїх активів у одного емітента;
- тримати в цінних паперах менш як 70% активів фонду;
- купувати інвестиційні сертифікати інших інвестиційних фондів та компаній;
- займатися представницькою діяльністю з приватизаційними паперами;
- брати банківський кредит, крім випадків використання цього кредиту для викупу відкритим фондом своїх інвестиційних сертифікатів;
- здійснювати інвестиції в цінні папери, емітентом яких є афілійована особа фонду;
- видавати майнові гарантії, забезпечені майном фонду, для третіх осіб, укладати угоди застави;
- придбавати цінні папери повних і командитних товариств.

8. Порядок продажу інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати відкритого інвестиційного фонду реалізуються за грошові кошти. Інвестиційні сертифікати не підлягають вільному перепродажу. Інвестиційний керуючий не пропонує на продаж інвестиційні сертифікати за ціною, нижчою від номінальної.

Інвестиційний керуючий організовує продаж інвестиційних сертифікатів фонду. Для цього він може залучати агентів з розповсюдження інвестиційних сертифікатів фонду (в разі якщо інвестиційний керуючий користується послугами агентів). Продаж інвестиційних сертифікатів здійснюється за адресою:

(адреси пунктів продажу)

9. Відомості про випуск інвестиційних сертифікатів.

Фонд здійснює випуск іменних (на пред'явника) / (іменні та на пред'явника) інвестиційних сертифікатів у кількості _____ штук номіналом _____ грн. на загальну суму _____ грн. (Необхідно зазначити розподіл за категоріями). Депозитарієм (зберігачем) інвестиційного фонду учасникам може видаватися документ, який підтверджує придбання юридичною або фізичною особою інвестиційних сертифікатів на сумарну вартість _____

(сума прописом у гривнях)

10. Зобов'язання щодо викупу інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати відкритого інвестиційного фонду підлягають викупу фондом протягом терміну його діяльності за ціною, яка дорівнює вартості чистих активів у розрахунку на один інвестиційний сертифікат, що обраховується з періодичністю (зазначається періодичність розрахунку).

11. Наслідки невиконання зобов'язань щодо викупу інвестиційних сертифікатів.

У разі невиконання зобов'язань щодо викупу інвестиційних сертифікатів відповідальність настає у відповідності з нормами чинного законодавства.

12. Комісійні, винагороди та виплати, що можуть виплачуватись за рахунок інвестиційного фонду.

За рахунок взаємного фонду здійснюються витрати, пов'язані з досягненням мети створення взаємного фонду, а саме:

— винагорода інвестиційному керуючому — (не перевищує 5% середньорічної вартості чистих активів);

— витрати по договорах з депозитарієм (зберігачем) та аудитором;

— витрати на поточну діяльність інвестиційного фонду (за рахунок фонду можуть здійснюватись інші витрати, передбачені чинним законодавством).

13. Місце, терміни та порядок виплати дивідендів.

Фактичний розмір дивідендів, який отримується учасниками від результатів діяльності інвестиційного фонду, визна-

чається загальними зборами засновників згідно з результатами діяльності фонду.

Дивіденди сплачуються один раз на рік, починаючи з _____ по _____ протягом _____

(зазначається термін)

за адресою _____

або шляхом перерахування на банківські рахунки учасників та/або поштовими переказами на адреси, вказані учасниками при укладанні договору купівлі-продажу інвестиційних сертифікатів.

У разі зміни місця або порядку виплати дивідендів інвестиційний фонд зобов'язується повідомити учасників через засоби масової інформації.

14. Застереження щодо створення спеціальних або резервних фондів.

Спеціальні або резервні фонди не створюються.

ДОДАТОК 2

Затверджено

загальними зборами засновників

№ _____ від " ____ " * _____ 199_ р.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДЕКЛАРАЦІЯ відкритого взаємного фонду

інвестиційно! компанії

м. Київ _____
(дата, місяць та рік)

1. Повне найменування інвестиційної компанії: _____

Повне найменування фонду _____

2. Вид фонду: відкритий взаємний фонд

(повна назва)

створено згідно з рішенням загальних зборів акціонерів (учасників) інвестиційної компанії (протокол від ^м " _ " 199_ р. № _____).

Положення про взаємний фонд _____

(повна назва)

затверджено загальними зборами акціонерів (учасників) інвестиційної компанії _____

(повна назва)

(протокол від "___" _____ 199__ р. №___).

3. Місцезнаходження інвестиційної компанії _____

Місцезнаходження взаємного фонду _____

4. Інвестиційна компанія _____

(повна назва)

передає на баланс відкритого взаємного фонду (повна назва) майно загальною вартістю _____

(сума прописом у гривнях)

у вигляді: нерухомого майна на суму _____

(сума прописом у гривнях)

цінних паперів на суму _____

(сума прописом у гривнях)

інше на суму _____

(сума прописом у гривнях)

Інвестиційна компанія одержує прибутки від діяльності, пов'язаної із спільним інвестуванням, пропорційно вартості майна, переданого нею на баланс взаємного фонду.

Інвестиційна компанія одержує інвестиційні сертифікати в розмірі, що відповідає вартості майна, переданого нею у взаємний фонд. Інвестиційні сертифікати засновників зберігаються у депозитарія (зберігана) і не можуть пропонуватися до продажу.

5. Основні напрямки інвестиційної діяльності відкритого взаємного фонду _____

(повна назва)

6. Акумуляція фінансових ресурсів, залучених шляхом випуску та розміщення інвестиційних сертифікатів та проведення комерційної діяльності з цінними паперами.

7. Мета інвестиційної діяльності.

Отримання прибутку від забезпечення прибутковості вкладень та приросту вкладених коштів учасників фонду.

8. Обмеження інвестиційної діяльності.

Фонд не має права:

— випускати облігації та векселі;

- мати у своїх активах більш як 10% цінних паперів одного з емітентів та інвестувати понад 5% своїх активів у одного емітента, крім випадку, коли ВФ має право тримати у своїх активах до 25% цінних паперів одного емітента за умови їх

придбання за приватизаційні папери, крім інвестування в облігації внутрішніх державних позик, казначейські зобов'язання держави та інші цінні папери, одержання доходів за якими гарантовано урядом України;

- тримати в цінних паперах менш як 70% активів фонду;
- купувати інвестиційні сертифікати інших інвестиційних фондів та компаній;

- займатися представницькою діяльністю з приватизаційними паперами;

- здійснювати інвестиції в цінні папери, емітентом яких є афілійована особа фонду або компанії;

- видавати майнові гарантії, забезпечені майном фонду, для третіх осіб, укладати угоди застави;

- придбавати цінні папери повних і командитних товариств.

9. Порядок продажу інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати закритого взаємного фонду реалізуються за грошові кошти та приватизаційні папери учасників. Інвестиційні сертифікати підлягають вільному перепродажу.

Інвестиційний керуючий не пропонує на продаж інвестиційні сертифікати за ціною, нижчою за номінальну.

Інвестиційний керуючий організовує продаж інвестиційних сертифікатів фонду. Для цього він може залучати агентів з розповсюдження цінних паперів фонду (в разі, якщо інвестиційний керуючий користується послугами агентів). Продаж інвестиційних сертифікатів здійснюється за адресою:

(адреси пунктів продажу)

Фонд обслуговує власників приватизаційних паперів з такими обмеженнями:

- інвестиційні сертифікати підлягають викупу фондом не раніше закінчення терміну використання приватизаційних паперів;

- учасникам інвестиційного фонду не гарантується фіксований розмір дивідендів.

10. Відомості про випуск інвестиційних сертифікатів.

Компанія здійснює випуск іменних (на пред'явника) / (іменні та на пред'явника разом) інвестиційних сертифікатів у кількості _____ штук номіналом _____ грн. на загальну суму _____ грн. (Необхідно зазначити розподіл за категоріями). Депозитарієм (зберігачем) інвестиційної компанії учасникам може видаватись документ, який підтверджує придбання

юридичною чи фізичною особою інвестиційних сертифікатів на сумарну вартість _____

(сума прописом у гривнях)

11. Зобов'язання щодо викупу інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати закритого взаємного фонду підлягають викупу фондом після закінчення строку його діяльності, але не раніше закінчення терміну використання приватизаційних паперів.

Після закінчення терміну дії фонд ліквідується. Ліквідаційна комісія публікує в друкованих засобах масової інформації за місцезнаходженням фонду інформацію про його ліквідацію, порядок і термін заявлення кредитором претензій. Комісія повинна опублікувати першу інформацію не пізніше як через тиждень після свого створення і повторити її протягом двох місяців не менш як двічі. Майно фонду реалізується виключно на аукціоні. Виручка від продажу спрямовується на задоволення вимог кредиторів. Кошти, які залишилися після цього, розподіляються між учасниками пропорційно кількості інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати викуповуються за ціною, що дорівнює вартості чистих активів, у розрахунку на один інвестиційний сертифікат.

12. Наслідки невиконання зобов'язань щодо викупу інвестиційних сертифікатів.

У разі невиконання зобов'язань щодо викупу інвестиційних сертифікатів відповідальність настає відповідно до норм чинного законодавства.

13. Комісійні, винагороди та виплати, що можуть виплачуватись за рахунок взаємного фонду.

За рахунок взаємного фонду здійснюються витрати, пов'язані з досягненням мети створення взаємного фонду, а саме:

— винагороди інвестиційній компанії як інвестиційному керуючому — не перевищують 5% середньорічної вартості чистих активів взаємного фонду або 10%, якщо активи сформовані більш як на 50% за рахунок приватизаційних паперів;

— витрати по договорах з депозитарієм (зберігачем) та аудитором.

На майно взаємного фонду не може бути звернено стягнення за зобов'язаннями, не пов'язаними з діяльністю взаємного фонду. (За рахунок фонду можуть здійснюватись інші витрати, передбачені чинним законодавством. У даному пункті зазначаються відомості щодо можливого розподілу витрат між інвестиційною компанією та взаємним фондом.)

14. Місце, терміни та порядок виплати дивідендів.

Фактичний розмір дивідендів, який отримується учасниками від результатів діяльності взаємного фонду, визначається загальними зборами засновників згідно з результатами діяльності фонду.

Дивіденди сплачуються один раз на рік, починаючи з _____ по _____ протягом _____

(встановлений термін)

за адресою _____

або шляхом перерахування на банківські рахунки учасників та/або поштовими переказами, вказаними учасниками при укладанні договору купівлі-продажу інвестиційних сертифікатів.

У разі зміни місця або порядку виплати дивідендів взаємний фонд (повна назва) інвестиційної компанії (повна назва) зобов'язується повідомити учасників через засоби масової інформації.

15. Застереження щодо створення спеціальних або резервних фондів.

Спеціальні або резервні фонди не створюються.

•

ДОДАТОК 3

Затверджено
загальними зборами засновників
№ _____ від _____ " _____ 199_ р.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДЕКЛАРАЦІЯ закритого Інвестиційного фонду

м. Київ _____
(дата, місяць та рік)

1. Повне найменування інвестиційного фонду:

2. Вид фонду: закритий інвестиційний фонд створено згідно з рішенням загальних зборів засновників (протокол від " _____ " _____ 199_ р. № _____) терміном на _____ років.

3. Місцезнаходження інвестиційного фонду: _____

4. Основні напрямки інвестиційної діяльності закритого інвестиційного фонду.

Здійснення інвестицій в цінні папери та придбання нерухомого майна, часток і паїв, що належать державі в майні господарських товариств, в процесі приватизації, а саме:

(по галузях народного господарства).

5. Предмет інвестиційної діяльності інвестиційного фонду.

Акумуляція фінансових ресурсів, залучених шляхом випуску інвестиційних сертифікатів і проведення комерційної діяльності з цінними паперами.

6. Мета інвестиційної діяльності.

Отримання прибутку від здійснення діяльності по спільному інвестуванню, забезпечення прибутковості вкладень та приросту вкладених коштів учасників фонду.

7. Обмеження інвестиційної діяльності.

Фонд не має права:

— випускати облігації та векселі;

— мати у своїх активах більш як 10% цінних паперів одного з емітентів та інвестувати понад 5% своїх активів у одного емітента, крім випадку, коли інвестиційний фонд має право тримати у своїх активах до 25% цінних паперів одного емітента за умови їх придбання за приватизаційні папери, крім інвестування в облігації внутрішніх державних позик, казначейські зобов'язання держави та інші цінні папери, одержання доходів за якими гарантовано урядом України;

— тримати в цінних паперах менш як 70% активів фонду;

— придбати інвестиційні сертифікати інших інвестиційних фондів та компаній;

— здійснювати інвестиції в цінні папери, емітентом яких є афілійована особа фонду або компанії;

— видавати майнові гарантії, забезпечені майном фонду, для третіх осіб, укладати угоди застави;

— придбавати цінні папери повних і командитних товариств.

8. Порядок продажу інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати закритого інвестиційного фонду реалізуються за грошові кошти та приватизаційні папери учасників. Інвестиційні сертифікати підлягають вільному перепродажу.

Інвестиційний керуючий не пропонує на продаж інвестиційні сертифікати за ціною, нижчою за номінальну.

Інвестиційний керуючий організовує продаж інвестиційних сертифікатів фонду. Для цього він може залучати агентів

з розповсюдження цінних паперів інвестиційного фонду (в разі, якщо інвестиційний керуючий користується послугами агентів). Продаж інвестиційних сертифікатів здійснюється за адресою: _____

(адреси пунктів продажу)

Фонд обслуговує власників приватизаційних паперів з такими обмеженнями:

— інвестиційні сертифікати підлягають викупу фондом не раніше закінчення терміну використання приватизаційних паперів;

— учасникам інвестиційного фонду не гарантується фіксований розмір дивідендів.

9. Відомості про випуск інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційний фонд здійснює випуск іменних (на пред'явника) / (іменні та на пред'явника разом) інвестиційних сертифікатів у кількості _____ штук номіналом _____ грн. на загальну суму _____ грн. (Необхідно зазначити розподіл за категоріями) Депозитарієм інвестиційної компанії (зберігачем) учасникам може видаватись документ, який підтверджує придбання юридичною чи фізичною особою інвестиційних сертифікатів на сумарну вартість _____ " "

(сума прописом в гривнях)

10. Зобов'язання щодо викупу інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати закритого взаємного фонду підлягають викупу фондом після закінчення строку його діяльності, але не раніше закінчення терміну використання приватизаційних паперів.

Після закінчення терміну дії інвестиційний фонд ліквідується. Ліквідаційна комісія публікує в друкованих засобах масової інформації за місцезнаходженням фонду інформацію про його ліквідацію, порядок і термін заявлення кредитором претензій. Комісія повинна опублікувати першу інформацію не пізніше як через тиждень після свого створення і повторити її протягом двох місяців не менш як двічі. Майно фонду реалізується виключно на аукціоні. Виручка від продажу спрямовується на задоволення вимог кредиторів. Кошти, які залишилися після цього, розподіляються між учасниками пропорційно кількості інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати викуповуються за ціною, яка дорівнює вартості чистих активів, у розрахунку на один інвестиційний сертифікат.

11. Наслідки невиконання зобов'язань щодо викупу інвестиційних сертифікатів.

'ОУ разі невиконання зобов'язань щодо викупу інвестиційних сертифікатів відповідальність настає відповідно до норм чинного законодавства.

12. Комісійні, винагороди та виплати, що можуть виплачуватись за рахунок інвестиційного фонду.

За рахунок взаємного фонду здійснюються витрати, пов'язані з досягненням мети створення взаємного фонду, а саме:

— винагорода інвестиційній компанії як інвестиційному керуючому — не перевищує 5% середньорічної вартості чистих активів інвестиційного фонду або 10%, якщо активи сформовані більш як на 50% за рахунок приватизаційних паперів;

— витрати по договорах з депозитарієм (зберігачем) та аудитором (аудиторською фірмою);

— витрати на поточну діяльність інвестиційного фонду.

(За рахунок фонду можуть здійснюватись інші витрати, передбачені чинним законодавством).

13. Місце, терміни та порядок виплати дивідендів.

Фактичний розмір дивідендів, який отримують учасники від результатів діяльності інвестиційного фонду, визначається загальними зборами засновників згідно з результатами діяльності фонду.

Дивіденди сплачуються один раз на рік, починаючи з _____ по _____ протягом _____

(встановлений термін)

за адресою _____

або шляхом перерахування на банківські рахунки учасників та/або поштовими переказами на адреси, вказані учасниками при укладанні договору купівлі-продажу інвестиційних сертифікатів.

У разі зміни місця або порядку виплати дивідендів інвестиційний фонд (повна назва) зобов'язується повідомити учасників через засоби масової інформації.

14. Застереження щодо створення спеціальних або резервних фондів.

Спеціальні або резервні фонди не створюються.

ДОДАТОК 4

Затверджено
загальними зборами засновників
№ _____ від "___" _____ 199__ р.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДЕКЛАРАЦІЯ
закритого взаємного фонду

інвестиційної компанії

м. Київ _____
(дата, місяць та рік)

1. Повне найменування інвестиційної компанії:

Повне найменування фонду

2. Вид фонду: закритий взаємний фонд створено згідно з рішенням загальних зборів акціонерів (протокол від "___" _____ 199__ р. № _____) терміном на _____ років.

3. Місцезнаходження інвестиційної компанії: _ _____

Місцезнаходження взаємного фонду

4. Інвестиційна компанія _____
(повна назва)

передає на баланс закритого взаємного фонду

(повна назва)

майно загальною вартістю _____
(сума прописом у гривнях)

у вигляді нерухомого майна на суму _____
(сума прописом у гривнях)

та цінних паперів на суму _____
(сума прописом у гривнях)

Інвестиційна компанія одержує прибутки від діяльності, пов'язаної із спільним інвестуванням, пропорційно вартості майна, переданого нею на баланс взаємного фонду.

5. Основні напрямки інвестиційної діяльності закритого взаємного фонду _____

(повне найменування)

Здійснення інвестицій в цінні папери та придбання нерухомого майна, часток і паїв, що належать державі в майні господарських товариств, в процесі приватизації, а саме:

(по галузях народного господарства)

6. Предмет інвестиційної діяльності взаємного фонду.

Здійснення інвестицій у цінні папери інших емітентів, а саме: _____

(по галузях народного господарства, державні цінні папери, цінні папери органів місцевого самоврядування).

Акумуляція фінансових ресурсів, залучених шляхом випуску та розміщення інвестиційних сертифікатів[^], і проведення комерційної діяльності з цінними паперами.

7. Мета інвестиційної діяльності.

Отримання прибутку від здійснення діяльності по спільному інвестуванню, забезпечення прибутковості вкладень та приросту вкладених коштів учасників фонду.

8. Обмеження інвестиційної діяльності.

Фонд не має права:

- випускати облігації та векселі;
- мати у своїх активах більш як 10% цінних паперів одного з емітентів та інвестувати понад 5% своїх активів у одного емітента, крім інвестування в облігації внутрішніх державних позик, казначейські зобов'язання держави та інші цінні папери, одержання доходів за якими гарантовано урядом України;
- " — тримати в цінних паперах менш як 70% активів фонду;
- купувати інвестиційні сертифікати інших інвестиційних фондів та компаній;
- займатися представницькою діяльністю з приватизаційними паперами;
- брати банківський кредит, крім випадків використання цього кредиту для викупу відкритим фондом своїх інвестиційних сертифікатів;
- здійснювати інвестиції в цінні папери, емітентом яких є афілійована особа фонду;
- видавати майнові гарантії, забезпечені майном фонду, для третіх осіб, укладати угоди застави;
- придбавати цінні папери повних і командитних товариств.

9. Порядок продажу інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати відкритого взаємного фонду реалізуються за грошові кошти. Інвестиційні сертифікати не підлягають вільному перепродажу. Інвестиційний керуючий не пропонує на продаж інвестиційні сертифікати за ціною, нижчою за номінальну.

Інвестиційний керуючий організовує продаж інвестиційних сертифікатів фонду. Для цього він може залучати агентів з розповсюдження інвестиційних сертифікатів фонду (в разі, якщо інвестиційний керуючий користується послугами агентів). Продаж інвестиційних сертифікатів здійснюється за адресою:

(адреси пунктів продажу)

10. Відомості про випуск інвестиційних сертифікатів.

Компанія здійснює випуск іменних (на пред'явника) / (іменні та на пред'явника разом) інвестиційних сертифікатів у кількості _____ штук номіналом _____ грн. на загальну суму _____ грн. (Необхідно зазначити розподіл за категоріями). Депозитарієм інвестиційної компанії (зберігачем) може видаватись учасникам документ, який підтверджує придбання юридичною чи фізичною особою інвестиційних сертифікатів на сумарну вартість _____

(сума прописом в гривнях)

11. Зобов'язання щодо викупу інвестиційних сертифікатів.

Інвестиційні сертифікати відкритого інвестиційного фонду підлягають викупу фондом протягом строку його діяльності за ціною, що дорівнює вартості чистих активів у розрахунку на один інвестиційний сертифікат, що обраховується з періодичністю (зазначається періодичність розрахунку).

12. Наслідки невиконання зобов'язань щодо викупу інвестиційних сертифікатів.

У разі невиконання зобов'язань щодо викупу інвестиційних сертифікатів відповідальність настає у відповідності до норм чинного законодавства.

13. Комісійні, винагороди та виплати, що можуть виплачуватись за рахунок взаємного фонду.

За рахунок взаємного фонду здійснюються витрати, пов'язані з досягненням мети створення взаємного фонду, а саме:

- винагорода інвестиційному керуючому — не перевищує 5% середньорічної вартості чистих активів взаємного фонду;
- витрати по договорам з депозитарієм (зберігачем) та аудитором;

— витрати на поточну діяльність інвестиційного фонду.

На майно взаємного фонду не може бути звернено стягнення за зобов'язаннями, не пов'язаними з діяльністю взаємного фонду. (За рахунок фонду можуть здійснюватись інші витрати, передбачені чинним законодавством. У даному пункті зазначаються відомості щодо можливого розподілу витрат між інвестиційною компанією та взаємним фондом.)

14. Місце, терміни та порядок виплати дивідендів.

Фактичний розмір дивідендів, який отримується учасниками від результатів діяльності взаємного фонду, визначається загальними зборами акціонерів (учасників) згідно з результатами діяльності фонду.

Дивіденди сплачуються один раз на рік, починаючи з _____ по _____ протягом _____

(зазначається термін)

за адресою _____

або шляхом перерахування на банківські рахунки учасників та/або поштовими переказами на адреси, вказані учасниками при укладанні договору купівлі-продажу інвестиційних сертифікатів.

У разі зміни місця або порядку виплати дивідендів взаємний фонд (повна назва) інвестиційної компанії (повна назва) зобов'язується повідомити учасників через засоби масової інформації.

15. Застереження щодо створення спеціальних або резервних фондів.

Спеціальні або резервні фонди не створюються.

(Українська інвестиційна газета. — 1997. — 7 серпня. — № 29)

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок оцінки чистих активів інвестиційних фондів
і взаємних фондів інвестиційних компаній

Затверджено рішенням

*Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 7 жовтня 1997 р. № 30/1*

Положення про порядок оцінки чистих активів інвестиційних фондів і взаємних фондів інвестиційних компаній розроблено відповідно до Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затвердженого Указом Президента України "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії" від 19 лютого 1994 р. № 55/94, Указу Президента України "Про внесення змін та доповнень до Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії" від 28 березня 1995 р. № 265/95, Указу Президента України "Про внесення змін та доповнень до Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії" від 18 листопада 1995 р. № 1080/95, Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в Україні" від 3 квітня 1993 р. № 250 зі змінами від 5 липня 1993 р., 24 вересня 1993 р., 21 березня 1994 р., 14 серпня 1996 р., наказів Міністерства фінансів України "Про внесення змін і доповнень до річної бухгалтерської звітності підприємств" від 28 жовтня 1996 р. № 231 та "Про квартальну бухгалтерську звітність підприємств" від 10 лютого 1997 р. № 30, Положення про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності, затвердженого наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 15 січня 1997 р. № 9 та Тимчасового положення про депозитарії та депозитну діяльність, затвердженого наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 21 травня 1996 р. № 117.

Це Положення визначає порядок оцінки чистих активів інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії) та складання Довідки про вартість чистих активів інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії) з метою визначення ціни, за якою розміщуються та викуповуються інвестиційні сертифікати, а також визначення розміру винагороди інвестиційного керуючого.

І Загальні положення

Інвестиційний фонд — це юридична особа, заснована у формі закритого акціонерного товариства, що здійснює виключну діяльність в галузі спільного інвестування.

Взаємний фонд інвестиційної компанії є філією інвестиційної компанії, що утворюється за рішенням її вищого органу для здійснення діяльності щодо спільного інвестування, має окремий баланс для відокремленого обліку наявності та обігу майна взаємного фонду, поточний рахунок і підлягає державній реєстрації у порядку, передбаченому для реєстрації філій суб'єктів підприємницької діяльності.

Активи інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії) — майно фонду, яке враховується при розрахунку чистих активів, а саме: основні засоби та інші позаоборотні активи, запаси і витрати, грошові кошти, розрахунки та інші активи.

Пасиви (далі — зобов'язання) інвестиційного фонду або взаємного фонду інвестиційної компанії, які враховуються при розрахунку чистих активів, — визначені цим Положенням джерела коштів інвестиційного фонду або взаємного фонду інвестиційної компанії, які включають довгострокові пасиви, розрахунки та інші пасиви, заборгованість по поточних виплатах учасникам та акціонерам (для інвестиційних фондів).

Чистими активами інвестиційного фонду визнається вартість активів, в які розміщено кошти засновників та учасників фонду, в поточних цінах на момент оцінки.

Чисті активи інвестиційного фонду або взаємного фонду інвестиційної компанії — показник, який визначається як різниця між розмірами активів та зобов'язань фонду. При цьому, окремі статті активів інвестиційного фонду або взаємного фонду інвестиційної компанії для цілей визначення оцінкової вартості чистих активів можуть переоцінюватись з урахуванням їх ринкової вартості.

Вартість чистих активів обчислюється для: взаємного фонду — у розрахунку на один інвестиційний сертифікат, який знаходиться в обігу;

інвестиційного фонду — у розрахунку на акцію та інвестиційний сертифікат, які знаходяться в обігу.

Кількість акцій та інвестиційних сертифікатів (для інвестиційного фонду) та інвестиційних сертифікатів (для взаємного фонду інвестиційної компанії), які знаходяться в обігу, визначається як різниця між кількістю розміщених та викуплених акцій та інвестиційних сертифікатів (для інвестиційного

фонду) та інвестиційних сертифікатів (для взаємного фонду інвестиційної компанії).

Інвестиційні сертифікати пропонуються для розміщення та викуповуються (для відкритих фондів) за ціною, яка дорівнює вартості чистих активів в розрахунку на один інвестиційний сертифікат (для взаємного фонду інвестиційної компанії) та на одну акцію та інвестиційний сертифікат (для інвестиційного фонду), які знаходяться в обігу, в терміни, встановлені інвестиційною декларацією.

1.1. Періодичність проведення оцінки вартості чистих активів:

1.1.1. Регулярна оцінка. Регулярна оцінка вартості чистих активів інвестиційних фондів та взаємних фондів інвестиційних компаній проводиться спільно інвестиційним керуючим та депозитарієм (зберігачем) щоквартально на перше число місяця, наступного за звітним періодом.

Результати регулярної оцінки чистих активів відображаються у Довідці про вартість чистих активів (додаток 1 до цього Положення).

1.1.2. Систематична оцінка. Систематична оцінка здійснюється інвестиційним керуючим самостійно з періодичністю, яка встановлюється: для закритого фонду не рідше одного разу на місяць, а для відкритих фондів — з урахуванням терміну викупу інвестиційних сертифікатів, встановленого інвестиційною декларацією.

Інвестиційний керуючий зобов'язаний поінформувати акціонерів та учасників інвестиційних фондів та взаємних фондів інвестиційних компаній про зміни періодичності проведення оцінки вартості чистих активів.

В разі, коли вартість чистих активів фонду в розрахунку на акцію та інвестиційний сертифікат для інвестиційного фонду та на один інвестиційний сертифікат — для взаємного фонду зменшується до 90 відсотків номінальної вартості однієї акції та інвестиційного сертифіката для інвестиційного фонду та одного інвестиційного сертифіката — для взаємного фонду, що знаходяться в обігу, депозитарій (зберігач) цього фонду скликає позачергові збори засновників (акціонерів) інвестиційного фонду (інвестиційної компанії) та повідомляє про це Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

По Склад активів та зобов'язань інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії)

¹ 2.1. Склад активів інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії), які підлягають оцінці при розрахунку вартості чистих активів, визначений у розділі першому Довідки про вартість чистих активів інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії) (додаток і до цього Положення).

До складу активів фонду при розрахунку чистих активів, не включається балансова вартість цінних паперів власного випуску, вилучених (викуплених) фондом з обігу.

2.2. Склад зобов'язань інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії), які підлягають оцінці при визначенні вартості чистих активів, визначений у розділі другому Довідки про вартість чистих активів інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії) (додаток І до цього Положення).

До складу пасивів фонду при розрахунку чистих активів не відносяться власні кошти — статутний фонд (капітал) (для інвестиційного фонду), номінальна вартість розміщених інвестиційних сертифікатів, додатковий капітал, доходи майбутніх періодів, нерозподілений прибуток поточного та минулих років.

III. Порядок оцінки активів інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії)

3.1. Основні засоби, нематеріальні активи, малоцінні та швидкозношувані предмети оцінюються за залишковою вартістю на дату здійснення розрахунку.

3.2. Фінансові вкладення оцінюються наступним чином:

3.2.1. Цінні папери резидентів та нерезидентів, які обертаються на організаційно-оформлених ринках, перелік яких визначається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та задовольняють вимогам лістингу відповідного ринку, оцінюються за їх ринковою вартістю, яка визначається за даними останньої в звітному періоді офіційної котирувки організаційно оформленого ринку.

Обсяги продаж оцінюваних цінних паперів за звітний період (або квартал, що передує даті оцінки) повинні становити не менш ніж 1 відсоток від загальної емісії цих цінних паперів (окремо по кожному виду цінних паперів, випущених відповідним емітентом) або не менш ніж 10 тис. гривень (для облігацій внутрішньої державної позики одного випуску не

менш ніж 5% загальної суми випуску, або не менше ніж 100 тис. грн.).

При цьому ринкова вартість належних фондам цінних паперів, що обертаються більш як на одному організаційно оформленому ринку, при розрахунку оціночної вартості оцінюється за найменшою з останніх котировок, визначених на кожному з ринків у порядку, передбаченому абзацами першим та другим цього пункту.

У разі, якщо інвестиційним керуючим здійснюється систематична оцінка вартості чистих активів з періодичністю частішою за місячну, цінні папери, які обертаються на організаційно оформлених ринках та задовольняють вимогам лістингу, оцінюються за їх поточною ринковою вартістю без врахування порогових величин, передбачених абз. 2 п. 3.2.1, за даними останньої офіційної котировки або публікації у пресі.

Порядок публікації організаційно оформленими ринками інформації, необхідної для виконання процедур оцінки, передбачених цим положенням, визначаються нормативними документами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

3.2.2. Вартість цінних паперів, що не може бути визначена в порядку, передбаченому п. 3.2.1 цього Положення, визначається за їх балансовою вартістю станом на дату оцінки, з урахуванням наступних особливостей.

Вартість цінних паперів емітентів, що визначені у встановленому порядку банкрутами, вважається рівною нулю.

Вартість боргових цінних паперів визначається за формулою:

$$PV = D1/(1+R)^{T1/365} + D2/(1+R)^{T2/365} + \dots + Dn/(1+R)^{Tn/365},$$

де:

PV — вартість цінного папера;

R — остання зафіксована на ринку доходність оцінюваного або аналогічного цінного папера у річних відсотках;

D_n — сума n-ої виплати (під виплатою розуміється виплата доходу та погашення цінного папера);

n — порядковий номер виплати;

T_n — термін часу від дати оцінки до моменту виплати n (у днях).

Остання зафіксована на ринку доходність аналогічного цінного папера визначається за даними останньої котировки

аналогічних за видом цінних паперів того самого емітента, що мають близький термін погашення, якщо така котировка зафіксована пізніше останньої котировки оцінюваного цінного папера. Під котировкою розуміється офіційна котировка в одній з організаційно оформлених систем за умови, що обсяг продажу цінного папера за 90 днів, що передували дню цієї котировки, включаючи день котировки, досяг обсягів, зазначених у п. 3.2.1, або остання офіційна котировка ціни пропозиції на купівлю цінного папера на організаційно оформленому ринку, за умови одночасного існування на цьому ринку котировок цін пропозиції на купівлю та продаж цінного папера та за умови, що різниця між цими котировками не перевищувала 5% від котировки ціни пропозиції на купівлю.

Близьким вважається термін погашення цінного папера, якщо різниця між цим терміном та терміном погашення оцінюваного цінного папера не перевищує трьох днів.

Остання зафіксована на ринку доходність визначається як значення R , за якого, за умови розрахунку вартості цінного папера на дату котировки за формулою (1), PV дорівнювало б ціні за котировкою.

У разі відсутності котировок цін оцінюваного боргового цінного папера та аналогічних цінних паперів, які відповідають визначенню котировки, що наведена в абз. 6 цього пункту, вартість боргових цінних паперів визначається за їх балансовою вартістю.

3.2.3. Приватизаційні папери оцінюються за їх номінальною вартістю.

3.3. Оцінка вартості витрат, розрахунків з дебіторами грошових коштів проводиться за їх балансовою вартістю.

3.4. Балансова вартість цінних паперів, балансова вартість валютних цінностей, майна фондів, вартість яких визначена в іноземній валюті, підлягає перерахунку в національну валюту України за офіційним курсом Національного банку України, встановленим на дату, що передувала даті, на яку проводиться розрахунок вартості чистих активів згідно з порядком, встановленим Положенням з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 14 лютого 1996 р. Мс 29.

IV. Порядок оцінки зобов'язань інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії)

Оцінка зобов'язань інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії) проводиться за балансовою

вартістю. Балансова вартість зобов'язань фондів, вартість яких визначена в іноземній валюті, підлягає перерахунку¹ в національну валюту України за офіційним курсом Національного банку України, встановленим на дату, що передувала даті, на яку проводиться розрахунок вартості чистих активів згідно з порядком, встановленим Положенням з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 14 лютого 1996 р. № 29.

V- Оформлення звітності щодо розрахунку вартості чистих активів інвестиційних фондів та взаємних фондів інвестиційної компанії

Визначення загальної вартості чистих активів (взаємного фонду інвестиційної компанії) з розрахунку на акцію та інвестиційний сертифікат, які знаходяться в обігу, для інвестиційного фонду та на один інвестиційний сертифікат для взаємного фонду інвестиційної компанії, який знаходиться в обігу, проводиться за формою згідно з додатком 1 до цього порядку. До розрахунку чистих активів додатково надається довідка про фінансові вкладення фонду за формою згідно з додатком 2¹. Вказані довідки (додатки 1 та 2) підписуються для інвестиційних фондів уповноваженими особами інвестиційного керуючого та депозитарію (зберігача); для взаємного фонду — уповноваженими особами інвестиційної компанії та депозитарію (зберігача).

VI. Порядок надання звітності з чистих активів для інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, які здійснюють діяльність щодо спільного інвестування

Інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, які здійснюють діяльність щодо спільного інвестування, щоквартально не пізніше 30-ти днів після закінчення кварталу подають до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку такі відомості:

а) довідку про вартість чистих активів інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційної компанії) згідно з додатком 1;

б) довідку про фінансові вкладення інвестиційного фонду та взаємного фонду інвестиційної компанії згідно з додатком 2;

Додатки не наводяться.

в) баланс фонду та звіт про фінансові результати та їх використання.

Після завершення фінансового року, але не пізніше 30 березня наступного року інвестиційні фонди та інвестиційні компанії подають до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, крім довідок, зазначених у пп. а), б) цього розділу, річний баланс фонду, звіт про фінансові результати та їх використання, звіт про фінансово-майновий стан фонду, підтверджені незалежним аудитором або аудиторською фірмою.

Звітність по кожному взаємному фонду інвестиційної компанії подається окремо.

Дані, зазначені в пп. а), б), в), публікуються згідно з вимогами п. 26 Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, копії публікацій надаються до ДКЦПФР протягом місяця з дня публікації в пресі.

VII Державний контроль

Державний контроль за своєчасністю, повнотою та правильністю виконання розрахунку чистих активів та подання зазначеної в пункті V цього Положення звітності здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

За неподання, несвоєчасне подання або подання завідомо недостовірних відомостей до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку інвестиційні керуючі та депозитарії (зберігачі) несуть відповідальність згідно з Законом України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні".

*(Українська Інвестиційна Газета. — 1997. — 11 листопада.
- № 42.)*

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про порядок надання дозволу на обіг акцій або облігацій
підприємств українських емітентів за межами України

Затверджено рішенням
Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку
від 17 жовтня 1997 р. № 36

І. Загальні положення

1. Положення про порядок надання дозволу на обіг акцій або облігацій підприємств (далі — цінних паперів) українських емітентів за межами України розроблено відповідно до Законів України "Про цінні папери і фондову біржу", "Про господарські товариства" та "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні".

2. Надання дозволу на обіг цінних паперів українських емітентів за межами України (далі — Дозвіл) здійснюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3. Дозвіл надається на обіг цінних паперів українських емітентів, якщо весь випуск розміщується за межами України.

4. Емітент повинен мати лістинг по попередніх випусках цінних паперів на фондовій біржі на території України або на торговельно-інформаційній системі (ТІС). Емітент не може розміщувати за межами України перший випуск цінних паперів.

5. Під дію цього Положення підпадають емітенти цінних паперів, статутний фонд яких не менше 5 млн грн.

Емітенти, статутний фонд яких менше 5 млн грн., не мають права розміщувати цінні папери за межами України.

6. Емітент може розміщувати цінні папери за межами України на загальну суму, що не перевищує 25% статутного фонду емітента.

7. Емітент не має права розміщувати цінні папери за межами України за ціною нижче тієї, що склалася на фондовій біржі на території України або на торговельно-інформаційній системі, та за ціною нижче номінальної. У разі падіння ціни на цінні папери емітента за межами України нижче їх ціни при обігу на території України емітент зобов'язаний повідомити Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

8. Забороняється до кінця розміщення цінних паперів за межами України та отримання емітентом коштів випуск будь-яких похідних цінних паперів на цінні папери, які розміщуються за межами України.

9. На цінні папери, які розміщуються за межами України, емітент може випускати депозитарні сертифікати та депозитарні свідоцтва.

10. Емітент має право на розміщення цінних паперів за межами України з моменту дозволу Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку визначає, яким чином та на яких біржах і торговельно-інформаційних системах за межами України емітент може розміщувати свої акції та облігації.

11. Надання дозволу Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку на обіг цінних паперів за межами України не може розглядатися як гарантія вартості цих цінних паперів.

12. Відповідальність за достовірність даних та документів, які подаються Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку для надання дозволу, несе емітент.

13. Підставою для відмови у наданні дозволу на обіг цінних паперів українських емітентів за межами України є:

а) наявність у поданих документах відомостей, що дозволяють зробити висновок про невідповідність поданих документів чинному законодавству;

б) подання емітентом недостовірної або неповної інформації;

в) невиконання вимог, що встановлені цим Положенням;

г) заборона уряду України щодо продажу акцій (часток, паїв, цінних паперів) об'єктів нерезидентам.

14. Повідомлення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про відмову в наданні дозволу до емітентів доводиться листом з повідомленням про вручення.

У випадку відмови емітенту в наданні дозволу на обіг цінних паперів за межами України всі подані документи залишаються в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку і емітенту не повертаються.

15. Документи, що подані для одержання дозволу на обіг цінних паперів за межами України, розглядаються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку протягом 45 днів.

16. У випадку надходження будь-яких додаткових документів термін розгляду документів, поданих для надання дозволу, відраховується з дня надходження останнього документа.

II. Порядок отримання дозволу на обіг цінних паперів за межами України

Ів Порядок отримання дозволу на обіг цінних паперів за межами України

17. Для отримання дозволу емітент повинен зареєструвати в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку випуск акцій (облігацій) та інформацію про випуск цінних паперів відповідно до "Положення про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск" з урахуванням таких особливостей:

- реєстрація випуску цінних паперів та інформації про їх випуск провадиться одночасно протягом 30 днів;
- випуск цінних паперів повинен здійснюватись у безпаперовій формі;
- рішення про випуск цінних паперів для розміщення за межами України повинно бути прийнято відповідно до вимог частини першої статті 42 Закону України "Про господарські товариства";
- облік прав власності на цінні папери, які обертаються за межами України, здійснюється згідно з чинним законодавством України про депозитарну діяльність;
- емітент повинен дотримуватись вимог валютного законодавства України.

18. Строки розміщення акцій, у тому числі і за межами України, повинні відповідати чинному законодавству України.

Розміщення цінних паперів за межами України провадиться в межах терміну, передбаченого умовами їх випуску.

Перед початком розміщення цінних паперів за межами України емітент повинен надати Комісії дані про середню ціну продажу цінних паперів на фондовій біржі або через інформаційну систему за останні три місяці. Ця інформація повинна бути засвідчена фондовою біржею або торговельно-інформаційною системою.

19. Після реєстрації випуску цінних паперів та інформації про їх випуск емітент публікує інформацію про випуск цінних паперів та розміщує їх в українському депозитарії відповідно до чинного законодавства.

20. Для отримання дозволу на обіг цінних паперів українських емітентів за межами України емітент подає до державної комісії з цінних паперів та фондового ринку такі документи:

- заяву про надання дозволу (додаток 1);
- копію свідоцтва про випуск відповідних цінних паперів;

— екземпляр друкованого органу з опублікованою інформацією про випуск цінних паперів;

— нотаріально засвідчену копію глобального сертифіката емісії;

— довідку, засвідчену підписами та печатками емітента та біржі, яка підтверджує проходження емітентом лістингу попередніх емісій цінних паперів на фондовій біржі;

— інформацію, яка описує, яким чином та на яких біржах і торговельно-інформаційних системах та їх аналогах планується розміщення цінних паперів.

21. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку може вимагати додаткові документи щодо підтвердження даних, які містяться в документах, поданих для отримання дозволу.

22. На підставі розгляду вищезазначених документів Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку видає дозвіл на обіг акцій (облігацій) за межами України (додаток 2).

23. Дозвіл на обіг цінних паперів українських емітентів за межами України засвідчується підписом Голови Комісії та печаткою Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Один примірник дозволу видається емітенту.

24. У разі, коли емітент не в повному обсязі від заявленого розмістив цінні папери за межами України, він може розмістити їх на території України у терміні відповідно до чинного законодавства, зареєструвати в Комісії зміни до інформації про випуск цінних паперів. У цьому випадку акціонери емітента мають переважне право на придбання випущених акцій у кількості, пропорційній їх частці у статутному фонді акціонерного товариства.

Цінні папери емітента, які розміщені за межами України, протягом 18 місяців не можуть бути повернені для обігу на територію України.

25. У разі розміщення акцій у меншій кількості порівняно з балансовою емітент відповідно до статті 32 Закону України "Про господарські товариства" подає Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку документи для переєстрації випуску цих акцій відповідно до вимог "Положення про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск".

26. У разі порушення емітентом чинного законодавства України щодо цінних паперів Державна комісія з цінних

паперів та фондового ринку повідомляє регулюючий орган країни, в якій відбулося розміщення цінних паперів емітента.

III Звітність емітента про розміщення цінних паперів за межами України

27. Протягом місяця після розміщення цінних паперів емітент подає до Комісії звіт про розміщення цінних паперів за межами України згідно з додатком 3, затверджений аудитором.

28. Через 15 днів після укладання угоди (договору) з андеррайтером, біржею, позабіржовою торговельною системою емітент повинен надати Комісії копії цих угод (договорів).

29. Емітент подає до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку копію річного звіту, який він направляє до регулюючого органу країни, де розміщувалися його цінні папери, відповідно до термінів згідно з "Тимчасовим положенням про надання регулярної та особливої інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами—емітентами облігацій".

30. До 1 липня року, наступного за звітним, емітент направляє до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку довідку про суму нарахованих та перерахованих дивідендів (процентів за облігаціями) іноземним інвесторам у гривнях та національній валюті країни, де розміщувалися цінні папери.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Глава I	
ПРАВОВА ПРИРОДА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ	
§ 1. Загальна економіко-правова характеристика ринку цінних паперів як елемента ринкового простору	5
§ 2. Загальна правова характеристика окремих видів цінних паперів	13
Глава II	
СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ, ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЇХ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ	
§ 1. Правовий статус емітентів цінних паперів	48
§ 2. Правовий статус інвесторів на ринку цінних паперів в Україні	58
§ 3. Правовий статус фінансових посередників в Україні	75
§ 4. Правові засади функціонування біржового та позабіржового ринків цінних паперів в Україні	94
§ 5. Правове становище учасників інфраструктури ринку цінних паперів України	125
Глава III	
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	
§ 1. Правова регламентація функціонування фондового ринку та основні напрямки її вдосконалення	134
§ 2. Правове забезпечення механізмів регулювання та контролю на ринку цінних паперів	146
НОРМАТИВНІ АКТИ	
Про цінні папери і фондову біржу. <i>Закон України від 18 червня 1991 р. № 1201-ХІІ</i>	157
Про господарські товариства. <i>Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-ХІІ</i>	178
Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні. <i>Закон України від 30 жовтня 1996 р. № 448/96-ВР</i>	211
Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні. <i>Закон України від 10 грудня 1997 р. № 710/97-ВР</i>	227

Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії. <i>Затверджено Указом Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55/94.</i>	247
Порядок видачі дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13 вересня 1996 р. № 203-а.</i>	260
Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про їх випуск. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 вересня 1996 р. № 210.</i>	278
Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених із державних підприємств у процесі приватизації, та інформації про їх випуск. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 вересня 1996 р. № 210.</i>	284
Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації підприємств, та інформації про їх випуск. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 вересня 1996 р. № 210.</i>	289
Тимчасове положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених відповідно до Указу Президента України від 26 листопада 1994 р. № 699 "Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів", та інформації про їх випуск. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 вересня 1996 р. № 210.</i>	295
Тимчасове положення про порядок збільшення статутного фонду акціонерного товариства у зв'язку з індексацією основних фондів. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 вересня 1996 р. №210.</i>	302
Про порядок реєстрації випуску цінних паперів у зв'язку з їх переоцінкою. <i>Наказ Голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 24 вересня 1996 р. № 212.</i>	305
Тимчасовий порядок реєстрації випуску швестиційних сертифікатів інвестиційного фонду та інвестиційної компанії. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 29 листопада 1996 р. №297.</i>	306

Положення про саморегульну організацію ринку цінних паперів. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 329 від 23 грудня 1996 р.</i>	311
Правила здійснення торговцями цінними паперами комерційної та комісійної діяльності по цінних паперах. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23 грудня 1996 р. № 331.</i>	325
Про затвердження Положення про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності. <i>Наказ Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 15 січня 1997 р. № 9.</i>	336
Положення про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 9 від 15 січня 1997 р.</i>	336
Про затвердження Порядку видачі Дозволу на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів. <i>Наказ Голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 1 квітня 1996 р. № 59 (Витяг)</i>	366
Порядок видачі Дозволу на здійснення діяльності щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів. <i>Затверджено наказом Голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 1 квітня 1996 р. № 59</i>	366
Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 1 квітня 1996 р. № 58.</i>	375
Тимчасове положення про депозитарії та депозитарну діяльність. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку 21 травня 1996 р. №117.</i>	403
Про затвердження Порядку видачі Дозволу на депозитарну діяльність. <i>Наказ Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 21 травня 1996 р. № 118 (Витяг)</i>	452
Порядок видачі Дозволу на депозитарну діяльність. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку 21 травня 1996 р. Ме 118.</i>	452
Порядок розрахунку показників ліквідності та фінансового стану торговців цінними паперами. <i>Затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 21 березня 1997 р. № 3.</i>	466

Порядок здійснення комерційними банками діяльності з випуску та обігу цінних паперів. <i>Затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 21 березня 1997 р. №3/1.</i>	470
Зміни до Порядку видачі дозволу на здійснення діяльності по випуску та обігу цінних паперів як виключної діяльності. <i>Затверджено наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 28 березня 1997 р. № 80</i>	484
Вимога Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо аудиторської перевірки страхових компаній (акціонерних товариств та підприємств — емітентів облігацій). <i>Затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 3 липня 1997 р. № 15.</i>	484
Про затвердження Типових інвестиційних декларацій. <i>Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 3 липня 1997 р. № 162. (Витяг).</i>	495
Положення про порядок оцінки чистих активів інвестиційних фондів і взаємних фондів інвестиційних компаній. <i>Затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 7 жовтня 1997 р. № 30/1.</i>	510
Тимчасове положення про порядок надання дозволу на обіг акцій або облігацій підприємств українських емітентів за межами України. <i>Затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17 жовтня 1997 р. ЛЕ 36.</i>	518

Науково-популярне видання

Кузнецова Наталія Семенівна,
Назарчук Ігор Ростиславович

**РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ:
ПРАВОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ
ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Юрінком Інтер — редакція наукової та навчальної літератури

Відповідальний за випуск *А.В. Довбня*

Редактор *В.М. Зарецька*

Художнє оформлення *М.А. Панасюк*

Комп'ютерний набір *І.А. Березовська, Л.М. Сисосва*

Комп'ютерна верстка *Т.М. Виногорова*

Підписано до друку 10.02.98. Формат 84*108^x/з2. Папір офсетний №1.

Гарн. Тайме. Друк офсетний. Умови, друк. арк. 27,72.

Обл.-вид. арк. 27,25. Тираж 5000. Зам. № 8-80.

Ціна договірна.

Оригінал-макет виготовлено комп'ютерним центром
СП "Юрінком Інтер". 252057, Київ, пул. О. Довженка, 16
(свідцтво про реєстрацію № 21667576 від 2.06.97).

Віддруковано на АТ "Київська книжкова фабрика".
252054, Київ, вул. Воровського, 24.

Кузнецова Н.С., Назарчук ЛР.

Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування та функціонування, — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 528 с.

ISBN 966-7302-22-9

У книзі дано загальну економіко-правову характеристику ринку цінних паперів в Україні, розглянуто види цінних паперів та їх похідних, проаналізовано законодавчу базу фондового ринку України, висвітлено правові засади діяльності учасників ринку цінних паперів — емітентів, інституційних інвесторів, фінансових посередників, фондових бірж та їх самоврядник організацій, а також державних органів, *що* здійснюють регулювання та контроль на ринку цінних паперів. Наводяться чинні нормативні акти України, *що* регулюють ринок цінних паперів. Розрахована на фахівців, зайнятих на фондовому ринку, та широке коло читачів, які цікавляться станом та можливостями ринку цінних паперів, а також на студентів вищих юридичних навчальних закладів.

ББК 67.9(4УКР)302+67.302